

การสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)

พันตำรวจตรี สิทธิพงษ์ ศรีเลอจันทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายมหาชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2553

The Correct, Prompt, and Fair Inquiry Under the Constitution of
the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 (2007), Section 40 (7)

Police Major Sitthipong Srilorchan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2010

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)
ชื่อและนามสกุล พันตำรวจตรี สิทธิพงษ์ ศรีเลอจันทร์
วิชาเอก กฎหมายมหาชน
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีตส์
2. ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรี สัญญา บัวเจริญ

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2554

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร. จรัสพงศ์ คลังกรณ์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีตส์)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรี สัญญา บัวเจริญ)

กรรมการ

(อาจารย์ พลตำรวจตรี จิรัช ชูเวช)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิศวธีรานนท์)

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณครุบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง (1) รองศาสตราจารย์ ชนินาภู ลีตส์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมานับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ (2) ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรี สัญญา บัวเจริญ ที่กรุณาสละเวลาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ตลอดจนได้ให้คำปรึกษาและข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ (3) อาจารย์ ดร.จรัสพงศ์ คลังกรณ์ ที่กรุณาสละเวลาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนได้ให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และ (4) อาจารย์ พลตำรวจตรี จิรัช ชูเวช ที่กรุณาสละเวลาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านทั้งสิ้นเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมถึงเพื่อนๆ นิติศาสตรมหาบัณฑิต รุ่น 1 โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณเบญจรักษ์ บุญอาภรณ์เจริญ ที่ได้ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อธนายุทธ คุณแม่วิไล บิดามารดา ผู้ให้กำเนิด ที่ได้กรุณาอบรม สั่งสอน เลี้ยงดู ให้ชีวิต ให้อาหาร ให้ความรัก ความอบอุ่น และให้ความช่วยเหลือทุกอย่างแก่ผู้วิจัยตลอดมาตราบนานทุกวันนี้ รวมถึงขอขอบพระคุณพันตำรวจตรี รัฐพงษ์ พี่ชาย ที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้วิจัยด้วยความรักและความอบอุ่นเสมอมา คุณประโยชน์ใดๆ อันจะเกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้เป็นบุญเป็นกุศลแด่ท่านผู้มีพระคุณทุกท่าน ส่วนผลเสียใดๆ หากจะมีเกิดขึ้น ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และจะขอแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

สิทธิพงษ์ ศรีเลอจันทร์

มิถุนายน 2554

ชื่อวิทยานิพนธ์ การสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)

ผู้วิจัย พันตำรวจตรี สิทธิพงษ์ ศรีเลอจันทร์ รหัสนักศึกษา 2524001837

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีดส์
(2) ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรี สัญญา บัวเจริญ ปีการศึกษา 2553

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) หาหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม (2) วิเคราะห์บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม (3) วิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) และ (4) เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาคการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยเอกสาร โดยการรวบรวมเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นตำรา บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งตัวบทกฎหมาย ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ พร้อมทั้งนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า **กรณีการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง** อาจเกิดจากปัญหาด้านกฎหมาย ได้แก่ (1) ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่คลาดเคลื่อนของพนักงานสอบสวน (2) การสอบสวนได้เองโดยลำพังของพนักงานสอบสวนเป็นเหตุให้ขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลจากองค์กรอื่น และ (3) การขาดการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบการปฏิบัติงานของตำรวจจากภาคประชาชน **กรณีการสอบสวนที่ล่าช้า** อาจเกิดจากปัญหาด้านกฎหมาย ได้แก่ (1) การสอบสวนซ้ำหรือการไปแจ้งความร้องทุกข์ในท้องที่ห่างไกลออกไปอย่างมาก และ (2) การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ **กรณีการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรม** อาจเกิดจากปัญหาด้านกฎหมาย ได้แก่ (1) ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่คลาดเคลื่อนของพนักงานสอบสวน เช่นเดียวกับกรณีการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง (2) การสอบสวนซ้ำหรือการเดินทางไปแจ้งความร้องทุกข์ในท้องที่ห่างไกลออกไปอย่างมาก เช่นเดียวกับกรณีการสอบสวนที่ล่าช้า และ (3) ค่าตอบแทนของพนักงานสอบสวนไม่เหมาะสมกับภาระงาน ดังนั้น เพื่อให้เกิดการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ จึงอาจมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านกฎหมายดังกล่าวอันประกอบด้วยข้อเสนอแนะหลายประการ เช่น การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อเพิ่มบทบาทของพนักงานอัยการให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวนคดีอาญา การกำหนดระเบียบหรือคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่วางแนวปฏิบัติให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการกำหนดมาตรการส่งเสริมสิทธิ สวัสดิการ และความเจริญก้าวหน้าในอาชีพราชการของพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ เพื่อจุดมุ่งหมายให้การสอบสวนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ อันจะทำให้การสอบสวนเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ช่วยอำนวยความสะดวกธรรมให้แก่ประชาชน และสร้างความเป็นธรรมให้แก่สังคมสืบไป

คำสำคัญ การสอบสวน ถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม รัฐธรรมนูญ

Thesis title: The Correct, Prompt, and Fair Inquiry under the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 (2007), Section 40 (7)

Researcher: Police Major Sitthipong Srilorchan; **ID:** 2524001837;

Degree: Master of Laws; **Thesis advisors:** (1) Chaninat Leeds, Associate Professor; (2) Police Major General Sanya Buacharoean, Professor; **Academic year:** 2010

Abstract

The purposes of this study are to (1) determine the rules of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 (2007), Section 40 (7) and the laws related to the inquiring of the accused in criminal cases under the correct, prompt, and fair procedure; (2) analyze the role and duties of the inquiry officers in inquiring the accused in criminal cases under the correct, prompt, and fair procedure; (3) analyze the problems and obstacles of inquiry officers in inquiring the accused in criminal cases inconsistent with the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 (2007), Section 40 (7); and (4) recommend the solution for the inquiring of the accused in criminal cases inconsistent with the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 (2007), Section 40 (7).

This study is a documentary research by collecting all documents pertaining to this research topic not only textbooks, academic research, and dissertation but also laws both in Thai and foreign languages. The data is to analyze in a systematic manner.

The results from the study reveal the cause of **incorrect inquiry procedure** may be due to a sequence of legal problems, such as misunderstanding of the inquiry officers' roles, independent inquiry procedure without examination and counterbalance from other organizations, and the lack of public cooperation in police task. Furthermore, **the inquiry procedure delay** may occur because of potential errors along the legal procedures, such as the repeated inquiry or making a complaint in a distance jurisdiction, and the improper evidence collection. **The unfair inquiry procedure** may come from some conditions, such as misunderstanding of the inquiry officers' role, the repeated inquiry or making a complaint in a distance jurisdiction, and the inappropriate payment for the inquiry officers' workload. In order to resolve the previously mentioned issues in the inquiry procedure and to have the correct, prompt, and fair inquiry under the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 (2007), Section 40 (7), some of the existing legal provisions should be amended according to these following suggestions, including revising the code of criminal procedure in order to increase the role of the prosecutors in the inquiry procedure, creating police rules and regulations for inquiry officers in order to make the inquiry procedure more correct, faster, and fairer. In addition, the inquiry officer's right, welfare, and promotion should be more transparent based on the merit system. These changes are believed to enhance the inquiry procedure to be more transparent as it is able to be examined, which consequently results in a better legal measure that affords fairness and righteousness to public as a whole.

Keywords: Inquiry, Correct, Prompt, Fair, Constitution

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ระเบียบวิธีการวิจัย	5
บทที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับการสอบสวนและพนักงานสอบสวน	6
ประวัติเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา	6
ปรัชญาของการสอบสวน	11
หลักทั่วไปเกี่ยวกับการสอบสวนและพนักงานสอบสวน	11
ความหมายของการสอบสวนและพนักงานสอบสวน	11
วัตถุประสงค์ของการสอบสวน	15
ภารกิจของพนักงานสอบสวน	16
ขั้นตอนการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน	16
ความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน	17
ลักษณะของการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม	21
การสอบสวนที่ถูกต้อง	21
การสอบสวนที่รวดเร็ว	26
การสอบสวนที่เป็นธรรม	30
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3 บทบาทของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม	43
กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน	43
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	43
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	47

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี	54
ระเบียบและคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ	59
ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ	63
รัฐธรรมนูญของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน และความร่วมมือระหว่าง	
ประเทศเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน	71
รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา	71
รัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่น	76
ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน	78
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948	78
กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ..	80
มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	82
บทบาทของการสอบสวนในประเทศไทย	84
บทบาทของการสอบสวน	84
บทบาทของพนักงานสอบสวน	85
ความสำคัญของการสอบสวนและพนักงานสอบสวน	86
บทบาทของการสอบสวนในต่างประเทศ	87
ประเทศสหรัฐอเมริกา	87
ประเทศญี่ปุ่น	92
เปรียบเทียบบทบาทของการสอบสวนและพนักงานสอบสวนในประเทศไทยและ	
ต่างประเทศ	95
บทที่ 4 วิเคราะห์กรณีการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม	
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)	97
ปัจจัยที่ส่งผลการต่อการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม	
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)	97
กรณีการสอบสวนที่ถูกต้อง	97
กรณีการสอบสวนที่รวดเร็ว	100
กรณีการสอบสวนที่เป็นธรรม	102

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ปัญหาข้อขัดข้องที่ทำให้การสอบสวนไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	
พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)	103
กรณีการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง	103
กรณีการสอบสวนที่ล่าช้า	106
กรณีการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรม	108
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	111
บทสรุป	111
ข้อเสนอแนะ	115
กรณีการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง	115
กรณีการสอบสวนที่ล่าช้า	118
กรณีการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรม	121
กรณีอื่นๆ	122
บรรณานุกรม	123
ภาคผนวก	129
ก คำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537 เรื่องมาตรการควบคุม	
ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา	130
ข กฎ ก.ตร. ว่าด้วยประมวลจริยธรรม และจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2551	138
ค ระเบียบ ก.ตร. ว่าด้วยเงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานสอบสวน	
พ.ศ. 2554	151
ง หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 0006.3/ว 0095 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552	
เรื่อง แนวทางการพิจารณาและมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรง	156
ประวัติผู้วิจัย	161

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกลไกหนึ่งในการควบคุมสังคมให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อย โดยมีการเริ่มต้นกระบวนการจากการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ อาจกล่าวได้ว่าตำรวจเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรม และการอำนวยความสะดวกยุติธรรมถือว่าเป็นหน้าที่ของตำรวจที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง โดยมีพนักงานสอบสวนเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานหาความจริงในเรื่องต่างๆ แล้วดำเนินการสอบสวนให้ถูกต้องเที่ยงตรง เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยได้เคยมีคำกล่าวที่ว่าหน้าตาของกรมตำรวจ (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) คือ สถานีตำรวจ และหน้าตาของสถานีตำรวจ คือ ร้อยเวร (พนักงานสอบสวน) ทั้งนี้ เพราะงานของกรมตำรวจ (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) ไม่ว่าผู้บริหารจะกำหนดนโยบายอย่างไรก็ตาม แต่สุดท้ายปลายทางนโยบายนั้น ก็จะไปตกอยู่ที่สถานีตำรวจ และในสถานีตำรวจก็จะมีร้อยเวร (พนักงานสอบสวน) เป็นผู้แสดงหน้าที่และบทบาทในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชนตลอดเวลา 24 ชั่วโมงต่อวัน และ 7 วันต่อสัปดาห์¹

ดังนั้น พนักงานสอบสวนซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐานและทำสำนวนความเห็นในทางคดี จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความเป็นวิชาชีพ และมีความอิสระในระดับที่เหมาะสมจากการแทรกแซง² รวมทั้งต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และเป็นผู้ที่ทรงไว้ซึ่งคุณธรรม และจรรยาบรรณ จึงจะสามารถปฏิบัติภารกิจที่กฎหมายให้อำนาจไว้ได้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ³ แต่จากการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนที่ผ่านมา กลับไม่เป็นที่พึงพอใจของประชาชนมากนัก เนื่องจากมีปัญหาอุปสรรคอยู่หลายประการ เช่น สภาพปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างอัตรากำลังของสถานีตำรวจ คือ มีกำลังพนักงานสอบสวนและปริมาณงานไม่สมดุลกัน พนักงานสอบสวนมีไม่เพียงพอที่จะให้บริการ

¹ ทวี สอดส่อง *คู่มือพนักงานสอบสวนใหม่: การสอบสวนคดีอาญา* ม.ป.ท. 2531 หน้า 1

² คณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม *รายงานฉบับสมบูรณ์ การพัฒนาระบบงานตำรวจและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบงานตำรวจ* กรุงเทพมหานคร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 2551 หน้า 55

³ วิสุทธิ์ เปล่งขำ *คุณธรรมและจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน* กรุงเทพมหานคร ช่อระกา 2551 หน้า 2

ประชาชนด้วยความสะดวกรวดเร็วได้ ทั้งจากสภาพปัญหาเกี่ยวกับตัวของพนักงานสอบสวนเอง เช่น การขาดคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกในหน้าที่ เป็นต้น⁴ ซึ่งปัญหาอุปสรรคอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการที่พนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่สอบสวนอย่างไม่ถูกต้อง การปฏิบัติหน้าที่สอบสวนอย่างล่าช้า และการปฏิบัติหน้าที่สอบสวนอย่างไม่เป็นธรรม เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง สังคม และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในภาพรวม

การตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาถือเป็นความทุกข์และความเดือดร้อน ซึ่งไม่มีประชาชนคนใดประสงค์ที่จะตกอยู่ในฐานะเช่นนั้น ในบางกรณีผู้บริสุทธิ์อาจถูกกล่าวหาโดยมิชอบ ซึ่งเท่ากับถูกให้ร้ายโดยไม่เป็นธรรม และในขณะเดียวกันผู้ที่แม้จะกระทำความผิดจริงก็ยังคงอยู่ในฐานะเป็นมนุษย์อันพึงได้รับการปฏิบัติอย่างคำนึงถึงความเป็นมนุษย์หรือบุคคลผู้มีสิทธิในสังคม การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาให้ได้รับความทุกข์และเดือดร้อนจนเกินสมควรแก่ความจำเป็นในการดำเนินคดีตามกฎหมายนั้น ย่อมเป็นการปฏิบัติที่เกินกว่าเหตุและไม่ชอบธรรม จึงจำเป็นต้องมีมาตรการที่ชัดเจนและเป็นธรรมสำหรับคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญานั้น ทั้งยังเป็น การกำหนดกรอบแนวทางการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานให้ได้มาตรฐานที่เป็นระบบและแน่นอน โดยหลักประกันขั้นพื้นฐานของกฎหมายที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งก็คือการกำหนดข้อสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด⁵ อันได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสาม และวรรคสี่ว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” และ “ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ทั้งยังได้บัญญัติถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมประการหนึ่งไว้ตามมาตรา 40 (7) ว่า “ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี ที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบ หรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว” อันเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองรับรองสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหาให้ถูกละเมิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือจากบุคคลอื่นๆ สิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว จึงถือเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ช่วยป้องกันการถูกละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา

⁴ กองวิจัยและพัฒนา กรมตำรวจ ความพึงพอใจและคาดหวังของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ 2539 (อัดสำเนา)

⁵ ขาติ ชัยเดชสุริยะ มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กรุงเทพมหานคร เดือนตุลา 2549 หน้า 61

ในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น พนักงานสอบสวนมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจึงมีโอกาสทั้งที่จะคุ้มครองสิทธิและละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาในเวลาเดียวกัน ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาจึงมีผลต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างยิ่ง หากพนักงานสอบสวนซึ่งถือเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมเริ่มต้นดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วยการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมแล้ว ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์และผลดีต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญาในภาพรวม ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรมอย่างแท้จริง เพื่อจุดมุ่งหมายอันสำคัญก็คือประโยชน์สุขแก่ประชาชนส่วนรวม และธำรงรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรมของสังคมสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อหาหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

2.2 เพื่อวิเคราะห์บทบาท และอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

2.3 เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)

2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานสอบสวนสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ระเบียบ และคำสั่งต่างๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมถึงประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ

นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงบทบาทผู้ติวรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ และความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอีกส่วนหนึ่งด้วย ทั้งนี้ คงศึกษาเฉพาะกรณีการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญา โดยทั่วไป ไม่รวมถึงกรณีผู้ต้องหาในคดีอาญาประเภทอื่น ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติถึงวิธีการสอบสวนเป็นพิเศษไว้โดยเฉพาะ เช่น ผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปี และผู้ต้องหาที่เป็นทหาร

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ และหน้าที่ทำการสอบสวน⁶ โดยศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานสอบสวนสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

4.2 การสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ⁷ โดยศึกษาเฉพาะกรณีการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญา

4.3 ผู้ต้องหา หมายถึง บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล⁸ โดยศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องหาในคดีอาญาโดยทั่วไป ไม่รวมถึงกรณีผู้ต้องหาในคดีอาญาประเภทอื่น เช่น ผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปี และผู้ต้องหาที่เป็นทหาร

4.4 คดีอาญา หมายถึง คดีการกระทำความผิดที่บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายที่มีโทษทางอาญาอื่น⁹

4.5 การสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) หมายถึง การสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)

4.6 การสอบสวนที่ถูกต้อง¹⁰ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญา โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับของทางราชการ

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6)

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11)

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (2)

⁹ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พุทธศักราช 2534

¹⁰ เช่น การสอบสวนโดยยึดถือปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เป็นต้น

4.7 การสอบสวนที่รวดเร็ว¹¹ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาอย่างรวดเร็ว กระตือรือร้น ตรงต่อเวลา และไม่กลั่นแกล้งถ่วงเวลาให้เนิ่นช้า โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับของทางราชการ

4.8 การสอบสวนที่เป็นธรรม¹² หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาโดยใช้คุณธรรมประจำใจ และยึดหลักแห่งความยุติธรรม มีความเป็นกลาง ไม่ใช้อคติ ความเชื่อ หรือความรู้สึกส่วนตัวในการสอบสวน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

5.2 ทำให้ทราบถึงบทบาท และอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

5.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)

5.4 ทำให้ทราบถึงแนวทางแก้ไขปัญหาในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)

6. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นตำรา บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งตัวบทกฎหมาย ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ พร้อมทั้งนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

¹¹ เช่น การสอบสวนโดยยึดถือปฏิบัติตามคำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537 เรื่องมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 มาตรา 130 และมาตรา 134 วรรคสาม เป็นต้น

¹² เช่น การสอบสวนโดยยึดถือปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ หรือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการสอบสวน เป็นต้น

บทที่ 2

แนวความคิดเรื่องการสอบสวนและพนักงานสอบสวน

การสอบสวนเป็นการอำนวยความสะดวกให้แกบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหาย และบุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา การสอบสวนจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้น อันจะเป็นหลักประกันว่าบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายและผู้ต้องหาจะได้รับความเป็นธรรมจากการสอบสวน ดังนั้นการสอบสวนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินคดีอาญา¹ โดยบุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมอันประกอบด้วยพนักงานสอบสวน อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และทนายความนั้น พนักงานสอบสวนนับได้ว่าเป็นต้นสายธารแห่งกระบวนการยุติธรรม และมีความสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายที่มีอำนาจและหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ คือ พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุเข้าด้วยกันในรูปของสำนวนการสอบสวน ทั้งนี้ก็เพื่อประสงค์ที่จะทราบข้อเท็จจริงตลอดจนพฤติการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นอันเกี่ยวข้องกับความผิดที่กล่าวหา และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษต่อไป² ซึ่งแนวความคิดเรื่องการสอบสวนและพนักงานสอบสวน มีรายละเอียดดังนี้

1. ประวัติเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา

การสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทยมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน พอสรุปได้ดังนี้³

การสอบสวนคดีอาญาในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและธนบุรี (ส่วนภูมิภาค) ตั้งแต่สมัย ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 และพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และใช้เรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2478 จึงได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 (เริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478) ซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญา เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสอบสวนคดีและวิธีการสอบสวนไว้โดยเฉพาะ และพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹ วินัย ตูวิเชียร “หลักการสอบสวน” ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-5 นนทบุรี สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2550 หน้า 4-5

² กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 4 คู่มือพนักงานสอบสวน ฉบับปรับปรุงใหม่ ขอนแก่น คลังนาโนวิทยา 2548 หน้า 1

³ กองการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง การสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง กรุงเทพมหานคร ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง 2536 หน้า 3-6

พ.ศ. 2477 มาตรา 4 ได้บัญญัติให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎ ข้อบังคับอื่นๆ ในส่วนที่บัญญัติไว้แล้ว ในประมวลกฎหมายนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับประมวลกฎหมายนี้ จึงเป็นการยกเลิกอำนาจและหน้าที่ เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญาในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ การสอบสวนคดีอาญาตั้งแต่ พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา จึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ซึ่งได้ บัญญัติว่า “ในจังหวัดอื่น นอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายใน เขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับในเขตอำนาจของตนได้”

ฉะนั้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา การสอบสวนความผิดอาญาในส่วนภูมิภาคซึ่งเป็น อำนาจของกรมการอำเภอ จึงได้เปลี่ยนมาเป็นอำนาจของฝ่ายปกครองและฝ่ายตำรวจ ได้แก่ (1) พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ (2) ปลัดอำเภอ (3) ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้น นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป และเรียกผู้มีอำนาจดังกล่าวว่า “พนักงานสอบสวน” เนื่องจาก กฎหมายดังกล่าวกำหนดให้มีพนักงานสอบสวนหลายตำแหน่ง กระทรวงมหาดไทยจึงได้มอบให้ พนักงานฝ่ายอำเภอเป็นผู้ทำการสอบสวน โดยฝ่ายตำรวจมีหน้าที่จับกุมปราบปราม

ในปี พ.ศ. 2481 กระทรวงมหาดไทย โดยพลเรือตรีถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทยได้สั่งให้มีการโอนการสอบสวนคดีอาญาจากอำเภอให้เป็นหน้าที่ของตำรวจ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีการโอนอำนาจการสอบสวน ทั้งนี้ ตามหนังสือที่ 349/2480 ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2480 โดยแจ้งว่ารัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องการรักษาความสงบภายใน โดยเฉพาะเรื่องโจรผู้ร้ายว่าจะได้จัดการป้องกันโดยกวัดขั่น โดยจะปรับปรุงหน้าที่การปราบปรามให้ เหมาะสม แล้วให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองได้มีโอกาสในการทำนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญ จึงได้ตกลงโอน หน้าที่การสอบสวนคดีจากกรมการอำเภอให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายตำรวจดังเช่นตำรวจนครบาล โดยให้ เหตุผลว่า (1) เมื่อได้มอบอำนาจให้ตำรวจฝ่ายเดียวแล้ว เมื่อตำรวจมีกำลังเพียงพอ การปฏิบัติก็คง ได้ผลดีสมประสงค์ (2) ฝ่ายอำเภอเมื่อปลดเปลื้องภาระเรื่องการปราบปรามและสอบสวนไปแล้วจะได้ มีโอกาสปฏิบัติหน้าที่ในทางปกครองบำรุงส่งเสริมและอบรมพลเมืองให้บังเกิดผลดีได้เช่นเดียวกัน การโอนอำนาจดังกล่าวได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2481 เป็นต้นไป โดยเริ่มทยอย โอนไปบางพื้นที่ ทั้งนี้ ตามหนังสือที่ 409/2480 ลงวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2480

หลังจากที่อำนาจการสอบสวนได้โอนไปอยู่กับฝ่ายตำรวจตั้งแต่ พ.ศ. 2481 เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ. 2488 กระทรวงมหาดไทย โดยนาวาเอกหลวงศุภลาศัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีหนังสือที่ 7164/2488 ลงวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2488 สั่งการว่า ได้มีหนังสือนายกรัฐมนตรี และหนังสือเลขาธิการคณะรัฐมนตรีว่าให้เปลี่ยนแปลงหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาใหม่ สรุปได้ว่า ให้ตำรวจกับอำเภอทำการสอบสวนร่วมกัน โดยให้นายอำเภอเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน และได้

วางระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการสอบสวนไว้ 14 ข้อ โดยให้เริ่มปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าวภายใน 30 วัน นับแต่วันที่จังหวัดได้รับหนังสือฉบับนี้ การเปลี่ยนแปลงการสอบสวนครั้งนี้ กระทรวงมหาดไทยให้เหตุผลเพียงว่า ได้รับหนังสือจากเลขาธิการคณะรัฐมนตรีและหนังสือของนายกรัฐมนตรีว่าให้เปลี่ยนแปลงหน้าที่การสอบสวนในช่วงนี้ การสอบสวนจึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ ร่วมกันสอบสวนคดีทั้งฝ่ายตำรวจและฝ่ายปกครอง

ต่อมาในปลาย พ.ศ. 2488 กระทรวงมหาดไทย โดยนายทวี บุญยเกตุ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีการเปลี่ยนแปลงอำนาจการสอบสวนคดีอาญาอีกครั้งหนึ่ง ตามหนังสือด่วนมากที่ 246/2488 ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2488 แจ้งว่าคณะรัฐมนตรีมีมติให้โอนการสอบสวนจากฝ่ายตำรวจให้มาเป็นหน้าที่ของฝ่ายอำเภอดำเนินการต่อไปแต่ฝ่ายเดียว ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2489 การเปลี่ยนแปลงอำนาจการสอบสวนครั้งนี้ กระทรวงมหาดไทยก็ได้ให้เหตุผลไว้โดยชัดแจ้งเพียงแต่แจ้งว่าคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้โอนการสอบสวน

อนึ่งในช่วง พ.ศ. 2496 ได้มีการแก้ไขอำนาจการสอบสวนเล็กน้อย ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 3/2496 กำหนดให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนประจำอำเภอ จะสั่งให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจทำการสอบสวนหรือร่วมกันทำการสอบสวนก็ได้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 กระทรวงมหาดไทย โดยจอมพลประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 8/2502 ลงวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2502 กำหนดให้ตำรวจเป็นพนักงานสอบสวน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน ปลัดอำเภอจะเข้าทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อมีเหตุอันสมควรและนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอสั่งให้ไปทำการสอบสวน ข้อบังคับดังกล่าวเริ่มใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2503 โดยกระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือที่ 16335/2502 ลงวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2502 อ้างเหตุผลว่าต้องการจะรวมกำลังกันปฏิบัติหน้าที่ในการสืบสวนและสอบสวนให้มีประสิทธิภาพและเรียบร้อยรวดเร็ว โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติก่อนใช้ข้อบังคับว่าให้ฝ่ายตำรวจเข้าไปช่วยฝ่ายอำเภอทำการสอบสวนคดีเพื่อเป็นการฝึกงาน

ในปี พ.ศ. 2506 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี รักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ และจอมพลประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทยขอแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้พนักงานฝ่ายปกครองชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ทั่วประเทศมาจากร แต่นายกรัฐมนตรีซึ่งรักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจด้วยคัดค้านไม่เห็นด้วย และได้มีหนังสือที่ พ.8/2506 ลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2506 ไปถึงกรมตำรวจสรุปได้ว่า (1) ไม่เห็นด้วยกับการขอแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว และเห็นควรระงับ (2) ในเขตนครหลวง ให้อำนาจการสอบสวนอยู่กับตำรวจฝ่ายเดียว (3) ในส่วนภูมิภาคให้เร่งรัดหาทางให้ตำรวจมีอำนาจสอบสวนแต่ฝ่ายเดียวให้เร็วที่สุดที่จะเร็วได้ กระทรวงมหาดไทยจึง

ได้มีหนังสือที่ 16914/2506 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2506 ส่งข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2506 ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2506 ซึ่งกำหนดให้ตำรวจมีอำนาจสอบสวนได้แต่เพียงฝ่ายเดียว และยังสั่งการว่าฝ่ายปกครองไม่พึงกระทำหน้าที่จับกุมผู้ต้องหาที่กระทำผิดคดีอาญาใดๆ

หลังจากที่ได้ใช้ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2506 มาจนถึง พ.ศ. 2509 กระทรวงมหาดไทย โดยจอมพลประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็ได้แก้ไขอำนาจการสอบสวนใหม่ โดยข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2509 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2509 โดยยังคงมีหลักการเดิมคือ อำนาจการสอบสวนอยู่กับฝ่ายตำรวจ แต่ให้ฝ่ายปกครองคือผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอเข้าร่วมสอบสวนได้บางกรณี คือ (1) กรณีประสบเหตุความผิดอาญา ก็ให้จับกุมหรือสั่งจับกุมได้ และสอบสวนเบื้องต้นเท่าที่จำเป็น (2) กรณีร้องขอความเป็นธรรม ก็อาจสั่งให้พนักงานสอบสวนชี้แจงผลการสอบสวนหรือเข้าควบคุมการสอบสวนได้ หรือให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเข้าร่วมทำการสอบสวนด้วย (3) กรณีข้าราชการต้องหาคดีอาญาเนื่องจากการกระทำตามหน้าที่ ก็ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองร่วมสอบสวนด้วย การแก้ไขดังกล่าวอ้างเหตุผลตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0201/1696 ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2509 ว่า ตามที่ได้ใช้ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ที่ 1/2506 มานั้น ได้รับฟังผลการปฏิบัติและได้รับคำร้องคำชี้แจงต่างๆ จากเจ้าหน้าที่และประชาชนทั่วไปแล้ว เห็นว่ามีความจำเป็นต้องให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ ซึ่งเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการในส่วนภูมิภาค มีอำนาจควบคุมสั่งการงานส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและหน้าที่ที่ตนต้องรับผิดชอบได้ตามสมควร จึงได้แก้ไขระเบียบการสอบสวนคดีอาญาเสียใหม่

หลังจากที่ได้ใช้ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2509 มาจนถึง พ.ศ. 2518 กระทรวงมหาดไทย โดยนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้แก้ไขปรับปรุงเรื่องการควบคุมการสอบสวนคดีอาญา ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2509 ใหม่ โดยกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ และปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเข้าควบคุมการสอบสวน โดยให้คำแนะนำเร่งรัด และเรียกสำนวนมาประกอบการชี้แจงแนะนำได้ และผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ สามารถเข้าควบคุมโดยเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนเองได้ กระทรวงมหาดไทยให้เหตุผลตามหนังสือด่วนมาก ที่ มท 0201/ว403 ลงวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2518 ว่า ได้รับคำร้องเรียนว่าการสอบสวนคดีอาญาในส่วนภูมิภาคไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการที่ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียวทำการสอบสวน และคดีสำคัญมักจะจับตัวคนร้ายไม่ค่อยได้ ประกอบกับผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอเป็นหัวหน้ารับผิดชอบปกครองบังคับบัญชาข้าราชการในส่วนภูมิภาค งานด้านรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งรวมถึงการสอบสวนคดีอาญาก็อยู่ในความรับผิดชอบที่จะต้องควบคุมดูแล จึงต้องปรับปรุงการสอบสวนคดีอาญาในส่วนภูมิภาค เพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอมีอำนาจควบคุมการสอบสวนได้ใกล้ชิดขึ้น

หลังจากที่ได้โอนอำนาจการสอบสวนคดีอาญาไปอยู่กับฝ่ายตำรวจตั้งแต่ พ.ศ. 2506 เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ. 2520 นายสมคร สุนทรเวช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีการแก้ไขปรับปรุงอำนาจการสอบสวนคดีอาญาบางประเภท (10 ประเภท) ซึ่งเกี่ยวข้องกับหน้าที่โดยตรงของฝ่ายปกครองอยู่แล้ว ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองทำการสอบสวนได้ตาม *ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่น* นอกจาก *กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2520* เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้มาติดต่อกับทางราชการ ซึ่งต่อมาก็ได้ขยายไปถึงกฎหมายของท้องถิ่น คือ เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัด ข้อบังคับสุขาภิบาล และข้อบัญญัติเมืองพัทยา

หลังจากนั้นจนถึง พ.ศ. 2523 นายประเทือง กิริติบุตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ปรับปรุงการสอบสวนคดีอาญาใหม่และได้แก้ไขเพิ่มเติมอีก 3 ครั้งตาม *ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2523 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2523 และฉบับที่ 4 พ.ศ. 2525* ซึ่งกำหนดให้อำนาจสอบสวนคดีอาญายังคงเป็นของฝ่ายตำรวจ และฝ่ายปกครอง คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ได้รับมอบหมาย มีอำนาจให้ความเห็นชอบในการจะออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (1) หรือ (2) เหตุที่ได้มีการแก้ไขโดยเฉพาะในเรื่องการจับกุมจะต้องขอความเห็นชอบก่อน กระทรวงมหาดไทยได้ให้เหตุผลตาม *หนังสือด่วนที่สุดที่ มท 0310/1667 ลงวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2523* ว่าการสอบสวนคดีอาญาที่ผ่านมาประชาชนไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเท่าที่ควร จึงต้องปรับปรุงแก้ไขให้มีมาตรการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการที่จะตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาให้มากยิ่งขึ้น

ต่อมาวันที่ 29 มีนาคม 2535 สมัยนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการแก้ไขมาตรา 2 (17) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับนิยามของคำว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่” ให้ตรงกับชื่อตำแหน่งในปัจจุบัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสอบสวนคดีอาญามีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน อำนาจในการสอบสวนคดีอาญาได้มีการโอนไปมาระหว่างองค์กรตำรวจและองค์กรฝ่ายปกครองหลายครั้ง โดยในปัจจุบันเจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาส่วนใหญ่ ส่วนพนักงานฝ่ายปกครองจะมีอำนาจสอบสวนเฉพาะคดีอาญาที่เป็นกรกระทำผิดกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน เช่น พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534⁴ เป็นต้น

⁴ สุพจน์ ณ บางช้าง *กระบวนการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540* กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า 2548 หน้า 59

2. ปรัชญาของการสอบสวน

งานสอบสวนคดีอาญานั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ตลอดจนมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนั้นพนักงานสอบสวนในฐานะตัวแทนองค์กรแรกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จะต้องดำรงไว้ซึ่งปรัชญาสำคัญของการสอบสวนทั้ง 3 ประการ คือ 1) ความถูกต้อง 2) ความรวดเร็ว และ 3) ความเป็นธรรม อันเป็นหลักการที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 เพื่อคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เสียหาย พยาน ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา เป็นต้น

ประสิทธิภาพของการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานจะเกิดขึ้นมิได้เลย ถ้าพนักงานสอบสวนปฏิเสธความถูกต้อง ซอบธรรม และความเร็วในการสอบสวน⁵ ทั้งนี้ ความรวดเร็วต่อเนื่อง และเป็นธรรมที่บุคคลพึงได้รับระหว่างการดำเนินคดีอาญานั้น มิใช่เริ่มต้นที่การพิจารณาคดีอาญาของศาลซึ่งเป็นช่วงปลายของกระบวนการไปแล้ว หากแต่พึงได้รับตั้งแต่ในระยะเริ่มต้น โดยเฉพาะการสอบสวน เพราะหากการสอบสวนเป็นไปโดยรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมก็จะสามารถถ่วงดุลองเอาบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิดหรือบุคคลที่ไม่สมควรจะถูกดำเนินคดีอาญานั้นออกไปจากกระบวนการตั้งแต่ต้น ซึ่งหากรอให้เนิ่นช้า บุคคลนั้นก็อาจได้รับผลร้ายไปก่อนแล้ว ซึ่งจะเท่ากับว่าไม่แตกต่างอะไรกับการถูกลงโทษโดยไม่เป็นธรรมไปก่อนแล้ว⁶

3. หลักทั่วไปเกี่ยวกับการสอบสวนและพนักงานสอบสวน

เรื่องของการสอบสวนและพนักงานสอบสวนนั้น มีหลักทั่วไปที่อาจแบ่งได้เป็น 5 หัวข้อ คือ ความหมายของการสอบสวนและพนักงานสอบสวน วัตถุประสงค์ของการสอบสวน ภารกิจของพนักงานสอบสวน ขั้นตอนของการสอบสวน และความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน ซึ่งในแต่ละหัวข้อนี้มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ความหมายของการสอบสวนและพนักงานสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) ได้ให้ความหมายของการสอบสวน ไว้ดังนี้

⁵ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช *หลักและทฤษฎีการสอบสวน (PRINCIPLE AND THEORY OF INQUIRY)* กรุงเทพมหานคร ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร 2550 หน้า 5

⁶ ชาติ ชัยเดชสุริยะ *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* หน้า 85

“การสอบสวน หมายความถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องโทษ”

มาตรา 131 บัญญัติว่า

“ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

จากความหมายที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจสรุปความได้ว่าการสอบสวน หมายความถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องโทษ ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

ในส่วน of พนักงานสอบสวนนั้น ตามกฎหมายปัจจุบันมี 2 ประเภท⁷ คือ พนักงานสอบสวนทั่วไปและพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

(1) พนักงานสอบสวนทั่วไป

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพนักงานสอบสวนทั่วไป ซึ่งบทบัญญัตินี้ให้นำไปใช้กับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษด้วย ดังนี้

มาตรา 2 (6) ให้คำนิยามของ “พนักงานสอบสวน” ว่า

“พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจ และหน้าที่ทำการสอบสวน”

มาตรา 18 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง บัญญัติว่า

“ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัด ธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้”

⁷ คณิต ณ นคร กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน 2549

“สำหรับในจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า “เจ้าพนักงานที่มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน” มีทั้งพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง และพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ แต่ในทางปฏิบัติ ราชการจะกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียวเท่านั้นทำการสอบสวนคดีอาญา และในปัจจุบันโดยหลักแล้วได้แก่ พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ

(2) พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

สืบเนื่องจากการที่ได้มีการปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมใหม่ หลังจาการปฏิรูปการเมือง รัฐจึงได้มีการจัดตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษขึ้น โดยให้หน่วยงานนี้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาบางประเภทเป็นการเฉพาะที่กฎหมายเรียกว่า “คดีพิเศษ”

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ให้นิยามของ “คดีพิเศษ” ว่า

“คดีพิเศษ หมายความว่า คดีความผิดทางอาญาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 21”

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 21 บัญญัติว่า

“คดีพิเศษที่จะต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่คดีความผิดทางอาญาดังต่อไปนี้

(1) คดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ และที่กำหนดในกฎกระทรวงโดยการเสนอแนะของ กคพ. โดยคดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายดังกล่าวจะต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(ก) คดีความผิดทางอาญาที่มีความซับซ้อน จำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวน สอบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ

(ข) คดีความผิดทางอาญาที่มีหรืออาจมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือระบบเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

(ค) คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญหรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม

(ง) คดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน

(จ) คดีความผิดทางอาญาที่มีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมิใช่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษเป็นผู้ต้องสงสัยเมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าน่าจะได้กระทำความผิดอาญาหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา

ทั้งนี้ ตามรายละเอียดของลักษณะของการกระทำความผิดที่ กคพ. กำหนด

(2) คดีความผิดทางอาญาอื่นนอกจาก (1) ตามที่ กคพ. มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

ในคดีที่มีการกระทำอันเป็นกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท และบทใดบทหนึ่งจะต้องดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ หรือคดีที่มีการกระทำความผิดหลายเรื่องต่อเนื่องหรือเกี่ยวพันกัน และความผิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะต้องดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนสอบสวนสำหรับความผิดบทอื่นหรือเรื่องอื่นด้วย และให้ถือว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีพิเศษ

บรรดาคดีใดที่ได้ทำการสอบสวนเสร็จแล้วโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ให้ถือว่า การสอบสวนนั้นเป็นการสอบสวนในคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว

บทบัญญัติในมาตรานี้ให้ใช้บังคับกับบุคคลที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดด้วย”

ดังนั้น “คดีพิเศษ” ที่เป็นคดีหลักมี 2 ประเภทด้วยกัน คือ

(1) คดีตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติ และ

(2) คดีที่มีลักษณะพิเศษตามที่กำหนดในกฎกระทรวงยุติธรรม

นอกจากนี้ “คดีพิเศษ” อาจเป็นคดีใดคดีหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจงที่คณะกรรมการคดีพิเศษ (กคพ.) ได้ลงมติให้เป็น “คดีพิเศษ”

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 มาตรา 3 นิยามคำว่า “พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ” ว่า

“พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หมายความว่า อธิบดี รองอธิบดี และผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้มีอำนาจและหน้าที่สืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้”

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 มาตรา 23 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี”

โดยในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษก็เป็นพนักงานสอบสวนและเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า พนักงานสอบสวนตามกฎหมายในปัจจุบันมีอยู่ 2 ประเภท คือ พนักงานสอบสวนทั่วไป และพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ทั้งนี้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะกรณีการสอบสวนของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจซึ่งถือเป็นพนักงานสอบสวนทั่วไปเท่านั้น

3.2 วัตถุประสงค์ของการสอบสวน

การสอบสวนเป็นกระบวนการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งเริ่มกระบวนการภายหลังจากที่ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว และมีผู้มาร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ หรือโดยที่พนักงานสอบสวนพบด้วยตนเอง การสอบสวนเป็นการกระทำเพื่อรวบรวมพยานหลักฐาน หรือให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานทั้งปวง โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้⁸ 1) เพื่อรวบรวมถ้อยคำที่พยานทำเป็นบันทึกไว้ 2) เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันอันเป็นถ้อยคำให้การของผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ หรือผู้ต้องหา หรือพยานต่างๆ 3) เพื่อเป็นพยานหลักฐานยืนยันข้อเท็จจริงในคดีนั้น 4) เพื่อเป็นหลักฐานให้ศาลเชื่อถือ และรู้ข้อเท็จจริงในคดีนั้น 5) เพื่อรวบรวมเป็นสำนวนสำหรับส่งพนักงานอัยการ เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป และ 6) เพื่อพิสูจน์ความผิด และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามลักษณะของความผิด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) บัญญัติว่า

“การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือการพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ”

และมาตรา 131 บัญญัติว่า

“ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

การสอบสวนจึงมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา
2. เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา
3. เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

จากความที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปความได้ว่า วัตถุประสงค์ของการสอบสวน ก็คือเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) และมาตรา 131 นั้นเอง

⁸ พัทนะ ไชยเศรษฐ์ หลักการสอบสวนคดีอาญา สำหรับพนักงานฝ่ายปกครอง และตำรวจ แนะนำเทคนิคในการซักถามคำพยานและแนวปฏิบัติสำหรับการสอบสวนในบางคดี พร้อมด้วยระเบียบ คำสั่งที่พนักงานสอบสวนควรจะทราบ กรุงเทพมหานคร นิติบรรณการ 2528 หน้า 18

3.3 ภารกิจของพนักงานสอบสวน

ภารกิจของพนักงานสอบสวน คือ หน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่มีการกำหนดไว้ตามระเบียบคำสั่งต่างๆ และตามบทบัญญัติกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นต้น

โดยสามารถแยกพิจารณาถึงภารกิจของพนักงานสอบสวนทั่วไปที่พึงกระทำ⁹ คือ

1) การรวบรวมพยานหลักฐาน เช่น การรวบรวมบันทึกคำให้การต่างๆ รายงานผลการตรวจพิสูจน์ของผู้ชำนาญการพิเศษ เป็นต้น

2) การดำเนินการทั้งหลายอื่น ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เช่น การยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมาย การคัดฟ้อง การฝากขัง เป็นต้น

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า พนักงานสอบสวนมีภารกิจที่พึงกระทำ ได้แก่ การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา

3.4 ขั้นตอนการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน

ขั้นตอนการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน แยกพิจารณาในสาระสำคัญได้ดังนี้¹⁰

3.4.1 การปฏิบัติงานเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา ได้แก่ การดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) *การพิจารณาความผิด* เมื่อผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน โดยในคำร้องทุกข์นั้นปรากฏสาระสำคัญเกี่ยวกับลักษณะความผิด พฤติการณ์ต่างๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำการตลอดจนความเสียหายที่ได้รับ และให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะพิจารณาว่าการกระทำตามคำร้องทุกข์นั้น ควรจะเป็นความผิดฐานใด ตามมาตราใด

2) *การบันทึกปากคำผู้เสียหาย และพยาน* พนักงานสอบสวนมีอำนาจทำการบันทึกปากคำของผู้เสียหาย หรือบุคคลอื่นๆ ที่เห็นว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่รูปคดี

3) *การบันทึกปากคำผู้ต้องหา* พนักงานสอบสวนอาจใช้ถ้อยคำให้การของผู้ต้องหาเป็นพยานหลักฐานยืนยันการกระทำผิดตามข้อกล่าวหาได้ ทั้งนี้เพราะกฎหมายได้บัญญัติว่าก่อนทำการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า ถ้อยคำที่ผู้ต้องหากล่าวานั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันเขาในการพิจารณาคดีได้ ซึ่งรวมถึงการพิจารณาคดีของเจ้าพนักงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีนั้น

⁹ จิรัช ชูเวช “เทคนิคการสืบสวนและสอบสวน” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3* หน่วยที่ 1-5 นนทบุรี สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2550 หน้า 5-51

¹⁰ สง่า ดวงอัมพร และประดิษฐ์ กล้าณรงค์ *การสืบสวนและสอบสวน CRIMINAL PROCESS* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2531 หน้า 19-20

4) *การรวบรวมพยานหลักฐาน* นอกจากจะรวบรวมพยานหลักฐานทั้ง 3 ชนิด อันได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าว พนักงานสอบสวนยังมีอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจค้นตัวผู้เสียหาย การตรวจค้นตัวผู้ต้องหา การตรวจสิ่งของ การทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาดจำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือหรือลายเท้า การค้นเพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หมายถึงบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ การยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบ หรือส่งมาให้ตามหมายเรียก

3.4.2 การสอบสวน คือ การกระทำการเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด การที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด อาจกระทำได้โดยการพิจารณาจากพยานหลักฐานต่างๆ ที่พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการมาแล้ว ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร วัตถุพยาน พยานผู้ชำนาญการ และจากบันทึกคำให้การของผู้ต้องหา ซึ่งการสอบสวนมีวัตถุประสงค์เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ โดยพนักงานสอบสวนมีวิธีเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษได้ดังนี้ 1) การออกหมายเรียก 2) การออกหมายจับ และดำเนินการออกประกาศจับตามระเบียบของทางราชการที่กำหนดไว้ 3) การรับตัวจากเจ้าพนักงาน หรือราษฎรผู้ทำการจับ 4) ผู้ต้องหาเข้ามามอบตัวต่อพนักงานสอบสวน และ 5) โดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้จับและควบคุม ซึ่งในระหว่างสอบสวนปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิด

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า พนักงานสอบสวนมีขั้นตอนในการปฏิบัติงานแยกพิจารณาในสาระสำคัญแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย การปฏิบัติงานเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา แบ่งเป็นการพิจารณาความผิด การบันทึกปากคำผู้เสียหายและพยาน การบันทึกปากคำผู้ต้องหา และการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยอีกส่วนหนึ่งก็คือการสอบสวน

3.5 ความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน

กระบวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีผู้รับผิดชอบ 2 ฝ่าย คือ พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ โดยพนักงานสอบสวนมีความรับผิดชอบตั้งแต่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ทำสำนวนการสอบสวนจนกระทั่งเสร็จสิ้น แล้วส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณา ส่วนพนักงานอัยการมีความรับผิดชอบตั้งแต่รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนมาพิจารณาจนมีความเห็นในคดี ทั้งนี้ ความรับผิดชอบในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน แบ่งได้ดังนี้¹¹

¹¹ ชัชวาลย์ สุขสมจิตร *แนวทางปฏิบัติการสอบสวน: สำหรับพนักงานสอบสวนใหม่* กรุงเทพมหานคร อำนวยสารสินการพิมพ์ 2535 หน้า 1-6

3.5.1 การรับแจ้ง

การรับแจ้งความเป็นความรับผิดชอบเบื้องต้นของพนักงานสอบสวน ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อผู้เสียหายหรือผู้รับมอบอำนาจหรือมีผู้อื่นมาแจ้งเหตุที่สถานีตำรวจ หรือโดยวิธีอื่น เช่น โทรศัพท์ วิทยุสื่อสาร เป็นต้น โดยหลังจากพนักงานสอบสวนทราบเหตุแล้ว จะต้องรับแจ้งทุกเรื่อง นอกจากพนักงานสอบสวนจะมีหน้าที่สอบสวนคดีอาญาตามกฎหมายแล้ว ยังมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน ในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับคดี เช่น แจ้งว่าถูกขู่อาฆาต เกรงว่า จะถูกทำร้าย รวมทั้งความผิดในทางแพ่งอื่นๆ เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งเรื่องดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องลงประจำวันไว้เป็นหลักฐานทุกเรื่อง พร้อมกับชี้แจงและแนะนำข้อกฎหมายหรือการปฏิบัติในแต่ละเรื่อง จากนั้นจึงสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเป็นรูปสำนวนการสอบสวนต่อไป

3.5.2 การสืบสวนจับกุม

การสืบสวนในทางปฏิบัติจะมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนแยกเป็นอีกส่วนหนึ่ง แต่พนักงานสอบสวนก็ยังคงมีความรับผิดชอบหาตัวคนร้าย โดยเฉพาะคดีที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำผิดตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการสอบสวนคดีอาญา พ.ศ. 2523 ซึ่งกำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสืบสวนสอบสวนติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3 เดือน ในคดีอาญาทั่วไป และไม่น้อยกว่า 1 ปี ในคดีอุกฉกรรจ์

3.5.3 การควบคุม

การควบคุมเป็นความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนโดยตรง ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่มีการจับกุมผู้ต้องหาหรือได้รับตัวผู้ต้องหาจากผู้จับกุม การควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนนั้น ต้องพิจารณาจากข้อกล่าวหา (อัตราโทษ) ประเภทของผู้ต้องหา (เด็กหรือเยาวชน ผู้ใหญ่ และทหาร) และอำนาจศาลประกอบกัน

3.5.4 การปล่อยตัวชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวเป็นความรับผิดชอบที่ต่อจากการควบคุม โดยนอกจากจะเป็นความรับผิดชอบตามกฎหมายแล้ว ก็ยังถือว่าเป็นการให้บริการประชาชนในการที่จะให้ผู้ต้องหาได้รับเสรีภาพจากการถูกควบคุมด้วยความสะดวกและรวดเร็ว หน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะเริ่มขึ้นเมื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นร้อยเวรสอบสวนคดีอาญาอยู่ที่สถานีตำรวจ เมื่อมีการยื่นคำร้องขอประกันให้พนักงานสอบสวนรับไว้โดยพลันเพื่อนำเสนอผู้มีอำนาจสั่งคำร้อง และแจ้งผลการสั่งคำร้องให้ผู้ยื่นคำร้องทราบ แต่ถ้าไม่อนุญาต ต้องรีบแจ้งให้ผู้ต้องหาและผู้ยื่นคำร้องทราบ แล้วลงประจำวันไว้เป็นหลักฐาน โดยให้ผู้ยื่นคำร้องลงชื่อในประจำวันด้วยเช่นกัน

3.5.5 การสอบสวน

การสอบสวนเป็นความรับผิดชอบที่สำคัญอย่างยิ่งของพนักงานสอบสวน เพราะเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ได้แก่ พยานวัตถุ พยานเอกสาร และพยานบุคคล

เข้าด้วยกัน โดยทำเป็นรูปของสำนวนการสอบสวน เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิด โดยในการรวบรวมพยานหลักฐานนั้น กฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนไว้หลายประการ ดังนั้นพนักงานสอบสวนจะต้องทำด้วยความละเอียด รอบคอบ รัดกุม รวดเร็ว และมีศีลธรรม ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ทั้งนี้ ให้ยึดถือแนวปฏิบัติตามคำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537 เรื่องมาตรการ ควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา

3.5.6 การปฏิบัติอย่างอื่นเกี่ยวกับการสอบสวน

การปฏิบัติในกรณีนี้ เป็นเรื่องที่พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมากยิ่งขึ้น ได้แก่ การค้น การออกหมายเรียก หมายอาญา การชันสูตรพลิกศพ การออกคำหารูปพรรณ หรือทรัพย์ การพิมพ์มือ เป็นต้น และรวมตลอดถึงกรณีบางเรื่องที่มีวิธีการปฏิบัติพิเศษ เช่น การเปรียบเทียบคดีอาญา การเนรเทศ

3.5.7 การสรุปสำนวนการสอบสวนเสนอผู้บังคับบัญชา

หลังจากที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ และดำเนินการทั้งหลายอันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเรียบร้อยแล้ว จะสรุปสำนวนเป็นความเห็นของพนักงานสอบสวน ถ้าคดีใดไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิดจะมีความเห็นควรงดการสอบสวน หรือให้งดการสอบสวน แต่ถ้ารู้ตัวผู้กระทำผิดไม่ว่าจะหลบหนี หรือจับตัวได้ หรือสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ในบางกรณีจะมีความเห็นควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง แล้วเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น จนถึงผู้มีอำนาจสั่งคดีตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยหรือระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เมื่อผู้มีอำนาจสั่งคดีมีความเห็นอย่างไรจะต้องถือตามนั้น และถือว่าเป็นความเห็นที่แท้จริงของพนักงานสอบสวน ก่อนที่ส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณา

3.5.8 การส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ

เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้น และผู้บังคับบัญชามีความเห็นทางคดีเรียบร้อยแล้ว พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณาทุกกรณี ไม่ว่าจะมีความเห็นงดการสอบสวน หรือให้งดการสอบสวน สั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้อง ในกรณีที่มีความเห็นควรงดการสอบสวน สำหรับคดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิดนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องสืบสวนหาตัวคนร้ายติดต่อกันจนครบกำหนดเวลาตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย จากนั้นจึงส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณา ถ้าพิจารณาแล้วมีความเห็นควรงดการสอบสวน พนักงานอัยการจะส่งสำนวนมาเก็บไว้ที่สถานีตำรวจจนกว่าจะมีการจับกุมผู้ต้องหาได้ หรือหมดอายุความ

3.5.9 การสอบสวนเพิ่มเติมตามคำสั่งของพนักงานอัยการ

หลังจากพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการจะมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวน

เพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดไปให้ซักถามตามที่สั่งการต่อไปได้ ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งอาจเปรียบเทียบปรับได้ ถ้าเห็นสมควร พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบคดีนั้น แทนการส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ โดยส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนกลับมายังพนักงานสอบสวนให้เปรียบเทียบปรับคดีนั้น หรือถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้พนักงานสอบสวนอื่นที่มีอำนาจ จัดการเปรียบเทียบปรับให้ก็ได้

3.5.10 การติดตามพยานไปเบิกความในศาล

เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวน และพิจารณาแล้วมีความเห็นสั่งฟ้อง จะยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล โดยพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ผู้ต้องหาเป็นจำเลยให้การปฏิเสธหรือรับสารภาพ สำหรับความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป หรือโทษสถานหนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ดังนั้นพนักงานอัยการจะต้องนำพยานเข้าสืบ โดยพยานบุคคลบางคนไม่ได้ตัวมาเบิกความในศาล ด้วยเหตุที่ส่งหมายเรียกไม่ได้ เพราะไม่มีที่อยู่ตามที่ได้ให้การไว้กับพนักงานสอบสวน เป็นเหตุให้ขาดพยานหลักฐานทำให้ศาลต้องพิพากษายกฟ้องจำเลยพ้นข้อหา ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องสอบสวนที่อยู่ของพยาน ให้ได้ความชัดเจนว่ามีถิ่นที่อยู่ดังปรากฏในคำให้การจริงหรือไม่ โดยวิธีไปดูถึงถิ่นที่อยู่หรือวิธีใดก็ได้แล้วแต่ และคอยติดต่อสอดส่องอยู่เสมอ เพื่อให้ได้ตัวไปเบิกความยังศาล กรณีพยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ให้พนักงานสอบสวนรีบทำสำนวนส่งอัยการโดยเร็ว เพื่อประโยชน์ในการส่งหมายเรียกพยาน

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน เริ่มตั้งแต่ได้รับแจ้งเหตุหรือรับแจ้งความจนคดีขึ้นสู่ศาล จนถึงการนำพยานไปเบิกความในศาล ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ต้องรับผิดชอบพร้อมๆ กันหลายคดี และบางครั้งต้องปฏิบัติหน้าที่อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน เช่น การออกตรวจท้องที่ การตั้งจุดตรวจ การตั้งด่านตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์ผู้ขับขี่ยานพาหนะ เป็นต้น อันมิใช่หน้าที่รับผิดชอบของพนักงานสอบสวนโดยตรง ซึ่งจะเห็นได้ว่าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบมากกว่างานในหน้าที่อื่น และเป็นงานที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับ จึงมีโอกาที่จะถูกร้องเรียน พิจารณาข้อบกพร่อง หรือถูกฟ้องคดีได้โดยง่าย ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้ที่จะเป็นพนักงานสอบสวนที่ดีจึงต้องพร้อมด้วยกำลังกายและกำลังสติปัญญา หมั่นศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับ คำพิพากษาศาลฎีกา ตลอดจนคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการเพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

4. ลักษณะของการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

การสอบสวนคดีอาญานั้นมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน พนักงานสอบสวนในฐานะต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องดำเนินการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม เพื่อเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในการผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมให้เกิดแก่ประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ การสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม มีลักษณะดังนี้

4.1 การสอบสวนที่ถูกต้อง

หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญา โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ กล่าวคือ เป็นการปฏิบัติหน้าที่สอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนั่นเอง สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนนั้น การซักถาม ปากคำผู้ต้องหาและผู้ต้องสงสัยในคดีอาญามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการค้นหาความจริง โดยวิธีการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย¹²

การสอบสวนนั้น เป็นเงื่อนไขสำคัญในการฟ้องร้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ หากคดีอาญาใดที่การสอบสวนกระทำไปโดยมิชอบ ถือว่ามิได้มีการสอบสวนความผิดนั้นมาก่อน หรือ คดีอาญาใดที่มีได้มีการสอบสวน พนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญานั้นต่อศาล¹³ โดยการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมายต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ 3 ประการ¹⁴ ดังต่อไปนี้

4.1.1 การสอบสวนนั้นได้กระทำโดยเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจหน้าที่ทำการสอบสวน หมายถึง ผู้ที่จะสอบสวนนั้นต้องเป็นพนักงานสอบสวนที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ก็คือ พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) ซึ่งบัญญัติไว้ว่าพนักงานสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจหน้าที่ทำการสอบสวน

กรณีพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น หมายถึง พนักงานสอบสวนที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ส่วนพนักงานสอบสวนตามกฎหมายอื่น เช่น พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ตามพระราชบัญญัติการ

¹² สัญญา บัวเจริญ *หลักกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนและการทำสำนวนการสอบสวน* ม.ป.ท. 2545? หน้า 232

¹³ วินัย ตูวิเชียร “หลักการสอบสวน” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3* หน้า 4-47

¹⁴ ชัยเกษม นิตสิริ *รวมคำบรรยายภาคสอง สมัยที่ 61 ปีการศึกษา 2551 เล่มที่ 14* สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2552 หน้า 326-327

สอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 160 วรรค 1 เป็นต้น

พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 หมายถึง

(1) ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

(2) ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

โดยเจ้าพนักงานที่มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีทั้งพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง และพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ แต่ในทางปฏิบัติทางราชการจะกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายเดียวเท่านั้นทำการสอบสวนคดีอาญา และในปัจจุบันนี้ พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ และผู้ที่จะเป็นพนักงานสอบสวนได้ต้องเป็นนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร เว้นแต่การสอบสวนคดีบางประเภทเท่านั้นที่พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองจะมีอำนาจในการสอบสวนความผิดที่เกี่ยวกับทางฝ่ายปกครอง เช่น พระราชบัญญัติบัตรประชาชน พ.ศ. 2526 เป็นต้น สำหรับพนักงานสอบสวนตามกฎหมายอื่น จะต้องมิกฎหมายกำหนดไว้ว่าให้เป็นพนักงานสอบสวน จึงจะทำการสอบสวนคดีได้

4.1.2 พนักงานสอบสวนนั้นจะต้องมีเขตอำนาจที่จะสอบสวนคดีนั้นได้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ถึงมาตรา 21 กล่าวคือ ผู้ที่จะมีอำนาจสอบสวนนอกจากจะต้องเป็นพนักงานสอบสวนตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (6) และมาตรา 18 แล้ว ยังจะต้องเป็นพนักงานสอบสวนที่มีเขตอำนาจการสอบสวนด้วย ซึ่งจะระบุไว้ตั้งแต่มาตรา 18 ถึงมาตรา 21 ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

1) กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 เป็นเรื่องที่แน่ชัดว่าความผิดได้เกิดขึ้นในท้องที่ใดหรือเชื่อว่าความผิดเกิดขึ้นในท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง โดยปกติพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่ความผิดอาญาเกิดขึ้นหรืออ้างหรือเชื่อว่าเกิดความผิดอาญาขึ้นเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนในท้องที่ที่ผู้ต้องหา มีถิ่นที่อยู่หรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

2) กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 เป็นกรณีที่มีความผิดอาญาเกี่ยวพันกันหลายท้องที่โดยเหตุต่างๆ 6 กรณีด้วยกันคือ

(1) เป็นการไม่แน่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่

(2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง

(3) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่อง และกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่างๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไป

(4) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรม กระทำลงในท้องที่ต่างๆ กัน

(5) เมื่อความผิดเกิดขึ้น ขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง

(6) เมื่อความผิดเกิดขึ้น ขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง

ในกรณีเหล่านี้ พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ และให้พนักงานสอบสวนต่อไปนี้เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน

(ก) ถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้ว คือ พนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับได้ อยู่ในเขตอำนาจ

(ข) ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้ คือ พนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำผิดก่อน อยู่ในเขตอำนาจ

3) กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 เป็นกรณีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้

ในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวน อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนจะมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนก็ได้

ให้พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายให้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือให้ทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนบรรดาอำนาจและหน้าที่ประการอื่นที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็น อำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

ในกรณีที่พนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของพนักงานอัยการ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องการรวบรวมพยานหลักฐาน

ในกรณีจำเป็น พนักงานสอบสวนต่อไปนี้มีอำนาจสอบสวนในระหว่างรอคำสั่งจากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน (1) พนักงานสอบสวนซึ่งผู้ต้องหาถูกจับในเขตอำนาจ (2) พนักงานสอบสวนซึ่งรัฐบาลประเทศอื่นหรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายได้ร้องฟ้องให้ทำโทษผู้ต้องหา

เมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนแล้วแต่กรณี เห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ให้ทำความเข้าใจตามมาตรา 140 มาตรา 141 หรือมาตรา 142 ส่งพร้อมสำนวนไปยังอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน

4) กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21 เป็นกรณีไม่แน่ว่าพนักงานสอบสวนคนใดในจังหวัดเดียวกัน ควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นเป็นผู้ชี้ขาด แต่ในกรุงเทพมหานคร ให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวน ซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่องค์ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติขึ้นไปเป็นผู้ชี้ขาด แต่ถ้าเกิดความไม่ชัดเจน ไม่แน่ชัด เกิดโต้แย้งกันระหว่างพนักงานสอบสวนหลายจังหวัด ในกรณีอย่างนี้กฎหมายให้อำนาจอัยการสูงสุดหรือผู้ที่ทำการแทนเป็นผู้ชี้ขาด

4.1.3 การสอบสวนได้ดำเนินการโดยถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในสาระสำคัญ หมายถึง การสอบสวนนั้นจะต้องกระทำโดยถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อย่างน้อยก็ต้องถูกต้องในสาระสำคัญ ซึ่งตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้วางแนวคำวินิจฉัยไว้ว่าจะต้องเป็นการสอบสวนที่มีขอบในส่วนที่เป็นสาระสำคัญจริงๆ จึงจะทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมด อันมีผลกระทบต่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ พอสรุปได้ดังนี้¹⁵

1) การสอบสวนโดยผู้ที่มีได้เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6)¹⁶ และการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่ไม่มีอำนาจสอบสวน และมีใช้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 และ 19¹⁷

2) การสอบสวนคดีความผิดต่อส่วนตัวโดยไม่มีคำร้องทุกข์ หรือเป็นคำร้องทุกข์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁸ ถือว่าไม่มีการสอบสวน มีผลทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง

¹⁵ ชัยเกษม นิตสิริ *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2554 หน้า 29-30

¹⁶ ผู้ที่มีได้เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1226/2503) รองเลขาธิการคณะกรรมการตรวจและติดตามผลการปฏิบัติราชการ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 417/2523) เป็นต้น

¹⁷ เช่น ความผิดเกิดขึ้นในเขตท้องที่สถานีตำรวจภูธรเมืองสำโรงใต้ ผู้ต้องหาที่มีที่อยู่และถูกจับในเขตท้องที่ดังกล่าว แต่การสอบปากคำผู้กล่าวหากระทำโดยพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลบางซื่อ ซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนที่ไม่มีเขตอำนาจสอบสวนคดีนี้ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 371/2531) เป็นต้น

¹⁸ เช่น ผู้ร้องทุกข์ไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1638-1640/2523) หุ่นส่วนที่ไม่ใช่หุ่นส่วนผู้จัดการร้องทุกข์แทนห้างหุ้นส่วน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 610/2515) หรือมิได้ร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1226/2503 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 417/2523) หรือร้องทุกข์โดยมิได้มีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2206/2522) เป็นต้น

3) เป็นกรณีที่ไม่มี การแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบโดยถูกต้อง¹⁹ การแจ้งข้อหาที่ไม่ชอบเป็นกรณีที่ถือว่าเป็นสาระสำคัญ ซึ่งกระทบต่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ

การสอบสวนที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ไม่มีผลกระทบต่ออำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการ กรณีที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยไม่ชอบ เนื่องจากไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากไม่ใช่เป็นสาระสำคัญของการสอบสวนแล้ว ย่อมไม่มีผลทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมด เพียงแต่ทำให้การสอบสวนที่ไม่ชอบนั้นใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยไม่ได้เท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น²⁰

1) การที่พนักงานสอบสวนไม่สอบถามผู้ต้องหาเรื่องทนายความ และจัดทนายความให้ผู้ต้องหา ก่อนเริ่มทำการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1

2) การสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็ก โดยไม่จัดให้มีการสอบสวนวิธีพิเศษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ, 133 ตรี (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/2)

3) การไม่แจ้งสิทธิผู้ต้องหาในการให้ทนายความ หรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำตนได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/3

4) การไม่แจ้งสิทธิของผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 วรรคแรก ให้ผู้ต้องหาทราบ ก่อนถามค่าให้การผู้ต้องหา

¹⁹ การแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ เป็นขั้นตอนของการสอบสวนที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติ ก่อนที่จะสอบปากคำผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 หากการสอบสวนผู้ต้องหาในความผิดฐานใด มิได้มีการแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ ย่อมเป็นการสอบสวนที่กระทำไปโดยฝ่าฝืนต่อ “หลักฟังความทุกฝ่าย” ถือไม่ได้ว่ามี การสอบสวนในความผิดฐานนี้แล้ว พนักงานอัยการฟ้องจำเลยในความผิดฐานนี้ไม่ได้ โปรดอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน ธานิศ เกศพิทักษ์ “ปัญหากฎหมายในกรณีที่พนักงานสอบสวนมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง เกี่ยวกับการแจ้งข้อหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134 ที่แก้ไขใหม่” ค้นคืนวันที่ 10 มกราคม 2554 จาก http://www.law.au.edu/online_jo_detail.asp?id=20

²⁰ กรณีตามข้อ 1 ถึงข้อ 4 ไม่ทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมด เพียงแต่ทำให้ถ้อยคำใดที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการดำเนินการตามข้อ 1 ถึงข้อ 4 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดนั้นมิได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 วรรคท้าย (ดู ชัยเกษม นิตสิริ *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน* หน้า 35-36) กล่าวคือ การสอบสวนไม่เสีย คงตัดเฉพาะค่าให้การของผู้ต้องหาเท่านั้น ถ้าโจทก์มีพยานหลักฐานอื่นที่มั่นคงว่าผู้ต้องหาคนนี้หรือจำเลยคนนี้เป็นคนร้ายตัวจริง ศาลย่อมพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ดู จริญญา ภักดีธนากุล *กฎหมายลักษณะพยาน* กรุงเทพมหานคร พลสยาม พรินตติ้ง (ประเทศไทย) 2553 หน้า 19

- 5) การที่พนักงานสอบสวนมิได้แจ้งเตือนว่า ถ้อยคำที่ให้การอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันเขาในการพิจารณาได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7586/2546)
- 6) การทำแผนที่เกิดเหตุโดยไม่ชอบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4546/2536)
- 7) การตรวจค้นหรือจับกุมโดยไม่ชอบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4370/2545)
- 8) ล่ามแปลคำให้การโดยมิได้สาบานหรือปฏิญาณตนก่อน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 430/2546)
- 9) การสอบสวนชักช้าฝ่าฝืนกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 430/2546)

ดังนั้นในกรณีการสอบสวนที่ถูกต้องนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญทุกประการขณะปฏิบัติหน้าที่²¹ รวมถึงจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัดด้วย โดยผลทางกฎหมายกรณีการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายบางกรณี แม้จะไม่มีผลกระทบต่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ แต่ก็ถือว่าเป็นการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันอาจถือเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา และส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนได้

4.2 การสอบสวนที่รวดเร็ว

หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาอย่างรวดเร็ว กระทันหัน ตรงต่อเวลา และไม่ก่อกวนแก้ง่วงเวลาให้เนิ่นช้า โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

ในส่วนของการเริ่มการสอบสวนนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนเริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า และตามมาตรา 134 วรรคสาม บัญญัติว่า “ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม” ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (4) ที่บัญญัติว่า “...ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม...” รวมถึงมาตรา 40 (7) ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ผู้ต้องหา...มีสิทธิได้รับการสอบสวน...ที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม” ดังนั้น เมื่อปรากฏเหตุที่พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ ให้พนักงานสอบสวนรีบดำเนินการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ อันเป็นหลักทั่วไป

²¹ จิรัช ชูเวช “เทคนิคการสืบสวนและสอบสวน” ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3

ในการดำเนินคดีอาญา ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 บัญญัติรับรองเป็นสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมไว้ในปัจจุบัน²² โดยการเริ่มการสอบสวนเมื่อมีเหตุที่พนักงานสอบสวนจะสอบสวน พนักงานสอบสวนจะต้องเริ่มทำการสอบสวนโดยมิชักช้า หรือจะต้องกระทำโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ตามพฤติการณ์แห่งคดี²³ การสอบสวนคดีอาญาจึงทำได้เท่าใดยังมีโอกาสได้ข้อเท็จจริงมากเท่านั้น จึงเท่ากับช่วยพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้โดยเร็ว อันเป็นการคุ้มครองเสรีภาพของผู้ต้องหา เพราะเมื่อไม่ปรากฏว่ากระทำความผิดก็ จะได้รับการปล่อยตัวไป²⁴ ทั้งนี้ ความประสงค์ของกฎหมายที่ทำให้การสอบสวนโดยมิชักช้า อาจกล่าวได้ว่ามี 2 ประการคือ²⁵

ประการแรก *การเริ่มคดีโดยเร็วย่อมมีทางที่จะทราบข้อเท็จจริงของคดีได้มาก* เพราะพยานยังมีความทรงจำดีอยู่ ผู้กระทำผิดอาจจะยังไม่มีเวลาที่จะหาทางแก้ตัวหรือใช้อิทธิพลข่มขู่จ้างวานใช้ให้พยานให้การเป็นประโยชน์แก่ตน ร่องรอยแห่งการกระทำผิดอาจจะยังปรากฏอยู่ สถานที่เกิดเหตุจะยังเปลี่ยนแปลงไปไม่มาก พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมได้โดยฉับพลันย่อมมีน้ำหนักน่าเชื่อถือในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้เป็นอย่างดี

ประการที่สอง *การเริ่มคดีโดยมิชักช้าย่อมทำให้เจ้าพนักงานทราบผลคดีได้เร็วกว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดจริงหรือไม่* ถ้าพยานหลักฐานแสดงว่าไม่ใช่ผู้กระทำผิด ผู้ต้องหาซึ่งหากถูกควบคุมหรือขังอยู่ ก็จะได้รับการปลดปล่อยเร็วขึ้น อันเป็นทางคุ้มครองเสรีภาพของผู้ต้องหาได้อีกทางหนึ่ง

การดำเนินคดีในชั้นสอบสวน มีมาตรการคุ้มครองผู้ต้องหาโดยอาศัยกำหนดเวลาตามกฎหมายเรื่องการควบคุมตัวและการปล่อยชั่วคราวอันมีส่วนทำให้พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องไปโดยระบบ ซึ่งแยกได้เป็น 2 กรณี กล่าวคือ²⁶

กรณีแรก เป็นกรณีที่ผู้ต้องหาถูกคุมขัง ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการขอขยายเวลาฝากขังต่อศาล หากมีความจำเป็น เนื่องจากการสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้นและกำลังจะสิ้นสุด กำหนดเวลาที่จะควบคุมผู้ต้องหาได้ตามกฎหมาย ซึ่งศาลนอกจากจะมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องสมควรของการขยายเวลาฝากขังตามกฎหมาย เนื่องจากเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของ

²² ชัยเกษม นิติสิริ *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน* หน้า 111-112

²³ คณิง ภาไชย *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เล่ม 1)* แก้ไขเพิ่มเติมโดยไพโรจน์ วายุภาพ และณรงค์ ใจหาญ พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2548 หน้า 323-324

²⁴ อีสุทธิ พันธุ์ฤทธิ์ *การสอบสวน* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน 2550 หน้า 143

²⁵ คณิง ภาไชย *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เล่ม 1)* หน้า 323-324

²⁶ ชาติ ชัยเดชสุริยะ *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* หน้า 87

บุคคลแล้ว หากศาลจะอนุญาตให้ขยายเวลาการชั่งผู้ต้องหานั้นต่อ ก็ขยายเวลาได้ไม่เกินกว่าระยะเวลาตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 จึงเป็นระยะเวลาที่เร่งรัดให้พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนให้เสร็จ และส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อพิจารณาได้ทันก่อนครบกำหนดเวลาการชั่งผู้ต้องหานั้น มีรายละเอียดกล่าวคือ

- 1) ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมื่อตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งชั่งได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน
- 2) ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมื่อตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือน แต่ไม่ถึงสิบปี หรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งชั่งหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน
- 3) ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมื่อตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งชั่งหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน โดยเมื่อศาลสั่งชั่งครบสี่สิบแปดวันแล้ว หากพนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอชั่งต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะสั่งชั่งต่อไปได้ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานหลักฐานมาให้ศาลได้สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล

กรณีที่สอง เป็นกรณีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ในอดีตไม่มีกำหนดเวลาการสิ้นสุดที่แน่นอนของการปล่อยชั่วคราว ทำให้เกิดปัญหาการที่พนักงานสอบสวนไม่เร่งรัดการสอบสวนให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ผู้ต้องหาก็กต้องรอคอยไปโดยไม่รู้ว่าจะถูกดำเนินคดีต่อศาลหรือไม่และเมื่อใด จึงได้มีการแก้ไขกฎหมายในปี พ.ศ. 2532 กำหนดเวลาสิ้นสุดของการปล่อยชั่วคราวว่าไม่เกิน 3 เดือน และอาจขยายได้อีก รวมกับระยะเวลาเดิมแล้วเป็นไม่เกิน 6 เดือนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 113²⁷ ซึ่งก็มีส่วนเร่งรัดให้การสอบสวนจะต้องกระทำอย่างรวดเร็วไปโดยระบบเช่นกัน

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 113 บัญญัติว่า “เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสั่งปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าจะมิใช่ประกันหรือมิใช่ประกันและหลักประกันหรือไม่ การปล่อยชั่วคราวนั้นให้ใช้ได้ระหว่างการสอบสวนหรือจนกว่าผู้ต้องหาถูกศาลสั่งชั่งระหว่างสอบสวนหรือจนถึงศาลประทับฟ้อง แต่มิให้เกินสามเดือนนับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยชั่วคราวโดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจทำการสอบสวนได้เสร็จภายในกำหนดสามเดือน จะยืดเวลาการปล่อยชั่วคราวให้เกินสามเดือนก็ได้ แต่มิให้เกินหกเดือน

เมื่อการปล่อยชั่วคราวสิ้นสุดลงตามวรรคหนึ่งแล้ว ถ้ายังมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ต่อไป ให้ส่งผู้ต้องหามาศาล และให้นำบทบัญญัติ มาตรา 7 วรรคสี่ถึงวรรคเก้า มาใช้บังคับ”

กรณีการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว นั้น พนักงานสอบสวนจะต้องพยายามใช้ความรู้ความสามารถในการสอบสวนอย่างเต็มที่ เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปด้วยความรวดเร็วและรอบคอบ หากการสอบสวนล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย กล่าวคือ ผู้เสียหายจะไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ผู้กระทำผิดก็ไม่เกรงกลัวต่อกระบวนการยุติธรรม มีผลไปถึงความสงบสุขของสังคมส่วนรวม เมื่อพนักงานสอบสวนต้องรับผิดชอบในการสอบสวนคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จึงต้องคำนึงถึงพยานหลักฐานที่มีอยู่ในคดีนั้น โดยจัดลำดับและแสวงหาพยานหลักฐานให้มากที่สุดและพยานที่ดีที่สุด อันได้แก่ ประจักษ์พยานซึ่งรู้เห็นเหตุการณ์ อันจะทำให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ถ้าไม่สามารถรวบรวมติดตามหาประจักษ์พยานได้ ต้องพิจารณาค้นหาพยานพดลิตเหตุแวดล้อมกรณีมาเพื่อประกอบพยานหลักฐานอื่น บางกรณีการรวบรวมพยานหลักฐานอาจเป็นเรื่องยาก เช่น พยานอาจเกรงกลัวอิทธิพลของผู้ต้องหา หรือไม่อยากเข้ามาเกี่ยวข้องกับคดี เป็นต้น อันอาจทำให้การสำนวนการสอบสวนส่งพนักงานอัยการเป็นไปด้วยความล่าช้า เป็นเหตุให้พนักงานอัยการต้องรีบส่งคดี ไม่มีโอกาสกลั่นกรองตรวจสอบพยานหลักฐานทางคดี ต้องฟ้องคดีไปตามคำรับสารภาพ หากศาลพิจารณาว่าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะยกฟ้อง อันจะทำให้คดีเกิดความเสียหายได้ ทั้งนี้เพราะการรวบรวมพยานหลักฐานที่บกพร่อง และล่าช้าของพนักงานสอบสวน²⁸

กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ดังภาษิตกฎหมายบทหนึ่งกล่าวว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือ การปฏิเสธความยุติธรรม” (justice delayed, justice denied) เพราะความล่าช้าเป็นที่มาของความไม่แน่นอน ความไม่แน่นอนเป็นที่มาของความไม่แน่ใจ คือ ไม่แน่ใจในความยุติธรรมที่จะได้ เนื่องจากตามหลักการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องเริ่มกระทำด้วยความรวดเร็วดังกล่าว หากการสอบสวนเริ่มขึ้นล่าช้าเพียงใด อาจทำให้เสียความยุติธรรมมากขึ้นเพียงนั้น ดังคำกล่าวที่ว่า การให้ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือ การปฏิเสธความยุติธรรม เพราะพยานและหลักฐานต่างๆ อาจถูกทำลายไป ดังนั้นการสอบสวนด้วยความรวดเร็วจึงเป็นหลักที่คุ้มครองความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมให้เสร็จสิ้นโดยปราศจากความล่าช้าที่ไม่มีเหตุผลอันเป็นการสอดคล้องกับหลักนิติธรรม (Rule of Law) และลดความยุติธรรมที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจสูญเสียไป²⁹

เพื่อให้การสอบสวนคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ภายใต้การอำนวยการและช่วยเหลือจากผู้บังคับบัญชาทุกระดับโดยใกล้ชิด กรมตำรวจในขณะนั้นหรือ

²⁸ ศีพร โกวิท “ความเป็นภาวะวิสัยของการสอบสวน” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2551 หน้า 32

²⁹ ปริญญา ปาละ “บทบาทพนักงานสอบสวนในการอำนวยความยุติธรรมตามแนวทางรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2543 หน้า 127-128

สำนักงานตำรวจแห่งชาติในปัจจุบัน ได้ออกคำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 เรื่องมาตรการการควบคุม การตรวจสอบ เเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ลงวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2537³⁰ โดยมีรายละเอียดใน เรื่องมาตรการควบคุม ตรวจสอบ และเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ซึ่งหากพนักงานสอบสวน ดำเนินการสอบสวนภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามคำสั่งดังกล่าวได้อย่างเคร่งครัดแล้ว ก็จะทำให้ การสอบสวนดำเนินไปด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่อง อันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งต่อคู่กรณีและ บุคคลที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ การสอบสวนให้เสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็วเรียบร้อยนั้น นอกจากจะส่งผลโดยตรง ต่อการอำนวยความยุติธรรมแล้ว ยังมีผลทำให้เกิดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพการทำงานของ พนักงานสอบสวนในอันที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย³¹

4.3 การสอบสวนที่เป็นธรรม

หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาใน คดีอาญาโดยใช้คุณธรรมประจําใจ และยึดหลักแห่งความยุติธรรม ความเป็นกลาง ไม่ใช่อคติ ความ เชื่อ หรือความรู้สึกลงส่วนตัวในการสอบสวน ซึ่งการสอบสวนที่เป็นธรรม อาจแบ่งได้ดังนี้

4.3.1 การสอบสวนที่เป็นกลาง

การสอบสวนด้วยความเป็นกลาง คือ การสอบสวนด้วยความเป็นธรรมแก่ คู่ความทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับทราบว่าจะตนถูกกล่าวหาว่าอย่างไร เพื่อให้ เขาจะได้มีโอกาสให้การแก้ข้อกล่าวหา พนักงานสอบสวนจะต้องมีความยุติธรรมโปร่งใสในการ สอบสวนโดยปราศจากอคติ ไม่เข้าข้างฝ่ายใด และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้มีสิทธิและใช้สิทธิใน การต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ พนักงานสอบสวนต้องคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ไม่ให้ถูก ละเมิดโดยกระบวนการยุติธรรมด้วย พร้อมทั้งการให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่าย กล่าวคือ ฝ่าย ผู้เสียหายหรือโจทก์ต้องมีโอกาสดำเนินคดีได้อย่างเต็มที่ ส่วนฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาต้องไม่ถูกมองเป็นเพียง วัตถุชิ้นหนึ่งในการดำเนินคดี โดยต้องได้รับการแนะนำ ชี้แจง และคุ้มครองสิทธิของตนที่มีตาม กฎหมาย³²

³⁰ คำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 เรื่องมาตรการการควบคุม การตรวจสอบ เเร่งรัดการสอบสวน คดีอาญา ลงวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2537 ปรากฏรายละเอียดในภาคผนวก ก

³¹ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช *หลักและทฤษฎีการสอบสวน* หน้า 6

³² ศิพร โกวิท “ความเป็นภาวะวิสัยของการสอบสวน” หน้า 26

4.3.2 การสอบสวนที่กระทำด้วยความบริสุทธิ์

บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 ได้กำหนดข้อห้ามสำหรับพนักงานสอบสวนในการถามคำให้การผู้ต้องหาไว้ เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปด้วยความยุติธรรม โดยห้ามมิให้พนักงานสอบสวนถามคำให้การผู้ต้องหาด้วยการทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้ผู้ต้องหาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่เขาต้องหานั้น ซึ่งถือเป็นวิธีการสอบสวนที่ไม่ถูกต้องในการแสวงหาพยานหลักฐาน จึงเป็นการสอบสวนที่ไม่บริสุทธิ์ ทั้งนี้ การสอบสวนที่ไม่บริสุทธิ์ตามมาตรา 135 อาจแบ่งได้ดังนี้³³

- 1) การให้คำมั่นสัญญา หมายถึง การให้สัญญาผูกพันตนเองไว้ว่าจะกระทำการใดที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหา เพื่อตอบแทนการที่ผู้ต้องหาจะให้การตามที่เจ้าพนักงานต้องการ
- 2) การชูเชิญ หมายถึง การทำให้ผู้ต้องหาตกอยู่ในภาวะหว้นวิตกว่าจะเกิดอันตรายแก่ตนเอง หรือแก่ผู้อื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ต้องหา
- 3) การหลอกลวง หมายถึง การทำให้ผู้ต้องหาเกิดความเข้าใจผิด โดยการกล่าวข้อความที่เป็นเท็จแก่ผู้ต้องหา หรือปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้ผู้ต้องหาทราบ
- 4) การทรมาน หมายถึง การทำให้ผู้ต้องหาได้รับความลำบาก หรือกระทำการอันเป็นการทารุณแก่ผู้ต้องหา
- 5) การใช้กำลังบังคับ หมายถึง การใช้แรงกายภาพทำให้ผู้ต้องหาปฏิบัติตามความประสงค์หรือตามความต้องการของเจ้าพนักงาน
- 6) กระทำโดยมิชอบประการใดๆ หมายถึง การกระทำโดยไม่ถูกต้องด้วยประการใดๆ ก็ตาม นอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

การฝ่าฝืนข้อห้ามเกี่ยวกับการสอบสวนตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 135 กำหนดไว้นี้ ก็ยังถือได้ว่ามี การสอบสวนผู้ต้องหาโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว แต่จะไม่มีผลโดยตรงต่อพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาของศาล เพราะถ้าในการพิจารณาของศาลได้ความว่าการสอบสวนของพนักงานสอบสวนได้กระทำโดยการให้คำมั่นสัญญา การชูเชิญ การหลอกลวง การทรมาน การใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ แล้ว จะนำคำให้การของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนไปใช้ยืนยันจำเลยในชั้นพิจารณาไม่ได้

³³ วินัย ตูวิเชียร “หลักการสอบสวน” ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน้า 4-56 -

4.3.3 การสอบสวนโดยมีจริยธรรม คุณธรรม และจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน³⁴

พนักงานสอบสวนถือว่าเป็นข้าราชการตำรวจที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้ให้อำนาจหน้าที่ทำการสอบสวน การกระทำใดๆ ของพนักงานสอบสวน หากไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ คำสั่ง และข้อกฎหมายที่ถูกต้องแล้ว ย่อมส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์ถูกกลโฆโดยไม่เป็นธรรม อันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขา ซึ่งอาจส่งผลให้พนักงานสอบสวนผู้ปฏิบัติอาจถูกดำเนินคดีทั้งความผิดทางกฎหมายหรือความผิดทางวินัย

ในการทำงานของพนักงานสอบสวน ต้องมีความพยายามที่จะค้นหาพยานหลักฐานต่างๆ บางครั้งเป็นเรื่องยากมาก แต่ก็จำต้องกระทำ โดยแนวทางการปฏิบัตินั้น ไม่อาจเจาะจงว่าจะต้องเป็นศาสตร์ที่มีกฎตายตัว หรือเป็นศิลปะที่มีลักษณะยืดหยุ่น แต่ประกอบด้วยหลักทั้งสองด้าน จึงจะทำให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ของพนักงานสอบสวนนั้นประสบความสำเร็จตามที่ปรารถนา ดังนั้นการเป็นพนักงานสอบสวนที่ดี ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่าประชาชนจะได้รับการคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพให้เกิดความเสมอภาคตามบทบัญญัติของกฎหมาย ทั้งนี้ การเตรียมตัวเป็นพนักงานสอบสวนจึงต้องมีจริยธรรม คุณธรรม ประกอบจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องมาปฏิบัติ ดังนี้

1) จริยธรรม คุณธรรม

ในสถานการณ์ปัจจุบัน พนักงานสอบสวนมีความยากลำบากในการทำงานมากขึ้น ซึ่งอาจเกิดมาจากข้อกฎหมายที่ให้หน้าที่ของพนักงานสอบสวนเพิ่มมากขึ้น แต่อำนาจลดน้อยลง หรือค่านิยมของประชาชนที่มองพนักงานสอบสวนในแง่ลบ คิดว่าพนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้อง อันนำไปสู่ปัญหาการร้องเรียน เป็นต้น ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงต้องมีหลักปฏิบัติที่ดีเพื่อให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา มีรายละเอียดดังเช่น

ก. อิทธิบาท 4 เป็นธรรมของพนักงานสอบสวนในการปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จ

ก) ฉันทะ คือ ความพึงพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น

ข) วิริยะ คือ ความเพียรประกอบในสิ่งนั้น

ค) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ฝึกฝึในสิ่งนั้น

ง) วิมังสา คือ ความหมั่นตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้น

การทำงานแม้จะมีปัญหา อุปสรรคอยู่บ้าง พนักงานสอบสวนก็สมควรที่จะมีความพึงพอใจรักใคร่ในงานที่ทำนั้น เพราะหากเราไม่มีความพึงพอใจใคร่ ไม่ตั้งใจทำงาน งานนั้นอาจมีความขาดตกบกพร่อง ไม่ถูกต้องเรียบร้อย อันส่งผลเสียต่อผลงานที่ปฏิบัติออกมา พนักงานสอบสวนผู้นั้นอาจถูกพิจารณาข้อบกพร่องทั้งด้านวินัยหรือคดีอาญาได้

³⁴ ปัทมน์ วสุวัช พื้นฐานการทำสำนวนการสอบสวนเบื้องต้น กรุงเทพมหานคร เพชรเกษมการพิมพ์

ดังนั้น พนักงานสอบสวนที่ดีจึงสมควรนำหลักอิทธิบาท 4 ดังกล่าวไปสู่ทางปฏิบัติ คือ มีความพึงพอใจรักใคร่ในการทำงาน (ฉันทะ) การทำงานบางครั้งอาจมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง เราควรมีความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค (วิริยะ) พยายาม มุ่งมั่นกระทำสิ่งนั้นให้ประสบความสำเร็จ (จิตตะ) และพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในปัญหาและอุปสรรคนั้นว่าเกิดจากสิ่งใด เพื่อนำไปสู่การแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงต่อไป (วิมังสา)

ข. พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมในการบริการประชาชนของพนักงานสอบสวน

- ก) เมตตา คือ ความรักใคร่ ประารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข
- ข) กรุณา คือ ความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
- ค) มุทิตา คือ ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นมีความสุข
- ง) อุเบกขา คือ ความวางเฉย ไม้ดีใจ ไม้เสียใจ เมื่อผู้อื่นมีทุกข์

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะต้องพบกับประชาชน ซึ่งต่างจิตต่างใจ ต่างวัฒนธรรม ต่างความคิด และมีข้อแตกต่างกันในเรื่องอื่นๆ อีกมากมายที่พนักงานสอบสวนจะต้องประสบและแก้ไขปัญหา ทั้งปัญหาของคู่กรณี ผู้กล่าวหา ผู้ต้องหา ทั้งปัญหาความไม่เข้าใจระเบียบข้อกฎหมาย ขั้นตอนการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน เป็นต้น การที่ต้องประสบพบเจอและแก้ไขปัญหามากมายดังกล่าว อาจเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนเกิดความเบื่อหน่ายและย่อท้อในการทำงาน

ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงควรบริการประชาชนโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 คือ ประชาชนที่มาพบพนักงานสอบสวน ส่วนใหญ่มีความสุขและต้องการให้ช่วยแก้ไขปัญหามาให้พนักงานสอบสวนจึงควรเต็มใจให้บริการ เพื่อให้ประชาชนผู้นั้นเป็นสุข (เมตตา) โดยปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่อย่างสุดความสามารถ เพื่อให้ประชาชนผู้นั้นพ้นจากความทุกข์ (กรุณา) และเมื่อประชาชนผู้นั้นพ้นจากความทุกข์ได้ ก็พลอยยินดีกับผู้นั้น (มุทิตา) แต่หากพนักงานสอบสวนได้ช่วยเหลือประชาชนผู้นั้นอย่างสุดกำลังความสามารถแล้ว แต่ไม่สามารถช่วยเหลือตามอำนาจหน้าที่ได้ ก็ควรวางเฉยในสิ่งนั้น (อุเบกขา)

ค. อคติ 4 เป็นธรรมที่ชี้ให้เห็นถึงต้นเหตุแห่งความลำเอียง อันจะเป็นอุปสรรคต่อการอำนวยความยุติธรรม ซึ่งพนักงานสอบสวนควรหลีกเลี่ยงจากอคติทั้ง 4 ประการ

- ก) ฉันทาคติ คือ ความลำเอียงเพราะความรักใคร่
- ข) โทสาคติ คือ ความลำเอียงเพราะความไม่ชอบเกลียดชัง หรือโกรธแค้น
- ค) โมหาคติ คือ ความลำเอียงเพราะความไม่รู้ หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์
- ง) ภยาคติ คือ ความลำเอียงเพราะความกลัว

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนควรหลีกเลี่ยงจากอคติทั้ง 4 ประการ ประการแรก คือ การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะอ้างเอาความรักใคร่หรือความชอบพอกัน ซึ่งมีมักเกิดกับตนเอง ญาติพี่น้อง และคนสนิทสนม (ฉันทาคติ) ควรแก้ไขโดยต้องทำใจให้เป็นกลาง และ

ปฏิบัติต่อทุกคนให้เหมาะสมเหมือนกัน ประการที่ 2 คือ การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะความโกรธหรือลู่อ่านาจโทษะ (โทสาคติ) ควรแก้ไขโดยการทำให้หนักแน่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และพยายามแยกเรื่องส่วนตัวกับเรื่องงานออกจากกัน ประการที่ 3 คือ การทำให้เสียความยุติธรรมเพราะความสะเพร่า ความไม่ละเอียดถี่ถ้วน การรีบตัดสินใจก่อนพิจารณาให้ดี (โมหาคติ) ควรแก้ไขโดยการเปิดใจให้กว้าง ทำให้สงบ มองโลกในแง่ดี และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ประการสุดท้าย คือ การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะมีความหวาดกลัว หรือเกรงกลัวภัยอันตราย (ภยาคติ) ควรแก้ไขโดยการพยายามฝึกให้เกิดความกล้าหาญ โดยเฉพาะความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ กล้าคิด กล้าพูด และกล้าที่จะกระทำเฉพาะแต่ในสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม

ดังนั้น อาจสรุปความได้ว่า อคติทั้ง 4 ประการนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติ พนักงานสอบสวนจึงควรหลีกเลี่ยง ทั้งนี้ อาจกระทำได้โดยการพิจารณาถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมา หากพิจารณาว่าขณะนี้ตนเองกำลังมีจิตใจลำเอียงอยู่ ก็ควรปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองใหม่ให้เป็นไปในทางตรงกันข้าม คือ การมีจิตใจที่ไม่ลำเอียง³⁵

2) จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ออกระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2544 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2544³⁶ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนของพนักงานสอบสวน ควบคู่ไปกับ “อุดมคติของตำรวจ” ที่ได้กำหนดไว้แล้วในประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 16 ตามผนวกแนบท้าย เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนและสังคมส่วนรวม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. พนักงานสอบสวนต้องเคารพในสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

แนวทางปฏิบัติ

ก) ต้องศึกษา ทำความเข้าใจกฎหมายและบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างถ่องแท้

ข) ต้องแจ้งสิทธิตามกฎหมายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

ค) ปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้ตระหนักในหน้าที่ ต้องเคารพในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยผู้บังคับบัญชาให้การอบรมเป็นประจำ

³⁵ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมจาก <http://www.thaieditorial.com/tag/อคติ-4> ค้นคืนวันที่ 31 พฤษภาคม 2554

³⁶ ปรากฏรายละเอียดในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 17 จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน

ง) ให้พนักงานสอบสวนมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้เรื่องสิทธิตาม บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

ข. พนักงานสอบสวนต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต และยึดมั่นในศีลธรรม

แนวทางปฏิบัติ

ก) การปฏิบัติหน้าที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของความสุจริต ตรงไปตรงมา ไม่มุ่งหวัง หรือแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้จากการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะด้วยการเรียกร้อง แสดงท่าที หรือกิริยาอาการอื่นใด และสามารถตรวจสอบได้

ข) ไม่พยายามหลีกเลี่ยงหรือแสวงหาช่องว่างของกฎหมาย เพื่อกระทำการที่ไม่ถูกต้อง

ค) มีจิตสำนึกในการปฏิบัติงานในกรอบของศีลธรรมตามหลักศาสนา

ค. พนักงานสอบสวนต้องอำนวยความสะดวกด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง โปร่งใส และเป็นธรรม โดยปราศจากอคติ

แนวทางปฏิบัติ

ก) ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ข) ให้บริการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็ว อย่างเสมอภาค และเป็นธรรมตาม ลำดับขั้นตอน ภายในระยะเวลาที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนด

ค) ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยความเต็มใจ

ง. พนักงานสอบสวน ต้องกล้ายืนหยัดกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง

แนวทางปฏิบัติ

ก) ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยยึดมั่นในความถูกต้อง ดิงาม และชอบธรรม

ข) ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักวิชา และจรรยาวิชาชีพ

ค) ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใด ๆ

จ. พนักงานสอบสวนพึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะ เสียสละ และอดทน เพื่อประโยชน์แห่งการอำนวยความสะดวก

แนวทางปฏิบัติ

ก) ปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ และอุทิศตนทุ่มเท สติปัญญา ความรู้ ความคิดที่มีอยู่ให้กับงานอย่างเต็มที่

ข) ปฏิบัติงานในหน้าที่โดยมีจิตสำนึก และหลักการตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ แห่งการอำนวยความสะดวก

ค) ปลุกจิตสำนึกพนักงานสอบสวนในเรื่องการเสียสละ อดทนและความ รับผิดชอบในหน้าที่

ฉ. พนักงานสอบสวนพึงมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้วยความสุภาพอ่อนโยน มีไมตรีจิต และเต็มใจให้บริการประชาชน

แนวทางปฏิบัติ

ก) พนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่และให้บริการประชาชนด้วยความเป็นธรรม เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจและใช้กิริยาวาจาที่สุภาพ อ่อนโยน โดยมีจิตสำนึกการให้บริการประชาชน

ข) เต็มใจแนะนำ ช่วยเหลือในการบริการประชาชนเสมือนญาติ

ช. พนักงานสอบสวนพึงหมั่นศึกษาหาความรู้ และพัฒนาตนเองตลอดเวลา

แนวทางปฏิบัติ

ก) ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม พัฒนาตนให้มีความรู้ ความชำนาญ ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์

ข) ขยันหมั่นเพียร ทำความเข้าใจต่อกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ และนำไปยึดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด

ค) มีความริเริ่ม สร้างสรรค์ พัฒนาการปฏิบัติงานให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

ฅ. พนักงานสอบสวนพึงสำนึกและยึดมั่นในวิชาชีพการสอบสวน มีความภาคภูมิใจ ในศักดิ์ศรีและวิชาชีพของตนเอง

แนวทางปฏิบัติ

ก) ดำรงตนให้เหมาะสมกับการเป็นข้าราชการในกระบวนการยุติธรรม ด้วยการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้ออย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีหลักการ มีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชน

ข) ปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพการสอบสวนด้วยความมั่นคงและความภาคภูมิใจในเกียรติคุณและศักดิ์ศรีของความเป็นพนักงานสอบสวน

ค) ปฏิบัติงานด้วยจิตวิญญาณของพนักงานสอบสวนให้เป็นที่เชื่อถือ และศรัทธาของประชาชน

ให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนทุกระดับชั้น ทำความเข้าใจและสอดส่องควบคุมดูแลให้พนักงานสอบสวนยึดถือประพฤติปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนอย่างแท้จริง เพื่อให้บังเกิดผลดีแก่ทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของตนและสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่สังคม หากมีการละเลย หรือทำให้เห็นว่าพนักงานสอบสวนผู้ใดฝ่าฝืน ก็ให้ผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาไปตามระเบียบแบบแผนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหากเข้าข่ายผิดวินัย ก็ให้ดำเนินการในเรื่องวินัยด้วย

ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนยึดถือประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ในจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนแล้ว ย่อมจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ตัวพนักงานสอบสวนเอง ในการที่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนและสังคมโดยส่วน อันถือได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ร.ต.ท.ปริญญา ปาละ³⁷ ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของพนักงานสอบสวนในการอำนวยความสะดวกตามแนวทางรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ผลการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และเป็นกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้นที่มีความสำคัญมากที่สุด โดยหลังจากรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 มีผลบังคับใช้แล้วปรากฏว่าบทบาทของพนักงานสอบสวนในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน สร้างความพึงพอใจ และความเชื่อมั่นในการสอบสวนแก่ประชาชนในระดับหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากพนักงานสอบสวนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหลักการและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง ดังนั้นในการปฏิบัติงานสอบสวนจึงยังคงใช้รูปแบบเดิมๆ ที่เคยเป็นแนวปฏิบัติมาจากอดีต เพื่อให้สามารถปิดสำนวนคดีได้เท่านั้น โดยไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากนัก

ชัยศักดิ์ อ่อนประดิษฐ์³⁸ ได้ศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรมไทย : ศึกษาผู้ต้องหาและความเห็นของพนักงานสอบสวน กรณีผู้ต้องหาใช้สิทธิตั้งทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 241 วรรคสอง ผลการศึกษาพบว่า ในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาไม่ถูกละเมิดสิทธิจากพนักงานสอบสวน ส่วนความเห็นในการตัดสินใจเลือกบุคคลเข้าร่วมฟังการสอบปากคำ ส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือกพ่อ แม่ สามี หรือภริยา ญาติพี่น้อง และเพื่อน โดยส่วนใหญ่เห็นว่าการมีบุคคลอื่นเข้าร่วมฟังการสอบสวนจะทำให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามผู้ต้องหาเกือบทั้งหมดบอกว่าไม่ได้รับโอกาสให้ติดต่อกับญาติก่อนถูกสอบสวน

วัฒนา บุญเหิน³⁹ ได้ศึกษาเรื่องมาตรการคุ้มครองผู้ต้องหาในการสอบสวนคดีอาญา ผลการศึกษาพบว่า การสอบสวนคดีอาญาเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากขั้นตอนนี้มีปัญหาหรือขาดความเป็นธรรมเสียแล้ว ขั้นตอนอื่นๆ ที่ตามมา เช่น การฟ้องร้อง

³⁷ ปริญญา ปาละ “บทบาทพนักงานสอบสวนในการอำนวยความสะดวกตามแนวทางรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2543

³⁸ ชัยศักดิ์ อ่อนประดิษฐ์ “สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรมไทย : ศึกษาผู้ต้องหาและความเห็นของพนักงานสอบสวน กรณีผู้ต้องหาใช้สิทธิตั้งทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 241” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏพระนคร 2544

³⁹ วัฒนา บุญเหิน “มาตรการคุ้มครองผู้ต้องหาในการสอบสวนคดีอาญา” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2544

การพิจารณา การพิพากษาคัดสิน และการลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องมีผลกระทบตามไปด้วย ดังนั้น ขั้นตอนของการสอบสวนจึงต้องดำเนินไปตามขั้นตอนของกฎหมาย และอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม ซึ่งเป็นหัวใจที่เชื่อมโยงกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกคนโดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ พนักงานสอบสวนจะต้องมีทัศนคติที่เป็นกลางในคดี ไม่วางตนเป็นปฏิปักษ์กับผู้ถูกกล่าวหาที่ผ่านมา และให้มีองค์การภายนอกมาควบคุมหรือตรวจสอบกระบวนการสอบสวน เพื่อร่วมกันคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ในขั้นตอนนี้ให้บรรลุผล ทั้งนี้ ก็เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และเพื่อผลประโยชน์ของรัฐหรือประเทศชาติโดยส่วนรวม

พ.ต.ต.อมร หงษ์ศรีทอง⁴⁰ ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการทำสำนวนการสอบสวนล่าช้าของพนักงานสอบสวน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาหลักที่ทำให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนการสอบสวนล่าช้า จำนวน 5 ประการ คือ (1) ปัญหาจากการบริหารจัดการงานสอบสวน (2) ปัญหาจากปริมาณงานไม่สมดุลกับจำนวนพนักงานสอบสวน (3) ปัญหาจากตัวพนักงานสอบสวน (4) ปัญหาจากประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการเป็นพยาน หรือให้พยานหลักฐานประกอบคดี และ (5) ปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการสอบสวน

พรทิพย์ ชุ่มวัฒนะ⁴¹ ได้ศึกษาเรื่องรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย ผลการศึกษาพบว่า ข้อขัดข้องที่ทำให้การคุ้มครองสิทธิคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยยังไม่ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญนั้น มาจากสาเหตุหลายประการ ซึ่งก็ได้แก่ (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยยังไม่รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง (2) ทัศนคติหรือระบบคิดเกี่ยวกับผู้ต้องหาและจำเลยยังไม่ได้รับการพัฒนา (3) การขาดการประสานงานกันระหว่างองค์กร ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ (4) การพัฒนากฎหมายที่ไม่เป็นระบบ และ (5) กระบวนการสืบสวนสอบสวนคดีที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างล่าช้า และไม่สามารถสาวไปถึงตัวการที่แท้จริงได้

พล.ต.ท.ปานศิริ ประภาวัต⁴² ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนางานสอบสวนสู่ความเป็นเลิศแห่งวิชาชีพ : ศึกษากรณีกองบัญชาการตำรวจนครบาล ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนางานสอบสวนสู่ความเป็นเลิศ ต้องเริ่มจากการจัดโครงสร้างงานสอบสวนให้เหมาะสมกับวิชาชีพ แยกสายงาน

⁴⁰ ออมร หงษ์ศรีทอง “ปัญหาการทำสำนวนการสอบสวนล่าช้าของพนักงานสอบสวน” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา 2544

⁴¹ พรทิพย์ ชุ่มวัฒนะ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2546

⁴² ปานศิริ ประภาวัต การพัฒนางานสอบสวนสู่ความเป็นเลิศแห่งวิชาชีพ : ศึกษากรณีกองบัญชาการตำรวจนครบาล กรุงเทพมหานคร วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม 2550

สอบสวนนอกจากสายงานอื่น มีเส้นทางการเจริญเติบโตของตนเอง มีสมาคมิวิชาชีพเพื่อสร้างมาตรฐานและพัฒนาวิชาชีพ ต้องมีความเป็นอิสระสามารถทำงานสนองความต้องการของประชาชน สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม⁴³

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจโดยสำนักงานเอแบคโพลล์ แห่งมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจภาคสนาม เพื่อสำรวจความคิดเห็นและความคาดหวังของสาธารณชนต่อการพัฒนาระบบงานตำรวจ ระหว่างวันที่ 1-17 มกราคม 2550 โดยมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

งานวิจัยที่ 1 ความคาดหวังและสิ่งที่เห็นจริงในกลุ่มประชาชนต่อการทำงานของตำรวจ ผลการวิจัยพบว่า ในประเด็น “การปฏิบัติกับประชาชนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ” ความคาดหวังมาก/มากที่สุดมีค่าเท่ากับ 63.0 สิ่งที่เห็นจริงมาก/มากที่สุดมีค่าเท่ากับ 23.0 สรุปผลต่างเท่ากับ -40.0 ส่วนประเด็น “ความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน” ความคาดหวังมาก/มากที่สุดมีค่าเท่ากับ 67.1 สิ่งที่เห็นจริงมาก/มากที่สุดมีค่าเท่ากับ 26.9 สรุปผลต่างเท่ากับ -40.2

งานวิจัยที่ 3 การสำรวจปัญหาของตำรวจในการบริหารจัดการทั่วไปในหน่วยงาน ผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ 93.2 เห็นว่าปัญหาคือ “ขาดเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ” ร้อยละ 91.3 เห็นว่าปัญหาคือ “งบประมาณไม่เพียงพอ” ร้อยละ 90.0 เห็นว่าปัญหาคือ “การจัดสรรงบประมาณไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง” ร้อยละ 90.4 เห็นว่าปัญหาคือ “เงินเดือนไม่สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายจริง” และร้อยละ 81.9 เห็นว่าปัญหาคือ “จำนวนคนไม่เพียงพอกับปริมาณงาน”

งานวิจัยที่ 4 ปัญหาของข้าราชการตำรวจในการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ 77.6 เห็นว่าปัญหาคือ “ประชาชนมองภาพลักษณ์ของตำรวจในทางลบมากเกินไป” ร้อยละ 75.8 เห็นว่าปัญหาคือ “ประชาชนคาดหวังการทำงานของตำรวจสูงเกินไป” ร้อยละ 73.7 เห็นว่าปัญหาคือ “ข้อจำกัดด้านระเบียบราชการ” ร้อยละ 71.5 เห็นว่าปัญหาคือ “ไม่ได้รับความร่วมมือจากพยาน” และร้อยละ 68.0 เห็นว่าปัญหาคือ “ขั้นตอนกฎหมายยุ่งยากเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน”

งานวิจัยที่ 13 ข้อเสนอแนะของประชาชนต่อการพัฒนาปรับปรุงระบบงานของตำรวจไทย ผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ 39.8 เห็นว่า “ควรซื้อตรงต่อหน้าที่ ไม่คอร์รัปชัน ไม่รับสินบน มีความยุติธรรม โปร่งใส” ร้อยละ 18.3 เห็นว่า “ควรบริการประชาชนด้วยความจริงใจ มีอุดมการณ์”

⁴³ คณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม เอกสารชุดความรู้เพื่อพัฒนาระบบงานตำรวจ ลำดับที่ 2 สัมมนาวิชาการเรื่องตำรวจกับความคาดหวังของสังคมไทย นนทบุรี สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ 2553

ร้อยละ 16.0 เห็นว่า “ไม่ควรเลือกปฏิบัติต่อบุคคล ขอให้เสมอภาคกัน” ร้อยละ 10.3 เห็นว่า “ให้ตำรวจพูดจาด้วยความสุภาพ ไม่ข่มขู่ประชาชน” ร้อยละ 10.2 เห็นว่า “เข้าถึงประชาชนให้มากกว่านี้ และมีความเป็นกันเองกับประชาชนมากขึ้น” และร้อยละ 9.0 เห็นว่า “ปฏิบัติหน้าที่อย่างรวดเร็ว มีความสะดวกในการติดต่อกันต่างๆ”

งานวิจัยที่ 14 ข้อเสนอแนะของข้าราชการตำรวจต่อการปรับปรุงระบบบริหารงานตำรวจ ผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ 51.6 เห็นว่า “ควรจัดสรรสิ่งตอบแทนในการครองชีพให้กับตำรวจอย่างสมดุล” ร้อยละ 38.4 เห็นว่า “ควรปรับโครงสร้างการบริหาร” ร้อยละ 11.7 เห็นว่า “ควรพัฒนาฝึกอบรมบุคลากรให้เข้าใจการทำงานให้มากกว่านี้” ร้อยละ 9.8 เห็นว่า “ให้พัฒนาอุปกรณ์และเทคนิคใหม่ๆ ในการทำงานอย่างต่อเนื่อง” ร้อยละ 9.5 เห็นว่า “ให้ชื่อตรงต่อหน้าที่ ไม่คอร์รัปชัน ไม่รับสินบน มีความยุติธรรม โปร่งใส” และร้อยละ 4.1 เห็นว่า “ไม่ควรเลือกปฏิบัติต่อบุคคล ขอให้เสมอภาคกัน”

ทั้งนี้ ในการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อภาพรวมของระบบตำรวจไทย พบว่าความคิดเห็นของประชาชนและเรื่องจริงในทางปฏิบัติของตำรวจมีความสวนทางกัน ได้แก่

ประการที่ 1 ข้าราชการตำรวจถูกประชาชนทั่วไปมองว่าเป็นอาชีพที่ทำเงินได้ดี แต่ในความเป็นจริงนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจำนวนมากประสบปัญหาค่าใช้จ่ายสูงเกินตัวในชีวิตประจำวัน จึงต้องไปแสวงหาผลประโยชน์จากทางอื่น

ประการที่ 2 ประชาชนส่วนใหญ่คาดหวังให้ตำรวจสามารถแก้ปัญหาในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและยาเสพติด แต่ข้าราชการตำรวจกลับประสบปัญหาความไม่พร้อมในวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ กำลังคน และการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลภายในองค์กรตำรวจเองและระหว่างหน่วยงานของรัฐอื่นๆ

พล.ต.ต.สัญญา บัวเจริญ และคณะ⁴⁴ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสาเหตุการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผลการศึกษาพบว่า กรณีการสอบสวนนั้นมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมจำนวน 9 วิธี มีรายละเอียดดังนี้

วิธีที่ 1 คือ การแต่งตั้งพนักงานสอบสวนชั้นผู้ใหญ่เข้าไปควบคุมคดีที่ตนมีส่วนได้เสีย ตามรายงานการตรวจสอบที่ 18/2548 คณะผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุของการละเมิดมาจากการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจเกินความจำเป็น

⁴⁴ สัญญา บัวเจริญ และคณะ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยสาเหตุการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กรุงเทพมหานคร คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 2554

วิธีที่ 2 คือ การไม่สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ตามรายงานการตรวจสอบที่ 41/2546, 42/2546, 43/2546, 44/2546, 12/2547, 16/2547, 21/2547, 25/2547, 14/2549, 412549, 193/2550, 517/2551, 194/2550, 196/2550, 197/2550, 198/2550, 199/2550, 200/2550, 206/2550, 207/2550, 208/2550, 211/2550, 212/2550, 391/2550, 392/2550, 294/2550, 395/2550, 397/2550, 449/2550, 451/2550 และ 452/2550 คณะผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุของการละเมิดมาจากการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเกียจคร้าน ไม่เคร่งครัดในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบ

วิธีที่ 3 คือ การไม่รวบรวมพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหาเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ตามรายงานการตรวจสอบที่ 40/2549 คณะผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุของการละเมิดมาจากการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ให้ความเป็นธรรมกับผู้ต้องหาที่อ้างพยานหลักฐานเพื่อต่อสู้คดีพิสูจน์ความบริสุทธิ์ถือเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่

วิธีที่ 4 คือ การตรวจพิสูจน์น้ำมันล่าช้า ทำให้การสอบสวนไม่เสร็จสิ้นโดยเร็ว ตามรายงานการตรวจสอบที่ 530/2550 คณะผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุของการละเมิดมาจากการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เร่งรัดงานสอบสวนให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว

วิธีที่ 5 คือ การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจพุดจูงใจว่าจะฟ้องในวันรุ่งขึ้น หากผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ ตามรายงานการตรวจสอบที่ 5/2547 คณะผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุของการละเมิดมาจากการที่พนักงานสอบสวนต้องการให้คดี เสร็จสิ้นโดยเร็ว ซึ่งอาจถือเป็นการจูงใจผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 ได้

วิธีที่ 6 คือ การไม่สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาด้วยความรวดเร็วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคสาม ตามรายงานการตรวจสอบที่ 25/2547 และ 456/2550 คณะผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุของการละเมิดมาจากการที่พนักงานสอบสวนเกียจคร้าน ไม่เคร่งครัดในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบ และขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายอย่างลึกซึ้ง

วิธีที่ 7 คือ การที่พนักงานสอบสวนไม่รีบดำเนินการสอบสวนด้วยความรวดเร็วแล้วย้ายไปอยู่ที่อื่น เมื่อผู้ถูกละเมิดไปร้องเรียนอีกครั้ง จึงแต่งตั้งพนักงานสอบสวนใหม่ทำการสอบสวนแทนจนเสร็จสิ้น ตามรายงานการตรวจสอบที่ 122/2549 คณะผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุของการละเมิดมาจากการที่พนักงานสอบสวนเกียจคร้านและ ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน รวมถึงการที่ผู้บริหารสถานีตำรวจไม่ใส่ใจในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่งานสอบสวน

วิธีที่ 8 คือ การที่พนักงานสอบสวนไม่สอบสวนคดีทำร้ายร่างกายด้วยความรวดเร็ว เป็นเหตุให้คดีขาดอายุความ ตามรายงานการตรวจสอบที่ 237/2551 คณะผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุของการละเมิดมาจากการที่พนักงานสอบสวนเกียจคร้าน และขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน

วิธีที่ ๑ คือ การที่พนักงานสอบสวนไม่รีบสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานคดีทำร้ายร่างกาย จนกระทั่งผู้ต้องหาหลบหนีไป ตามรายงานการตรวจสอบที่ 438/2551 คณะผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุของการละเมิดมาจากการที่พนักงานสอบสวนเกียจคร้าน และไม่รีบสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อติดตามจับกุมคนร้าย

บทที่ 3

บทบาทของพนักงานสอบสวน

ในการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

พนักงานสอบสวนมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาให้เกิดขึ้น ด้วยการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม คือ การสอบสวนโดยชอบตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของทางราชการ ด้วยความรวดเร็ว รวมทั้งการมีจรรยาบรรณ และจริยธรรมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมิให้กระทำการใดๆ โดยมีชอบธรรม ทั้งนี้ บทบาทของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม มีรายละเอียดที่ควรพิจารณาดังนี้

1. กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจำเป็นต้องยึดถือกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนที่สำคัญ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ระเบียบ และคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมทั้งประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคืออาญาในหมวดที่ 3 เรื่องสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 2 ความเสมอภาค (มาตรา 30) ส่วนที่ 3 สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล (มาตรา 32-33) และส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม (มาตรา 39-40) กล่าวคือ ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย ตลอดจนผู้ต้องหาในคดีอาญาย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประการต่างๆ ดังนี้

1.1.1 หลักความเสมอภาคและการห้ามเลือกปฏิบัติ (มาตรา 30)

“บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล

ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

แนวปฏิบัติในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาของพนักงานสอบสวน

1) พนักงานสอบสวนพึงให้ความคุ้มครองตามกฎหมายแก่บุคคลต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งพึงคำนึงว่าชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

2) พนักงานสอบสวนจะต้องไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

1.1.2 สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย (มาตรา 32)

“บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้”

แนวปฏิบัติในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาของพนักงานสอบสวน

1) พนักงานสอบสวนจะทรมาน ทารุณกรรมผู้ต้องหาไม่ได้

2) พนักงานสอบสวนจะจับและคุมขังผู้ต้องหาไม่ได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายกำหนด

3) พนักงานสอบสวนจะค้นตัวบุคคล หรือกระทำการใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

1.1.3 เสรีภาพในเคหสถาน (มาตรา 33)

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”

แนวปฏิบัติในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาของพนักงานสอบสวน

- 1) พนักงานสอบสวนจะเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองไม่ได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ
- 2) พนักงานสอบสวนจะตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐานไม่ได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

1.1.4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มีประเด็นที่ควรพิจารณา 2 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีความผิด และสิทธิที่จะไม่ถูกปฏิบัติเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด หากยังไม่มีความพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด (มาตรา 39)

“บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำความผิดมิได้”

ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด¹

ก่อนมีความพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”²

¹ คือ สิทธิในข้อนี้บังคับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานสอบสวน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนเสมอว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อยู่ในความควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนไม่มีความผิด ดู คณิน บุญสุวรรณ *คู่มือการใช้สิทธิของประชาชน* กรุงเทพมหานคร สุขภาพใจ 2548 หน้า 32

² คือ สิทธิที่จะไม่ถูกปฏิบัติเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด ตราบิตที่ศาลยังไม่มีความพิพากษาอันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด ระหว่างนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือพนักงานสอบสวนหรือบุคคลใดจะปฏิบัติต่อผู้นั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ ถึงแม้จะอ้างว่ามีคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติเช่นนั้นก็ตาม เพราะคำสั่งเช่นนั้น ย่อมเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญ การปฏิบัติตามคำสั่งที่รู้อยู่แล้วว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย ย่อมถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายด้วย ดังนั้น การนำเอาตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาใส่กุญแจมือแล้วเปิดแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนจนภาพข่าวและเสียงแพร่ไปถึงสาธารณชนทั่วประเทศ ทั้งๆ ที่ยังไม่ได้เข้าสู่กระบวนการชั้นอัยการและศาล ย่อมเป็นการกระทำที่ขัดรัฐธรรมนูญ เพราะไปปกปิดใจเชื่อหรืออภัยหนึ่งสันนิษฐานไว้เสียก่อนแล้วว่าผู้ต้องหาที่จับมาได้เป็นผู้กระทำความผิด ดู เรื่องเดิม หน้า 32-33

แนวปฏิบัติในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาของพนักงานสอบสวน

1. พนักงานสอบสวนจะต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไม่มีความผิด

2. ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

ประเด็นที่ 2 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม³ (มาตรา 40)

“บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
 (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือ ตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางเพศ

³ รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2540 กำหนดรายละเอียดของสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้หลายมาตรา แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไม่ได้กำหนดรายละเอียดของสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้ หากแต่เพียงกำหนดหลักการอันเป็นสาระสำคัญไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะรายละเอียดนั้นได้มีการกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว อีกทั้งหากมีการบัญญัติรายละเอียดไว้ในรัฐธรรมนูญจะทำให้มีการปรับปรุงเพื่อเพิ่มเติมสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมกระทำได้ยาก ตู มานิตย์ จุมปา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550) พิมพ์ครั้งที่ ๒ ฉบับปรับปรุงใหม่ กรุงเทพมหานคร บริษัทแอกทีฟ พรินท์ จำกัด 2553 หน้า 147

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(8) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสม จากรัฐ”

แนวปฏิบัติในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาของพนักงานสอบสวน

1) พนักงานสอบสวนต้องอำนวยความสะดวกให้ประชาชนมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง (มาตรา 40 (1))

2) พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติอย่างเหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมต่อผู้ต้องหา รวมทั้งต้องสอบสวนผู้ต้องหาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม (มาตรา 40 (4))

3) พนักงานสอบสวนในฐานะตัวแทนของรัฐต้องดำเนินการคุ้มครอง และให้ความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ต้องหา (มาตรา 40 (5))

4) พนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนผู้ต้องหาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม รวมถึงการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ต้องหาตามสิทธิของผู้ต้องหาในกรณีต่างๆ กล่าวคือ โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว (มาตรา 40 (7))

สรุปได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติถึงความสำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนจะพึงได้รับในกระบวนการยุติธรรมอย่างครบถ้วน รวมถึงการเพิ่มหลักการเกี่ยวกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น⁴

1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดกลไกที่จะให้องค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกัน โดยบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีอาญาอาจแบ่งได้เป็น การเริ่มการสอบสวน พยานหลักฐานที่ต้องรวบรวม และการสอบสวนผู้ต้องหา มีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 การเริ่มการสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 บัญญัติว่า

⁴ คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ สารสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ฉบับรับฟังความคิดเห็น กรุงเทพมหานคร คณะรัฐมนตรี 2550 หน้า 18-19

“ให้เริ่มทำการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในทีใดเวลาใดแล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย”

บทบัญญัติมาตรา 130 ดังกล่าว ได้กำหนดถึงวิธีดำเนินการสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องเวลา สถานที่ และบุคคลที่จะถูกสอบสวนเอาไว้ ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ประการ คือ⁵

1) การเริ่มสอบสวนต้องกระทำโดยมิชักช้า เมื่อพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้น กฎหมายกำหนดให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า คือให้ดำเนินการสอบสวนโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ เพราะการสอบสวนเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่บุคคลทั้งที่เป็นผู้เสียหายและผู้ต้องหา การดำเนินการสอบสวนโดยมิชักช้าย่อมจะทำให้สามารถรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ในการพิสูจน์ความผิดได้ดีและเกิดความเป็นธรรม ถ้ากระทำล่าช้าจะเกิดผลเสียทางคดี เช่น พยานหลักฐานที่เป็นเอกสารหรือวัตถุอาญาสูญหาย หรือเคลื่อนย้ายไปซุกซ่อนที่อื่น พยานบุคคลจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วไม่ได้ หรือจำได้ก็อาจไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ หรือเปิดโอกาสให้มีการสร้างพยานหลักฐานเท็จขึ้นได้ เป็นต้น ดังนั้นการสอบสวน ถ้าได้ดำเนินการโดยมิชักช้า ก็ย่อมจะมีโอกาสได้ข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาอีกทางหนึ่งด้วย

2) การสอบสวนจะกระทำที่ใดก็ได้ สถานที่ที่พนักงานสอบสวนจะใช้ในการสอบสวนอยู่ในดุลพินิจของพนักงานสอบสวนเอง อาจเป็นเพราะความจำเป็น ความสะดวก และความยุติธรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับสูงสุด จึงต้องพยายามทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว การสอบสวนจึงสามารถกระทำได้ในสถานที่อื่นที่มีใช้สถานที่ทำงานของพนักงานสอบสวน เช่น ที่บ้าน ที่ทำงานของพยาน เป็นต้น และไม่จำเป็นว่าจะต้องอยู่ภายในเขตอำนาจตามกฎหมายของพนักงานสอบสวนเท่านั้น จึงหมายความว่าพนักงานสอบสวนอาจทำการสอบสวนในท้องที่อื่นที่ไม่ใช่ท้องที่ที่อยู่ภายในเขตอำนาจของตนก็ได้

3) การสอบสวนจะกระทำในเวลาใดก็ได้ เวลาที่จะทำการสอบสวนจะเป็นเวลาใดก็ได้ หมายความว่า จะเป็นในเวลาราชการ หรืออาจเป็นนอกเวลาราชการก็ได้ แล้วแต่ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน โดยคำนึงถึงความยุติธรรมให้มากที่สุด และเพื่อให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็วสมตามเจตนารมณ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้

4) บุคคลซึ่งเป็นผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย ในการสอบสวนคดีอาญาแตกต่างกับการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ซึ่งกำหนดให้การพิจารณาคดีอาญาต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น แต่ในการสอบสวน

⁵ วินัย ตรีเชียร “หลักการสอบสวน” ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-5 หน้า 4-36 – 4-37

นั้นมิได้ถือเคร่งครัดดังเช่นการพิจารณา เพราะการสอบสวนเป็นเพียงการรวบรวมพยานหลักฐานในเบื้องต้นว่ามีเพียงพอที่จะดำเนินการฟ้องร้องผู้ต้องหาได้หรือไม่เท่านั้น หน้าที่ในการชี้ขาดตกอยู่แก่ศาลจะเป็นผู้พิจารณาว่าจำเลยกระทำผิดจริงตามที่ฟ้องร้องหรือไม่ ดังนั้นในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วยในการสอบสวนเพราะอาจทำให้พยานเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าพูดหรือเปิดเผยความจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีการสอบสวนก็มีความจำเป็นต้องกระทำต่อหน้าผู้ต้องหา เช่น การชี้ตัวผู้ต้องหา การชี้สถานที่เกิดเหตุ เป็นต้น

ดังนั้น พนักงานสอบสวนต้องเริ่มสอบสวนคดีเมื่อทราบเรื่องการกระทำผิด ซึ่งการทราบนี้อาจทราบจากการร้องทุกข์ การกล่าวโทษ หรือจากวิธีอื่นก็ได้ และเมื่อทราบเรื่องการกระทำผิดแล้ว พนักงานสอบสวนต้องเริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า โดยการสอบสวนไม่จำเป็นต้องกระทำต่อหน้าผู้ต้องหา ซึ่งต่างจากการพิจารณาที่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย⁶

1.2.2 พยานหลักฐานที่ต้องรวบรวม⁷

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า

“ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

และมาตรา 98 บัญญัติความว่า

“การค้นในที่รโหฐานนั้น จะค้นได้แต่เฉพาะเพื่อหาตัวคน หรือสิ่งของที่ต้องการค้นเท่านั้น แต่ในกรณีที่ค้นหาสิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่ง เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจยึดสิ่งของใดๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์ หรือยันผู้ต้องหาหรือจำเลย

นอกจากนี้มาตรา 138 บัญญัติว่า

“พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาฉิมของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา”

หลักการดำเนินคดีอาญา คือ หลักการตรวจสอบ การสอบสวนเป็นการตรวจสอบความจริง การสอบสวนจึงต้องเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหา

พยานหลักฐานที่ต้องรวบรวมมี 3 ชนิด คือ

⁶ คณิต ญ นคร กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หน้า 431

⁷ เรื่องเดิม หน้า 432

1) พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหา หรือพยานหลักฐานที่ยืนยันตัวผู้ต้องหา

2) พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหา หรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหา และ

3) พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหา

เมื่อพิจารณาถ้อยคำในมาตรา 131 ประกอบมาตรา 98 แล้วจะเห็นได้ว่าการที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดนั้น พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานที่ยืนยันผู้ต้องหาอย่างเดียวนั้นไม่ได้ แต่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย เพราะในคดีอาญานั้นต้องตัดสินกันด้วยความจริง และการที่จะวินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่อย่างไร ต้องพิจารณาโดยการฟังความทุกฝ่าย มิใช่ฝ่ายเดียว

ดังนั้นพนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้ง 3 ชนิด จึงจะถือว่าเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์และเป็นธรรมต่อคู่กรณีทุกฝ่าย อันเป็นวัตถุประสงค์ของการรวบรวมพยานหลักฐานตามมาตรา 131 ดังกล่าว

สำหรับพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหานั้น เมื่อพิจารณา มาตรา 131 ประกอบมาตรา 138 แล้ว พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการรวบรวมด้วย เพราะข้อเท็จจริงส่วนนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการหรือมิฉะนั้นก็จะเป็นประโยชน์ในการที่พนักงานอัยการจะได้แถลงต่อศาลเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล ซึ่งในการแถลงนี้พนักงานอัยการยังอาจแถลงเพื่อประโยชน์แก่จำเลยก็ได้ เพราะตามกฎหมายพนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกกล่าวหาได้

โดยพนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้พนักงานสอบสวนอาจตั้งเป็นคำถามไว้ในบันทึกคำให้การผู้ต้องหาก่อนจะจบการสอบปากคำว่า “ผู้ต้องหาจะอ้างพยานบุคคลหรือพยานอื่นใด ประกอบคำให้การหรือต่อสู้คดีหรือไม่”⁸ ก็ได้

1.2.3 การสอบสวนผู้ต้องหา

เนื่องจากได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2547 พระราชบัญญัติดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจหลายประการ รวมทั้งเรื่องการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา โดยพนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับ

⁸ กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 4 คู่มือพนักงานสอบสวน ฉบับปรับปรุงใหม่ หน้า 36

ความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา และต้องสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 134 วรรคสาม⁹

โดยในระหว่างทำการสอบสวน ถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้ส่งผู้ต้องหานั้นให้แพทย์ตรวจแล้วขอทราบผลการตรวจว่าได้ผลประการใด ถ้าพนักงานสอบสวนพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้ต้องหาจะหายวิกลจริตแล้วส่งตัวผู้ต้องหาไปโรงพยาบาลโรคจิตหรือมอบให้แก่ผู้อนุบาลหรือผู้เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14¹⁰

การสอบสวนผู้ต้องหา แบ่งออกเป็น 2 กรณี¹¹ คือ

1) การสอบสวนผู้ต้องหาโดยทั่วไป ในการสอบสวนผู้ต้องหานั้น มาตรา 120 บัญญัติว่า

“ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน”

ดังนั้น การสอบสวนผู้ต้องหาจำเป็นต้องกระทำในกรณีที่ฟ้อง ทั้งนี้เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย และแม้ในชั้นพนักงานอัยการก็เช่นกัน ในกรณีที่ผู้ต้องหายังไม่เคยให้การไว้เลย เมื่อจับผู้ต้องหาได้ก็จะต้องมีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ก่อนที่พนักงานอัยการจะสั่งหรือดำเนินการต่อไป กล่าวคือ ความสำคัญหรือหัวใจของบทบัญญัติมาตรา 120 คือการสอบสวนผู้ต้องหา

มาตรา 134/4 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

(1) ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ได้ คำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้

ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตาม มาตรา 134/1 มาตรา 134/2 และ มาตรา 134/3 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาไม่ได้”

⁹ เรื่องเดิม หน้า 35-36

¹⁰ จิรัช ชูเวช “เทคนิคการสืบสวนและสอบสวน” ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน้า 5-52

¹¹ คณิต ฅ นคร กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หน้า 435-439

มาตรา 135 บัญญัติว่า

“ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำ หรือจัดให้ ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบ ประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น”

หมายความว่า พนักงานสอบสวนจะใช้วิธีการสอบสวนที่กระทบถึงความ เป็นอิสระในการตัดสินใจของผู้ต้องหาไม่ได้ การกระทำใดๆ ที่เป็นการกระทบต่อความเป็นอิสระใน การตัดสินใจของผู้ต้องหาแล้วย่อมเป็นการกระทำที่มีชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น

การใช้เครื่องจับเท็จในการสอบสวนผู้ต้องหาก็เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนหลัก มาตราดังกล่าวนี้ กล่าวคือ แม้ในคำถามผู้ต้องหาจะมีเสรีภาพที่จะตอบ แต่เมื่อผู้ต้องหาได้ตอบไปอย่างไร แล้ว ผู้ต้องหาไม่สามารถควบคุมประสาทที่อยู่เหนือการควบคุมได้ กรณีจึงเป็นการกระทำที่กระทบต่อ ความเป็นอิสระในการตัดสินใจของผู้ต้องหา

มาตรา 134 วรรคหนึ่งและวรรคสอง บัญญัติว่า

“เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือ ปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่า ผู้ต้องหาได้ กระทำผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

การแจ้งข้อหาตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้ กระทำผิดตามข้อหา”

การสอบปากคำผู้ต้องหา เริ่มโดยการสอบถามข้อมูลส่วนตัว คือ การถาม ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด จากนั้นก็จะเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ซึ่งมาตรา 134 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องกระทำ คือ “การแจ้งให้ (ผู้ต้องหา) ทราบถึงข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ”

“การแจ้งข้อหา” คือ การแจ้งการกระทำหรือเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้น และต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาเข้าใจ เพื่อเขาจะได้สามารถต่อสู้คดีได้ตามหลักฟังความ ทุกฝ่าย ฉะนั้นการแจ้งข้อหา คือ การแจ้งเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและต้องยืนยันให้ เขาทราบด้วยว่า การกระทำของเขาเข้าข่ายเป็นความผิดอาญาฐานใด

ผลของการไม่แจ้งข้อหา คือ “ยังมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้น” พนักงานอัยการจึงฟ้องคดีนั้นไม่ได้

มาตรา 134/4 บัญญัติว่า

“ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ ก่อนว่า

(1) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้”

สิทธิของผู้ต้องหาในประการแรกตามมาตรานี้ คือ “สิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การ”

สิทธิของผู้ต้องหาประการต่อไป คือ “สิทธิที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำผู้ต้องหา”

ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตาม มาตรา 134/1 มาตรา 134/2 และ มาตรา 134/3 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้

มาตรา 134/4 ได้บัญญัติต่อไปว่า

“เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างไรก็ดี ก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลย ก็ให้บันทึกไว้”

ความของบทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ต้องหาในฐานะผู้ร่วมในคดีนั้นมีสิทธิทั้งในทางกระทำและในทางอยู่เฉย

2) การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็ก มาตรา 134/2 บัญญัติว่า

“ให้นำบทบัญญัติใน มาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี”

ในการสอบสวนผู้ต้องหาอายุยังไม่เกินสิบแปดปี กฎหมายบังคับให้มีบุคคลตามมาตรา 133 ทวิ กล่าวคือ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนนั้นด้วย อันเป็นบทบังคับเด็ดขาด เว้นแต่ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่ง และต้องแยกกระทำเป็นส่วนในสถานที่ที่เหมาะสม กรณีย่อมมีผลทั้งในทางคุ้มครองเด็กและเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วย

การนำวิธีการสอบสวนเด็กตามมาตรา 133 ทวิ มาใช้ในการสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี มีหลักเกณฑ์ ดังนี้¹²

(1) พนักงานสอบสวนต้องแยกกระทำการสอบสวนเป็นส่วนสัดส่วนที่เหมาะสมสำหรับเด็ก

¹² ชัยเกษม นิตสิริ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน หน้า 161-162

(2) ต้องจัดให้มีบุคคลดังต่อไปนี้เข้าร่วมในการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน คือ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการ

(3) ต้องจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการสอบสวนไว้ด้วย

(4) นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือพนักงานอัยการที่เข้าร่วมในการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน อาจถูกตั้งรังเกียจจากผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กได้

ตามบทบัญญัติในมาตรา 134/2 กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องนำวิธีการในการสอบปากคำเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีไว้ในฐานะพยานหรือผู้เสียหายตามมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับกับการสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีโดยอนุโลม ทั้งนี้ เพราะกระบวนการสอบสวนเด็กตามมาตรา 133 ทวิ เป็นกระบวนการสอบสวนที่กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติต่อเด็กที่เหมาะสมไม่ทำให้เด็กรู้สึกถูกกดดันบีบคั้นสภาพจิตใจเหมือนวิธีการสอบสวนผู้ใหญ่โดยทั่วไป ดังนั้น เมื่อตามมาตรา 133 ทวิ คู่คุ้มครองและอำนวยการประโยชน์แก่เด็กที่ถูกสอบสวนในฐานะที่เป็นผู้เสียหายหรือพยานไว้อย่างไร จึงสมควรที่กฎหมายจะบัญญัติให้นำหลักการเดียวกันมาใช้ในการสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กด้วยโดยอนุโลม เพื่อให้เด็กไม่ว่าจะอยู่ในฐานะพยาน ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหาต่างได้รับการปฏิบัติโดยวิธีการสอบสวนที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน¹³

1.3 ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี คือ ข้อกำหนดที่ทางราชการได้วางไว้เพื่อให้ข้าราชการตำรวจได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐาน ทำสำนวนเกี่ยวกับคดีให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนกฎหมายของบ้านเมือง¹⁴ โดยประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญา ในที่นี้จะขอแบ่งเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ หลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน การบันทึกการสอบสวน และการถามปากคำผู้ต้องหา มีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

1.3.1 หลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน

เรื่องหลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวนมีหลักการที่บัญญัติไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 1 มีรายละเอียดดังนี้

ข้อ 207 การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น คือ การรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

¹³ เรื่องเดิม หน้า 160-161

¹⁴ ประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 54 งานสารบรรณ บทที่ 2 การสารบรรณ ตำรวจ ข้อ 2 โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2498 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2498 เรื่องวางระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 4/2499 ลงวันที่ 13 ตุลาคม 2499 เรื่องวางระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี

ความอาญา ซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

ข้อ 209 ให้พนักงานผู้มีหน้าที่สอบสวนพึงระลึกไว้ว่า

(1) การสอบสวนต้องกระทำโดยมิชักช้า แม้กฎหมายจะให้อำนาจการควบคุมโดยร้องขอต่อศาลได้ก็ตาม แต่อย่าลืมนำ การสอบสวนล่าช้าทำให้เดือดร้อนแก่คู่กรณีและพยาน และอาจทำให้ข้อเท็จจริงผันแปรไป ผู้สอบสวนจึงชอบที่จะรีบกระทำโดยไม่จำเป็นต้องขอให้ศาลสั่งขังต่อได้จะดีมาก

(2) การอ้างเหตุขออำนาจศาลขบที่จะขอในเมื่อจำเป็นจริงๆ แม้ศาลจะอนุญาตขัง หากภายหลังปรากฏว่าเหตุที่ขอไม่สมควร ก็ต้องรับผิดชอบในทางวินัย

(3) ผู้สอบสวนจะต้องให้ความสะดวกแก่พยานในคดี และให้ถือเสมือนหนึ่งเป็นผู้หนึ่งซึ่งช่วยเหลือหรือเป็นเพื่อนที่ดีของเรา แม้ผู้สอบสวนเกิดความจำเป็น เช่น มีราชการปัจจุบันทันด่วนที่สำคัญ ก็ต้องมอบหมายให้พนักงานสอบสวนอื่นดำเนินการสอบสวนต่อไปเพื่อสะดวกแก่พยาน จะผิดเพี้ยนเลื่อนเวลา ทำให้พยานลำบากนั้นเป็นการไม่ชอบ

(4) เป็นหน้าที่ผู้สอบสวนจะต้องติดตามสำนวนการสอบสวนให้สำเร็จโดยเร็ว หากมีประเด็นที่จะต้องติดต่อกับทางราชการหน่วยใด หรือเสนอสำนวนยังผู้บังคับบัญชา เมื่อติดต่อหรือเสนอแล้ว ผู้สอบสวนจะต้องคอยเตือน ถ้าฝ่ายที่รับผิดชอบล่าช้าก็รีบชี้แจงเหตุผลยังผู้บังคับบัญชาจัดการให้โดยด่วน ถ้าผู้สอบสวนไม่สนใจคอยติดตามเรื่อง จะแก้ตัวว่าได้จัดการไปแล้ว หากยังไม่รับต่อนั้นย่อมไม่ได้

(5) ถ้าสำนวนใดส่งยังพนักงานอัยการขอให้ฟ้อง พนักงานสอบสวนก็ต้องหมั้นไปติดต่อกับพนักงานอัยการเพื่อจะได้ทราบ หากมีข้อบกพร่อง เพื่อพนักงานอัยการจะได้ชี้แจงส่งตามสมควรได้สะดวกและเกิดผลดีแก่คดี

ข้อ 210 ก่อนลงมือสอบสวนควรตั้งรูปคดีและประเด็นของเรื่องเสียก่อน แล้วดำเนินการสอบสวนตามประเด็นที่ตั้งโดยครบถ้วน

ข้อความที่เกี่ยวกับประเด็นหรือเหตุแวดล้อมกรณีมีอย่างไรบ้าง ก็ควรถามจดไปให้ครบถ้วน เพื่อประกอบการพิจารณาเหตุนั้นๆ

ข้อ 215 การสอบสวนนั้นตามปกติผู้มีอำนาจทำการสอบสวน ซึ่งเรียกว่าพนักงานสอบสวนนั้นจะต้องเป็นผู้ทำด้วยตนเอง เว้นแต่กรณีบางอย่างเกี่ยวกับสำนวน โดยไม่ต้องสอบสวนถ้อยคำ แล้วจะให้ผู้อื่นทำแทนในข้อกำหนดดังต่อไปนี้ก็ได้ คือ

(1) การไต่อยู่นอกเขตอำนาจ ส่งประเด็นไปให้พนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจทำการนั้นจัดการได้

(2) การใดเป็นสิ่งที่เล็กน้อย เช่น เขียนคดีที่อยู่ในอำนาจเปรียบเทียบได้ เขียนรูปพรรณต่างๆ เขียนรายงานชั้นสูตรบาดแผลหรือศพไปให้แพทย์ตรวจ ซึ่งอยู่ในหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะต้องลงนาม เป็นต้น

ข้อ 216 การสอบสวนนั้น ให้เริ่มกระทำโดยไม่ชักช้า จะทำที่ใด เวลาใดแล้วแต่จะเห็นสมควร และไม่ต้องทำการสอบสวนต่อหน้าผู้ต้องหา

ให้พนักงานสอบสวนสืบหาหลักฐานอันเกี่ยวแก่คดีทุกชนิดให้เต็มความสามารถเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นถึงความผิด

1.3.2 การบันทึกการสอบสวน

เรื่องการบันทึกการสอบสวนมีหลักการที่บัญญัติไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 4 มีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

ข้อ 232 การสอบสวนนั้น ย่อมเป็นที่เข้าใจกันแล้วว่าเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องพยายามรวบรวมหลักฐานต่างๆ ซึ่งพนักงานสอบสวนทำไปเกี่ยวแก่ความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องให้ศาลลงโทษ

ฉะนั้น การสอบสวนและการทำบันทึก จะเป็นหนังสือใดที่พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจจัดไว้เป็นหลักฐานในการสอบสวนความผิดอาญาก็ตาม การจดบันทึกคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษก็ตาม ผู้สอบสวนต้องถือว่าเป็นหลักฐานส่วนหนึ่งในคดีอาญา บันทึกทุกอย่างต้องระบุสถานที่ วัน เดือน ปี ที่ทำบันทึก นาม และตำแหน่งของพนักงานผู้ทำบันทึกแล้วลงนามไว้เป็นสำคัญ

อนึ่ง ถ้าผู้ทำบันทึกต้องทำบันทึกโดยรับคำสั่งจากศาลก็ดีหรือคำสั่งหรือคำขอจากพนักงานอื่นใดก็ดี ในบันทึกให้กล่าวไว้ด้วยว่า ได้รับคำสั่งหรือคำขอเช่นนั้นและแสดงด้วยว่าได้ทำไปประการใดโดยชัดแจ้ง

เอกสารการสอบสวนที่เจ้าพนักงานเป็นผู้ทำก็ดี คำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ คำให้การของผู้ต้องหาหรือพยานก็ดี จะต้องเขียนด้วยน้ำหมึกหรือพิมพ์ดีดหรือพิมพ์ ถ้ามีผิดที่ใด ห้ามมิให้ลบออก ให้เพียงแต่ขีดฆ่าคำผิดแล้วเขียนใหม่ ถ้ามีถ้อยคำต้องตกเติม ก็ตกเติมไว้ เจ้าพนักงานผู้ขีดฆ่าหรือตกเติมต้องลงนามกำกับรับรองไว้ที่ข้างกระดาษหรือตรงที่ตกเติมแล้วแต่กรณีทุกแห่งที่มีการขีดฆ่าหรือตกเติม

ข้อ 233 บันทึกนั้นให้เจ้าพนักงานอ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟัง ถ้ามีข้อความแก้ไข ทักท้วงหรือเพิ่มเติมให้แก้ไขให้ถูกต้อง มิฉะนั้นก็ให้บันทึกไว้ และให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อรับรองว่าถูกต้องแล้ว ถ้าผู้ที่จะต้องลงลายมือชื่อในบันทึกไม่สามารถจะลงได้ เช่น นิ้วมือด้วนหมด หรือเจ็บป่วยหรือไม่ยอมลง ก็ให้บันทึกหรือรายงานเหตุนั้นไว้

1.3.3 การถามปากคำผู้ต้องหา

เรื่องการถามปากคำผู้ต้องหา มีหลักการที่บัญญัติไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 5 มีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

ข้อ 245 กฎหมายมิได้บังคับว่าจะต้องถามผู้เสียหายหรือพยานอย่างใดบ้าง จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาในการสอบสวน ถามถ้อยคำของเขาที่อาจเป็นประโยชน์หรือก่อให้เกิดประโยชน์แก่คดี ส่วนการถามปากคำ (ไม่ใช่ผู้ต้องหา) จะให้ปฏิญาณหรือสาบานตามลัทธิศาสนาของเขาก่อนก็ได้ ถ้าเขาไม่ยอมก็หมายเหตุไว้ ส่วนการถามปากคำผู้ต้องหานั้น กฎหมายกำหนดหัวข้อที่จะต้องถามไว้ด้วย จึงให้ยึดถือในข้อสอบถามปากคำ ดังต่อไปนี้

ข้อ 247 ผู้ต้องหานั้นจะให้สาบานหรือปฏิญาณไม่ได้ เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรืออยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานแล้ว กฎหมายบังคับให้ถาม 1.ชื่อตัว 2.นามสกุล 3.ชาติ¹⁵ 4.บังคับ 5.อายุ 6.อาชีพ 7.ที่อยู่ 8.ที่เกิด 9.บิดามารดา และ 10.แจ้งข้อหาให้ทราบ และต้องบอกให้ทราบก่อนด้วยว่า ถ้อยคำที่ผู้ต้องหากล่าวนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยันเขา (ผู้ต้องหา) ในการพิจารณาชั้นศาลได้ เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าไม่เต็มใจให้การก็ให้บันทึกไว้ และการถามปากคำผู้ต้องหานี้ ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำ หรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการล่อลวง หรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ต้องหา เพื่อจูงใจให้เขาให้การใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา

ข้อความที่ควรสอบถามผู้ต้องหา ได้แก่

- 1) ตามที่ถูกกล่าวหาว่านั้น จริงหรือไม่
- 2) ถ้าไม่จริง ในวันเวลาที่ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหากทำอะไร อยู่ที่ใด มีหลักฐานที่อ้างอย่างไร คือใครบ้าง
- 3) ถ้าผู้ต้องหารับสารภาพ ผู้สอบสวนชอบที่จะขอให้เล่าเรื่องที่กระทำลงในคำให้การ โดยบรรยายเหตุผลตามจริง
- 4) เมื่อผู้ต้องหารับสารภาพ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุ และทำแผนที่สังเขปแสดงสถานที่เกิดเหตุ และบันทึกการชี้สถานที่เกิดเหตุของผู้ต้องหาไว้เป็นหลักฐาน ให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อรับรองไว้ในแผนที่พอสังเขปและบันทึกนั้น และสอบสวนพยานหลักฐานประกอบคำรับของผู้ต้องหาด้วย

ข้อ 248 คำรับสารภาพของผู้ต้องหานั้น ผู้สอบสวนจะต้องพิจารณาให้ดี เพราะคำรับสารภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญาที่มีโทษเล็กน้อยหรือลหุโทษ อาจเป็นคำรับสารภาพโดยไม่จริงหรือเจือปนด้วยเล่ห์เหลี่ยมได้ เช่น รับสารภาพเพราะความรัก ความกลัว หรือเพื่อช่วยผู้กระทำผิด

¹⁵ คือ สัญชาติ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134

อื่นให้หลุดพ้นโทษ ดังเช่นเคยมีตัวอย่างมาแล้วในศาลไทย ลูกกระทำผิดพอเข้าไปรับสารภาพแทน เพราะสงสารลูกและเห็นว่าตนแก่แล้ว มีผู้ที่กระทำผิดยอมจำนนให้เข้ามารับแทน หรืออุบายรับสารภาพในคดีโทษเบา เพื่อกระทำหลักฐานเท็จไว้สำหรับแก้ตัวในคดีที่มีโทษหนัก เป็นต้น

ฉะนั้น แม้ผู้ต้องหาจะรับสารภาพก็ตาม พนักงานสอบสวนจำเป็นต้องสอบสวน พยานหลักฐานในคดีประจักษ์เหมือนหนึ่งไม่มีคำรับสารภาพ เพื่อไว้น่าสืบประกอบในศาล เพราะ ตามปกติคำรับสารภาพชั้นสอบสวน จะฟังได้ต่อเมื่อโจทก์มีพยานหลักฐานอื่นประกอบ ถ้า เจ้าพนักงานไปมัวหลงว่าผู้ต้องหารับสารภาพโดยดี แล้วราชมือวางใจไม่เตรียมหาหลักฐานพยานไว้ให้ เพียงพอ จำเลยไปถึงศาลกลับปฏิเสธ หรือต่อสู้ว่าไม่ควรต้องมีโทษ ศาลจะไม่รับฟังคำรับชั้นสอบสวนนั้นเสียทีเดียว คดีนั้นก็เป็นอย่างจำเลยจะได้กระทำผิดจริงหรือไม่ และควรจะมีโทษเพียงไร ประการใด ก็ต้องสุดแล้วแต่จำเลยจะนำสืบฝ่ายเดียว เพราะทางผู้สอบสวนมิได้เตรียมพยาน หลงแต่คำรับสารภาพซึ่งอาจเป็นเหตุให้จำเลยหลุดพ้นอาญาหรือรับอาญาน้อยกว่าที่ควร นับว่าเกิดการเสียหายแก่ผู้ถูกประทุษร้าย และต่อประชาชน เพราะคดีอาญานั้นเกี่ยวแก่ความสงบเรียบร้อย ของประชาชนเป็นที่ตั้ง

หากผู้ต้องหาคนใดรับสารภาพผิด อย่าพึงดีใจ ยังต้องพิจารณาคำรับสารภาพ นั้นโดยพินิจพิเคราะห์ เมื่อผู้ต้องหาคนใดให้การรับสารภาพ เจ้าพนักงานควรซักถามผู้ต้องหาด้วยความละมุนละม่อมแต่โดยดี ปราศจากความกดขี่ ชูเชิญ หลอกลวงประการใดๆ เพื่อให้ได้ความโดยละเอียดที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ เช่น เวลากระทำผิดไปกับใคร ใครรู้เห็นและมีใครอยู่ในที่นั้นบ้าง อาวุธ หรือเครื่องมือที่ใช้กระทำผิด และของกลางเก็บไว้ที่ไหน และพยายามถามให้อธิบายถึงวิธีและอาการ แห่งการกระทำผิดนั้นโดยละเอียดเหล่านี้ เป็นต้น รวมความว่าต้องถามทุกๆ ข้อถึงบรรดาที่ เกี่ยวเนื่องเป็นเหตุหรือเป็นผล หรือเป็นข้อที่จะเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นชัดว่าผู้ต้องหาได้กระทำ ความผิดจริง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใกล้หรือไกลกับเหตุ บางทีเรื่องที่ไกลกับเหตุอาจเป็นมูลนำมาซึ่งความรู้ ในเรื่องใกล้กับเหตุก็เป็นได้ การถามคำให้การผู้ต้องหา ไม่ควรตั้งใจจู่โจม ถามแต่เฉพาะข้อสำคัญ ควร ใช้วิธีสนทนาค่อยๆ ถามไปที่ละเล็กละน้อย เมื่อได้ความข้อใดที่เป็นจุดสำคัญในคดี คือ อาการและ วิธีการกระทำผิดหรือเหตุผล หรือเป็นข้อประกอบให้เห็นว่าได้ทำผิดจริงดังกล่าวมาข้างต้น การจดให้ จดให้ละเอียด แม้จะยาวไปบ้างก็ไม่เป็นไร

ข้อ 250 การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยควรมีโทษหรือไม่ และถ้าต้องมีโทษ ควร ต้องรับโทษหนักหรือเบาเพียงใดนั้น แล้วแต่กฎหมายจะบัญญัติไว้ แต่ต้องจำว่าหน้าที่เจ้าพนักงาน ตำรวจไม่พึงประสงค์ว่าจะให้จำเลยต้องถูกลงโทษเสมอไป หรือต้องให้จำเลยได้รับโทษหนักแต่ฝ่าย เดียว แต่เจ้าพนักงานตำรวจผู้อำนวยคดีแทนแผ่นดิน จะต้องพยายามกระทำการทุกอย่างโดยเต็มที่ที่ จะให้ได้ความกระจ่างว่าผู้ต้องหาที่จับมาได้กระทำผิดจริงหรือไม่ และถ้าผิดจริง มีเหตุผลอันควร จะ ได้รับโทษหนักหรือโทษเบา จึงต้องสืบสวนและสอบสวนข้อเท็จจริงให้ปรากฏ โดยที่ศาลเป็นคนกลาง

รู้ไม่ได้ว่าความจริงเป็นอย่างไร ศาลต้องอาศัยหลักฐานที่โจทก์นำมาแสดง เพราะฉะนั้นเรื่องดังกล่าวมา ถ้าความจริงมีพยานหลักฐานแวดล้อมพอ หากเจ้าพนักงานไม่สืบสวนสอบสวนจริงจังต่อไป คงยึดแต่คำรับสารภาพเป็นหลัก จนเป็นเหตุให้ศาลหยิบยกคำรับสารภาพขึ้นลดโทษ ดังนี้ก็จะกลายเป็นเจ้าพนักงานเองเป็นผู้ลดโทษให้ ไม่ใช่กฎหมายประสงศ์ให้ลด การกระทำเช่นนี้จึงกลายเป็นการเพาะโจร หาใช่ปราบโจรไม่ ทำให้คนอันธพาลสันดานหยาบนิยมการกระทำผิดเป็นอาชีพได้ใจกำเร็บไม่กลัวเกรงอาชญา เพราะเหตุที่ได้รับโทษเบา ไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ เจ้าพนักงานผู้สอบสวนและผู้รักษากฎหมายจะพึงกระทำหรือละเว้น เพราะฉะนั้นจึงควรระวางการสอบสวนให้ดี

ข้อ 254 ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดา พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดีว่ามีมูลดำเนินการฟ้องหรือไม่ เป็นหลัก หาใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่ แต่หลักดังกล่าวนี้บางที่อาจเกิดความจำเป็นหรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนที่ดี บางคดีก็อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรับฟังข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์พยานของผู้ต้องหาเสียแต่ต้น หรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักชวนพยานทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดี ก็อาจสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดี เพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้นๆ ก็ได้

ในส่วนของประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 254 ดังกล่าวนั้น ต่อมารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2538 มีความที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนผู้ต้องหาว่า “เมื่อผู้ต้องหาให้การกล่าวอ้างว่าผู้ใดเป็นพยาน ให้พนักงานสอบสวนสอบปากคำพยานที่ผู้ต้องหาได้อ้างนั้นไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐานและพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในชั้นต้น” ดังนั้นในการสอบสวน หากผู้ต้องหาให้การกล่าวอ้างว่าผู้ใดเป็นพยาน พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องสอบสวนพยานที่ฝ่ายผู้ต้องหาได้กล่าวอ้างด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา

1.4 ระเบียบและคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

นอกจากพนักงานสอบสวนจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ ที่ให้อำนาจไว้แล้ว พนักงานสอบสวนยังต้องปฏิบัติตามระเบียบและคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่กำหนดไว้ด้วย ดังเช่น คำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537 เรื่อง มาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา ซึ่งได้กำหนดระยะเวลาการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวน รวมถึงการตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญาของผู้บังคับบัญชา รวมทั้งตามหนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 0031.212/3609 ลงวันที่ 22 มิถุนายน 2549 เรื่อง กำหนดแนวทางการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเข้าพบพนักงานสอบสวนตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 134 ซึ่งได้กำหนดระยะเวลาการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนในคดีที่ผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา โดยระยะเวลาในการสอบสวนคดีอาญาในแต่ละประเภทมีหลักเกณฑ์และรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ระยะเวลาการสอบสวนคดีอาญา

1) คดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด

ก. คดีอาญาทั่วไป ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนมีกำหนด 3 เดือน นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

ข. คดีอุกฉกรรจ์ ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนมีกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนมาเป็นระยะเวลาตามที่กำหนดแล้วยังไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด เห็นควรงดการสอบสวน หรือมีความจำเป็นต้องทำการสืบสวนสอบสวนเกินระยะเวลาที่กำหนด ให้เสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นตามลำดับชั้นไปยังผู้บังคับการ หรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด แล้วแต่กรณี ที่รับผิดชอบการสอบสวนในเขตพื้นที่นั้นตรวจพิจารณาและดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 ภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันครบกำหนดตาม ก. และ ข.

2) คดีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับกุมตัวยังไม่ได้

ก. คดีอาญาทั่วไป ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด 2 เดือน นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

ข. คดีอุกฉกรรจ์ ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด 3 เดือน นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนมาเป็นระยะเวลาที่กำหนดแล้วยังไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้ โดยได้รวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว หรือมีความจำเป็นต้องสอบสวนเกินระยะเวลาที่กำหนด ให้พนักงานสอบสวนเสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นตามลำดับชั้นไปยังผู้บังคับการ หรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด แล้วแต่กรณี ที่รับผิดชอบการสอบสวนในพื้นที่นั้นตรวจพิจารณาและดำเนินการประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 ภายในระยะเวลา 10 วัน นับแต่วันครบกำหนดตามข้อ ก. และ ข.

3) คดีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว

ก. คดีอาญาทั่วไป ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในเวลา 1 เดือน นับแต่วันแรกที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว หากมีเหตุจำเป็นไม่อาจทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในเวลาดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนเสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งเหตุแห่งความจำเป็นและความเห็นเพื่อขออนุมัติขยายเวลาสอบสวนไปยังผู้บังคับการหรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัดแล้วแต่กรณีที่ได้รับผิดชอบการสอบสวนในเขตพื้นที่นั้น

ข. คดีอุกฉกรรจ์ ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในเวลา 2 เดือน นับแต่วันแรกที่ได้รับแจ้งเหตุร้ายหรือเหตุร้าย หากมีเหตุจำเป็นไม่อาจทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในเวลาดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนเสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งเหตุแห่งความจำเป็นและความเห็นเพื่อขออนุมัติขยายเวลาสอบสวนไปยังผู้บังคับการหรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัดแล้วแต่กรณีที่ได้รับผิดชอบการสอบสวนในเขตพื้นที่นั้น

ให้ผู้บังคับการหรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัดแล้วแต่กรณีที่ได้รับผิดชอบการสอบสวนในเขตพื้นที่นั้น พิจารณาอนุมัติขยายเวลาการสอบสวนต่อไปอีกตามความจำเป็น ได้ครั้งละ 15 วัน รวมแล้วต้องไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันแรกที่ได้รับแจ้งเหตุร้ายหรือเหตุร้าย โดยให้บันทึกเหตุความจำเป็นในการอนุมัติแต่ละครั้งไว้ในสำนวนการสอบสวน

4) คดีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวหรือถูกฝากขังในระหว่างการสอบสวน พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบและผู้บังคับบัญชาเร่งรัดพนักงานสอบสวน เพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้นไปก่อนที่จะครบอำนาจผิดฟ้องหรือฝากขังตามที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจไว้ การขอผิดฟ้องหรือฝากขังให้กระทำในกรณีมีความจำเป็นเพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้นเท่านั้น เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ให้รีบสรุปสำนวนการสอบสวนเสนอผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจสั่งคดีหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี พิจารณาต่อไปทันที

5) คดีที่ผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา เมื่อพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อกล่าวหาแล้วปล่อยตัวไป ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาดังนี้¹⁶

ก. คดีอาญาทั่วไป ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด 2 เดือน นับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

ข. คดีอุกฉกรรจ์ ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด 3 เดือน นับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

1.4.2 การรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษ และการควบคุมตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวน

1) ผู้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษ

ก. ให้พนักงานสอบสวนรับแจ้งเหตุ และลงหลักฐานรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ และรีบดำเนินการสอบสวนโดยไม่ชักช้า

¹⁶ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมตามหนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 0031.212/3609 ลงวันที่ 22 มิถุนายน 2549 เรื่องกำหนดแนวทางการสอบสวนคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเข้าพบพนักงานสอบสวนตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 134

ข. ให้พนักงานสอบสวนผู้รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษบันทึกรายละเอียดในปกหน้าสำนวนการสอบสวน ติดไว้หน้าสำนวนการสอบสวน โดยระบุข้อมูลที่จำเป็นต้องทำในการสอบสวนและกากบาท (X) ในข้อที่ดำเนินการไปแล้ว ให้เสร็จสิ้นภายใน 48 ชั่วโมง นับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ เพื่อให้ตรวจสอบการปฏิบัติงานของตนเอง และเพื่อการตรวจของผู้บังคับบัญชา

ค. เมื่อผู้บังคับบัญชาแนะนำสั่งการอย่างใดไว้ในบันทึกการตรวจสำนวนการสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการโดยเร็ว และบันทึกผลการดำเนินการและเหตุขัดข้องไว้ในบันทึกพนักงานสอบสวน โดยสรุปผลการปฏิบัตินั้นลงในปกหน้าสำนวนเป็นหลักฐานด้วย

ง. พนักงานสอบสวนมีหน้าที่เสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วยสมุดบันทึกของตน ให้ผู้บังคับบัญชาทุกชั้นตรวจได้ตลอดเวลาเมื่อเรียกตรวจ

2) สารวัตรซึ่งมีหน้าที่ควบคุมงานสอบสวน มีหน้าที่ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวนและสมุดบันทึกคดีภายใน 48 ชั่วโมง หลังจากรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ และให้ทำการตรวจต่อไปทุกระยะๆ ละไม่เกิน 15 วัน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น

3) ผู้กำกับการและรองผู้กำกับการซึ่งมีหน้าที่ควบคุมงานสอบสวน มีหน้าที่ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวนทุกคดีทุกระยะๆ ละไม่เกิน 30 วัน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น

4) ผู้บังคับการและรองผู้บังคับการซึ่งมีหน้าที่ควบคุมงานสอบสวน มีหน้าที่ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวนทุกคดีทุกระยะๆ ละไม่เกิน 3 เดือน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น

5) การลงรายละเอียดในปกหน้าสำนวนการสอบสวนตามข้อ 1) ข. และ 1) ค.

ก. ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นในข้อ 2) - 4) มีหน้าที่บันทึกข้อแนะนำ และสั่งการในการตรวจทุกครั้งไว้เป็นหลักฐานในปกหน้าสำนวนการสอบสวน

ข. เมื่อพนักงานสอบสวนได้จัดส่งสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการแล้วให้หัวหน้าสถานีตำรวจลงลายมือชื่อท้ายปกหน้าสำนวนการสอบสวน และให้เห็นปกหน้าสำนวนการสอบสวนดังกล่าวไว้กับคู่มือสำนวนการสอบสวนคดีเรื่องนั้น โดยไม่ต้องส่งไปยังพนักงานอัยการ

1.4.3 ข้อควรปฏิบัติในการตรวจสำนวนการสอบสวน

ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีหน้าที่ตรวจสำนวนการสอบสวนดังกล่าวข้างต้น พึงทำการตรวจสอบสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการสอบสวนว่า ผู้ทำการสอบสวนเป็นพนักงานสอบสวนหรือไม่ มีอำนาจหน้าที่และเขตอำนาจ ตลอดจนมีข้อจำกัดของอำนาจและหน้าที่อย่างไรหรือไม่ คดีนั้นๆ มีผู้เสียหาย ผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษหรือไม่ หากเป็นคดีความผิดอันยอมความได้ ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ไว้แล้วหรือไม่ คดีขาดอายุความหรือไม่ เป็นต้น

2) ตรวจสอบพิจารณาพยานหลักฐานต่างๆ ในสำนวนการสอบสวนว่าทำให้การพยานบุคคล ข้อความในพยานเอกสารต่างๆ ตลอดจนบันทึกรายงานของเจ้าหน้าที่ และร่องรอยพยานวัตถุว่าได้แสดงข้อเท็จจริงอย่างใด รับฟังเป็นยุติได้แล้วหรือไม่ มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด มีข้อพิรุธหรือข้อควรโต้แย้งได้อย่างไรเพื่อจะได้แนะนำสั่งการให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมหรือเพื่อปรับแก้ข้อกฎหมายว่าได้มีการกระทำผิดตามที่กล่าวหาหรือไม่ ผู้ต้องหาเป็นผู้ที่กระทำความผิดหรือผู้อื่นเป็นผู้กระทำความผิด ความผิดนั้นๆ เป็นความผิดตามบทบัญญัติของกฎหมายใด ผู้กระทำผิดนั้นมีเหตุอันสมควรไม่ต้องรับโทษ ยกเว้นโทษ ยกโทษ ลดโทษ หรือเพิ่มโทษหรือไม่ มีเหตุอันควรขอให้รับทรัพย์สิน ตลอดจนขอให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือไม่

หากตรวจพบว่าการสอบสวนยังมีความบกพร่องหรือมีข้อสงสัยบางประการ ยังไม่เป็นที่กระจ่างชัด ผู้ตรวจสำนวนจะต้องสั่งให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมจนสิ้นกระแสความ

ดังนั้น คำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 ดังกล่าว มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนอย่างมาก กล่าวคือ พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการสอบสวนคดีอาญาให้เสร็จสิ้นภายในกรอบระยะเวลาที่คำสั่งดังกล่าวกำหนดไว้ รวมทั้งการกำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนอยู่ภายใต้การอำนวยการ และการตรวจสอบ ช่วยเหลือจากผู้บังคับบัญชาทุกระดับโดยใกล้ชิดด้วย

1.5 ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ

เป็นที่ทราบกันดีว่าอาชีพตำรวจเป็นอาชีพพิเศษ เป็นอาชีพที่ถูกคาดหวังจากสังคม และจากประชาชนอย่างมากมาย ตำรวจไทยในอนาคต จึงต้องเป็นผู้ที่มีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ จะต้องมียึดมั่นความรู้ในวิชาชีพตำรวจอย่างสมบูรณ์ ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ศีลธรรมประจำใจอย่างเต็มเปี่ยม¹⁷ ในฐานะที่พนักงานสอบสวนเป็นตำรวจ จึงต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน และอุดมคติตำรวจ เพื่อใช้เป็นหลักประจำใจในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งในฐานะของการเป็นตำรวจและในฐานะของการเป็นพนักงานสอบสวนอยู่เสมอ

¹⁷ พงศพัศ พงษ์เจริญ การเปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์แผนใหม่ ตำรวจไทยในอนาคต นนทบุรี: บริษัทเดอะ กราฟิโก ซิสเต็มส์ จำกัด 2552 หน้า 110

1.5.1 ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2553

ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2553 แนบท้ายกฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 มาตรฐานคุณธรรม และอุดมคติของตำรวจ เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งให้ข้าราชการตำรวจอยู่ในกรอบของศีลธรรมและคุณธรรม ขณะเดียวกันก็เป็นแนวทางชี้แนะให้ข้าราชการตำรวจบรรลุถึงปณิธานของการเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์

ส่วนที่ 2 มาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ ประกอบด้วย

(1) มาตรฐานทางจริยธรรมตำรวจ คือ คุณความดีที่เป็นข้อประพฤติตนและปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจเพื่อให้ประชาชนศรัทธา เชื่อมั่น และยอมรับ

(2) จรรยาบรรณของตำรวจ คือ ประมวลความประพฤติในการปฏิบัติหน้าที่ของวิชาชีพตำรวจที่ข้าราชการตำรวจต้องยึดถือปฏิบัติ เพื่อธำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของข้าราชการตำรวจและวิชาชีพตำรวจ

ทั้งนี้ มาตรฐานคุณธรรม และอุดมคติของตำรวจในส่วนที่ 1 และมาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจในส่วนที่ 2 มีรายละเอียดดังนี้

ก. มาตรฐานคุณธรรม และอุดมคติของตำรวจ

ก) ข้าราชการตำรวจต้องยึดถือคุณธรรมสี่ประการ ตามพระบรมราโชวาทเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการประพฤติตนและปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

(1) การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

(2) การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ ความดีเท่านั้น

(3) การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจ สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

(4) การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

ข) ข้าราชการตำรวจต้องยึดถืออุดมคติของตำรวจ 9 ประการ เป็นแนวทางชี้แนะการประพฤติตน และปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุถึงปณิธานของการเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ ดังนี้

(1) เคารพเอื้อเฟื้อต่อหน้าที่

(2) กรุณาปรานีต่อประชาชน

(3) อดทนต่อความเจ็บใจ

- (4) ไม่หวั่นไหวต่อความยากลำบาก
- (5) ไม่มักมากในลาภผล
- (6) มุ่งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน
- (7) ดำรงตนในยุติธรรม
- (8) กระทำการด้วยปัญญา
- (9) รักษาความไม่ประมาทเสมอชีวิต

ค) ข้าราชการตำรวจต้องหมั่นศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อพัฒนาตนเองให้ทันโลกทันเหตุการณ์ และมีความชำนาญการในงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ รวมทั้งต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ธรรมเนียมการปฏิบัติของส่วนราชการในกระบวนการยุติธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบของตน เพื่อสามารถประสานงานได้อย่างกลมกลืนแนบเนียน และเป็นประโยชน์ต่อราชการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ข. มาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ แบ่งได้เป็น

ก) มาตรฐานทางจริยธรรมของตำรวจ

1) ข้าราชการตำรวจต้องเคารพ ศรัทธา และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

- (1) จงรักภักดี และเทิดทูนพระมหากษัตริย์ พระราชินี และพระราชทายาท และไม่ยอมให้ผู้ใดล่วงละเมิด

- (2) สนับสนุนการเมืองประชาธิปไตยด้วยศรัทธา มีความเป็นกลางทางการเมืองไม่เป็นผู้บริหารหรือกรรมการพรรคการเมือง และไม่กระทำการใดๆ อันเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น

2) ข้าราชการตำรวจต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และตามกฎหมายอื่นโดยเคร่งครัด โดยไม่เลือกปฏิบัติ

3) ข้าราชการตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงประโยชน์ของทางราชการ ประชาชน ชุมชน และประเทศชาติเป็นสำคัญ ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

- (1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว กระตือรือร้น รอบคอบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นธรรม

- (2) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ ขยันหมั่นเพียร เสียสละ ใช้ปฏิภาณไหวพริบ กล้าหาญ และอดทน

- (3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ความเต็มใจ ไม่ละทิ้งหน้าที่ ไม่หลีกเลี่ยงหรือปิดความรับผิดชอบ

(4) ดูแลรักษาและใช้ทรัพย์สินของทางราชการอย่างประหยัด คุ่มค่าโดยระมัดระวังมิให้เสียหายหรือสิ้นเปลืองเยี่ยงวิญญูชนจะพึงปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนเอง

(5) รักษาความลับของทางราชการ และความลับที่ได้มาจากการ ปฏิบัติหน้าที่หรือจากประชาชนผู้มาติดต่อราชการ เว้นแต่เป็นการเปิดเผยเพื่อประโยชน์ใน กระบวนการยุติธรรม หรือการตรวจสอบตามที่กฎหมาย กฎ ข้อบังคับกำหนด

4) ข้าราชการตำรวจต้องมีจิตสำนึกของความเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ เพื่อให้ประชาชนศรัทธาและเชื่อมั่น ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติดังนี้

(1) มีท่าทีเป็นมิตร มีมนุษยสัมพันธ์อันดี และมีความสุภาพอ่อนโยน ต่อประชาชนผู้รับบริการ รวมทั้งให้บริการประชาชนด้วยความเต็มใจ รวดเร็ว และไม่เลือกปฏิบัติ

(2) ปฏิบัติตนให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของประชาชน ไม่เบียดเบียน ไม่แสดงกริยาหรือท่าทางไม่สุภาพ หรือไม่ให้เกียรติ รวมทั้งไม่ใช้ถ้อยคำ กริยา หรือท่าทางที่มีลักษณะ หยาบคาย ดูหมิ่น หรือเหยียดหยามประชาชน

(3) เอื้อเฟื้อ สงเคราะห์ และช่วยเหลือประชาชน เมื่ออยู่ในฐานะที่ จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ หรือประสบเคราะห์จากอุบัติเหตุ การละเมิดกฎหมาย หรือภัยอื่นๆ ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเป็นผู้ต้องสงสัยหรือผู้กระทำผิดกฎหมายหรือไม่

(4) ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของ ทางราชการอย่างเคร่งครัด การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนที่ร้องขอ ต้องดำเนินการด้วยความ รวดเร็ว ไม่ถ่วงเวลาให้เนิ่นช้า และไม่ให้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จแก่ประชาชน

5) ข้าราชการตำรวจต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและยึดมั่นในศีลธรรม โดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเหนือประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

(1) ไม่ใช่ตำแหน่ง อำนาจหรือหน้าที่ หรือไม่ยอมให้ผู้อื่นใช้ ตำแหน่ง อำนาจหรือหน้าที่ของตน แสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น

(2) ไม่ใช่ตำแหน่ง อำนาจหรือหน้าที่ หรือไม่ยอมให้ผู้อื่นใช้ ตำแหน่ง อำนาจหรือหน้าที่ของตน ไปในทางจงใจหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ การใช้ดุลพินิจ หรือ การกระทำของข้าราชการตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น อันเป็นผลให้การตัดสินใจ การใช้ดุลพินิจ หรือการกระทำของผู้นั้นสูญเสียความเที่ยงธรรมและยุติธรรม

(3) ไม่รับของขวัญ นอกเหนือจากโอกาสและกาลตามประเพณี นิยม และของขวัญนั้นต้องมีมูลค่าตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประกาศกำหนด

(4) ไม่ใช่เวลาราชการหรือทรัพย์สินของราชการ เพื่อธุรกิจหรือ ประโยชน์ส่วนตัว

(5) ไม่ประกอบอาชีพเสริมซึ่งมีลักษณะเป็นผลประโยชน์ทับซ้อน หรือเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนกับประโยชน์ส่วนรวม

(6) ดำรงชีวิตส่วนตัวไม่ให้เกิดมลทินมัวหมองต่อตำแหน่งหน้าที่ ไม่ทำผิดกฎหมาย แม้เห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่หมกมุ่นในอบายมุขทั้งหลาย ไม่ฟุ้งเฟ้อหรูหรา และใช้จ่ายประหยัดตามฐานะแห่งตน

6) *ข้าราชการตำรวจต้องภาคภูมิใจในวิชาชีพ* กล้ายืนหยัดกระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงามเพื่อเกียรติศักดิ์และศักดิ์ศรีของความเป็นตำรวจ ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

(1) ปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาตามครรลองของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างเคร่งครัด

(2) ไม่สั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติการณ์ในสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อคุณธรรมและศีลธรรม

(3) ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ตนรู้หรือควรจะรู้ว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในการนี้ให้ทักท้วงเป็นลายลักษณ์อักษรต่อผู้บังคับบัญชาผู้สั่ง

(4) ไม่เลียงกฎหมาย ใช้หรือแนะนำให้ใช้ช่องโหว่ของกฎหมาย เพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น หรือทำให้สูญเสียความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม

7) *ในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชา* ข้าราชการตำรวจต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

(1) ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาและที่พึ่งของผู้ใต้บังคับบัญชา

(2) หมั่นอบรมให้ผู้ใต้บังคับบัญชายึดถือปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณ ว่ากล่าวตักเตือนด้วยจิตเมตตา และให้ความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่

(3) ปกครองบังคับบัญชาด้วยหลักการและเหตุผลที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ยอมรับฟังความคิดเห็น และไม่ผลักความรับผิดชอบให้ผู้ใต้บังคับบัญชา

(4) ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลที่อยู่ในการรับผิดชอบของตนอย่างเคร่งครัด และปราศจากความลำเอียง

8) *ในฐานะผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน* ข้าราชการตำรวจต้องประพฤติปฏิบัติดังนี้

(1) เคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาที่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) รักษาวินัยและความสามัคคีในหมู่คณะ

(3) ปฏิบัติต่อผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานด้วยความสุภาพ มีน้ำใจ รักใคร่สมานฉันท์ และมีมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน

(4) อุทิศตนเอง ไม่หลีกเลี่ยงหรือเกี่ยงงาน ร่วมมือร่วมใจปฏิบัติหน้าที่โดยยึดความสำเร็จของงานและชื่อเสียงของหน่วยเป็นที่ตั้ง

9) *ข้าราชการตำรวจต้องปฏิบัติตามค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ* ตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด ดังนี้

- (1) การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม
- (2) การมีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์ สุจริต และรับผิดชอบ
- (3) การยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน
- (4) การยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรม และถูกกฎหมาย
- (5) การให้บริการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีอัธยาศัย และไม่เลือกปฏิบัติ
- (6) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วน ถูกต้อง และไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง
- (7) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รักษามาตรฐาน มีคุณภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้
- (8) การยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(9) การยึดมั่นในหลักจรรยาวิชาชีพขององค์กร

ข) จรรยาบรรณของตำรวจ

1) *ข้าราชการตำรวจจะต้องสำนึกในการให้บริการประชาชนด้านอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่น เชื่อมั่นและศรัทธา ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้*

- (1) *อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการร้องทุกข์ กล่าวโทษ ขออนุญาต ขอข้อมูลข่าวสาร หรือติดต่อราชการอื่นด้วยความเต็มใจ เป็นมิตร ไม่เลือกปฏิบัติ และรวดเร็ว เพื่อไม่ให้ประชาชนเสียสิทธิหรือเสรีภาพตามกฎหมาย*
- (2) *สุภาพ อ่อนน้อม และให้เกียรติประชาชนเพื่อให้เกิดความน่าเคารพยำเกรง ไม่ใช่ถ้อยคำ กริยา หรือท่าทาง ที่มีลักษณะหยาบคาย ดุหมื่น หรือเหยียดหยามประชาชน*
- (3) *ขณะที่อยู่ในเครื่องแบบหรือนอกเครื่องแบบ ต้องดำรงตนให้อยู่ในสภาพที่พร้อมและเหมาะสมแก่การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ*

(4) พกพาอาวุธตามระเบียบแบบแผน ไม่จับหรือถืออาวุธหรือเล็งอาวุธไปยังบุคคลโดยปราศจากเหตุอันสมควร

(5) พกพาเอกสารหรือตราประจำตัว และแสดงเอกสารหรือตราประจำตัวเมื่อมีบุคคลร้องขอ

2) เมื่อเข้าจับกุมหรือระงับการกระทำผิด ข้าราชการตำรวจต้องยึดถือและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติดังนี้

(1) แสดงถึงการอุทิศตนและจิตใจให้แก่การปฏิบัติหน้าที่อย่างกล้าหาญ และมีสติปัญญา

(2) ยืนหยัดเจตนารมณ์ในการรักษากฎหมายให้ถึงที่สุด ไม่ประนีประนอม ผ่อนปรน หรือละเลยการดำเนินการตามกฎหมายต่อผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ให้ระลึกเสมอว่าการใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมด้วย

(3) ไม่ใช่มาตรการรุนแรง เว้นแต่การใช้มาตรการปกติแล้ว ไม่เพียงพอที่จะหยุดยั้งผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยได้

3) ข้าราชการตำรวจต้องตระหนักว่า การใช้อาวุธ กำลัง หรือความรุนแรงเป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุด ข้าราชการตำรวจอาจใช้อาวุธ กำลัง หรือความรุนแรงได้ต่อเมื่อมีความจำเป็น ภายใต้กรอบของกฎหมายและระเบียบแบบแผน หรือเมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยใช้อาวุธต่อสู้ขัดขวางการจับกุม หรือเพื่อช่วยบุคคลอื่นที่อยู่ในอันตรายต่อชีวิต

เมื่อมีการใช้อาวุธ กำลัง หรือความรุนแรง ไม่ว่าจะ มีผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตหรือไม่ ข้าราชการตำรวจต้องรายงานเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาตามระเบียบแบบแผนทันที

4) ในการรวบรวมพยานหลักฐาน การสืบสวนสอบสวน การสอบปากคำ หรือการซักถามผู้กระทำความผิด ผู้ต้องหา ผู้ที่อยู่ในความควบคุมตามกฎหมาย ผู้เสียหาย ผู้รู้เห็นเหตุการณ์ หรือบุคคลอื่น ข้าราชการตำรวจต้องแสดงความเป็นมืออาชีพโดยใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาการตำรวจ รวมทั้งใช้ปฏิภาณไหวพริบและสติปัญญา เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและอ้างไว้ซึ่งความยุติธรรม ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

(1) ไม่ทำการทารุณหรือทารุณกรรมต่อบุคคลหรือต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลนั้น

(2) ไม่ใช่ จ้าง วาน หรือยุยงส่งเสริม หรือปล่อยปละละเลยให้มีการทารุณหรือทารุณกรรมต่อบุคคลหรือต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลนั้น

(3) ไม่กระทำการข่มขู่หรือรังควาน หรือไม่ใช่อำนาจที่มีชอบ หรือแนะนำ เสี้ยมสอนบุคคลให้ถ้อยคำอันเป็นเท็จหรือปกปิดปรางผู้อื่น

(4) ไม่กักขังหรือหน่วงเหนี่ยวบุคคลที่ยังไม่ได้ถูกจับกุมตามกฎหมาย เพื่อการสอบปากคำ

(5) ไม่ใช่อำนาจที่มีขอบเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน

5) *ข้าราชการตำรวจต้องควบคุมดูแลบุคคลที่อยู่ในการควบคุมของตนอย่างเคร่งครัดตามกฎหมายและมีมนุษยธรรม ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้*

(1) ไม่ผ่อนปรนให้บุคคลนั้นมีสิทธิหรือได้ประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแบบแผน

(2) ไม่รบกวนการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับทนายความตามสิทธิแห่งกฎหมาย

(3) จัดให้บุคคลได้รับการรักษาพยาบาลหรือการดูแลทางการแพทย์ตามสมควรแก่กรณี เมื่อบุคคลนั้นมีอาการเจ็บป่วยหรือร้องขอ

(4) ไม่ควบคุมเด็กและเยาวชนร่วมกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ หรือไม่คุมขังผู้หญิงร่วมกับผู้ชาย เว้นแต่เป็นกรณีที่มีกฎหมายและระเบียบแบบแผนอนุญาต

6) *ข้อมูลข่าวสารที่ข้าราชการตำรวจได้มาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามข้อ 19 หรือจากการปฏิบัติหน้าที่อื่น ข้าราชการตำรวจจะต้องรักษาข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นความลับอย่างเคร่งครัด เพราะอาจเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์หรือชื่อเสียงของบุคคล หรืออาจเป็นคุณหรือเป็นโทษทั้งต่อผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิด*

ข้าราชการตำรวจจะเปิดเผยข้อมูลนั้นได้ต่อเมื่อมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือเพื่อประโยชน์ในราชการตำรวจที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเพื่อการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น

1.5.2 จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน

ด้วยสำนักงานตำรวจแห่งชาติตระหนักถึงความสำคัญของการสอบสวนคดีอาญา อันเป็นภารกิจหลักในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยมีพนักงานสอบสวนเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่นี้ ซึ่งการดำเนินการจะต้องมีความโปร่งใส สุจริต รวดเร็ว เสมอภาค และเที่ยงธรรมอย่างแท้จริง โดยยึดหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ควบคู่ไปกับการรักษาความสงบสุขของสังคม และพัฒนาพนักงานสอบสวนให้มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณที่เหมาะสมต่อการดำรงไว้ซึ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่พนักงานสอบสวนจะปฏิบัติหน้าที่ให้สัมฤทธิ์ผลจึงจำเป็นต้องกำหนดให้มีจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนเป็นกรอบและแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ควบคู่ไปกับ “อุดมคติตำรวจ” เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน และสังคมส่วนรวมไว้ โดยจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน มีดังนี้

- 1) พนักงานสอบสวนต้องเคารพในสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
- 2) พนักงานสอบสวนต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต และยึดมั่นในศีลธรรม
- 3) พนักงานสอบสวนต้องอำนวยความสะดวกด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง โปร่งใส และเป็นธรรม โดยปราศจากอคติ
- 4) พนักงานสอบสวนต้องกล้ายืนหยัดกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง
- 5) พนักงานสอบสวนพึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ เสียสละ และอดทน เพื่อประโยชน์แห่งการอำนวยความสะดวก
- 6) พนักงานสอบสวนพึงมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้วยความสุภาพอ่อนโยน มีไมตรี และเต็มใจให้บริการประชาชน
- 7) พนักงานสอบสวนพึงหมั่นศึกษาหาความรู้ และพัฒนาตนเองตลอดเวลา
- 8) พนักงานสอบสวนพึงสำนึก และยึดมั่นในวิชาชีพการสอบสวน มีความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรี และวิชาชีพของตนเอง

ทั้งนี้ นอกจากการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยบทบัญญัติกฎหมายแล้ว พนักงานสอบสวนซึ่งถือเป็นตำรวจ จึงจำต้องยึดถือปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจควบคู่กับจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนอยู่เสมอ เพื่อใช้เป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เกิดผลดี มีประสิทธิภาพ และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ถูกต้องดีงามด้วย

2. รัฐธรรมนูญของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน และความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ในส่วนรัฐธรรมนูญของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนนี้ ขอกกล่าวถึงเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา และรัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังขอกกล่าวรวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 และมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีรายละเอียดโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา

รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริการ่างเสร็จสิ้นเมื่อวันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1787 รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกานี้เปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิต เนื่องจากมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมมาตลอดอายุการใช้งานกว่า 200 ปีมาแล้ว จึงจัดว่าเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่เก่าแก่ที่สุดในโลกที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน และเป็นแม่แบบของรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทยด้วย¹⁸ โดยรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกามีลักษณะสำคัญที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักกันทั่วไปอย่างน้อย 3 ประการ¹⁹ คือ

ประการที่ 1 รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1787

ประการที่ 2 รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความสั้นมากที่สุดในโลกที่ยังมีผลใช้บังคับอยู่ถึงปัจจุบัน โดยรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ครั้งแรกจำนวน 7 มาตรานั้น มีจำนวนคำเพียง 4,200 คำ และแม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมอีก 27 ครั้ง ก็มีคำเพิ่มมาอีกเพียง 3,000 คำ ในขณะที่รัฐธรรมนูญของประเทศในแถบยุโรปนั้นมีความยาวประมาณ 60,000 คำ

ประการที่ 3 รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาเป็นรัฐธรรมนูญที่มีผลใช้บังคับมายาวนานที่สุดในโลก นับถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) ก็เป็นระยะเวลา 224 ปี

จากความโดดเด่นทั้ง 3 ประการ ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาได้รับการศึกษาจากประเทศต่างๆ เพื่อประกอบการพิจารณาหารัฐธรรมนูญที่เหมาะสมกับประเทศนั้นๆ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกามีบทบัญญัติกฎหมายที่สำคัญที่ควรพิจารณา คือ บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4 (ค.ศ. 1791) บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 5 (ค.ศ. 1791) บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 6 (ค.ศ. 1791) บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 8 (ค.ศ. 1791) และบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 14 (ค.ศ. 1868) มีรายละเอียดดังนี้

Amendment 4 (1791)

The right of the people to be secure in their persons, houses, papers, and effects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no Warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized.

บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4 (ค.ศ. 1791)²⁰

สิทธิของประชาชนที่จะมีความปลอดภัยในร่างกาย เคหสถาน เอกสารและทรัพย์สิน สิ่งของจากการถูกตรวจค้นโดยไม่มีสาเหตุอันควร จะละเมิดมิได้ และจะออกหมายเพื่อกระทำการดังกล่าว

¹⁸ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ *รัฐธรรมนูญและการเมืองการปกครองสหรัฐอเมริกา The United States Constitution and Government* นครปฐม ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน 2544 หน้า 5

¹⁹ มานิตย์ จุมปา และพรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย *รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา คำอธิบายเรียงมาตราพร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน 2552 หน้า 5

²⁰ เมลวิน ยูรอฟสกี สำนักงานสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา *สิทธิของประชาชน เสรีภาพส่วนบุคคลและกฎหมายพลเมือง* ม.ป.ท. 2551? หน้า 81

อย่างไรก็ได้ เว้นแต่จะมีเหตุอันควรเชื่อถือ ซึ่งได้รับการยืนยันด้วยคำสาบานหรือคำปฏิญาณ และโดยเฉพาะต้องระบุสถานที่ที่จะค้นหรือบุคคลที่จะจับกุมหรือสิ่งที่จะยึดไว้ในหมายนั้น

Amendment 5 (1791)

No person shall be held to answer for a capital, or otherwise infamous crime, unless on a presentment or indictment of a Grand Jury, except in cases arising in the land or naval forces, or in the Militia, when in actual service in time of War or public danger; nor shall any person be subject for the same offense to be twice put in jeopardy of life or limb ; nor shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself, nor be deprived of life, liberty, or property, without due process of law; nor shall private property be taken for public use, without just compensation.

บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 5 (ค.ศ. 1791)²¹

การดำเนินคดีอาญาที่ร้ายแรงนั้นจะทำได้ หากไม่ผ่านกระบวนการกล่าวโทษจากคณะลูกขุนใหญ่ ยกเว้น กรณีที่เกิดขึ้นในกองทัพบก กองทัพเรือ หรือในกองกำลังอาสาสมัครในขณะสงครามหรือในขณะที่มีภัยอันตรายต่อสาธารณะ; บุคคลจะต้องไม่ถูกพิจารณาโทษในเรื่องเดียวกันสองครั้ง; บุคคลจะต้องไม่เป็นพยานกล่าวโทษตนเองในคดีอาญา; บุคคลจักไม่ถูกกีดกันหรือยึดเอาไปซึ่งชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินโดยปราศจากวิธีทางอันถูกต้องแห่งกฎหมาย; ทรัพย์สินส่วนตัวของบุคคลเมื่อถูกนำไปใช้ประโยชน์แก่สาธารณะแล้ว เจ้าของจะต้องได้รับค่าชดเชยที่เป็นธรรม

คำอธิบาย หลักการคุ้มครองสิทธิในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนี้ ได้แก่²² การคุ้มครองสิทธิในทางอาญาโดยการกำหนดให้มีคณะลูกขุนใหญ่พิจารณาพยานก่อนเริ่มการดำเนินคดี (Grand Jury), สิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำในข้อเท็จจริงเดียวกัน (Double Jeopardy), สิทธิที่จะไม่ให้การที่เป็นปฏิปักษ์แก่ตนเอง (Right against Self-Incrimination), สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากหลัก Due Process of Law และสิทธิที่จะรับค่าชดเชยเมื่อถูกรัฐเอาทรัพย์สินไปใช้เพื่อสาธารณะ (Taking Clause)

²¹ โกวิท วงศ์สุวรรณ รัฐธรรมนูญและการเมืองการปกครองสหรัฐอเมริกา *The United States Constitution and Government* หน้า 80

²² มานิตย์ จุมปา และพรสันต์ เลียงบุญเลิศชัย รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา คำอธิบายเรียงมาตราพร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา หน้า 162-168

Amendment 6 (1791)

In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the State and district wherein the crime shall have been committed, which district shall have been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation; to be confronted with the witnesses against him; to have compulsory process for obtaining witnesses in his favor, and to have the Assistance of Counsel for his defense.

บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 6 (ค.ศ. 1791)²³

ในกระบวนการฟ้องร้องทางอาญาทุกคดี ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีในศาลที่เปิดเผยและรวดเร็ว โดยมีคณะลูกขุน ที่เป็นกลางในเขตหรือมลรัฐที่เกิดคดีอาญาขึ้น ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับแจ้งถึงข้อกล่าวหาโดยละเอียด, ต้องได้เผชิญหน้าพยานที่กล่าวหาตน, สามารถที่จะเรียกพยานฝ่ายตนมาให้การ และมีสิทธิที่จะมีทนายความให้

คำอธิบาย บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 6 นี้กล่าวถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไว้หลายประการ ได้แก่²⁴ สิทธิในการได้รับพิจารณาคดีโดยมีคณะลูกขุน (Right to Jury Trial), สิทธิในการได้รับพิจารณาคดีโดยเร็ว (Right to Speedy Trial), สิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย (The Public Trial Guarantee), สิทธิในการได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา (Right to Be Informed of Criminal Charges), สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานที่ให้การเป็นผลร้ายแก่ตน (Right to Be Confronted by Adverse Witnesses) และสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือในการมีทนายความ (Right to Assistance of Counsel)

Amendment 8 (1791)

Excessive bail shall not be required, nor excessive fines imposed, nor cruel and unusual punishments inflicted.

บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 8 (ค.ศ. 1791)²⁵

ต้องไม่มีการเรียกเงินประกันตัวหรือกำหนดค่าปรับสูงเกินกว่าความจำเป็น, ต้องไม่มีการลงโทษอย่างโหดร้ายหรือผิดปกติวิสัย

²³ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ รัฐธรรมนูญและการเมืองการปกครองสหรัฐอเมริกา *The United States Constitution and Government* หน้า 82

²⁴ มานิตย์ จุมปา และพรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา คำอธิบายเรียงมาตรา พร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา หน้า 170-175

²⁵ เรื่องเดิม หน้า 178

คำอธิบาย การพิจารณาในเรื่องค่าประกันตัว ค่าปรับ หรือการลงโทษนั้นต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับสัดส่วนของความผิด²⁶ โดยบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติหลักการสำคัญ คือ²⁷ การห้ามมิให้มีการกำหนดจำนวนเงินหรือหลักทรัพย์ในการประกันตัวสูงเกินกว่าความจำเป็น (No Excessive Bail), การห้ามมิให้มีการกำหนดค่าปรับสูงเกินสมควร (Prohibit Excessive Fines) และการห้ามมิให้มีการลงโทษที่โหดร้ายและผิดปกติ (Prohibition against Cruel and Unusual Punishment)

Amendment 14 (1868)

Section 1. All persons born or naturalized in the United States, and subject to the jurisdiction thereof, are citizens of the United States and of the state wherein they reside. No state shall make or enforce any law which shall abridge the privileges or immunities of citizens of the United States; nor shall any state deprive any person of life, liberty, or property, without due process of law; nor deny to any person within its jurisdiction the equal protection of the laws.

บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 14 (ค.ศ. 1868)²⁸

บุคคลทุกคนที่เกิดหรือแปลงสัญชาติในสหรัฐอเมริกา และอยู่ในบังคับของกฎหมายสหรัฐอเมริกา ย่อมเป็นพลเมืองของสหรัฐอเมริกาและมลรัฐที่มีภูมิลาเนาอยู่ มลรัฐใดจะตราหรือบังคับใช้กฎหมายอันเป็นการตัดทอนเอกสิทธิ หรือความคุ้มกันที่พลเมืองสหรัฐอเมริกาส่งจะได้รับไม่ได้ หรือมลรัฐใดจะตัดรอนสิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของบุคคล โดยไม่ชอบด้วยวิถีทางที่ถูกต้องแห่งกฎหมายหรือจะปฏิเสธบุคคลในเขตอำนาจไม่ให้ความคุ้มครองแห่งกฎหมายโดยเท่าเทียมกันไม่ได้

คำอธิบาย บทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 14 (สิทธิพลเมืองสหรัฐอเมริกา) นี้ถือว่าเป็นบทหนึ่งที่สำคัญที่สุดในรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา เป็นบทที่มีความสำคัญในการรับรองสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ทรัพย์สินของประชาชนชาวสหรัฐอเมริกาทุกคนไว้อย่างชัดเจนมาก เป็นเกราะ

²⁶ ค.ศ.1972 ศาลฎีกาสหรัฐอเมริกาพิพากษาคดี Furman v. Georgia ตัดสินให้ยกเลิกโทษประหารชีวิต โดยอ้างบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 8 ว่าการประหารชีวิตเป็นการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายและผิดปกติ แต่อีก 4 ปีต่อมา ศาลฎีกาก็ให้มีโทษประหารชีวิตได้อีก โดยยึดหลักการลงโทษที่เหมาะสมกับสัดส่วนของความผิด ดู โกวิท วงศ์สุวรรณ รัฐธรรมนูญและการเมืองการปกครองสหรัฐอเมริกา *The United States Constitution and Government* หน้า 84-85

²⁷ มานิตย์ จุมปา และพรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา คำอธิบายเรียงมาตรา พร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา หน้า 178-179

²⁸ เรื่องเดิม หน้า 91

ป้องกันตัวที่ชาวอเมริกันรู้สึกปลอดภัย อิสระ เพราะชาวอเมริกันทุกคนจะได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายเท่าเทียมกัน (equal protection of the laws) ตามวิถีทางที่ถูกต้องแห่งกฎหมาย (Due process of law)

Due process of law เป็นประโยคที่สำคัญที่สุด หมายถึง กระบวนการและวิถีทางตามกฎหมาย หมายความว่า รัฐบาลจะบังคับหรือปฏิบัติต่อพลเมืองในเรื่องใดๆ ก็ตาม จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่เป็นบรรทัดฐานไว้แล้วอย่างเคร่งครัด

สรุปได้ว่าหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาตั้งกล่าว ดำเนินไปในทิศทางของการคุ้มครองสิทธิของบุคคลมิให้ถูกดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยมิชอบหรือไม่เป็นธรรมนั้นเป็นสำคัญ²⁹ เช่น การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย ซึ่งได้มีบทบัญญัติรับรองไว้ในในบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาที่ 4, 5, 6 และ 14 ดังกล่าว

2.2 รัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่น

รัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่น ค.ศ.1947³⁰ ได้วางหลักประกันเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาไว้หลายประการ ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “กฎบัตรแห่งสิทธิของญี่ปุ่น” (Japanese Bill of Rights) ได้แก่³¹

Article 31 No person shall be deprived of life or liberty, nor shall any other criminal penalty be imposed, except according to procedure established by law.

มาตรา 31 บุคคลจะไม่สูญเสียชีวิตหรือเสรีภาพ หรือถูกลงโทษทางอาญาใดๆ เว้นแต่จะเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

Article 32 No person shall be denied the right of access to the courts.

มาตรา 32 บุคคลมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลยุติธรรม

²⁹ ซาติ ชัยเดชสุริยะ *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* หน้า 13

³⁰ โปรตดูรายละเอียดเพิ่มเติมจาก http://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Japan
Retrieved February 1, 2011

³¹ การดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1948 ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยการจับกุม สอบสวน ควบคุมตัว การฟ้อง และการพิจารณาพิพากษาคดี โดยต้องดำเนินคดีอาญาให้สอดคล้องกับ “กฎบัตรแห่งสิทธิของญี่ปุ่น” ดู คณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม *เอกสารชุดความรู้เพื่อการพัฒนากระบวนการตำรวจ ลำดับที่ 10 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับตำรวจต่างประเทศ* กรุงเทพมหานคร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 2550 หน้า 92-93

Article 33 No person shall be apprehended except upon warrant issued by a competent judicial officer which specifies the offense with which the person is charged, unless he is apprehended, the offense being committed.

มาตรา 33 บุคคลจะไม่ถูกจับโดยปราศจากหมายจับ ซึ่งออกโดยผู้พิพากษาที่มีอำนาจเท่านั้นและหมายจับจะต้องระบุความผิดซึ่งบุคคลนั้นถูกกล่าวหา เว้นแต่บุคคลนั้นจะถูกจับในขณะที่กระทำความผิด

Article 34 No person shall be arrested or detained without being at once informed of the charges against him or without the immediate privilege of counsel; nor shall he be detained without adequate cause; and upon demand of any person such cause must be immediately shown in open court in his presence and the presence of his counsel.

มาตรา 34 บุคคลจะไม่ถูกจับหรือถูกคุมขังโดยปราศจากการแจ้งข้อหาให้ทราบหรือโดยปราศจากสิทธิในการพบทนายความในทันที หรือถูกคุมขังโดยไม่มีเหตุอันสมควร และเหตุแห่งการคุมขังจะต้องเสนอต่อศาลในทันทีโดยเปิดเผยต่อหน้าผู้ถูกคุมขังและทนายความของเขา

Article 35 The right of all persons to be secure in their homes, papers and effects against entries, searches and seizures shall not be impaired except upon warrant issued for adequate cause and particularly describing the place to be searched and things to be seized, or except as provided by Article 33.

Each search or seizure shall be made upon separate warrant issued by a competent judicial officer.

มาตรา 35 บุคคลมีสิทธิที่จะอยู่อย่างปลอดภัยในเคหสถาน เอกสาร และสิ่งของใดๆ จะต้องไม่ถูกค้นหรือยึด เว้นแต่จะมีหมายอาญา ซึ่งออกโดยมีเหตุอันสมควร และระบุสถานที่และสิ่งของที่จะค้นหรือยึด หรือตามที่ได้บัญญัติยกเว้นไว้ในมาตรา 33 รวมทั้งการค้นหรือยึดในแต่ละครั้งจะต้องมีหมายซึ่งออกโดยผู้พิพากษาที่มีอำนาจ

Article 36 The infliction of torture by any public officer and cruel punishments are absolutely forbidden.

มาตรา 36 การทรมาน หรือการลงโทษด้วยความทารุณโหดร้ายจะกระทำมิได้

Article 38 No person shall be compelled to testify against himself. Confession made under compulsion, torture or threat, or after prolonged arrest or detention shall not be admitted in evidence.

No person shall be convicted or punished in cases where the only proof against him is his own confession.

มาตรา 38 บุคคลจะไม่ถูกบังคับให้รับสารภาพ

คำรับสารภาพโดยการบังคับ ทรมาน หรือข่มขู่ หรือการรับสารภาพภายหลังจากการถูกจับหรือคุมขังโดยการหน่วงเหนี่ยวถ่วงเวลาให้ล่าช้า มิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน

บุคคลจะไม่ถูกพิพากษาลงโทษในกรณีที่มีข้อพิสูจน์เพียงคำรับสารภาพของเขาเท่านั้น

ดังนั้นในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น การจับกุม สอบสวน ควบคุมตัว การฟ้อง และการพิจารณาพิพากษาคดีต้องดำเนินการตาม “กฎบัตรแห่งสิทธิของญี่ปุ่น” อันบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่น (Japanese Bill of Rights) ซึ่งจะมีหลักปฏิบัติที่สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1948

2.3 ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นหนึ่งในบทบาทของสหประชาชาติในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 และมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

2.3.1 ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (THE GENERAL ASSEMBLY PROCLAIMS - THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS 1948)

ตั้งแต่องค์การสหประชาชาติได้ตั้งขึ้นมา วัตถุประสงค์สำคัญอันหนึ่งขององค์การคือ ประสงค์จะให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของมนุษยชน ทั้งนี้เพื่อที่จะให้มนุษยชาติทั่วโลก ไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ศาสนาใด เผ่าพันธุ์ หรือแหล่งกำเนิดใด ได้รับความคุ้มครองในการที่จะดำรงตนเป็นมนุษย์ด้วยความเสมอภาคเท่าเทียม ไม่มีการกดขี่หรือแตกต่างกัน ในอันที่จะครองชีวิตด้วยความผาสุก ในอันที่จะประกอบการทำมาหากิน ในอันที่จะแสดงความคิดเห็นหรือที่จะนับถือศาสนาใดๆ ฉะนั้นองค์การนี้จึงได้จัดให้มีการประชุมเพื่อจัดทำร่างปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อเสนอแนะให้รัฐต่างๆ ทั่วโลกได้นำไปใช้ และได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948³²

โดยปณิญาฉบับนี้มีใช้ข้อตกลงระหว่างประเทศ จึงไม่ก่อให้เกิดพันธกรณีทางกฎหมายแก่ประเทศสมาชิกสหประชาชาติ แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นมาตรฐานกลางสำหรับทุก

³² อุทัย วิเศษสมิต “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอันเกี่ยวกับกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา” *ตุลพาท* 7, 4 (เมษายน) 2503 หน้า 418

ประเทศนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายลำดับรองลงไป ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 มีบทบัญญัติรวมทั้งสิ้น 30 ข้อ โดยในส่วนของที่เกี่ยวกับสิทธิในทางอาญา ปฎิญาดังกล่าวได้บัญญัติรับรองไว้ดังต่อไปนี้³³

Article 9

No one shall be subjected to arbitrary arrest, detention or exile.

ข้อ 9

บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการมิได้

Article 10

Everyone is entitled in full equality to a fair and public hearing by an independent and impartial tribunal, in the determination of his rights and obligations and of any criminal charge against him.

ข้อ 10

ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรม ในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตน และการกระทำผิดอาญาใดๆ ที่ตนถูกกล่าวหา

Article 11

(1) Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defence.

(2) No one shall be held guilty of any penal offence on account of any act or omission which did not constitute a penal offence, under national or international law, at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the penal offence was committed.

ข้อ 11

(1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาโดยเปิดเผยซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี

³³ กุลพล พลวัน การบริหารกระบวนการยุติธรรม กรุงเทพมหานคร นิตยธรรม 2544 หน้า 254

(2) จะถือบุคคลใดๆ ว่ามีความผิดทางอาญาเนื่องด้วยการกระทำหรือละเว้นใดๆ อันมิได้จัดเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่ได้กระทำการนั้นขึ้นไม่ได้ และจะลงโทษอันหนักกว่าโทษที่ใช้อยู่ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 เป็นสาส์นที่ได้จัดทำขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นมาตรฐานกลางสำหรับทุกประเทศนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งพนักงานสอบสวนนอกจากจะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และบทบัญญัติกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องแล้ว ก็ควรจะให้ความเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลดังกล่าวด้วย

2.3.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (*The International Covenant on Civil and Political Rights, 1966*)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการที่รัฐจะต้องประกันให้มีกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมและปกครองโดยหลักนิติธรรมต่อบุคคลที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ³⁴ กติการะหว่างประเทศนี้มีเนื้อหารวมทั้งสิ้น 53 ข้อ โดยได้มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาหลายข้อ โดยเฉพาะบทบัญญัติในข้อ 9 และข้อ 14 มีรายละเอียดดังนี้คือ

Article 9

(1) Everyone has the right to liberty and security of person. No one shall be subjected to arbitrary arrest or detention. No one shall be deprived of his liberty except on such grounds and in accordance with such procedure as are established by law.

(2) Anyone who is arrested shall be informed, at the time of arrest, of the reasons for his arrest and shall be promptly informed of any charges against him.

(3) Anyone arrested or detained on a criminal charge shall be brought promptly before a judge or other officer authorized by law to exercise judicial power and shall be entitled to trial within a reasonable time or to release. It shall not be the general rule that persons awaiting trial shall be detained in custody, but release

³⁴ อัจฉรา ฉายากุล แนวทางปฏิบัติและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ข้อมูลพื้นฐานกลไกสิทธิมนุษยชนในระบบสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 2546 หน้า 6

may be subject to guarantees to appear for trial, at any other stage of the judicial proceedings, and, should occasion arise, for execution of the judgement.

(4) Anyone who is deprived of his liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings before a court, in order that that court may decide without delay on the lawfulness of his detention and order his release if the detention is not lawful.

(5) Anyone who has been the victim of unlawful arrest or detention shall have an enforceable right to compensation.

ข้อ 9³⁵

(1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ บุคคลจะถูกกลั่นแกล้งเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้นโดยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

(2) ในขณะที่จับกุม บุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุม และจะต้องได้รับแจ้งถึงข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน

(3) บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญาจะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้มีการประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณา และจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษา เมื่อถึงวาระนั้น

(4) บุคคลใดที่ถูกกลั่นแกล้งเสรีภาพโดยการจับกุมหรือการควบคุม มีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ตัดสินโดยไม่ชักช้าถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้น และหากการควบคุมไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวไป

(5) บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน

Article 14

(1) All persons shall be equal before the courts and tribunals. In the determination of any criminal charge against him, or of his rights and obligations in a suit at law...

³⁵ กุลพล พลวัน การบริหารกระบวนการยุติธรรม หน้า 263

(2) Everyone charged with a criminal offence shall have the right to be presumed innocent until proved guilty according to law.

ข้อ 14³⁶

(1) บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำความผิด หรือการพิจารณาเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน...

(2) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

ทั้งนี้ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองถือเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศภายใต้กรอบสหประชาชาติหลักด้านสิทธิมนุษยชน เป็นพันธกรณีของรัฐด้านสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ รวมทั้งหน้าที่ของบุคคลที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งพนักงานสอบสวนก็ควรจะทำให้ความเคารพต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามกติกาดังกล่าวด้วย

2.3.3 มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standard on Criminal Justice)

มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีทั้งสิ้น 23 ฉบับ ในที่นี้จะขอยกตัวอย่าง คือ หลักการเพื่อคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก หรือ Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment

หลักการฉบับนี้รับรองโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไปขององค์การสหประชาชาติโดยมติที่ 43/173 ลงวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 1988 ขอบเขตของหลักการฉบับนี้ใช้เพื่อคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้³⁷

"Detained person" means any person deprived of personal liberty except as a result of conviction for an offence

“ผู้ที่ถูกคุมขัง” หมายถึง บุคคลใดก็ตามที่ถูกจำกัดอิสรภาพส่วนบุคคล ที่ไม่ใช่กรณีโดยผลจากการต้องคำพิพากษาให้ลงโทษอันเนื่องมาจากการกระทำผิดต่อกฎหมาย

³⁶ เรื่องเดิม หน้า 263-264

³⁷ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐสา ฉัตรไพฑูริย์ มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา United Nations Standard on Criminal Justice กรุงเทพมหานคร เดือนตุลา ม.ป.ป. หน้า 121-125

Principle 21

(1) It shall be prohibited to take undue advantage of the situation of a detained or imprisoned person for the purpose of compelling him to confess, to incriminate himself otherwise or to testify against any other person.

(2) No detained person while being interrogated shall be subject to violence, threats or methods of interrogation which impair his capacity of decision or his judgement.

ข้อ 21

(1) การบังคับให้ผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุกให้การรับสารภาพหรือให้การในทางปรักปรำตนเองหรือผู้อื่น เป็นการต้องห้าม

(2) ในระหว่างการสอบปากคำผู้ที่ถูกคุมขัง ห้ามมิให้ใช้วิธีคุกคาม ข่มขู่ หรือวิธีการอื่นในการสอบปากคำที่เป็นการบั่นทอนความสามารถในการตัดสินใจของผู้ที่ถูกคุมขังนั้น

Principle 23

(1) The duration of any interrogation of a detained or imprisoned person and of the intervals between interrogations as well as the identity of the officials who conducted the interrogations and other persons present shall be recorded and certified in such form as may be prescribed by law.

(2) A detained or imprisoned person, or his counsel when provided by law, shall have access to the information described in paragraph 1 of the present principle.

ข้อ 23

(1) ระยะเวลาในการสอบปากคำผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุก ช่วงเวลาพักระหว่างการสอบปากคำ ตลอดจนชื่อและตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ผู้สอบปากคำ รวมถึงบุคคลอื่นที่อยู่ด้วยในการสอบปากคำนั้นจะต้องมีการบันทึกไว้ในเอกสารตามที่กฎหมายกำหนด

(2) ผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุกที่ถูกสอบปากคำนั้นหรือที่ปรึกษากฎหมายของผู้นั้นมีสิทธิที่จะขอตรวจดูรายละเอียดในเอกสารที่บันทึกดังกล่าวในข้อที่ 1 นั้นด้วย

ทั้งนี้ หลักการเพื่อคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก ใช้เพื่อคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก โดยกำหนดรายละเอียดที่สำคัญเกี่ยวกับการสอบสวนผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุกไว้หลายประการ เช่น การห้ามมิให้ใช้วิธีคุกคาม ข่มขู่ หรือวิธีการอื่นในการสอบปากคำที่เป็นการบั่นทอนความสามารถในการตัดสินใจของผู้ที่ถูกคุมขังนั้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับการห้ามใช้วิธีการอันมิชอบในการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135

3. บทบาทของการสอบสวนในประเทศไทย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) บัญญัติไว้ว่า “การสอบสวน” หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือ พิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ” และตามมาตรา 2 (6) บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน” ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสอบสวนนั้น เป็นหน้าที่รับผิดชอบของพนักงานสอบสวนที่จะต้องกระทำ หลังจากที่เกิดการกระทำผิดขึ้นแล้ว ไม่ว่าจะโดยมีผู้มาแจ้งความร้องทุกข์กล่าวโทษ หรือโดยพนักงานสอบสวนพบหรือทราบเองก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อการรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายที่เกี่ยวข้องในความผิดนั้น เช่น การสอบปากคำ การรวบรวมเอกสารหลักฐานต่างๆ เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

3.1 บทบาทของการสอบสวน

การสอบสวนถือว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญในการยื่นฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ เพราะถ้ายังมิได้มีการสอบสวน พนักงานอัยการจะฟ้องคดีไม่ได้ ดังที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยที่มิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” หรือแม้จะได้สอบสวน แต่ถ้การสอบสวนนั้นกระทำไปโดยมิชอบ ศาลก็อาจพิพากษายกฟ้องได้

การสอบสวนนอกจากจะมีความสำคัญในด้านการฟ้องคดีของพนักงานอัยการแล้ว ยังมีความสำคัญในด้านสังคมและด้านกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย จะเห็นได้ว่างานสอบสวนถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก เพราะอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในกระบวนการสอบสวนมีอยู่มากมายหลายประการ โดยเริ่มตั้งแต่การจับ การขัง การให้ประกันตัว ตลอดจนจนถึงอำนาจการกำหนดข้อหาว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดสถานใด หนักเบาเพียงใด แล้วยังมีอำนาจเล็กๆ น้อยๆ อย่างอื่นอีก เช่น การออกหมายเรียก หมายค้น หมายจับ และการทำบันทึกต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการสอบสวน ซึ่งถ้าพนักงานสอบสวนใช้อำนาจเหล่านี้ไปในทางที่ไม่ถูกต้องหรือมีอคติลำเอียงเข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแล้ว ก็จะเป็นผลเสียต่อเนื่องไปถึงกระบวนการยุติธรรมในชั้นอัยการและศาลได้ เช่น อาจเป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดรอดพ้นจากการถูกลงโทษหรือได้รับโทษน้อยลง หรือทำให้ผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิดกลายเป็นผู้กระทำความผิดและได้รับโทษ ซึ่งจะเป็นการไม่ชอบธรรม³⁸

³⁸ อมร จันทรมบูรณ “บทบาทของอัยการกับการสอบสวนคดีอาญา” วารสารนิติศาสตร์ 9, 2 (เมษายน-มิถุนายน) 2524 หน้า 120

ส่วนการสอบสวนที่มีขอบ เช่น กรณีวิธีการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาที่พนักงานสอบสวนจะกระทำมิได้นั้น ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี เหตุนี้ในการสอบสวนปากคำผู้ถูกกล่าวหาจะใช้วิธีการอันมิชอบมิได้³⁹ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 ที่บัญญัติว่า

“ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา”

ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องหาด้วยการถามคำให้การโดยไม่ทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบอื่นๆ เพื่อจูงใจให้ผู้ต้องหาให้การในเรื่องที่ต้องหา

3.2 บทบาทของพนักงานสอบสวน

ผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวน ได้แก่ พนักงานสอบสวน ซึ่งหมายถึงเจ้าพนักงานที่กฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน โดยจะต้องมีทั้งอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนทั้ง 2 ประการควบคู่กันไปด้วย กล่าวคือ แม้จะเป็นเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจทำการสอบสวน แต่ถ้าไม่มีหน้าที่ทำการสอบสวน หากไปทำการสอบสวน ก็ไม่ถือว่าผู้นั้นเป็นพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนตามคำกล่าวหา ซึ่งจะมีอำนาจสอบสวนได้ทั้งคดีความผิดต่อส่วนตัว และความผิดต่ออาญาแผ่นดิน⁴⁰ โดยพนักงานสอบสวนเป็นองค์กรแรกที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับความผิดที่เกิดขึ้น พนักงานสอบสวนจึงต้องปฏิบัติภายใต้กรอบของบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจไว้อย่างเคร่งครัด โดยให้พึงระลึกไว้เสมอว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นกฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้ที่ไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าเป็นผู้กระทำความผิด และพนักงานสอบสวนต้องวางตัวเป็นกลาง มิใช่เพียงแต่รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อยืนยันผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดประการเดียวไม่ แต่ต้องกระทำการสอบสวนด้วยความเป็นธรรมตามหลักนิติธรรม⁴¹

การที่พนักงานสอบสวนต้องวางตัวเป็นกลาง รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้ต้องหานั้น แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจำนวนไม่น้อยมักจะทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเน้นหนักไปทางที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหา ส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาจะงดเว้น

³⁹ คณิต ณ นคร *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* หน้า 216

⁴⁰ ประโมทย์ จารุณิล *การสืบสวนและสอบสวน CRIMINAL PROCESS* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2550 หน้า 3

⁴¹ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช *หลักและทฤษฎีการสอบสวน* หน้า 1

หรือไม่ยอมรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน กล่าวคืออีกนัยหนึ่งพนักงานสอบสวนได้ตั้งตัวเป็นฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหา⁴² ดังนั้นพนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานที่ใช้ยืนยันผู้ต้องหาอย่างเดียวนั้นได้ไม่ ควรรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย เพราะคดีอาญานั้นต้องตัดสินกันด้วยความจริง หลักการที่ให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องตรวจสอบทั้งความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา⁴³ หากนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ย่อมจะช่วยยกฐานะของพนักงานสอบสวนจากความเชื่อเดิมที่มองว่าเป็นผู้ดำเนินคดีแทนฝ่ายผู้เสียหาย ให้ขึ้นมาอยู่ในฐานะ “เจ้าหน้าที่กึ่งตุลาการ” (quasi-judicial officer) ซึ่งมีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยการแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความจริงให้เห็นว่าผู้ต้องหาน่าจะเป็นคนร้ายหรือผู้บริสุทธิ์⁴⁴ ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม และประชาชนเกิดความเชื่อถือศรัทธาในวิชาชีพพนักงานสอบสวนมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นในส่วนของการรวบรวมหลักฐานในคดีอาญา พนักงานสอบสวนมีบทบาทที่จะต้องวางตัวเป็นกลาง และรวบรวมหลักฐานทุกชนิดในคดีอาญาทั้งเพื่อพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ซึ่งบัญญัติว่าให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

3.3 ความสำคัญของการสอบสวนและพนักงานสอบสวน

การสอบสวนเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินคดีอาญา เพราะการสอบสวนมีผลกระทบโดยตรงต่อการสร้างหรือการทำลายกระบวนการยุติธรรม (Due Process of Law) สุดแต่ว่าการสอบสวนของพนักงานสอบสวนได้ดำเนินไปโดยถูกต้องสมบูรณ์และชอบธรรมเพียงใด ถ้าการสอบสวนกระทำโดยไม่มีประสิทธิภาพ ขาดหลักการและเหตุผลแล้ว ผลการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมในชั้นอัยการและศาลก็จะดำเนินการให้เกิดความเที่ยงธรรมได้โดยยาก เพราะการพิจารณาคดีศาลต้องอาศัยพยานหลักฐานจากการสอบสวนที่ได้รวบรวมไว้เป็นสำคัญ ถ้าการรวบรวมพยานหลักฐานไว้ไม่ดีพอ ศาลอาจยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลย และพิจารณาพิพากษายกฟ้องของโจทก์ ปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อหาไป ทั้งที่ข้อเท็จจริงจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง⁴⁴

⁴² กุลพล พลวัน การบริหารกระบวนการยุติธรรม หน้า 21

⁴³ กองบัญชาการตำรวจภูธร ภาค 4 คู่มือพนักงานสอบสวน ฉบับปรับปรุงใหม่ หน้า 37

⁴⁴ เอก อังสนานนท์ การสืบสวนและสอบสวน CRIMINAL PROCESS กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัย

การสอบสวนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมากเพราะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแสวงหาหรือค้นหาความจริงและหลักฐานเพื่อทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา โดยจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่ชอบด้วยกฎหมายศาลจึงจะรับฟังและต้องไม่ใช่พยานชนิดที่เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น นอกจากนี้วัตถุประสงค์สุดท้ายของการสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้ถึงระดับลงโทษจำเลยหรือปราศจากข้อสงสัยเพื่อให้ศาลลงโทษจำเลย เพราะหากศาลมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ศาลย่อมจะยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 226 และ 227 ต่างกับจำเลยหรือทนายจำเลยที่ต่อสู้คดีเพียงเพื่อให้ศาลสงสัยในพยานหลักฐานก็เพียงพอที่จะให้ศาลยกฟ้องแล้ว⁴⁵

4. บทบาทของการสอบสวนในต่างประเทศ

ระบบกฎหมายของประเทศต่างๆ ในโลกนี้ อาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) เช่น ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี เป็นต้น ในชั้นนี้จึงขอยกตัวอย่างกรณีบทบาทของการสอบสวนในต่างประเทศตามระบบกฎหมายทั้ง 2 ระบบดังกล่าว คือ บทบาทของการสอบสวนในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) และบทบาทของการสอบสวนในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) โดยบทบาทการสอบสวนทั้งของประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นต่างก็มีรูปแบบและรายละเอียดที่แตกต่างไปบทบาทของการสอบสวนในประเทศไทย

4.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น มีกระบวนการทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญาอยู่หลายรูปแบบ โดยล้วนแต่เป็นแนวทางที่สามารถทำให้ผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหา นั้น มีโอกาสที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเป็นธรรมมากขึ้น ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกานั้นเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law โดยได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอังกฤษในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่ออุดช่องว่างอันเป็นข้อบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมให้ได้มากที่สุด ซึ่งจะเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในขั้นตอนก่อนการ

⁴⁵ สัญญา บัวเจริญ การสืบสวนและสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานตำรวจ คดีฆ่าและข่มขืนนักท่องเที่ยวสาวที่เกาะสมุย ศาลยุติธรรมปริทัศน์ 1, 9 (กันยายน-ธันวาคม) 2549 หน้า 95-96

พิจารณา และให้ความสำคัญกับตัวของผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยมากยิ่งขึ้น⁴⁶ โดยการดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา มีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

4.1.1 การดำเนินคดีอาญา

ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแบบต่อสู้คดี หรือระบบคู่ปรปักษ์ (Accusatorial System) ซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายมีฐานะเท่าเทียมกันในศาล เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นและรู้ตัวผู้กระทำผิด ตำรวจเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการสืบสวนสอบสวน (Investigation) ในเบื้องต้น เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริง ก่อนที่จะดำเนินการจับกุมผู้ต้องสงสัยมาสู่กระบวนการสอบสวน ซึ่งในการดำเนินการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจนั้น พนักงานอัยการมีอำนาจควบคุมการสอบสวน และในบางกรณีพนักงานอัยการสามารถเป็นผู้เริ่มคดีเองได้ โดยพนักงานอัยการกับเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องร่วมมือปรึกษาหารือกันในการดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน ก่อนที่พนักงานอัยการจะใช้อำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล⁴⁷

4.1.2 การสอบสวนคดีอาญา

บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (Amendment) ของสหรัฐอเมริกาค่าสุดมีอยู่ 27 บท โดยได้กำหนดบิล ออฟ ไรท์ (Bill Of Rights) หรือสิทธิของพลเมืองที่เขียนเอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน⁴⁸ ซึ่งหลักการสอบสวนคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา ถือเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย หลักการคุ้มครองสิทธิดังกล่าว มีระบบตรวจสอบโดยประชาชน ผ่านคณะลูกขุนใหญ่ หรือที่เรียกว่า แกรนด์ จูรี (Grand Jury) และศาล โดยเฉพาะบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมที่เรียกว่า “Bill Of Rights” ดังกล่าว

การที่รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐสามารถเข้าไปมีบทบาทและเป็นหลักประกันที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมต่างๆ มลรัฐ เนื่องจากศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจตีความรัฐธรรมนูญได้เน้นถึงความสำคัญของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งอาจจะเรียกอีกชื่อหนึ่งว่ากฎหมายวิธีพิจารณาแนว

⁴⁶ ภัทรพร สุคนธวิช “ความเป็นธรรมของการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2551 หน้า 65

⁴⁷ เรื่องเดิม หน้า 65-66

⁴⁸ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ รัฐธรรมนูญและการเมืองการปกครองสหรัฐอเมริกา *The United States Constitution and Government* หน้า 75

รัฐธรรมนูญ (Constitutional Criminal Procedure)⁴⁹ ได้กำหนดแนวทางขยายความให้เข้าไปคุ้มครองสิทธิและจำเลยอย่างแท้จริง ในขณะที่เดียวกันได้มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการ จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ รวมทั้งมาตรฐานต่างๆ ในการสอบสวนคดีอาญา ได้แก่ การค้น การยึด การจับ และหลักประกันที่จะได้รับแจ้งสิทธิ สิทธิที่จะพบศาลโดยเร็วหลังจากการถูกจับกุม สิทธิที่จะได้รับการประกันตัว สิทธิในการมีทนาย เพื่อให้สิทธิเหล่านี้ได้รับการคุ้มครองอย่างจริงจัง เป็นต้น⁵⁰

มาตรการในการสอบสวนที่ต้องปฏิบัติเพื่อประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาที่สำคัญ คือ การแจ้งสิทธิผู้ต้องหา โดยถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา คือ การแจ้งสิทธิผู้ต้องหาอย่างละเอียดก่อนจับกุม ที่รู้จักกันในชื่อหลักเกณฑ์มิแรนดา (Miranda Rules)⁵¹ ซึ่งศาลฎีกาได้วางหลักไว้กำหนดห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนบุคคลซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุม จนกว่าจะได้แจ้งสิทธิกับบุคคลนั้นอย่างชัดเจนดังนี้

- 1) ผู้ต้องหาสิทธิที่จะไม่ให้การใดก็ได้
- 2) ถ้อยคำที่ให้การ อาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันแก่ผู้ต้องหาในชั้นพิจารณาได้
- 3) ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความอยู่ด้วยในระหว่างการสอบสวน และ
- 4) หากผู้ต้องหาประสงค์จะมีทนายความ แต่ไม่สามารถจัดหาทนายความเองได้

จะมีการแต่งตั้งทนายความให้ผู้ต้องหา ก่อนเริ่มการสอบสวน

เนื่องด้วยศาลเกรงว่าผู้ต้องสงสัยที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะอยู่ภายใต้ความกดดันที่จะต้องให้การปรัปรัดตนเอง ในสภาพบังคับที่เขาจะต้องพูดออกไป ทั้งๆ ที่เขาจะไม่ทำเช่นนั้น หากเขาอยู่อย่างอิสระ⁵²

ในการสอบสวนคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา มีองค์กรสำคัญหลายองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีอาญา ซึ่งต่างก็เป็นองค์กรที่ช่วยให้การสอบสวนคดีอาญาเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ได้แก่

⁴⁹ วิสาร พันธนะ “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา” *คูลพาท* 25, 5 (กันยายน-ตุลาคม) 2521 หน้า 41

⁵⁰ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของความเปลี่ยนแปลง* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน 2541 หน้า 129

⁵¹ เป็นหลักเกณฑ์ที่ศาลฎีกาสหรัฐอเมริกาได้กำหนดขึ้นในคดี *Miranda v. Arizona* ที่ห้ามไม่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนบุคคลซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมจนกว่าจะได้บอกถึงสิทธิแก่บุคคลนั้นอย่างชัดแจ้งเสียก่อน ดูชาติ ชัยเดชสุริยะ *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* หน้า 71-72

⁵² กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของความเปลี่ยนแปลง* หน้า 131

องค์กรตำรวจ

การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจเริ่มเมื่อมีความผิดเกิดขึ้น ก็จะต้องดำเนินการสอบสวน เพื่อที่จะได้ข้อเท็จจริงในเบื้องต้นโดยการแสวงหาพยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำไปสู่การพิจารณาลงโทษผู้ต้องหาต่อไป ซึ่งการสอบสวนคดีอาญาของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันนั้น เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดี และเป็นผู้มีอำนาจดุลพินิจสูงมาก โดยในทางการบริหารงานตำรวจและทางกฎหมายนั้น ได้ยอมรับในหลักการความจำเป็นและข้อจำกัดในทางทรัพยากร (resource) ด้วยเหตุนี้ หากมีคดีเกิดขึ้นในเขตท้องที่ ตำรวจก็จะพิจารณาถึงลักษณะความร้ายแรงของการกระทำผิด ความเสียหายต่อเหยื่ออาชญากรรม ร่องรอยพยานหลักฐานที่สามารถนำไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลในการสืบสวนสอบสวนได้ รวมถึงปัจจัยทางทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดประกอบกัน หลังจากนั้นก็จะพิจารณาถึงลำดับความสำคัญของคดี (priority) ซึ่งจะขึ้นอยู่กับเขตหรือท้องที่เป็นสำคัญ ในกรณีที่เห็นว่าคดีนั้นไม่อาจจะสืบสวนต่อไปได้ ตำรวจก็จะบันทึกข้อมูลเก็บไว้เป็นสถิติเท่านั้น โดยหากมีการจับตัวได้ภายหลังก็จะดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดได้ ตำรวจสามารถใช้ดุลพินิจในการที่จะไม่สืบสวนสอบสวนคดีที่เกิดขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมาย แม้ว่าจะเป็นคดีที่มีเหยื่ออาชญากรรม แต่ถ้าไม่ร้ายแรง และไม่สามารถระบุตัวผู้กระทำผิดได้ ตำรวจก็จะทำการสืบสวนอยู่ในชั่วระยะเวลาที่จำเป็นเท่านั้น หลังจากนั้นก็จะใช้ดุลพินิจยุติการสืบสวนสอบสวนได้⁵³

องค์กรอัยการ

พนักงานอัยการสหรัฐอเมริกา สามารถเริ่มการสอบสวนคดีอาญาได้เอง และให้เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการสอบสวนต่อไป หรือดำเนินการสอบสวนด้วยตนเอง หรือร่วมทำการสอบสวนพร้อมกับเจ้าพนักงานตำรวจด้วย ซึ่งทั้งพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการต่างต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันในการรวบรวมพยานหลักฐาน⁵⁴ โดยพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกามีบทบาทในการควบคุมพนักงานสอบสวนอย่างใกล้ชิด เพราะพนักงานอัยการสามารถร่วมอยู่ในการสอบสวนและอาจร่วมทำการสอบสวนพร้อมกับเจ้าพนักงานตำรวจด้วย ในทางปฏิบัติหากคดีเรื่องใดที่คำรับสารภาพหรือคำรับรองของผู้ต้องหาจะมีส่วนสำคัญในอันที่จะทำให้คดีนั้นลุล่วงไปโดยเร็ว พนักงานอัยการมักจะมีส่วนร่วมในการสอบสวนอยู่ด้วยเสมอ ปกติแล้วเจ้าพนักงานตำรวจจะเป็นผู้แจ้งให้พนักงานอัยการทราบถึงคดีสำคัญๆ ที่เกิดขึ้น และพนักงานอัยการในบางท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่อยู่ตลอด 24 ชั่วโมง จะมาร่วมสอบสวนด้วยในเวลาไม่นานนักหลังจากที่ผู้ต้องหาถูกจับตัว การที่พนักงานอัยการสามารถอยู่ร่วมในการสอบสวนได้ อาจมีผลเป็นการยับยั้งการสอบสวนอันมิชอบของ

⁵³ ภัทรพร สุคนธวิช “ความเป็นธรรมในการดำเนินคดีขึ้นเจ้าพนักงาน” หน้า 65-66

⁵⁴ เรื่องเดิม หน้า 67

เจ้าพนักงานตำรวจได้เป็นอย่างมาก เพราะเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องตระหนกอยู่เสมอว่าผู้มีอำนาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีนั้น คือ พนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการก็อาจที่จะสั่งไม่ฟ้องคดีใดๆ ก็ได้ ถ้าเห็นว่าคำรับสารภาพของคดีนั้นๆ เป็นผลมาจากการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง⁵⁵

การสอบสวนคดีอาญาของสหรัฐอเมริกา อำนาจการสืบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน การจับกุมผู้กระทำความผิดโดยหลักเป็นของตำรวจ แต่พนักงานอัยการมีอำนาจควบคุมตำรวจตั้งแต่เริ่มต้นคดี โดยสามารถร่วมสอบสวนพร้อมกับตำรวจได้ คือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น พนักงานอัยการจะเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร ประสานงาน และสั่งการกับตำรวจจนถึงขั้นพิจารณา⁵⁶ ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการมีอำนาจรับแจ้งความได้เช่นเดียวกับตำรวจ แต่เมื่อเกิดเหตุขึ้นแล้ว ตำรวจมักจะเป็นฝ่ายเริ่มคดีเพราะไปถึงสถานที่เกิดเหตุก่อน แต่พนักงานอัยการสามารถปฏิเสธการอนุญาตขอหมายจับ รวมถึงสามารถปฏิเสธคำร้องขอให้ดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาได้⁵⁷

การที่พนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกามีบทบาทในการควบคุมพนักงานสอบสวนอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มต้นคดี ถือเป็นหลักการสำคัญที่สุดประการหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของนานาอารยประเทศ คือ หลักการที่ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทำการใดๆ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม อันจะเป็นการบีบบังคับให้ผู้ต้องหาจำต้องให้การออกมาโดยปราศจากความสมัครใจของตนเอง⁵⁸ จึงมีหลักการที่จะมีผลเป็นการขจัดหรือทำให้ลดน้อยซึ่งการกระทำอันมิชอบของพนักงานสอบสวน⁵⁹

องค์กรศาล

ในการดำเนินคดีอาญา เริ่มจากการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งเมื่อมีความผิดเกิดขึ้นก็ต้องดำเนินการสอบสวน เพื่อที่จะได้ข้อเท็จจริงในเบื้องต้นโดยการแสวงหา

⁵⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ “การควบคุมอำนาจของพนักงานสอบสวน ตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา” *วารสารนิติศาสตร์* 9, 4 (มีนาคม-พฤษภาคม) 2521 หน้า 50-51

⁵⁶ เมธา วาตีเจริญ *รวมบทความกฎหมาย* กรุงเทพมหานคร สุทรไพศาล 2540 หน้า 16

⁵⁷ George F. Cole and Christopher E. Smith *The American System of Criminal Justice* U.S.A. Thompson Learning Inc. 2001 P.88

⁵⁸ ผู้ต้องหาต้องให้ถ้อยคำโดยสมัครใจ คือ เงื่อนไขที่ว่าพยานหลักฐานที่จะอ้างขึ้นได้ต้องมีได้เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น มีเหตุผลที่สนับสนุนข้อห้ามในการอ้างอิงพยานหลักฐานประเภทนี้ เช่น ความไม่น่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่เกิดจากการใช้กลวิธีอันมิชอบธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Spano v. Newyork, 360 U.S. 315, 1959) มนุษย์มีเสรีภาพทางความคิดย่อมไม่ถูกลงโทษ หากคำรับสารภาพของเขามีได้เกิดจากการตัดสินใจโดยอิสระ (Colorado v. Connelly, 479 U.S. 157, 1986) ดู จิรนิติ หะวานนท์ *สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน 2546 หน้า 80-81

⁵⁹ ศีพร โกวิท “ความเป็นภาวะวิสัยของการสอบสวน” หน้า 88

พยานหลักฐานและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำไปสู่การพิจารณาลงโทษผู้ต้องหาต่อไป เรื่องความบริสุทธิ์ยุติธรรมของการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา ดังนั้นศาลฎีกา (The U.S. Supreme Court) จึงได้วางบรรทัดฐานการปฏิบัติในการตรวจค้นและการจับกุม รวมถึงการสืบสวนสอบสวนว่าจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์แห่งกฎหมายทั้งในด้านเนื้อหาและกระบวนการ (Substantive and Procedural Due Process) เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ต่อมาสภาองเกรสได้นำหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่ศาลฎีกาได้พิพากษาไว้ออกเป็นกฎหมายเพื่อวางมาตรฐานในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา คือ Federal Rules of Criminal Procedure โดยมีหลักการที่สำคัญ ได้แก่⁶⁰

ก. หลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรม (Fundamental Fairness) ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องไม่ใช้วิธีการที่รุนแรงเกินหลักการแห่งความสมเหตุสมผล ในลักษณะที่บุคคลทั่วไปไม่อาจคาดคิดได้ หรือถึงขนาดทรมาณ หรือใช้วิธีการอื่นๆ ที่ถึงขนาด shock the conscience ของประชาชนทั่วไปการดำเนินการแสวงหาพยานหลักฐานนั้นก็จะเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ข. หลักการสืบสวนสอบสวน การตรวจค้น และจับกุม ตามกระบวนการตามกฎหมาย (Due process of law) ประชาชนย่อมได้รับการคุ้มครองจากการตรวจค้นและจับกุมโดยไม่มีหมายค้นจากศาล และเมื่อทำการจับกุมแล้ว ก่อนเริ่มทำการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิในการไม่พูด และหากผู้ต้องหาพูดหรือให้การใดๆ สิ่งนั้นย่อมใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้ ซึ่งศาลได้สร้างหลักการที่เรียกว่า Miranda Warning ขึ้นมา หากเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ทำตามแนวทางดังกล่าว พยานหลักฐานที่ได้มาจากการสอบสวน ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมายและถูกตัดออกจากกระบวนการพิจารณา

ดังนั้นนอกเหนือจากบทบาทในการวางหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่สืบสวนสอบสวนคดีอาญาดังกล่าวแล้ว ศาลยังมีบทบาทในการควบคุมอำนาจของพนักงานสอบสวนโดยการเตือนให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิที่จะไม่ให้การ และการไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการสอบสวนที่มีชอบ⁶¹

4.2 ประเทศญี่ปุ่น

การดำเนินคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่น มีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน บัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1948 โดยสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน

⁶⁰ ภัทรพร สุคนธวิช “ความเป็นธรรมในการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน” หน้า 68

⁶¹ โปรดุรายละเอียดยเพิ่มเติมใน เกียรติจิตร วัจนะสวัสดิ์ “การควบคุมอำนาจของพนักงานสอบสวน ตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา” วารสารนิติศาสตร์ หน้า 51-56

คดีอาญา รวมทั้งการพิจารณาคดีในชั้นศาล ได้มีการคุ้มครองและรับรองอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่ง
ญี่ปุ่น ค.ศ. 1947⁶² ทั้งนี้ ในส่วนของการจับ การสอบสวนคดีอาญา และการฟ้องคดีอาญาในประเทศ
ญี่ปุ่น มีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

4.2.1 การจับ⁶³

โดยหลักการของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น ตำรวจหรือ
พนักงานอัยการจะต้องทำการสอบสวนคดีอาญาอย่างกว้างขวาง ก่อนจะใช้วิธีบังคับโดยการจับกุม
ผู้กระทำความผิด และการจับกุมผู้กระทำความผิดจะใช้เมื่ออยู่ภายใต้พฤติการณ์พิเศษเท่านั้น แม้ว่า
โดยพฤติการณ์เจ้าหน้าที่อาจจับกุมผู้กระทำความผิดแล้วนำมาควบคุมตัวได้ก็ตาม แต่เจ้าหน้าที่และ
องค์กรยุติธรรมต่างๆ มักจะไม่ใช้วิธีบังคับ トラบไตที่การสอบสวนคดีอาญาสามารถกระทำได้โดยที่ไม่
ต้องจับและควบคุมตัวผู้กระทำความผิด

โดยหลักการ ผู้กระทำความผิดจะถูกจับ เมื่อมีหมายจับซึ่งออกโดย
ผู้พิพากษาที่มีอำนาจเท่านั้น และผู้พิพากษาจะออกหมายจับเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลต้อง
สงสัยเป็นผู้กระทำความผิด (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 199) เจ้าหน้าที่
ซึ่งจะขอให้ศาลออกหมายจับได้ จะต้องเป็นพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ หรือตำรวจซึ่งมียศ
สูงกว่า “สารวัตรตำรวจ” (Police Inspector) แต่ในกรณีความผิดซึ่งหน้า บุคคลใดก็สามารถจับกุม
ผู้กระทำความผิดได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 213) แต่ถ้าผู้จับมิใช่
พนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ หรือระดับหัวหน้าตำรวจ ผู้จับจะต้องส่งมอบตัวผู้ถูกจับให้แก่
พนักงานอัยการหรือตำรวจในทันที นอกจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นจะควบคุม
ตำรวจผู้อายืนขอหมายจับจากผู้พิพากษาผู้มีอำนาจ โดยกำหนดชั้นยศและตำแหน่งไว้สูงแล้ว
กฎหมายยังกำหนดข้อจำกัดการจับไว้อีกด้วย กล่าวคือ ความผิดที่มีโทษปรับหรือจำคุกไม่เกินกว่าที่
กฎหมายกำหนดก็จับไม่ได้

การขอหมายจับในระบบกฎหมายของญี่ปุ่น มิใช่เป็นคำสั่ง แต่เป็นการขอ
อนุญาตทำการจับกุมผู้ต้องหา ดังนั้นแม้จะมีหมายจับ พนักงานสอบสวนก็อาจใช้ดุลพินิจจับหรือไม่จับ
ผู้ต้องหากก็ได้ ด้วยเหตุนี้ก่อนจะทำการจับกุมผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจึงต้องพิจารณาองค์ประกอบ
ของกฎหมาย และพฤติการณ์แวดล้อมแห่งคดี โดยคำนึงถึงอายุ สิ่งแวดล้อม ลักษณะความผิด และ
ปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย

⁶² ณรงค์ ใจหาญ และคณะ รายงานผลการศึกษาวินัยสิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษใน
คดีอาญา กรุงเทพมหานคร กองทุนพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2540 หน้า 121-123

⁶³ คณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม เอกสารชุดความรู้เพื่อการพัฒนา
ระบบงานตำรวจ ชุดที่ 10 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับตำรวจต่างประเทศ หน้า 96-98

4.2.2 การสอบสวนคดีอาญา⁶⁴

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่นฉบับปัจจุบันบัญญัติให้ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญา และคดีอาญาส่วนใหญ่สอบสวนเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในขณะที่เดียวกันกฎหมายก็บัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่โดยอิสระที่จะสอบสวนคดีอาญาได้ด้วยตนเอง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 189, 191) ทั้งนี้ การสอบสวนในประเทศญี่ปุ่นมีหลักการว่าการกระทำใดๆ ที่เกี่ยวกับการสอบสวนนั้น สามารถกระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อการสอบสวนเท่านั้น⁶⁵

เมื่อตำรวจสอบสวนคดีอาญาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ตำรวจจะส่งสำนวนให้พนักงานอัยการทันที พร้อมกับเอกสารและพยานหลักฐานทั้งปวง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 246, 203, 211, 216) พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบในคดีจะทำการพิจารณาอย่างละเอียดอีกครั้ง และอาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม หรือถ้าจำเป็นอัยการอาจทำการสอบสวนด้วยตนเองจนกว่าจะได้พยานหลักฐานเพียงพอในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีนั้น ในระหว่างทำการสอบสวน ถ้ามีความจำเป็น พนักงานอัยการอาจสอบปากคำผู้ต้องหาและพยานก็ได้ ก่อนการส่งคดีอาญาทุกครั้งพนักงานอัยการญี่ปุ่นมักจะสอบปากคำพยานและผู้ต้องหาด้วยตนเองเสมอ โดยในคดีบางประเภท เช่น คดีคอร์รัปชันที่เกี่ยวกับผู้มีอิทธิพลทางการเมืองหรือนักการเมือง คดีอาญาทางเศรษฐกิจ และคดีหลบเลี่ยงภาษี พนักงานอัยการมักจะเริ่มสอบสวนคดีด้วยตนเอง โดยมีผู้ช่วยพนักงานอัยการเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ

4.2.3 การฟ้องคดีอาญา⁶⁶

การฟ้องคดีอาญาเป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะของพนักงานอัยการ กล่าวคือพนักงานอัยการมีอำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียวที่จะวินิจฉัยว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี ไม่มีระบบการฟ้องคดีโดยราษฎรเป็นโจทก์ การฟ้องคดีโดยตำรวจ ระบบลูกขุนสอบสวน หรือระบบผู้พิพากษาไต่สวน

ข้อยกเว้นการฟ้องคดีของพนักงานอัยการมีเพียงประการเดียว คือ การฟ้องคดีโดยอาศัยสถาบันที่เทียบเคียงได้เท่านั้น นอกจากนั้น ยังเป็นที่น่าสังเกตว่า พนักงานอัยการญี่ปุ่นมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการชะลอการฟ้องคดีอาญา แม้ว่าจะมีพยานหลักฐานเพียงพอในการฟ้องคดีและลงโทษผู้กระทำความผิดได้ก็ตาม

⁶⁴ เรื่องเดิม หน้า 95-96

⁶⁵ Dando Shigemitsu *Japanese Criminal Procedure* Translate by B.J. George South Hackensack : Fred B. Rothman 1965 p.306

⁶⁶ คณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม *เอกสารชุดความรู้เพื่อการพัฒนา ระบบงานตำรวจ ชุดที่ 10 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับตำรวจต่างประเทศ* หน้า 94-95

5. เปรียบเทียบบทบาทของการสอบสวนและพนักงานสอบสวนในประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทยและต่างประเทศดังที่ได้กล่าวมาแล้ว พบว่าได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไว้ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ การสอบสวนคดีอาญาในต่างประเทศนั้นให้อำนาจทั้งพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการสามารถดำเนินการสอบสวนได้เองหรือร่วมกันสอบสวนได้ โดยอำนาจในการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดีอาญามีการควบคุม การตรวจสอบ มีการคานอำนาจซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดกระบวนการยุติธรรมที่ดี และมีระบบการดำเนินงานขององค์กรที่เกี่ยวข้อง สามารถตรวจสอบการทำงานซึ่งกันและกันได้ โดยไม่มีองค์กรใดที่จะมีอำนาจผูกขาดอันจะส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยมิชอบ ทั้งนี้ กระบวนการยุติธรรมที่ดีจำเป็นที่จะต้องสร้างระบบที่มีความโปร่งใสในทุกขั้นตอนการดำเนินการ สามารถถูกตรวจสอบได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีความเป็นอิสระที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับประชาชนได้อย่างแท้จริง⁶⁷

สำหรับในประเทศไทยนั้น องค์กรหลักที่ทำหน้าที่สอบสวนคดีอาญาคือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยมีข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่มียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไปในตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สอบสวน โดยพนักงานอัยการมีบทบาทในการสอบสวนไม่มากนัก แตกต่างจากระบบการสอบสวนคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น ซึ่งพนักงานอัยการจะมีบทบาทค่อนข้างมากในการสอบสวนคดีอาญา โดยพนักงานอัยการอาจสอบสวนคดีอาญาได้เองหรือสามารถสอบสวนคดีอาญาร่วมกับตำรวจได้

อาจสรุปเปรียบเทียบความแตกต่างกรณีที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีอาญาได้ดังนี้⁶⁸

หลักการสอบสวนคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และไทย ตามบทบัญญัติกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ต่างก็บัญญัติแนวทางและการปฏิบัติให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ ตำรวจ และพนักงานอัยการ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย รวมทั้งมาตรการต่างๆ ในการสอบสวนคดีอาญา

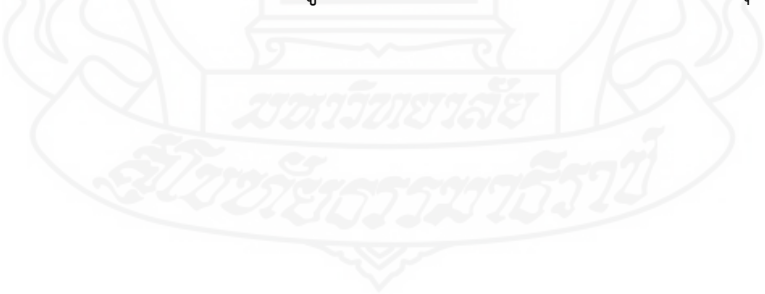
⁶⁷ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของความเปลี่ยนแปลง หน้า 10-11

⁶⁸ ศิพร โกวิท “ความเป็นภาวะวิสัยของการสอบสวน” หน้า 98

การสอบสวนคดีอาญาของสหรัฐอเมริกา ใช้หลักการค้นหาความจริง หรือระบบตรวจสอบ กล่าวคือ ผู้จับกุมต้องหาผู้ต้องหาไปยังศาลโดยไม่ชักช้า เพื่อตรวจสอบเบื้องต้นถึงความจำเป็นในการควบคุมตัวผู้ต้องหา รวมถึงการตรวจสอบว่าผู้ต้องหาสมควรได้รับการประกันตัวหรือไม่ โดยผู้ต้องหาจะถูกส่งตัวไปยังเรือนจำซึ่งเป็นองค์กรที่ต่างกัน เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย ทั้งนี้ มีมาตรการหลายอย่างที่นำมาใช้ในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา โดยเฉพาะ “กฎเกณฑ์ในการตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ” (Exclusionary Rules) ที่กำหนดห้ามนำพยานหลักฐานซึ่งได้มาโดยวิธีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในการพิจารณา ซึ่งถือเป็นการควบคุมพฤติกรรมของตำรวจ โดยการตัดมูลเหตุจูงใจในการแสวงหาพยานหลักฐานที่ไม่ชอบออกไป นับว่าเป็นการยับยั้งมิให้ตำรวจกระทำการใดๆ ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา

การสอบสวนคดีอาญาของญี่ปุ่น ถือเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในคดีอาญาภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยตำรวจหรือพนักงานอัยการจะต้องทำการสอบสวนคดีอาญาอย่างกว้างขวางก่อนแล้วจึงจะใช้วิธีบังคับ และกระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นยังมีกลไกในการกลั่นกรองผู้ต้องหาในคดีอาญาซึ่งถูกจับและสอบสวนแล้ว มิให้ถูกคุมขังโดยไม่ผ่านกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยของศาล โดยเฉพาะการควบคุมผู้ต้องหาเกินกว่าอำนาจควบคุมของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาที่จะขอให้ปล่อยชั่วคราว เมื่อพนักงานอัยการได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว

การสอบสวนคดีอาญาของไทย เป็นหลักการค้นหาความจริงในคดี หรือหลักการตรวจสอบ กล่าวคือ การสอบสวนคดีอาญาถือเป็นเรื่องที่ทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำหน้าที่ร่วมมือกันค้นหาความจริง โดยเฉพาะเจ้าพนักงานจะต้องมีความเป็นกลางและมุ่งอำนวยความสะดวก ยุติธรรม เช่น พนักงานสอบสวนต้องยึดหลักฟังความทุกฝ่าย โดยจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นผลร้ายและผลดีแก่ผู้ต้องหา เพื่อให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเป็นไปอย่างชอบธรรม

บทที่ 4

วิเคราะห์กรณีการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)

การสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน และเป็นสิ่งที่จะช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ตัวพนักงานสอบสวนเอง หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานส่วนกลาง คือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทั้งนี้ ก็เพื่อประโยชน์แก่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายในที่สุด ดังนั้นจึงควรมีการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) รวมถึงปัญหาข้อขัดข้องที่ทำให้การสอบสวนไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) เพื่อจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้มีประสิทธิภาพและเป็นที่เชื่อถือศรัทธาของประชาชนได้อย่างแท้จริง อันมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)

การสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม เป็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ต้องหา โดยได้มีบทบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) ในฐานะที่เป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกทางอาญาขั้นต้น ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงต้องดำเนินการสอบสวนให้สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญดังกล่าว ซึ่งการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมอาจประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ หลายประการ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 กรณีการสอบสวนที่ถูกต้อง

หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญา โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบัญญัติของกฎหมายระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับของทางราชการ ซึ่งการสอบสวนที่ถูกต้องอาจประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1.1.1 ความรู้ความสามารถของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนเป็นบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐานและทำสำนวนความเห็นในทางคดี จึงมีความจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ¹ กล่าวคือ สิ่งสำคัญประการแรกสำหรับการสอบสวนที่ถูกต้อง คือ พนักงานสอบสวนต้องมีความรู้ความสามารถในเรื่องกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ เช่น กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นต้น อีกทั้งยังต้องมีความรู้ความสามารถทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติเกี่ยวกับการสอบสวน จึงจะสามารถดำเนินการสอบสวนให้ถูกต้องได้ และไม่กระทำการใดอันเป็นล່วงละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือละเมิดต่อสิทธิของผู้ต้องหา

1.1.2 ทักษะคติในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนควรมีทัศนคติที่เหมาะสม² ต้องวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าข้างคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนจึงต้องดำเนินการให้ครบถ้วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ที่กำหนดไว้ว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา³” ดังนั้นพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนควรต้องรวบรวมจึงมี 3 ชนิด⁴ คือ

¹ คณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม รายงานฉบับสมบูรณ์ การพัฒนาระบบงานตำรวจและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบงานตำรวจ หน้า 55

² ทักษะคติเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม เพราะหากทัศนคติของบุคลากรที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมมิได้อยู่บนพื้นฐานของความเที่ยงธรรมและปราศจากอคติแล้วแม้ตัวบทกฎหมายและระบบการพิจารณาจะดีอย่างไรก็ไม่สามารถนำไปสู่การอำนวยความยุติธรรมอย่างมีคุณภาพได้ ดู กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย กรุงเทพมหานคร เดือนตุลา 2544 หน้า 20

³ พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่จะสอบสวนเพื่อที่จะหาเหตุและหลักฐานต่างๆ เพื่อที่จะนำตัวผู้ต้องหา มาฟ้องเป็นจำเลยให้ได้ ตามที่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ไว้ โดยมีคำนิยามว่าผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่ายังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะได้พิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด มีพนักงานสอบสวนเป็นส่วนน้อยเท่านั้นที่จะคำนึงถึงเรื่องดังกล่าวและเปิดโอกาสให้ฝ่ายผู้ต้องหา นำพยานหลักฐานมาแสดงความบริสุทธิ์ในชั้นสอบสวนได้ ดู มารุต บุณนาท สิทธิพื้นฐานในคดีอาญา กรุงเทพมหานคร วิญญูชน 2550 หน้า 48

⁴ คณิต ผนคร กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หน้า 432

ผู้ต้องหา

- 1) พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหรือพยานหลักฐานที่ยันตัวผู้ต้องหา
- 2) พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหา และ
- 3) พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหา

โดยพนักงานสอบสวนต้องทำให้กว้าง รับฟังพยานหลักฐานทุกชนิดของทุกฝ่าย⁵ มีควรมุ่งดำเนินคดีเพียงเพื่อจะพิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดของผู้ต้องหาตามข้อ 1) เท่านั้น แต่หากมีพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาตามข้อ 2) ก็ต้องรวบรวมไว้ด้วย ทั้งยังควรรวบรวมพยานหลักฐานที่อาจใช้ประกอบดุลพินิจของพนักงานอัยการหรือศาลตามข้อ 3) ไว้อีกส่วนหนึ่งด้วย จึงจะถือว่าได้รวบรวมพยานหลักฐานครบถ้วนบริบูรณ์

ดังนั้นในการสอบสวนผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจึงต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้อย่างเต็มที่ โดยอาจตั้งเป็นคำถามไว้ในบันทึกคำให้การผู้ต้องหาก่อนที่จะจบการสอบปากคำว่าผู้ต้องหาจะอ้างพยานบุคคลหรือพยานอื่นใดประกอบคำให้การหรือต่อสู้คดีหรือไม่⁶ หากผู้ต้องหาอ้างถึงพยานบุคคลหรือพยานอื่นใด พนักงานสอบสวนก็ควรสอบสวนหรือรวบรวมพยานหลักฐานนั้นๆ ประกอบไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย จึงจะถือได้ว่าเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างสมบูรณ์ตามหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่ได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ดังกล่าว

1.1.3 การควบคุมดูแลงานสอบสวนของผู้บังคับบัญชา

การที่ผู้บังคับบัญชาคอยควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เช่น การตรวจสอบ แนะนำ สั่งการ ให้คำปรึกษาในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้ทัดเทียมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายงานอื่นจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง โดยผู้บังคับบัญชาดังกล่าวมีหน้าที่ในการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ตามนัยของคำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537 เรื่องมาตรการควบคุมตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ซึ่งกำหนดรายละเอียดไว้ ดังนี้

- 1) สารวัตรซึ่งมีหน้าที่ควบคุมงานสอบสวน มีหน้าที่ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวน และสมุดบันทึกคดีภายใน 48 ชั่วโมง หลังจากรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ และให้ทำการตรวจต่อไปทุกกระยะๆ ละไม่เกิน 15 วัน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น

⁵ วิสุทธิ์ เปล่งขำ *คุณธรรมและจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน* หน้า 7

⁶ กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 4 *คู่มือพนักงานสอบสวน ฉบับปรับปรุงใหม่* หน้า 36

2) ผู้กำกับการและรองผู้กำกับการซึ่งมีหน้าที่ควบคุมงานสอบสวน มีหน้าที่ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวนทุกคดี ทุกกระยะฯ ละไม่เกิน 30 วัน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น

3) ผู้บังคับการและรองผู้บังคับการซึ่งมีหน้าที่ควบคุมงานสอบสวน มีหน้าที่ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวนทุกคดี ทุกกระยะฯ ละไม่เกิน 3 เดือน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น

ทั้งนี้ คำสั่งดังกล่าวยังได้กำหนดข้อควรปฏิบัติในการตรวจสำนวนการสอบสวน คือ ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีหน้าที่ตรวจสำนวนการสอบสวน พึงทำการตรวจสอบสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการสอบสวนว่าผู้ทำการสอบสวนเป็นพนักงานสอบสวนหรือไม่ มีอำนาจหน้าที่และเขตอำนาจ ตลอดจนมีข้อจำกัดของอำนาจและหน้าที่อย่างไรหรือไม่ คดีนั้นๆ มีผู้เสียหาย ผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษหรือไม่ หากเป็นคดีความผิดอันยอมความได้ ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ไว้แล้วหรือไม่ คดีขาดอายุความหรือไม่ เป็นต้น

2) ตรวจสอบพิจารณาพยานหลักฐานต่างๆ ในสำนวนการสอบสวนว่าคำให้การพยานบุคคล ข้อความในพยานเอกสารต่างๆ ตลอดจนบันทึกรายงานของเจ้าหน้าที่ และร่องรอยพยานวัตถุว่าได้แสดงข้อเท็จจริงอย่างไร รับฟังเป็นยุติได้แล้วหรือไม่ มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด มีข้อพิรุธ หรือข้อควรโต้แย้งได้อย่างไร เพื่อจะได้แนะนำสั่งการให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมหรือเพื่อปรับกับข้อกฎหมายว่าได้มีการกระทำผิดตามที่กล่าวหาหรือไม่ ผู้ต้องหาเป็นผู้ที่กระทำความผิดหรือผู้อื่นเป็นผู้กระทำความผิด ความผิดนั้นๆ เป็นความผิดตามบทบัญญัติของกฎหมายใด ผู้กระทำผิดนั้นมีเหตุอันสมควรไม่ต้องรับโทษ ยกเว้นโทษ ยกโทษ ลดโทษ หรือเพิ่มโทษหรือไม่ มีเหตุอันควรขอให้รับทรัพย์สินตลอดจนขอให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือไม่

หากตรวจพบว่าการสอบสวนยังมีความบกพร่องหรือมีข้อสงสัยบางประการ ยังไม่เป็นที่กระจ่างชัด ผู้ตรวจสำนวนจะต้องสั่งให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมจนสิ้นกระแสความ

ดังนั้น การควบคุมดูแลงานสอบสวนอย่างใกล้ชิดของผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นของพนักงานสอบสวนตามนัยคำสั่งดังกล่าว จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนดำเนินไปอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

1.2 กรณีการสอบสวนที่รวดเร็ว

หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาอย่างรวดเร็ว กระตือรือร้น ตรงต่อเวลา และไม่กั้นกั้วงเวลาให้เนิ่นช้า โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับของทางราชการ ซึ่งการสอบสวนที่รวดเร็วอาจประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1.2.1 เครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกของพนักงานสอบสวน

การมีเครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่พนักงานสอบสวนเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้การสอบสวนดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เช่น รถยนต์ตำรวจตราโล่สภาพดีพร้อมน้ำมันเพียงพอที่จะใช้ปฏิบัติราชการ, เครื่องถ่ายเอกสารที่มีความทันสมัย, เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานสอบสวน เป็นต้น

1.2.2 ความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของพนักงานสอบสวน

นอกเหนือจากการมีเครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานสอบสวนแล้ว สิ่งหนึ่งซึ่งช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่สอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นไปด้วยความรวดเร็ว คือ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือเครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกของพนักงานสอบสวน เช่น ความรู้ในเรื่องโปรแกรมคอมพิวเตอร์, การสืบค้นข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต, ทักษะในการพิมพ์ดีด เป็นต้น

1.2.3 ความเหมาะสมระหว่างปริมาณงานกับจำนวนพนักงานสอบสวน

ปริมาณงานที่มีความเหมาะสม ไม่มากจนเกินไป จะทำให้การสอบสวนดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันนี้มีอัตราการกระทำความผิดกฎหมายเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ปริมาณงานของพนักงานสอบสวนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นไปด้วย พนักงานสอบสวนที่มีอยู่ในปัจจุบันอาจมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อต้องทำงานในปริมาณที่มากเกินไปจนสมควร ก็อาจส่งผลถึงความล่าช้าของงานหรือคุณภาพของงานที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

1.2.4 ความแตกต่างและเหลื่อมล้ำกันของพนักงานสอบสวนแต่ละหน่วยงาน

พนักงานสอบสวนในแต่ละหน่วยงาน อาจมีความแตกต่างเหลื่อมล้ำกัน กล่าวคือ ในแต่ละหน่วยงานอาจมีปริมาณและคุณภาพของงานที่ไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ พนักงานสอบสวนที่สังกัดอยู่ในหน่วยงานที่มีปริมาณงานมาก ก็อาจปฏิบัติงานให้เสร็จสิ้นได้ล่าช้ากว่าหน่วยงานที่มีปริมาณงานน้อย ดังนั้นหน่วยงานใดที่มีปริมาณงานมาก ก็ควรมีพนักงานสอบสวนจำนวนมากกว่าหน่วยงานที่มีปริมาณงานน้อย จึงควรกำหนดอัตรากำลังของพนักงานสอบสวนแต่ละหน่วยงานให้เหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพของงาน เพื่อลดความแตกต่างและเหลื่อมล้ำกันของพนักงานสอบสวนในแต่ละหน่วยงานลง อันจะส่งผลให้พนักงานสอบสวนที่สังกัดอยู่ในหน่วยงานที่มีปริมาณงานมาก มีจำนวนพนักงานสอบสวนเพียงพอที่จะปฏิบัติงานได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

1.2.5 การปฏิบัติหน้าที่อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

บางครั้งพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติหน้าที่อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่โดยตรง เช่น หลังจากออกเวรจากการปฏิบัติหน้าที่พนักงานสอบสวนแล้ว ต้องไปร่วมตั้งด่านตรวจร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายปราบปรามในช่วงเทศกาลต่างๆ จึงอาจทำให้พนักงานสอบสวนมีเวลาส่วนตัว และเวลาทำงานสอบสวนตามภาระหน้าที่ของตนโดยตรงลดน้อยลง

1.3 กรณีการสอบสวนที่เป็นธรรม

หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาโดยใช้คุณธรรมประจำใจ และยึดหลักแห่งความยุติธรรม มีความเป็นกลาง ไม่ใช้อคติ ความเชื่อ หรือความรู้สึกส่วนตัวในการสอบสวน ซึ่งการสอบสวนที่เป็นธรรมอาจประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1.3.1 การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่และจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน

การปลูกฝังอบรมในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่และจรรยาบรรณให้แก่พนักงานสอบสวน รวมถึงการส่งเสริมให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณตำรวจ เช่น การปฏิบัติหน้าที่สอบสวนโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางศาสนา การมีจิตสำนึกรักความยุติธรรม และการเคารพในสิทธิมนุษยชน เป็นต้น เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้การสอบสวนมีความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

1.3.2 ค่าตอบแทนและสวัสดิการของพนักงานสอบสวน⁷

พนักงานสอบสวนถือว่าเป็นบุคลากรทางกระบวนการยุติธรรมที่มีค่าตอบแทนน้อยมากเมื่อเทียบกับบุคลากรของหน่วยงานทางกระบวนการยุติธรรมอื่นๆ เช่น ผู้พิพากษา และพนักงานอัยการ โดยพนักงานสอบสวนซึ่งถือว่าเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมมีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบค่อนข้างมากในการรวบรวมพยานหลักฐานทางคดีทั้งหมด ในแต่ละชั้นตอนอาจมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ หากพนักงานสอบสวนมีค่าตอบแทนที่ไม่เพียงพอ⁸ อาจส่งผลให้ขาดแรงจูงใจในการทำงาน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และอาจส่งผลถึงการทุจริตประพฤติมิชอบของพนักงานสอบสวนได้

⁷ ปัจจุบันเงินเดือน ค่าตอบแทน และสวัสดิการของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมยังไม่เหมาะสม โดยเฉพาะพนักงานสอบสวนที่มีความรับผิดชอบและดุลพินิจในการให้คุณให้โทษสูง การที่จะให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพ เป็นที่พึ่งพาของประชาชนได้ จึงต้องคำนึงถึงการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสม โดยเห็นสมควรแบ่งบัญชีเงินเดือนของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมออกจากข้าราชการด้านอื่น แล้วกำหนดอัตราเงินเดือนโดยคำนึงถึงโอกาสในการดำรงตนในสังคมได้อย่างเหมาะสม ดู กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ *ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย* หน้า 90

⁸ พนักงานสอบสวนต้องมีค่าตอบแทนให้เพียงพอแก่การดำรงชีพ คนที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมต้องเลี้ยงดูเขาให้อิ่มหน้าสำราญ...พนักงานสอบสวนที่ดี ถ้ากำหนดให้มีรายได้ที่เพียงพอที่อยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่น้อยหน้าข้าราชการอื่นในกระบวนการยุติธรรมด้วยกัน เขาจะรักษาความดีนั้นไว้ แต่ถ้าคนดีคนนั้นมีรายได้ไม่เพียงพอ ต่ำต้อยกว่าคนอื่นที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมด้วยกัน เขาจะมีความเสี่ยงต่อการถูกล่อลวงให้กระทำทุจริตได้ ทำไมไม่หาทางรักษาคนดีเหล่านั้นไว้ด้วยค่าตอบแทนที่เพียงพอ ดู วิสุทธิ์ เปล่งขำ *คุณธรรมและจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน* หน้า 26

ทั้งนี้ ยังมีปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะส่งผลทำให้การสอบสวนมีความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น คือ การเพิ่มบทบาทของพนักงานอัยการให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีอาญามากยิ่งขึ้น เพื่อตรวจสอบและถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติในการสอบสวนคดีอาญาของประเทศต่างๆ ทั่วโลก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และ ประเทศญี่ปุ่น ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3

2. ปัญหาข้อขัดข้องที่ทำให้การสอบสวนไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7)

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนบางส่วนยังไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) อาจแบ่งได้เป็น กรณีการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง กรณีการสอบสวนที่ไม่รวดเร็ว และกรณีการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรม อันจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อการอำนวยความยุติธรรมทางอาญา และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในภาพรวม

การสอบสวนที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว อาจเกิดจากปัญหาข้อขัดข้องหลายประการ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น *ปัญหาด้านกฎหมาย* คือ ปัญหาข้อขัดข้องที่เกิดจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับของทางราชการ รวมไปถึง *ปัญหาด้านอื่นๆ* คือ ปัญหาข้อขัดข้องในเรื่องอื่นๆ ที่ไม่ใช่ปัญหาด้านกฎหมาย มีรายละเอียดดังนี้

2.1 กรณีการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง อาจเกิดจากปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ ดังนี้

2.1.1 ปัญหาด้านกฎหมาย

1) *ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่คลาดเคลื่อนของพนักงานสอบสวน*
กล่าวคือ พนักงานสอบสวนจะทำหน้าที่ในการหาความผิดของผู้ต้องหาเป็นหลัก⁹ ไม่ใช่การค้นหา

⁹ ทางปฏิบัติที่ผ่านมา พนักงานสอบสวนโดยทั่วไปปฏิบัติเป็นไปในลักษณะที่มุ่งเฉพาะในด้านที่บ่งชี้ความผิดของผู้ต้องหา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากในอดีต การจับกุมสามารถกระทำได้ง่าย โดยเฉพาะในหลายๆ กรณีมีการใช้วิธีจับกุมผู้ต้องสงสัยมาก่อนเพื่อใช้วิธีค้นหาข้อเท็จจริงจากตัวผู้ต้องหาเป็นหลักแล้วค่อยรวบรวมพยานหลักฐานทีหลัง ดังนั้นทิศทางการสอบสวนจึงต้องมุ่งไปในทางเอาผิดกับผู้ต้องหาไปโดยสภาพ เพราะมีฉะนั้นแล้วเจ้าพนักงานผู้จับกุมซึ่งมีทั้งที่เป็นผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนผู้ร่วมงานในสังกัดเดียวกับพนักงานสอบสวนอาจต้องรับผิดชอบ หากปรากฏว่าเป็นการจับกุมผิดตัว นอกจากนี้พนักงานสอบสวนที่พยายามให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย โดยรวบรวมพยานหลักฐานในทางที่อาจพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย ก็อาจถูกตั้งข้อสงสัยจากผู้บังคับบัญชาว่ามีเจตนาช่วยเหลือผู้ต้องหาโดยทุจริตเพราะผิดไปจากทางปฏิบัติตามปกติของพนักงานสอบสวนโดยทั่วไป ดู ชชาติ ชัยเดชสุริยะ *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* หน้า 89

ความจริงทั้งหมดเกี่ยวกับคดี¹⁰ ซึ่งขัดกับหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131¹¹ อันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ต้องหา ซึ่งอาจปรับแก้ทัศนคติดังกล่าวได้โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องไม่สมมุติตัวเป็นผู้เสียหายเสียเอง และต้องไม่ปฏิบัติกับผู้ต้องหาในลักษณะที่คิดแทนผู้เสียหาย¹² ทั้งจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าผู้ต้องหาที่อยู่ในความควบคุมของตนและที่กำลังถูกสอบสวนอยู่นั้น อาจเป็นผู้บริสุทธิ์ก็ได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดที่ถูกกล่าวหาก็ได้ หรือถึงแม้ว่าพนักงานสอบสวนจะปักใจเชื่อมั่นว่าผู้ต้องหานั้นเป็นผู้กระทำความผิดที่แท้จริง พนักงานสอบสวนก็หาไม่อำนาจใดๆ ที่จะกระทำการอันมิชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้เขาไร้สารภาพ หรือให้ถ้อยคำใดๆ ตามที่ตนต้องการไม่¹³

2) การสอบสวนได้เองโดยลำพังของพนักงานสอบสวนเป็นเหตุให้ขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลจากองค์กรอื่น กล่าวคือ การที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีกลไกในการดุลและคานอำนาจกันระหว่างองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรม¹⁴ จะเห็นได้จากการที่พนักงานสอบสวนสามารถเริ่มคดีได้เอง และสามารถดำเนินคดีไปได้โดยลำพังจนการสอบสวนนั้นเสร็จสิ้น แสดงให้เห็นถึงการขาดกลไก การดุลและคานอำนาจทั้งสิ้น กระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันจึงขาด

¹⁰ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย : ปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการ” *ดุลพາท* 1, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม) 2539 หน้า 7

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

¹² อชิรวินัย สุพรรณเภสัช “ตำรวจกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน” *วารสารวิชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ* 1, 1 (มกราคม-มิถุนายน) 2553 หน้า 18

¹³ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ “การควบคุมอำนาจของพนักงานสอบสวน ตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา” *วารสารนิติศาสตร์* หน้า 60

¹⁴ เนื่องด้วยการสอบสวนและฟ้องร้องเป็นขั้นตอนเดียวกันในการตรวจสอบให้ได้ความจริงที่แน่ชัดก่อนขั้นตอนการดำเนินคดีในศาล แต่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย กลับบางระบบให้แยกการสอบสวนกับการฟ้องร้องออกจากกัน โดยให้ตำรวจ คือ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนอย่างอิสระและมีลักษณะเป็นการผูกขาด มีการตรวจสอบจากองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรมค่อนข้างน้อย อัยการซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่สั่งคดีและต้องไปว่าความในศาล กลับมิได้เข้าไปรู้เห็นการดำเนินการในการรวบรวมพยานหลักฐาน ต้องรอจนตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนดำเนินการจนเสร็จสิ้นไปแล้วและส่งเป็นเพียงตัวหนังสือมาให้อัยการพิจารณาหาความจริงจากตัวหนังสือที่ตำรวจจัดทำ อันทำให้ประสิทธิภาพในการกลั่นกรองคดีและการนำสืบพยานหลักฐานต่อศาลนั้นลดทอนลงกว่าที่ควรจะเป็นอย่างมาก ดู กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ *ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย* หน้า 34

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร¹⁵ ทำให้ไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลการดำเนินการสอบสวนของพนักงานสอบสวน จนอาจเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนโดยไม่ชอบด้วยบทบัญญัติกฎหมาย และเกิดข้อผิดพลาดบกพร่องต่างๆ ขึ้นเกี่ยวกับการสอบสวนนั้น

3) การขาดการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบการปฏิบัติงานของตำรวจจากภาคประชาชน กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำกับดูแลการบริหารงานตำรวจ (Civilian Oversight) เป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาระบบงานตำรวจให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง¹⁶ ทั้งนี้หลักการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำกับดูแลตำรวจนั้น มีวัตถุประสงค์คือต้องการให้ตำรวจทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ¹⁷ ส่วนการตรวจสอบจากภาคประชาชนนั้น คือ ประชาชนโดยทั่วไปที่ไม่ใช่ตำรวจเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ทำให้การดำเนินงานของตำรวจเกิดความรับผิดชอบต่อประชาชนและสามารถตรวจสอบได้ เช่น ในประเทศแอฟริกาใต้ เมืองครือสเรรับเรื่องราวทุกข์จากการกระทำของตำรวจ โดยมีเลขาธิการมาจากภาคประชาชน เป็นต้น¹⁸

2.1.2 ปัญหาด้านอื่นๆ

1) การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของพนักงานสอบสวน กล่าวคือ การที่พนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่โดยฝ่าฝืนบทบัญญัติกฎหมาย เช่น การไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงการไม่ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่ทางราชการกำหนดไว้ ย่อมทำให้เกิดการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง และชอบธรรมขึ้นได้

2) จิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน กล่าวคือ การสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง อาจเกิดจากการขาดจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เช่น การรับเงินหรือทรัพย์สินต่างๆ จากคู่กรณีจนทำให้ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ หรือการทำผิดกฎหมายเพื่อช่วยเหลือญาติพี่น้อง บริวาร หรือพวกพ้องของตน เป็นต้น

3) ความไม่เป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน กล่าวคือ พนักงานสอบสวนอาจถูกแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่หรือตกเป็นเครื่องมือของบุคคลผู้มีอำนาจต่างๆ

¹⁵ คณิต ณ นคร กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หน้า 2

¹⁶ คณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม รายงานฉบับสมบูรณ์ การพัฒนาระบบงานตำรวจและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบงานตำรวจ หน้า 127

¹⁷ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ปฏิรูปตำรวจโปรดฟังอีกครั้งหนึ่ง เจาะลึกข้อเท็จจริงการปรับโครงสร้างตำรวจ นนทบุรี ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด 2550 หน้า 56

¹⁸ คณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม รายงานฉบับสมบูรณ์ การพัฒนาระบบงานตำรวจและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบงานตำรวจ หน้า 114

เช่น ผู้บังคับบัญชา นักการเมือง หรือผู้มีอิทธิพล เป็นต้น ซึ่งอาจมีการข่มขู่ บังคับ กดดันจนทำให้การสอบสวนเป็นไปโดยไม่ถูกต้องชอบธรรม ดังนั้นพนักงานสอบสวนจะต้องมีความเป็นอิสระในวิชาชีพ ผู้บังคับบัญชาหรือบุคคลใดๆ จะใช้อำนาจทางบริหารหรืออำนาจอื่นใดมาสั่งการพนักงานสอบสวนให้ทำตามอำเภอใจไม่ได้¹⁹ เช่นเดียวกับระบบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา หรือพนักงานอัยการที่ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระ

2.2 กรณีการสอบสวนที่ล่าช้า อาจเกิดจากปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ ดังนี้

2.2.1 ปัญหาด้านกฎหมาย

1) การสอบสวนซ้ำ²⁰ หรือการไปแจ้งความร้องทุกข์ในท้องที่ห่างไกลออกไปอย่างมาก²¹ กล่าวคือ ในคดีอาญาบางประเภท เช่น คดีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์²² ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326, 327 และ 328 อาจมีการแจ้งความร้องทุกข์ในกรณีเดียวกันซ้ำซ้อนกันหลายท้องที่ หรือการไปแจ้งความร้องทุกข์ในท้องที่ห่างไกลออกไปอย่างมาก เช่น ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันอาจเป็นการกลั่นแกล้งในเชิงให้ผู้ต้องหาได้รับความลำบากในการเดินทางไปให้การต่อพนักงานสอบสวนหลายท้องที่ หรือในสถานที่อันห่างไกล ทั้งนี้การแจ้งความร้องทุกข์ในกรณีเดียวกันซ้ำซ้อนหลายท้องที่ ถือเป็น การฝ่าฝืนหลักที่ว่า “บุคคลจักต้องไม่เดือดร้อนหลายครั้งในเรื่องเดียวกัน (ne bis in idem)”²³ อีกด้วย

¹⁹ วิสุทธิ เปล่งขำ *คุณธรรมและจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน* หน้า 7-8

²⁰ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญามีหลักสำคัญประการที่ยึดถือและนำหลักดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย คือ หลักที่ว่าห้ามมิให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำในความผิดเดียวกัน หลักกฎหมายดังกล่าวนี้มีขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด ในขณะที่เดียวกันก็เป็นหลักกฎหมายที่ช่วยให้รัฐได้ดำเนินคดีไปด้วยความรวดเร็ว แต่เนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนกลับมีบทบัญญัติที่ไม่ชัดเจนว่าจะนำหลักกฎหมายดังกล่าวนี้ไปใช้บังคับด้วยหรือไม่ หากนำไปใช้บังคับควรจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขอย่างไรใด ดู ทศนิยม อังสนานนท์ “การสอบสวนซ้ำ” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2535

²¹ หลายครั้งที่ผู้เสียหายได้ไปร้องทุกข์ต่อตำรวจในท้องที่ที่ห่างไกลออกไปอย่างมาก... ทั้งนี้คงเป็นเพราะต้องการให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับความลำบาก เป็นการกลั่นแกล้งกัน... ซึ่งการไปร้องทุกข์ในลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่องที่ผิดทั้งกฎหมายอาญาและผิดหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยแท้ ดู คณิต ผน นคร *ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน 2551 หน้า 48

²² การกระทำที่เป็นการหมิ่นประมาททางหนังสือพิมพ์นั้น เป็นความผิดกรรมเดียว ซึ่งโดยหลักการแห่งกฎหมายแล้วเป็นคดีเดียวที่ดำเนินการได้เพียงครั้งเดียว แต่ก็มีจะปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้เสียหายได้ไปร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจให้ดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาหลายท้องที่ อันเป็นการกระทำที่ไม่สุจริตเสมอๆ ดู เรื่องเดิม หน้า 48

²³ ดู เรื่องเดิม หน้า 45

2) การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ กล่าวคือ การที่พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานอย่างไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ หรือไม่ถูกต้องและรัดกุม ทำให้สำนวนการสอบสวนที่ได้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีข้อบกพร่อง จนอาจเป็นเหตุให้พนักงานอัยการต้องสั่งให้ทำการสอบสวนเพิ่มเติม²⁴ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 วรรคสอง, 141 หรือ 143 อันเป็นเหตุให้กระบวนการสอบสวนเกิดความล่าช้าขึ้นได้

2.2.2 ปัญหาด้านอื่นๆ

1) เหตุจากตัวพนักงานสอบสวนเอง กล่าวคือ เหตุจากความบกพร่องส่วนบุคคลของตัวพนักงานสอบสวนเอง ไม่ว่าจะเกิดจากบุคลิกลักษณะ หรืออุปนิสัยส่วนตัว เช่น ความไม่อดทน ความไม่เอาใจใส่ การปล่อยปละละเลยไม่ติดตามงานในหน้าที่รับผิดชอบ การขาดการวางแผนในการทำงาน ความไม่สมบูรณ์แข็งแรงทางด้านร่างกาย เป็นต้น

2) เหตุจากปริมาณงานที่ได้รับ กล่าวคือ การที่พนักงานสอบสวนมีภาระหรือปริมาณงานที่ต้องปฏิบัติมากเกินไป จนทำให้ไม่สามารถทำงานให้เสร็จได้ทันต่อเวลา เช่น กรณีบางหน่วยงานซึ่งมีเขตอำนาจการสอบสวนอยู่บริเวณท้องที่ที่เกิดอาชญากรรมมาก ก็มักจะมีปริมาณงานเป็นจำนวนมาก หากพนักงานสอบสวนมีจำนวนน้อยจนไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน ก็อาจทำให้ไม่สามารถทำงานให้เสร็จทันต่อเวลาได้ หรือแม้ทำงานเสร็จทันเวลา งานที่ได้ก็มักจะไม่มีความดีเท่าที่ควร

3) เหตุจากการมีคำสั่งให้ทำงานนอกเหนือหน้าที่โดยตรง กล่าวคือ พนักงานสอบสวนซึ่งมีภาระงานที่รับผิดชอบโดยตรงมากอยู่แล้ว หากต้องไปปฏิบัติหน้าที่อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนในหน้าที่โดยตรง เช่น เมื่อออกจากการปฏิบัติหน้าที่พนักงานสอบสวนแล้ว ต้องไปช่วยเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปรามตั้งด่านตรวจ ซึ่งทำเสียเวลาส่วนตัวที่จะไปพักผ่อนหรือทำงานของตน อันอาจส่งผลให้งานที่รับผิดชอบโดยตรงเสร็จสิ้นช้าลง

4) เหตุจากปัญหาความล่าช้าของระบบราชการ กล่าวคือ การสอบสวนที่ล่าช้าในบางครั้งอาจเป็นเพราะการที่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอน กฎเกณฑ์ต่างๆ ของระบบราชการอย่างเคร่งครัด อันอาจเป็นเหตุให้เกิดความล่าช้าขึ้นได้ เช่น การรออนุญาตสำนวนการสอบสวนเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาสั่งการ

²⁴ ทั้งนี้ เนื่องด้วยพนักงานอัยการนั้นในทางหลักวิชามีความรับผิดชอบ 4 ประการ คือ (1) รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน (2) รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยระเบียบของการสอบสวน (3) รับผิดชอบในความละเอียดรอบคอบของการสอบสวน และ (4) รับผิดชอบในความเชื่อถือได้ของการสอบสวน
ดู เรื่องเดิม หน้า 52

5) เหตุจากปัญหาความล่าช้าของการรวบรวมพยานหลักฐานจากหน่วยงานอื่น

กล่าวคือ การรวบรวมพยานหลักฐานบางชนิดในการสอบสวน พนักงานสอบสวนไม่สามารถดำเนินการให้เสร็จสิ้นได้ด้วยตนเอง จึงต้องมีการส่งพยานหลักฐานดังกล่าวให้หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องดำเนินการตรวจสอบเสียก่อน เป็นเหตุให้ต้องรอรับผลการตรวจสอบพยานหลักฐานจากหน่วยงานอื่นนั้นก่อน จากนั้นจึงจะนำผลการตรวจสอบพยานหลักฐานมาพิจารณาแล้วสรุปสำนวนการสอบสวน เช่น ผลการตรวจชันสูตรอาการบาดเจ็บของผู้เสียหายที่บาดเจ็บจากแพทย์ผู้ตรวจชันสูตร หรือผลการตรวจพิสูจน์ของกลางในคดีจากเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน เป็นต้น หากได้รับผลการตรวจสอบพยานหลักฐานดังกล่าวล่าช้า ก็อาจทำให้พนักงานสอบสวนไม่สามารถสรุปสำนวนการสอบสวนให้เสร็จสิ้นได้ทันในเวลาที่ทางราชการกำหนดไว้ ทั้งนี้ เหตุแห่งความล่าช้าอีกประการหนึ่งก็คือปัญหาที่พนักงานสอบสวนไม่สามารถติดตามพยานบุคคลมาให้ถ้อยคำได้ หรือกรณีที่ยานไม่ให้ความร่วมมือกับพนักงานสอบสวนด้วย เช่น การที่ยานหลีกเลี่ยงไม่ให้ความร่วมมือในการมาให้ถ้อยคำตามหมายเรียกของพนักงานสอบสวน

นอกจากนี้ ถ้าพิจารณาในแง่ของระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยแล้ว กรณีการสอบสวนที่ล่าช้า อาจเกิดจากปัญหาในเรื่องระบบการดำเนินคดีแบบกล่าวหาของประเทศไทยอีกส่วนหนึ่งด้วย กล่าวคือ การดำเนินคดีในระบบกล่าวหาที่มีลักษณะที่สำคัญบางประการที่อาจทำให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการดำเนินคดีขึ้นได้ เช่น ศาลมีบทบาทจำกัดโดยเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินกระบวนการพิจารณามีรายละเอียดปลีกย่อยมาก และมีหลักเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัด ศาลมีโอกาสใช้ดุลพินิจได้น้อย รวมทั้งคู่ความก็อาจมีการประวิงคดีให้ชักช้าได้โดยง่าย ที่กล่าวมาจึงอาจเป็นเหตุให้กระบวนการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีมีความล่าช้า ซึ่งต่างจากการดำเนินคดีในระบบไต่สวนที่กระบวนการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีจะเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งกว่า

2.3 กรณีการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรม อาจเกิดจากปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ ดังนี้

2.3.1 ปัญหาด้านกฎหมาย

1) ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่คลาดเคลื่อนของพนักงานสอบสวน การสอบสวนได้เองโดยลำพังของพนักงานสอบสวนเป็นเหตุให้ขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลจากองค์กรอื่น และการขาดการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบการปฏิบัติงานของตำรวจจากภาคประชาชน ดังเช่นกรณีปัญหาด้านกฎหมายตามข้อ 2.1.1 ดังกล่าวข้างต้น

2) การสอบสวนซ้ำ หรือการไปแจ้งความร้องทุกข์ในท้องที่ห่างไกลออกไปอย่างมาก ดังเช่นกรณีปัญหาด้านกฎหมายตามข้อ 2.2.1 ดังกล่าวข้างต้น

3) ค่าตอบแทนของพนักงานสอบสวนไม่เหมาะสมกับภาระงาน เนื่องด้วยพนักงานสอบสวนเป็นบุคลากรที่ถือว่าเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีความ

รับผิดชอบและมีภาระงานที่ไม่แตกต่างจากเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมอื่น เช่น ผู้พิพากษา หรือ พนักงานอัยการ แต่อัตราค่าตอบแทนที่ได้รับกลับไม่เท่าเทียมกัน ปัญหาค่าตอบแทนที่ไม่เพียงพอ อาจนำไปสู่ปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบของพนักงานสอบสวน ซึ่งขาดคุณธรรมและความเข้มแข็งทางจิตใจได้ แต่บัดนี้ คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (ก.ตร.) ได้ออกระเบียบ ก.ตร. ว่าด้วยเงินเพิ่ม เป็นกรณีพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2554²⁵ ซึ่งทำให้พนักงานสอบสวนในปัจจุบันมีสิทธิได้รับเงินประจำตำแหน่งเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต อันน่าจะส่งผล ทำให้การทุจริตประพฤติมิชอบของพนักงานสอบสวนลดน้อยลง

2.3.2 ปัญหาด้านอื่นๆ

1) การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของพนักงานสอบสวน จิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และความไม่เป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ดังเช่นกรณีปัญหาด้านอื่นๆ ตามข้อ 2.1.2 ดังกล่าวข้างต้น

2) ค่านิยมในสังคมบางอย่างที่ไม่เหมาะสม สังคมไทยมีค่านิยมบางอย่างที่ไม่เหมาะสม เช่น ค่านิยมในการนิยมยกย่องคนร่ำรวยเห็นเป็นสิ่งที่ดีงาม และอยากร่ำรวยเช่นนั้นบ้าง จนอาจนำไปสู่การทุจริตประพฤติมิชอบในการแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ จึงควรปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกของคนในสังคม ให้ส่งเสริมสนับสนุนคนทำความดี นับถือคนดีเป็นสิ่งสำคัญ²⁶

3) การขาดคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึก และจรรยาบรรณในการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อไม่มีหลักคุณธรรม จริยธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ให้เกิดประพฤติก้าว ก็อาจทำให้หลงผิด ประพฤติมิชอบจนนำไปสู่การสูญเสียความเป็นธรรมในการปฏิบัติหน้าที่

ทั้งนี้ ในกรณีการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง กรณีการสอบสวนที่ล่าช้า และกรณีการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรม อันเป็นการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) นั้น อาจเกิดจากปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจในตำแหน่งหน้าที่มากเกินไป จนอาจนำมาซึ่งการแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ดังคำกล่าวของนักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษท่านหนึ่งที่มีนามว่า John Emerich Edward Dalberg Acton หรือที่นิยมเรียกกันว่า Lord Acton ซึ่งท่านได้เคยกล่าวไว้ว่า “Power tends to corrupt and absolute power corrupts

²⁵ ระเบียบ ก.ตร. ว่าด้วยเงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2554 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2554 ปรากฏรายละเอียดในภาคผนวก ค

²⁶ พรรคทอง มั่นดี เปิดสำนวนคดีอาญา จับคน ชังคุก ขึ้นศาลและการประกันตัว กรุงเทพมหานคร 2549 หน้า 186

absolutely. Great men are almost always bad men.” หรือ “อำนาจนำมาซึ่งการคอร์รัปชัน อำนาจที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาด ยิ่งทำให้คอร์รัปชันได้อย่างไม่มีข้อจำกัด คนที่มีอำนาจเกือบทั้งหมดมัก กลายเป็นคนเลว”²⁷ กล่าวคือ เนื่องด้วยการที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการใดๆ ในส่วนที่ เกี่ยวกับการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งหากไม่มีการตรวจสอบและ ถ่วงดุลอำนาจดังกล่าวแล้ว ก็อาจทำให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจไปในทางที่มีขอบได้ ทั้งนี้ อาจมี แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้โดยการพิจารณาการเข้าสู่ตำแหน่งของพนักงานสอบสวน รวมถึงตำแหน่งอื่นใดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติก็ตาม ควรพิจารณาดำเนินการให้เป็นไปตามระบบ คุณธรรม (Merit System) อันมีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทาง ราชการอย่างแท้จริง ทั้งจะต้องกำจัดระบบอุปถัมภ์ (Spoil System) และการวิ่งเต้นซื้อขายตำแหน่ง ของตำรวจให้ลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไป

²⁷ โปรตดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ (1) <http://www.acton.org/research/lord-acton-quote-archive> Retrieved June 2, 2011. (2) http://www.dhiravegin.com/detail.php?item_id=000401 และ (3) <http://www.vcharkam.com/vblog/68480> ค้นคืนวันที่ 2 มิถุนายน 2554

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ตามที่ได้กล่าวถึงเรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับการสอบสวนและพนักงานสอบสวน บทบาทของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม รวมถึงวิเคราะห์กรณีการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) เพื่อที่จะนำเสนอเป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยอาจสรุปผลได้ดังนี้

1. บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกลไกหนึ่งในการควบคุมสังคมให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อย โดยมีการเริ่มต้นกระบวนการจากการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ อาจกล่าวได้ว่าตำรวจเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการอำนวยความสะดวกยุติธรรมถือว่าเป็นหน้าที่ของตำรวจที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง กล่าวคือ การสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานหาความจริงในเรื่องต่างๆ แล้วดำเนินการสอบสวนให้ถูกต้องเที่ยงตรง เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน ซึ่งมีพนักงานสอบสวนเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้ในมาตรา 40 โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาตามอนุมาตรา 7 บัญญัติว่า “ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบ หรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว” อันเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองรับรองสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหาให้ถูกละเมิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน หรือผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ สิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว จึงถือเป็นมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญของผู้ต้องหาในการช่วยป้องกันการถูกละเมิดสิทธิของตนในกระบวนการยุติธรรม

ในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมพนักงานสอบสวนมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจึงมีโอกาสทั้งที่จะคุ้มครองสิทธิ และละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาในเวลาเดียวกัน ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาจึง

มีผลต่อการอำนวยความสะดวกธุรกรรมทางอาญาเป็นอย่างมาก การสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) จะเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการอำนวยความสะดวกธุรกรรมในฐานะที่พนักงานสอบสวนเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรม

การสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม เป็นการอำนวยความสะดวกธุรกรรมให้แก่ประชาชน และเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ตัวของพนักงานสอบสวนเอง หน่วยงานต้นสังกัดของพนักงานสอบสวน และหน่วยงานส่วนกลาง คือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทั้งนี้ ก็เพื่อประโยชน์แก่การอำนวยความสะดวกธุรกรรมตามกฎหมาย ดังนั้นจึงควรมีการวิเคราะห์ถึงลักษณะของการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม, ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) รวมถึงปัญหาข้อขัดข้องที่ทำให้การสอบสวนไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้มีประสิทธิภาพ และเป็นที่เชื่อถือศรัทธาของประชาชนได้อย่างแท้จริง มีรายละเอียดดังนี้

“การสอบสวนที่ถูกต้อง” หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญา โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับของทางราชการ เช่น การสอบสวนโดยยึดถือหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เป็นต้น ทั้งนี้ การสอบสวนจะชอบด้วยกฎหมายต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ (1) การสอบสวนนั้นได้กระทำโดยเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจหน้าที่ทำการสอบสวน (2) พนักงานสอบสวนนั้นจะต้องมีเขตอำนาจที่จะสอบสวนคดีนั้นได้ และ (3) การสอบสวนได้ดำเนินการโดยถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากนี้แล้ว พนักงานสอบสวนยังมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายต่อผู้ต้องหา รวมถึงพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเหตุบรรเทาโทษของผู้ต้องหาอีกส่วนหนึ่งด้วย

“การสอบสวนที่รวดเร็ว” หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาอย่างรวดเร็ว กระทันหัน ตรงต่อเวลา และไม่กั้นกั้วงเวลาให้เนิ่นช้า โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับของทางราชการ เช่น การสอบสวนโดยยึดถือปฏิบัติตามคำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537 เรื่องมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 มาตรา 130 และมาตรา 134 วรรคสาม เป็นต้น

“การสอบสวนที่เป็นธรรม” หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาโดยใช้คุณธรรมประจำใจ และยึดหลักแห่งความยุติธรรม มีความเป็นกลาง ไม่ใช้อคติ ความเชื่อ หรือความรู้สึกส่วนตัวในการสอบสวน เช่น การสอบสวนโดยยึดถือปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ หรือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการสอบสวน เป็นต้น ทั้งนี้ การสอบสวนที่เป็นธรรม อาจแบ่งได้เป็น 3 ประการ คือ (1) การสอบสวนที่เป็นกลาง (2) การสอบสวนที่กระทำด้วยความบริสุทธิ์ และ (3) การสอบสวนโดยมีจริยธรรม คุณธรรม และจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน

ดังนั้น เพื่อให้เกิดการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับต่างๆ ของทางราชการ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน เป็นต้น ทั้งนี้อาจพิจารณาเพิ่มเติมถึงแนวทางการสอบสวนตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายของประเทศอื่นๆ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับการสอบสวนในประเทศไทย และเพื่อให้การสอบสวนมีความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ พนักงานสอบสวนยังควรดำเนินการสอบสวนให้สอดคล้องกับความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้วย เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (THE GENERAL ASSEMBLY PROCLAIMS - THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS, 1948) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (The International Covenant on Civil and Political Rights, 1966) และมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standard on Criminal Justice) เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) อาจแบ่งได้เป็น กรณีการสอบสวนที่ถูกต้อง ได้แก่ (1) ความรู้ความสามารถของพนักงานสอบสวน (2) ทักษะคดีในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน และ (3) การควบคุมดูแลงานสอบสวนของผู้บังคับบัญชา **กรณีการสอบสวนที่รวดเร็ว** ได้แก่ (1) ความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของพนักงานสอบสวน (2) เครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกของพนักงานสอบสวน (3) ความเหมาะสมระหว่างปริมาณงานกับจำนวนพนักงานสอบสวน (4) ความแตกต่างและเหลื่อมล้ำกันของพนักงานสอบสวนแต่ละหน่วยงาน และ (5) การปฏิบัติหน้าที่อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ของพนักงานสอบสวน **กรณีการสอบสวนที่เป็นธรรม** ได้แก่ (1) การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ และจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน และ (2) ค่าตอบแทนและสวัสดิการของพนักงานสอบสวน

ทั้งนี้ ยังมีปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยส่งผลทำให้การสอบสวนเป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ได้แก่ การเพิ่มบทบาทของพนักงานอัยการให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีอาญามากยิ่งขึ้น เพื่อตรวจสอบและถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน อันเป็นหลักปฏิบัติในการสอบสวนของประเทศต่างๆ ทั่วโลก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งพนักงานอัยการจะมีบทบาทเป็นอย่างมากในการสอบสวนคดีอาญา กล่าวคือ พนักงานอัยการมีอำนาจเริ่มต้นการสอบสวนคดีอาญาได้ด้วยตนเอง หรือมีอำนาจสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจได้

การสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาในปัจจุบันนั้น ยังมีปัญหาข้อขัดข้องหลายประการที่ทำให้การสอบสวนไม่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมเท่าที่ควร โดยปัญหาข้อขัดข้องที่ทำให้การสอบสวนไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) นั้น อาจแบ่งได้เป็น *ปัญหาด้านกฎหมาย* คือ ปัญหาข้อขัดข้องที่เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับของทางราชการ อีกส่วนหนึ่งได้แก่ *ปัญหาด้านอื่นๆ* คือ ปัญหาข้อขัดข้องที่ไม่เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับของทางราชการ มีรายละเอียดดังนี้

กรณีการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง อาจเกิดจาก *ปัญหาด้านกฎหมาย* ได้แก่ (1) ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่คลาดเคลื่อนของพนักงานสอบสวน (2) การสอบสวนได้เองโดยลำพังของพนักงานสอบสวนอันเป็นเหตุให้ขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลจากองค์กรอื่น (3) การขาดการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบการปฏิบัติงานของตำรวจจากภาคประชาชน ส่วน *ปัญหาด้านอื่นๆ* ได้แก่ (1) การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของพนักงานสอบสวน (2) จิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และ (3) ความไม่เป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

กรณีการสอบสวนที่ล่าช้า อาจเกิดจาก *ปัญหาด้านกฎหมาย* ได้แก่ (1) การสอบสวนซ้ำหรือการเดินทางไปแจ้งความร้องทุกข์ในท้องที่ห่างไกลออกไปอย่างมาก (2) การสอบสวนที่รวบรวมพยานหลักฐานไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ส่วน *ปัญหาด้านอื่นๆ* ได้แก่ (1) เหตุจากตัวพนักงานสอบสวนเอง (2) เหตุจากปริมาณงานที่ได้รับ (3) เหตุจากการมีคำสั่งให้ทำงานนอกเหนือหน้าที่โดยตรง (4) เหตุจากปัญหาความล่าช้าของระบบราชการ และ (5) เหตุจากปัญหาความล่าช้าของการรวบรวมพยานหลักฐานจากหน่วยงานอื่น รวมถึงปัญหาในการติดตามพยานมาให้ถ้อยคำหรือกรณีที่พยานไม่ให้ความร่วมมือกับพนักงานสอบสวน

กรณีการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรม อาจเกิดจาก *ปัญหาด้านกฎหมาย* ได้แก่ (1) ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่คลาดเคลื่อนของพนักงานสอบสวน (2) การสอบสวนซ้ำหรือการเดินทางไปแจ้งความร้องทุกข์ในท้องที่ห่างไกลออกไปอย่างมาก และ (3) ค่าตอบแทนของพนักงานสอบสวนไม่เหมาะสมกับภาระงาน ส่วน *ปัญหาด้านอื่นๆ* ได้แก่ (1) ค่านิยมในสังคมบางอย่างที่ไม่เหมาะสม และ

(2) การขาดคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึก และจรรยาบรรณในการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับการมีอำนาจของพนักงานสอบสวนที่อาจนำมาซึ่งการแสวงหาประโยชน์อันมิชอบ

ปัญหาข้อขัดข้องที่ทำให้การสอบสวนไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) ดังกล่าวข้างต้น หากไม่เร่งรัดแก้ไขปรับปรุง อาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือของการดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งถือเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรม อันอาจส่งผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในภาพรวมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

การสอบสวนที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) แบ่งได้เป็นกรณีการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง กรณีการสอบสวนที่ล่าช้า และกรณีการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งอาจมีแนวทางแก้ไขปัญหาทางด้านกฎหมาย พอสรุปได้ดังนี้

2.1 กรณีการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง

2.1.1 เนื่องด้วยการสอบสวนเป็นกระบวนการค้นหาความจริงในคดี อันเป็นหลักการที่บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131¹ และมาตรา 134 วรรคสี่² จึงมิใช่เป็นการค้นหาความผิดของผู้ต้องหาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ในทางปฏิบัติแล้ว พนักงานสอบสวนบางส่วนยังคงรวบรวมเฉพาะพยานหลักฐานที่พิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดของผู้ต้องหา แต่ไม่รวบรวมพยานหลักฐานที่พิสูจน์ให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา รวมถึงการไม่ให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตน อันถือได้ว่าเป็นการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา โดยพนักงานสอบสวนซึ่งถือเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ ย่อมต้องมีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่คู่กรณีทุกฝ่าย แม้พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีกับผู้ต้องหา แต่การดำเนินคดีไม่ใช่เรื่องของการเป็นคู่ต่อสู้ของผู้ต้องหา หากแต่เป็นการดำเนินการไปตามความเป็นจริง ตามความชอบธรรม และตามหน้าที่ในกฎหมาย³

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามทา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคสี่ บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้”

³ ชาติ ชัยเดชสุริยะ มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หน้า 90

ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ออกหนังสือที่ 0031.212/5183 ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2550 เรื่องแนวทางปฏิบัติการเรียงเอกสารในสำนวนการสอบสวนคดีอาญา และการออกเลขคดี (เพิ่มเติม) ซึ่งกำหนดว่า “การสอบสวนผู้กล่าวหาหรือผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนถามปากคำผู้กล่าวหาหรือผู้ต้องหาก่อนจบคำให้การว่า จะอ้างผู้ใด เอกสารใด หรือวัตถุใดเป็นพยานหรือไม่ ถ้ามีการอ้างให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ในคำให้การและดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเข้าสำนวนการสอบสวนตามอำนาจหน้าที่ต่อไป” ดังนั้นจึงควรกำชับให้พนักงานสอบสวนยึดถือปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ปรากฏในบันทึกของสำนักงานตำรวจแห่งชาติดังกล่าวอย่างเคร่งครัด เพื่อให้การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปโดยครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ประกอบกับมาตรา 134 วรรคสี่ อันจะก่อให้เกิดความถูกต้องและเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่าย รวมทั้งควรมีการกำหนดเป็นมาตรการบังคับหรือกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจนแก่พนักงานสอบสวนที่ดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานไม่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย โดยเฉพาะการไม่รวบรวมหลักฐานเพื่อพิสูจน์ให้เห็นความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา นอกจากนี้ควรมีหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง และมีความโปร่งใส สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่คู่กรณีทุกฝ่ายได้อย่างแท้จริง

2.1.2 เนื่องด้วยระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับต่างๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ บางส่วนอาจมีข้อความที่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น อันอาจก่อให้เกิดการสอบสวนที่ไม่ถูกต้องและชอบธรรมขึ้นได้ เช่น ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 1 เรื่องหลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน ข้อ 254⁴ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่น่าจะขัดกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2538 ดังนั้นจึงควรยกเลิกประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 254 ดังกล่าว หรือแก้ไขเพิ่มเติมให้มีความสอดคล้องและไม่ขัดกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น รวมทั้งควรตั้งคณะทำงานเพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของระเบียบ คำสั่ง หรือข้อบังคับของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ล้าสมัย ไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับกฎหมายหรือสภาวะการณ์ของประเทศชาติในปัจจุบัน พร้อมทั้งดำเนินการแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้อง เหมาะสม ทันสมัย สามารถใช้ปฏิบัติงานได้จริง

⁴ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 1 เรื่องหลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน ข้อ 254 บัญญัติว่า “ผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดา พนักงานสอบสวนมีหน้าที่พิจารณาคดีว่าพอมีมูลดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่เป็นหลัก หากเป็นผู้วินิจฉัยคดีของความไม่...”

2.1.3 เนื่องด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนได้เองโดยลำพัง จนกระทั่งการสอบสวนนั้นเสร็จสิ้นลง ซึ่งทำให้ขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน อันอาจเป็นเหตุให้กระบวนการสอบสวนเกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อนหรือเกิดความบกพร่องขึ้นได้ ดังนั้นจึงควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อเพิ่มบทบาทของพนักงานอัยการให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีอาญามากยิ่งขึ้น โดยอาจกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนได้ในคดีอาญาบางประเภท เช่น คดีอุกฉกรรจ์ สะเทือนขวัญ คดีที่มีความสำคัญ คดีที่มีความซับซ้อน หรือคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป เป็นต้น ในลักษณะเช่นเดียวกับกรณีที่พนักงานอัยการสามารถสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษได้ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 32⁵ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน อันจะทำให้การสอบสวนเป็นไปโดยถูกต้อง โปร่งใส และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นรูปแบบการสอบสวนที่สอดคล้องกับนานาอารยประเทศที่กำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทสำคัญในการสอบสวนคดีอาญาด้วยตนเองหรือสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนได้

⁵ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 32 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ กคพ. เห็นว่า เพื่อประสิทธิภาพในการปราบปรามการกระทำความผิดคดีพิเศษ กคพ. จะให้ความเห็นชอบให้คดีพิเศษคดีหนึ่งคดีใด หรือคดีประเภทใดต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหารแล้วแต่กรณี มาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือมาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่นั้นเริ่มการสอบสวนแล้วแต่กรณีก็ได้ เว้นแต่การสอบสวนคดีพิเศษที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) (ค) หรือ (ง) ต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหารมาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทุกคดีแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ การสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กคพ. กำหนด” (กล่าวคือ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 32 กำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนในคดีพิเศษบางประเภท คือ กรณีที่ 1 หากคณะกรรมการคดีพิเศษเห็นว่าเพื่อประสิทธิภาพในการปราบปรามการกระทำความผิดคดีพิเศษ จะให้ความเห็นชอบให้คดีพิเศษคดีหนึ่งคดีใดหรือคดีประเภทใดต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร แล้วแต่กรณีมาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือมาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่นั้นเริ่มต้นการสอบสวนก็ได้ ส่วนกรณีที่ 2 หากเป็นการสอบสวนคดีพิเศษที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญ หรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม หรือคดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร แล้วแต่กรณี มาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทุกคดี)

2.2 กรณีการสอบสวนที่ล่าช้า

2.2.1 เนื่องด้วยในคดีอาญาบางประเภท เช่น คดีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326, 327 และ 328 อาจมีการแจ้งความร้องทุกข์ในกรณีเดียวกันซ้ำซ้อนกันหลายท้องที่ หรือการไปแจ้งความร้องทุกข์ในท้องที่ห่างไกลออกไปอย่างมาก เช่น ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันอาจเป็นการกั่นกั้นในเชิงให้ผู้ต้องหาได้รับความลำบากในการเดินทางไปให้การต่อพนักงานสอบสวนหลายท้องที่ หรือในสถานที่อันห่างไกล ดังนั้นเพื่อความรวดเร็วในการดำเนินคดีและความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา หากคดีใดที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการของพนักงานสอบสวนท้องที่ใดแล้ว สถานีตำรวจอื่นๆ หากมีอำนาจในการดำเนินการกับผู้ต้องหาได้อีกไม่

ทั้งนี้ ในการสอบสวนคดีความผิดฐานหมิ่นประมาทในกรณีความผิดกรรมเดียวกระทำลงในหลายท้องที่ มีแนวทางปฏิบัติปรากฏตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 2/1 ข้อ 227 (1)⁶ ดังนั้นจึงควรกำชับให้พนักงานสอบสวนยึดถือปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวอย่างเคร่งครัด รวมทั้งควรพิจารณาระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการ

⁶ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 2/1 ข้อ 227 (1) กำหนดไว้ดังนี้

“ด้วยกรมตำรวจได้พิจารณาเห็นว่า คดีความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 326, มาตรา 237 และมาตรา 328 อันเป็นกรณีความผิดกรรมเดียว แต่ผู้ต้องหาได้กระทำลงในหลายท้องที่ ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในหลายท้องที่ ซึ่งทำให้การส่งคดีไม่เหมือนกัน อาทิเช่น บางท้องที่อาจมีความเห็นควรสั่งฟ้อง บางท้องที่อาจมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ทั้งๆ ที่เป็นความผิดกรรมเดียวกัน เพื่อป้องกันให้มีการสอบสวนคดีดังกล่าวซ้ำซ้อน และการมีความเห็นทางคดีแตกต่างกันในคดีความผิดเดียวกัน จึงให้ดำเนินการดังนี้

(1) เมื่อพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์ในคดีความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 326, มาตรา 237 และมาตรา 328 อันเป็นกรณีความผิดกรรมเดียวกระทำลงในหลายท้องที่แล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยมิชักช้า โดยให้พนักงานสอบสวนผู้รับแจ้งสอบสวนผู้เสียหายว่ามีการร้องทุกข์ไว้กับพนักงานสอบสวนในท้องที่อื่นมาก่อนหรือไม่ หากปรากฏว่าผู้เสียหายได้เคยแจ้งความร้องทุกข์ไว้กับพนักงานสอบสวนในท้องที่อื่นใดไว้ก่อนแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับแจ้งสอบสวนปากคำผู้เสียหายแล้วจัดส่งบันทึกคำให้การผู้เสียหายไปยังพนักงานสอบสวนที่รับแจ้งความร้องทุกข์ไว้แต่แรกดำเนินการสอบสวนต่อไป

(2) กรณีจับผู้ต้องหาได้ให้พนักงานสอบสวนท้องที่ที่จับผู้ต้องหาได้ เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ โดยแจ้งให้พนักงานสอบสวนท้องที่ที่รับแจ้งความร้องทุกข์ไว้แต่แรกจัดส่งสำนวนการสอบสวนและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปยังพนักงานสอบสวนท้องที่ที่จับกุมผู้ต้องหาได้ดังกล่าวดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป”

ดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 93⁷ ซึ่งอาจนำมาเป็นแบบอย่างในการแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบหรือคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2.2 เนื่องด้วยการสอบสวนที่ล่าช้าอันมิชอบด้วยบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 แม้จะปรากฏผลตามคำพิพากษาของศาลฎีกาว่าการสอบสวนนั้นไม่เสียไป แต่การสอบสวนที่ล่าช้าดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสิทธิของผู้ต้องหาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม...” ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือความไม่ยุติธรรม (justice delayed is justice denied)”

ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ออกหนังสือที่ 0006.3/ว 0095 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 เรื่องแนวทางการพิจารณาและมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ซึ่งกำหนดมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรงในข้อ 10.4⁸ ว่า

⁷ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 93 (การดำเนินคดีความผิดกรรมเดียวที่อาจถูกดำเนินคดีหลายครั้ง) กำหนดไว้ดังนี้

“การดำเนินคดีความผิดกรรมเดียวที่อาจถูกดำเนินคดีหลายครั้ง เช่น การดำเนินคดีในความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ ที่ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้หลายท้องที่ ให้ถือปฏิบัติดังนี้

(1) ให้สำนักงานอัยการที่ได้รับสำนวนการสอบสวนคดีดังกล่าว มีคำสั่งสอบสวนเพิ่มเติมให้ได้ความว่าผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในท้องที่ใดบ้าง หากมีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนหลายท้องที่ แต่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคดีหรือสำนักงานเขตเดียวกัน ให้รับส่งสำนวนการสอบสวนโดยไม่ต้องมีความเห็นและคำสั่งไปยังสำนักงานคดีหรือสำนักงานอัยการเขตอื่นๆ เป็นผู้พิจารณาสั่งแล้วให้สำนักงานคดีหรือสำนักงานเขตรายงานสำนักงานอัยการสูงสุดทราบ เพื่อให้สำนักงานอัยการสูงสุดจัดเก็บเป็นข้อมูลได้

(2) หากมีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนหลายท้องที่ แต่อยู่ในความรับผิดชอบต่างสำนักงานคดีหรือสำนักงานอัยการเขต หรือกรณีที่ไม่ได้ความว่าผู้เสียหายร้องทุกข์ในท้องที่ใดบ้าง ให้รับส่งสำนวนการสอบสวนไปยังสำนักงานคดีอัยการสูงสุดโดยไม่ต้องมีความเห็นและคำสั่ง ให้สำนักงานคดีอัยการสูงสุดมีอำนาจหน้าที่ตรวจพิจารณาสำนวนการสอบสวนคดีดังกล่าว แล้วทำความเห็นเสนอรองอัยการสูงสุดที่ได้รับมอบหมาย และให้รองอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งคดีทั้งเรื่อง รวมทั้งมีอำนาจสั่งการให้ดำเนินการเพื่อความ เป็นเอกภาพในการอำนวยความยุติธรรมด้วย

(3) ให้สำนักงานคดีอัยการสูงสุดจัดเก็บและพัฒนาข้อมูลเกี่ยวกับคดีดังกล่าวให้ทันสมัยและครบถ้วน เพื่อความเป็นเอกภาพในการอำนวยความยุติธรรม และเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล”

โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน คณิต ฅ นคร “ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ” หน้า 39-53

⁸ หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 0006.3/ว 0095 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 เรื่องแนวทางการพิจารณาและมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ปรากฏรายละเอียดในภาคผนวก ง

“ทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญาล่าช้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร ระดับโทษกักขัง 3 วัน” และข้อ 10.5 กำหนดว่า “สอบสวนเพิ่มเติมล่าช้า จนพนักงานอัยการมีหนังสือเตือนหลายครั้ง หรือเตือนถึงผู้บังคับบัญชาระดับสูงโดยไม่มีเหตุอันสมควร ระดับโทษภาคทัณฑ์ หรือกักขัง 3 วัน ตามควรแก่กรณี” ดังนั้นจึงควรกำชับการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดหรือบกพร่องในกรณีการทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญาล่าช้า หรือการสอบสวนเพิ่มเติมล่าช้า โดยหากเกิดความผิดพลาดหรือบกพร่องโดยไม่มีเหตุอันสมควรก็ควรพิจารณาลงโทษตามบันทึกดังกล่าวอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ก็ควรมีหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้ เป็นไปด้วยความรวดเร็ว อันจะเป็นการอำนวยความยุติธรรมให้แก่คู่กรณีทุกฝ่ายได้อย่างแท้จริง

2.2.3 เนื่องด้วยในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน บางส่วนยังขาดความละเอียด รอบคอบ รัดกุม จึงทำให้สำนวนการสอบสวนไม่ครบถ้วนสมบูรณ์เท่าที่ควร เป็นเหตุให้พนักงานอัยการต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 วรรคสอง, 141 หรือ 143 ซึ่งทำให้เกิดความล่าช้าขึ้นได้ รวมทั้งอาจเป็นเหตุให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องได้ ซึ่งหากพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและจัดทำสำนวนการสอบสวนด้วยความละเอียด รอบคอบ และมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้กระบวนการสอบสวนดำเนินไปด้วยความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีหนังสือที่ 0006.3/ว 0095 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 เรื่องแนวทางการพิจารณาและมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรง⁹ ซึ่งกำหนดมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรงในข้อ 10.8 ว่า “ทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญา โดยไม่สอบสวนรายละเอียด หรือรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอ เป็นเหตุให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง ระดับโทษภาคทัณฑ์ หรือกักขัง 3 วัน หรือกักขัง 3 วัน ตามควรแก่กรณี” ดังนั้นจึงควรกำชับการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนไม่ให้เกิดความผิดพลาดหรือบกพร่องในกรณีการทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญาโดยไม่สอบสวนรายละเอียด หรือรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอ เป็นเหตุให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง โดยหากเกิดความผิดพลาดหรือบกพร่องก็ควรพิจารณาลงโทษตามบันทึกดังกล่าวอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ก็ควรมีหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้ เป็นไปด้วยความละเอียด รอบคอบ รัดกุม ซึ่งจะทำให้สำนวนการสอบสวนมีความครบถ้วนสมบูรณ์ และลดปัญหาของการสอบสวนที่ล่าช้าอันเนื่องมาจากการที่พนักงานอัยการมีคำสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมดังกล่าวได้

⁹ หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 0006.3/ว 0095 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 เรื่องแนวทางการพิจารณาและมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ปรากฏรายละเอียดในภาคผนวก ง

2.2.4 เนื่องด้วยในกระบวนการสอบสวน มีขั้นตอนและรายละเอียดในการปฏิบัติค่อนข้างมาก หากพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการทุกอย่างด้วยตนเอง อาจทำให้การสอบสวนเป็นไปอย่างล่าช้าได้ ดังนั้นการสอบสวนบางส่วนที่เป็นเรื่องเล็กน้อยตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 128¹⁰ พนักงานสอบสวนจึงสามารถสั่งการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาดำเนินการแทนตนเองได้ ก็อาจมีส่วนช่วยให้การสอบสวนดำเนินไปด้วยความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้แม้ว่าตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 การสอบสวน ข้อ 215 ได้ยกตัวอย่างถึงกรณีการใดเป็นสิ่งเล็กน้อยในการสอบสวนไว้ เช่น เขียนคดีที่อยู่ในอำนาจเปรียบเทียบ เขียนรูปพรรณต่างๆ เขียนรายงานชั้นสูตรบาดแผลหรือศพไปให้แพทย์ตรวจ เป็นต้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วก็อาจยังไม่ครอบคลุม ครบถ้วน และเกิดประโยชน์ต่อพนักงานสอบสวนเท่าที่ควร ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดในระเบียบ คำสั่ง หรือข้อบังคับของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ชัดเจนถึงกรณี “การใดเป็นสิ่งเล็กน้อยในการสอบสวน” ที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาทำแทนได้ ว่าเป็นกรณีใดบ้าง และมีแนวทางปฏิบัติในการทำการแทนอย่างไร

2.3 กรณีการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรม

2.3.1 เนื่องด้วยในกรณีการจัดทนายความให้แก่ผู้ต้องหา นั้น มีบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดไว้ตามมาตรา 134/1 วรรคหนึ่ง¹¹ และในมาตรา 134/1 วรรคสอง¹² ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้รัฐจัดหาทนายความให้ผู้ต้องหาในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา รวมถึงคดีที่มีอัตราโทษจำคุกที่ผู้ต้องหาไม่มีและต้องการทนายความ ซึ่งโดยหลักแล้วการมีทนายความน่าจะช่วยให้การสอบสวนมีความเป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้ต้องหามากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงควรกำหนดเป็นระเบียบหรือคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อวางแนวปฏิบัติในเรื่องการจัดหาทนายความตามสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้แก่ผู้ต้องหาอย่างเคร่งครัด รวมถึงการกำหนดมาตรการบังคับหรือบทลงโทษ กรณี

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 128 บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้เจ้าพนักงานอื่นทำการแทน ดังต่อไปนี้...(2) การใดเป็นสิ่งเล็กน้อยในการสอบสวน ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของตนไม่ว่าทำเองหรือจัดการตามประเพณี มีอำนาจสั่งให้ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาทำแทนได้ แต่ทั้งนี้เมื่อประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น มิได้เจาะจงให้ทำด้วยตนเอง”

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามค่าให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้”

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามค่าให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้”

การไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวโดยไม่มีเหตุอันสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้มีให้พนักงานสอบสวน ละเอียดหรือเพิกเฉยต่อสิทธิในการมีทนายความของผู้ต้องหา และเพื่อเป็นการสร้างความเป็นธรรมใน คดีให้แก่ผู้ต้องหา นอกจากนี้แล้ว กรณีที่ผู้ต้องหาต้องการญาติหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมฟังการ สอบสวน พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการจัดหาให้ตามสิทธิของผู้ต้องหาอย่างเคร่งครัดด้วยเช่นกัน

2.3.2 เนื่องด้วยกรณีการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรม เป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการ สอบสวนที่ไม่ถูกต้อง และการสอบสวนที่ล่าช้า ดังนั้นจึงมีแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายในกรณี การสอบสวนที่ไม่เป็นธรรมในแนวทางเช่นเดียวกับกรณีการสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง และกรณีการ สอบสวนที่ล่าช้าตามข้อ 2.1 และ 2.2 ดังกล่าวข้างต้น

2.4 กรณีอื่นๆ

2.4.1 เนื่องด้วยในปัจจุบันมีพนักงานสอบสวนประสงค์ที่จะโยกย้ายออกจาก ตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นจำนวนมาก ทั้งกรณีการย้ายเพื่อดำรงตำแหน่งในสายงานอื่นของ หน่วยงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติเอง หรือกรณีการโอนไปปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานอื่น เช่น พนักงานอัยการหรือผู้พิพากษา สังกัดกระทรวงยุติธรรม เป็นต้น อันอาจทำให้เกิดปัญหาการขาด แคลนพนักงานสอบสวนขึ้นได้ในอนาคต ดังนั้นจึงควรพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในอาชีพราชการ ให้แก่พนักงานสอบสวน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีและวิชาชีพของตนเอง ทั้งยังเป็นกรณีที่ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 44 และมาตรา 47 ที่กำหนดให้ พนักงานสอบสวนสามารถเลื่อนตำแหน่งได้จนถึงระดับพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (หรือ พนักงานสอบสวนระดับ สบ 6) เทียบเท่ากับตำแหน่งผู้บังคับการ ยศพลตำรวจตรี

2.4.2 เนื่องด้วยการศึกษาวินิจฉัยนี้ มุ่งเน้นศึกษาถึงการสอบสวนของพนักงาน สอบสวนซึ่งเป็นบุคลากรในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น ในขณะที่หน่วยงานอื่นๆ ก็มี บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งพนักงานสอบสวนด้วยเช่นกัน เช่น พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ สังกัดกรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวินิจฉัยเพิ่มเติมในเรื่องเกี่ยวกับการ สอบสวนของพนักงานสอบสวนสังกัดหน่วยงานอื่นๆ ด้วย เพื่อที่จะได้นำผลการศึกษาวินิจฉัยมา วิเคราะห์เปรียบเทียบกันต่อไป

2.4.3 เนื่องด้วยการศึกษาวินิจฉัยนี้ มุ่งเน้นศึกษาถึงสิทธิได้รับการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมของผู้ต้องหาในคดีอาญาเท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวินิจฉัยเพิ่มเติมในเรื่อง เกี่ยวกับสิทธิของผู้กล่าวหาและพยานในคดีอาญาด้วย

2.4.4 เนื่องด้วยการศึกษาวินิจฉัยนี้ มุ่งเน้นศึกษาถึงสิทธิได้รับการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมของผู้ต้องหาในคดีอาญาโดยทั่วไปเท่านั้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวินิจฉัยเพิ่มเติม ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญาประเภทอื่นๆ ด้วย เช่น ผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปี และผู้ต้องหาในคดีอาญาที่เป็นทหาร เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กองการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง (2536) การสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง กรุงเทพมหานคร ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง
- กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 4 (2548) คู่มือพนักงานสอบสวน ฉบับปรับปรุงใหม่ ขอนแก่น คลังนาวิทยา
- กองวิจัยและพัฒนา กรมตำรวจ (2539) ความพึงพอใจและคาดหวังของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (อัสสำเนา)
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (2544) ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย กรุงเทพมหานคร เดือนตุลา
- _____. (2550) ปฏิรูปตำรวจโปรดฟังอีกครั้งหนึ่ง เจาะลึกข้อเท็จจริงการปรับโครงสร้างตำรวจ นนทบุรี ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ (2541) กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของความเปลี่ยนแปลง กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาตี ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์ (ม.ป.ป.) มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา *United Nations Standard on Criminal Justice* กรุงเทพมหานคร เดือนตุลา
- กุลพล พลวัน (2544) การบริหารกระบวนการยุติธรรม กรุงเทพมหานคร นิติธรรม
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2521) “การควบคุมอำนาจของพนักงานสอบสวน ตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา” *วารสารนิติศาสตร์* 9, 4 (มีนาคม-พฤษภาคม): 50-51
- _____. (2548) คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วย การดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร หจก.จิรัจการพิมพ์
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2544) รัฐธรรมนูญและการเมืองการปกครองสหรัฐอเมริกา *The United States Constitution and Government* นครปฐม ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
- คณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม (2550) เอกสารชุดความรู้เพื่อพัฒนาระบบงานตำรวจ ชุดที่ 10 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับตำรวจต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- คณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม (2551) รายงานฉบับสมบูรณ์ การพัฒนาระบบงานตำรวจและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบงานตำรวจ กรุงเทพมหานคร สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

- คณะกรรมการการยกเว้นรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ (2550) *สาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่ ฉบับปรับปรุงความคิดเห็น* กรุงเทพมหานคร คณะรัฐมนตรี
- คณิต ธีรนคร (2549) *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน _____ . (2551) *ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- คณิน บุญสุวรรณ (2548) *คู่มือการใช้สิทธิของประชาชน (ฉบับปรับปรุงใหม่)* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สุขภาพใจ
- คณิง ภาไชย (2548) *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เล่ม 1) แก้ไขเพิ่มเติมโดยไพโรจน์ วายุภาพ และณรงค์ ใจหาญ* พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จรัญ ภักดีธนากุล (2553) *กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน* พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย)
- จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช (2550) *หลักและทฤษฎีการสอบสวน (PRINCIPLE AND THEORY OF INQUIRY)* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร
- จิรนิติ หะวานนท์ (2546) *สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- จิรัช ชูเวช (2550) “เทคนิคการสืบสวนและสอบสวน” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-5* นนทบุรี สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ชัชวาลย์ สุขสมจิตร (2535) *แนวทางปฏิบัติการสอบสวน: สำหรับพนักงานสอบสวนใหม่* กรุงเทพมหานคร อำนวยสาส์นการพิมพ์
- ชัยเกษม นิตสิริ (2552) *รวมคำบรรยายภาคสอง สมัยที่ 61 ปีการศึกษา 2551 เล่มที่ 14 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา* กรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานครการพิมพ์ _____ . (2554) *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- ชัยศักดิ์ อ่อนประดิษฐ์ (2544) “สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรมไทย : ศึกษาผู้ต้องหาและความเห็นของพนักงานสอบสวน กรณีผู้ต้องหาใช้สิทธิตั้งทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจ เข้าฟังการสอบปากคำตน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 241” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏพระนคร* ชาติ ชัยเดชสุริยะ (2549) *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* กรุงเทพมหานคร เดือนตุลา

- ณรงค์ ใจหาญ และคณะ (2540) “รายงานผลการศึกษาวิจัยสิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษ ในคดีอาญา” กรุงเทพมหานคร กองทุนพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการ กฤษฎีกา
- ทวี สอดส่อง (2531) *คู่มือพนักงานสอบสวนใหม่: การสอบสวนคดีอาญา* ม.ป.ท.
- ทัศนีย์ อังสนานนท์ (2535) “การสอบสวนซ้ำ” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ธานีศ เกศพิทักษ์ “ปัญหากฎหมายในกรณีที่พนักงานสอบสวนมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องเกี่ยวกับการ แจ้งข้อหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134 ที่แก้ไขใหม่” ค้นคืน วันที่ 10 มกราคม 2554 จาก http://www.law.au.edu/online_jo_detail.asp?id=20
- ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์ (2550) *การสอบสวน* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- พัฒน์ วสุวัช (2553) *พื้นฐานการทำสำนวนการสอบสวนเบื้องต้น* กรุงเทพมหานคร เพชรเกษมการพิมพ์
- ประโมทย์ จารุณีล (2550) *การสืบสวนและสอบสวน CRIMINAL PROCESS* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปริญญา ปาละ (2543) “บทบาทพนักงานสอบสวนในการอำนวยความยุติธรรมตามแนวทาง รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปานศิริ ประภาวัต (2550) *การพัฒนางานสอบสวนสู่ความเป็นเลิศแห่งวิชาชีพ : ศึกษากรณี กองบัญชาการตำรวจนครบาล* กรุงเทพมหานคร วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงาน ศาลยุติธรรม
- พงศพัศ พงษ์เจริญ (2552) *การเปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์แผนใหม่ ตำรวจไทยในอนาคต* นนทบุรี เดอะ กราฟิโก ซิสเต็มส์
- พรทิพย์ ชุ่มวัฒนะ (2546) “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับการคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พรธอง มั่นดี (2549) *จับคน ชังคุก ขึ้นศาล และการประกันตัว (ฉบับเพื่อศักดิ์ศรีของความเป็นคน)* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- พัฒนา ไชยเศรษฐ (2528) *หลักการสอบสวนคดีอาญา สำหรับพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ* แนะนำเทคนิคในการซักถามคำพยาน และแนวปฏิบัติสำหรับการสอบสวนในบางคดี พร้อมด้วยระเบียบ คำสั่งที่พนักงานสอบสวนควรจะทำทราบ กรุงเทพมหานคร นิติบรรณการ

- ภัทรพร สุคนธวิช (2551) “ความเป็นธรรมของการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน” วิทยานิพนธ์
ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- มานิตย์ จุมปา (2553) *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550)
พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุงใหม่* กรุงเทพมหานคร บริษัทแอดทีฟ พรินท์ จำกัด
- มานิตย์ จุมปา และ พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย (2552) *รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา คำอธิบายเรียง
มาตรา พร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา* กรุงเทพมหานคร วิทยุชน
- มารุต บุณนาค (2550) *สิทธิพื้นฐานในคดีอาญา* กรุงเทพมหานคร วิทยุชน
- เมธา วาตีเจริญ (2540) *รวมบทความกฎหมาย* กรุงเทพมหานคร สุตรไพศาล
- เมลวิน ยูรอฟสกี สำนักงานสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา (2551?) *สิทธิของ
ประชาชน เสรีภาพส่วนบุคคล และกฎหมายสิทธิพลเมือง* ม.ป.ท.
- วัฒนา บุญเหิน (2544) “มาตรการคุ้มครองผู้ต้องหาในการสอบสวนคดีอาญา” วิทยานิพนธ์
ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วินัย ตูวิเชียร (2550) “หลักการสอบสวน” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3
หน่วยที่ 1-5* นนทบุรี สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วิสาร พันธนะ (2521) “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา” *ตุลพาท* 25, 5 (กันยายน-
ตุลาคม): 39-69
- วิสุทธิ์ เปล่งขำ (2551) *คุณธรรมและจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน* กรุงเทพมหานคร ช่อระกา
- ศิพร โกวิท (2551) “ความเป็นภาวะวิสัยของการสอบสวน” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- สง่า ดวงอัมพร และประดิษฐ์ กล้าณรงค์ (2531) *การสืบสวนและสอบสวน CRIMINAL
PROCESS* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สัญญา บัวเจริญ (2545?) *หลักกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนและการทำสำนวนการสอบสวน* ม.ป.ท.
_____. (2549) การสืบสวน และสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานตำรวจ
คดีฆ่าและข่มขืนนักท่องเที่ยวสาวที่เกาะสมุย *ศาลยุติธรรมปริทัศน์* 1, 9 (กันยายน-
ธันวาคม): 95-105
- สัญญา บัวเจริญ และคณะ (2554) *สาเหตุการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของ
เจ้าหน้าที่ตำรวจ* กรุงเทพมหานคร คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม (2553) *เอกสารชุด
ความรู้เพื่อพัฒนาระบบงานตำรวจ ลำดับที่ 2 สัมมนาวิชาการเรื่องตำรวจกับความ
คาดหวังของสังคมไทย พิมพ์ครั้งที่ 2* นนทบุรี สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการ
พัฒนาระบบงานตำรวจ กระทรวงยุติธรรม

- สุพจน์ ฌ บางช้าง (2548) *กระบวนการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540* กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (2539) “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย : ปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการ” *ตุลพาท* 1, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม): 3-12
- อชิรวินัย สุพรรณเภสัช (2553) “ตำรวจกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน” *วารสารวิชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ* 1, 1 (มกราคม-มิถุนายน): 16-19
- อมร จันทรสุมบุรณ์ (2524) “บทบาทของอัยการกับการสอบสวนคดีอาญา” *วารสารนิติศาสตร์* 9, 2 (เมษายน-มิถุนายน): 119-132
- อมร หงษ์ศรีทอง (2544) “ปัญหาการทำสำนวนการสอบสวนล่าช้าของพนักงานสอบสวน” *วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา*
- อัจฉรา ฉายากุล (2546) *แนวทางปฏิบัติและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ข้อมูลพื้นฐาน กลไกสิทธิมนุษยชนในระบบสหประชาชาติ* กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- อุทัย วิเศษสมิต (2503) “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอันเกี่ยวกับกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา” *ตุลพาท* 7, 4 (เมษายน): 418-424
- เอก อังสนานนท์ (2550) *การสืบสวนและสอบสวน CRIMINAL PROCESS* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- Dando Shigemitsu (1965) *Japanese Criminal Procedure* Translate by B.J. George South Hackensack : Fred B. Rothman.
- George F. Cole and Christopher E. Smith (2001) *The American System of Criminal Justice* USA Thompson Learning Inc.
- <http://www.thaieditorial.com/tag/อคติ-4> ค้นคืนวันที่ 31 พฤษภาคม 2554
- http://www.dhiravegin.com/detail.php?item_id=000401 ค้นคืนวันที่ 2 มิถุนายน 2554
- <http://www.vcharkarn.com/vblog/68480> ค้นคืนวันที่ 2 มิถุนายน 2554
- http://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Japan Retrieved February 1, 2011
- <http://www.acton.org/research/lord-acton-quote-archive> Retrieved June 2, 2011.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537
เรื่อง มาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา

คำสั่งกรมตำรวจ

ที่ 960/2537

เรื่อง มาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา

ตามที่มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมตำรวจกระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2536 เป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงราชการในกรมตำรวจ นั้น

เพื่อให้การสอบสวนคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวนของกรมตำรวจมีประสิทธิภาพมากขึ้น ภายใต้การอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือจากผู้บังคับบัญชาทุกระดับโดยใกล้ชิด

อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคท้าย และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ข้อ 2.5 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2536 ข้อ 3 อธิบดีกรมตำรวจในฐานะหัวหน้าพนักงานสอบสวนทั่วราชอาณาจักร จึงให้ยกเลิกคำสั่งกรมตำรวจ ที่ 244/2532 เรื่องมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ลงวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2532 และคำสั่งกรมตำรวจ ที่ 1599/2532 ลงวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2532 เรื่อง มาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา (แก้ไขเพิ่มเติม) และให้ใช้มาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ดังนี้

1. ระยะเวลาสอบสวนคดีอาญา

1.1 คดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิด

1.1.1 คดีอาญาทั่วไป ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนมีกำหนด 3 เดือน นับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ

1.1.2 คดีอุกฉกรรจ์ ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนมีกำหนด 1 ปี นับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ

เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนมาเป็นระยะเวลาตามที่กำหนดแล้วยังไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิด เห็นควรงดการสอบสวนหรือมีความจำเป็นต้องทำการสืบสวนสอบสวนเกินระยะเวลาที่กำหนด ให้เสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นตามลำดับชั้นไปยังผู้บังคับการหรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัดแล้วแต่กรณีที่ได้รับผิดชอบการสอบสวนในเขตพื้นที่นั้นตรวจ

พิจารณาและดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 ภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่ครบกำหนดตาม 1.1.1 หรือ 1.1.2

1.2 คดีที่รู้ตัวผู้กระทำผิดแต่เรียกหรือจับกุมตัวยังไม่ได้

1.2.1 คดีอาญาทั่วไป ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด 2 เดือน นับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

1.2.2 คดีอุกฉกรรจ์ ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด 3 เดือน นับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนมาเป็นระยะเวลาตามที่กำหนดแล้วยังไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีได้ โดยได้รวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว หรือมีความจำเป็นต้องสอบสวนเกินระยะเวลาที่กำหนด ให้พนักงานสอบสวนเสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นตามลำดับชั้น ไปยังผู้บังคับการหรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัดแล้วแต่กรณีที่ได้รับผิดชอบการสอบสวนในเขตพื้นที่นั้นตรวจพิจารณาและดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 ภายในระยะเวลา 10 วัน นับตั้งแต่วันที่ครบกำหนดตาม 1.2.1 หรือ 1.2.2

1.3 คดีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว

1.3.1 ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในเวลา 1 เดือน สำหรับคดีอาญาธรรมดา และภายใน 2 เดือน สำหรับคดีอุกฉกรรจ์ นับแต่วันแรกที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว หากมีเหตุจำเป็นไม่อาจทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นในเวลาดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนเสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งเหตุแห่งความจำเป็นและความเห็น เพื่อขออนุมัติขยายเวลาการสอบสวนไปยังผู้บังคับการหรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด แล้วแต่กรณี ที่รับผิดชอบการสอบสวนในเขตพื้นที่นั้น

1.3.2 ให้ผู้บังคับการหรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัดแล้วแต่กรณีที่ได้รับผิดชอบการสอบสวนในเขตพื้นที่นั้นพิจารณาอนุมัติขยายเวลาการสอบสวนต่อไปอีกตามความจำเป็นได้ครั้งละ 15 วัน รวมแล้วต้องไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันแรกที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยให้บันทึกเหตุความจำเป็นในการอนุมัติแต่ละครั้งไว้ในสำนวนการสอบสวน

1.3.3 เมื่อทำการสอบสวนครบกำหนด 6 เดือน นับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราวและยังมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ต่อไป ให้ผู้บังคับการหรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด แล้วแต่กรณี ที่รับผิดชอบการสอบสวนในเขตพื้นที่นั้น บันทึกเหตุแห่งความจำเป็นไว้ในสำนวนการสอบสวน ก่อนที่จะนำตัวผู้ต้องหาไปศาลเพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้แล้ว รายงานให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงกรมตำรวจทราบ

1.3.4 กรณีที่ทำการสอบสวนครบกำหนด 6 เดือนแล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ต่อไป ในการยื่นคำร้องต่อศาลขอลงหมายขังผู้ต้องหาตามบทบัญญัติ มาตรา

87 พรรคสี่ถึงพรรคเก้า แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากศาลไม่สั่งอนุญาตให้ควบคุมผู้ต้องหาไว้อีกต่อไป ให้พนักงานสอบสวนรับรายงานให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นทราบ เพื่อหาทางแก้ไขมิให้การสอบสวนต้องเสียหาย พร้อมทั้งพิจารณาว่าพนักงานสอบสวนมีข้อบกพร่องในการสอบสวนจนเป็นเหตุให้ศาลใช้ดุลพินิจไม่อนุญาตให้ควบคุมผู้ต้องหาไว้อีกต่อไปหรือไม่ แล้วรับรายงานให้กรมตำรวจทราบทันทีด้วย

1.3.5 ในการนำตัวผู้ต้องหาไปยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหา ให้หัวหน้าสถานีตำรวจหรือพนักงานสอบสวนชั้นผู้ใหญ่ตามที่กรมตำรวจมอบหมาย ให้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามนัยคำสั่งกรมตำรวจ ที่ 382/2530 ลงวันที่ 1 พฤษภาคม 2530 ไปศาลด้วย เพื่อแสดงให้ศาลทราบถึงเหตุผลและความจำเป็นที่การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น จำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหาต่อไปอีก

1.4 คดีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือถูกฝากขังในระหว่างการสอบสวน

พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบและผู้บังคับบัญชาเร่งรัดพนักงานสอบสวน เพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้นไปก่อนที่จะครบอำนาจผิดฟ้องหรือฝากขัง ตามที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ให้อำนาจไว้การขอผิดฟ้องหรือฝากขังให้กระทำในกรณีมีความจำเป็น เพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้นเท่านั้น เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วให้รีบสรุปสำนวนมีความเห็นเสนอผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจสั่งคดีหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี พิจารณาต่อไปทันที

2. การสอบสวนคดีอาญากรณีพิเศษ

2.1 คดีที่ปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอใช้อำนาจเข้าควบคุมการสอบสวนข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ข้อ 12 แก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2536 ข้อ 4 ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบรายงานรายละเอียดตามลำดับชั้นจนถึงกรมตำรวจ ภายใน 7 วัน และหากมีการเปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบรายงานเหตุการณ์เปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปด้วย

2.2 คดีอาญาที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ หรือมีข้อตกลงพิเศษกับหน่วยราชการอื่นเกี่ยวกับวิธีการสอบสวน พนักงานสอบสวนและระยะเวลาการสอบสวน อาทิ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ กฎหมายว่าด้วยการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ คดีที่จะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทย กับกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ (อุตสาหกรรม) ข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงกลาโหม ข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ข้อตกลง และระเบียบ
นั้นๆ ที่ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการไว้โดยเคร่งครัดด้วย

2.3 การทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ ในคดีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำ
ของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของ
เจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้รองผู้บังคับการหรือรองหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด
แล้วแต่กรณี ทำการสอบสวนด้วยตนเองให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันเริ่มทำการชั้นสูตร
พลิกศพ หากไม่เสร็จตามกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ให้ขอขยายเวลาไปยังผู้บังคับการหรือหัวหน้า
ตำรวจภูธรจังหวัดแล้วแต่กรณีที่ได้รับผิดชอบการสอบสวนในเขตพื้นที่นั้น โดยให้แสดงเหตุขัดข้องที่การ
สอบสวนไม่แล้วเสร็จไปด้วย และให้ผู้บังคับการหรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด แล้วแต่กรณีที่ได้รับผิดชอบ
การสอบสวนในเขตพื้นที่นั้น พิจารณานุมัติขยายเวลาได้ไม่เกิน 30 วัน

3. การรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษ และการควบคุม ตรวจสอบ เรงรัดการสอบสวน

3.1 ผู้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษ

3.1.1 ให้พนักงานสอบสวนรับแจ้งเหตุ และลงหลักฐานรับคำร้องทุกข์หรือ
คำกล่าวโทษ และรับดำเนินการสอบสวนโดยไม่ชักช้า

3.1.2 ให้พนักงานสอบสวนผู้รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษบันทึกรายละเอียด
ในปกหน้าสำนวนการสอบสวน ติดไว้หน้าสำนวนการสอบสวน โดยระบุข้อมูลที่จำเป็นต้องทำในการ
สอบสวนและกากบาท (X) ในข้อที่ดำเนินการไปแล้วให้เสร็จสิ้นภายใน 48 ชั่วโมง นับตั้งแต่วันที่
รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ เพื่อให้ตรวจสอบการปฏิบัติงานของตนเอง และเพื่อการตรวจของ
ผู้บังคับบัญชา

3.1.3 เมื่อผู้บังคับบัญชาแนะนำสั่งการอย่างใดไว้ในบันทึกการตรวจสำนวน
การสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการโดยเร็ว และบันทึกผลการดำเนินการและเหตุขัดข้อง
ไว้ในบันทึกพนักงานสอบสวน โดยสรุปผลการปฏิบัตินั้นลงในปกหน้าสำนวนเป็นหลักฐานด้วย

3.1.4 พนักงานสอบสวนมีหน้าที่เสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วยสมุด
บันทึกของตน ให้ผู้บังคับบัญชาทุกชั้นตรวจได้ตลอดเวลาเมื่อเรียกตรวจ

3.2 สารวัตรซึ่งมีหน้าที่ควบคุมงานสอบสวน

มีหน้าที่ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ของ
สำนวนการสอบสวนและสมุดบันทึกคดีภายใน 48 ชั่วโมง หลังจากรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ และ
ให้ทำการตรวจต่อไปทุกกระยะๆ ละไม่เกิน 15 วัน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น

3.3 ผู้กำกับการและรองผู้กำกับการซึ่งมีหน้าที่ควบคุมงานสอบสวน

มีหน้าที่ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ของ
สำนวนการสอบสวนทุกคดี ทุกกระยะๆ ละไม่เกิน 30 วัน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น

3.4 ผู้บังคับการและรองผู้บังคับการซึ่งมีหน้าที่ควบคุมงานสอบสวน มีหน้าที่ตรวจสอบ แนะนำ และสั่งการให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวนทุกคดี ทุกระยะๆ ละไม่เกิน 3 เดือน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น

3.5 ปกหน้าสำนวนตามข้อ 3.1.2 และ 3.1.3

3.5.1 ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นในข้อ 3.2-3.4 มีหน้าที่บันทึกข้อแนะนำ และสั่งการในการตรวจทุกครั้งไว้เป็นหลักฐานในปกหน้าสำนวน

3.5.2 เมื่อพนักงานสอบสวนได้จัดส่งสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการแล้ว ให้หัวหน้าสถานีตำรวจลงลายมือชื่อท้ายปกหน้าสำนวนการสอบสวน และให้เห็นปกหน้าสำนวนการสอบสวนดังกล่าวไว้กับคู่มือสำนวนการสอบสวนคดีเรื่องนั้น โดยไม่ต้องส่งไปยังพนักงานอัยการ

3.6 ข้อควรปฏิบัติในการตรวจสำนวนการสอบสวน

ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีหน้าที่ตรวจสำนวนการสอบสวนดังกล่าวข้างต้น พึงทำการตรวจสอบสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

3.6.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการสอบสวนว่าผู้ทำการสอบสวนเป็นพนักงานสอบสวนหรือไม่ มีอำนาจหน้าที่และเขตอำนาจ ตลอดจนมีข้อจำกัดของอำนาจและหน้าที่อย่างไรหรือไม่ คดีนั้นๆ มีผู้เสียหาย ผู้ร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษหรือไม่ หากเป็นคดีความผิดอันยอมความได้ ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ไว้แล้วหรือไม่ คดีขาดอายุความหรือไม่ เป็นต้น

3.6.2 ตรวจสอบพิจารณาพยานหลักฐานต่างๆ ในสำนวนการสอบสวนว่า คำให้การพยานบุคคล ข้อความในพยานเอกสารต่างๆ ตลอดจนบันทึกรายงานของเจ้าหน้าที่ และร่องรอยพยานวัตถุว่าได้แสดงข้อเท็จจริงอย่างไร รับฟังเป็นยุติได้แล้วหรือไม่ มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด มีข้อพิรุธ หรือข้อควรโต้แย้งได้อย่างไร เพื่อจะได้แนะนำสั่งการให้มีการสอบสวนเพิ่มเติม หรือเพื่อปรับแก้ข้อกฎหมายว่าได้มีการกระทำผิดตามที่กล่าวหาหรือไม่ ผู้ต้องหาเป็นผู้ที่กระทำความผิดหรือผู้อื่นเป็นผู้กระทำความผิด ความผิดนั้นๆ เป็นความผิดตามบทบัญญัติของกฎหมายใด ผู้กระทำผิดนั้นมีเหตุอันสมควรไม่ต้องรับโทษ ยกเว้นโทษ ยกโทษ ลดโทษ หรือเพิ่มโทษหรือไม่ มีเหตุอันควรขอให้รับทรัพย์สิน ตลอดจนขอให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือไม่

หากตรวจพบว่า การสอบสวนยังมีความบกพร่อง หรือมีข้อสงสัยบางประการ ยังไม่เป็นที่กระจ่างชัดผู้ตรวจสำนวนจะต้องสั่งให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมจนสิ้นกระแสความ

4. การตรวจและการติดตามผลการปฏิบัติ

4.1 ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจทำหน้าที่หัวหน้าภาคหรือผู้บัญชาการตำรวจนครบาล แล้วแต่กรณี มีหน้าที่กำหนดให้ผู้บัญชาการ รองผู้บัญชาการและผู้ช่วยผู้บัญชาการ เป็นผู้ตรวจสอบติดตามผลการปฏิบัติตามคำสั่งนี้อย่างน้อยทุกระยะ 6 เดือน

4.2 จเรตำรวจ มีหน้าที่ตรวจสอบผลการปฏิบัติว่าผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติตามคำสั่งนี้อย่างใดหรือไม่ แล้วสรุปผลการตรวจแยกรายงานเป็นการเฉพาะให้กรมตำรวจทราบภายใน 30 วัน นับแต่ได้ตรวจเสร็จสิ้นแล้ว

5. การสอบสวนของพนักงานสอบสวนกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจสันติบาล และกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด

5.1 คดีที่อยู่ในความรับผิดชอบโดยตรงของหน่วยงานต่างๆ ในกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจสันติบาล และกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ให้ถือปฏิบัติตามข้อ 1.3 ด้วยเช่นเดียวกัน

5.2 คดีที่จะต้องทำการสืบสวนเสียก่อนแล้วจึงรายงานขออนุมัติทำการสอบสวน ซึ่งอาจจะเข้าร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนท้องที่ หรืออนุมัติเป็นพนักงานสอบสวนแต่เพียงฝ่ายเดียว ในการสืบสวนให้ถือปฏิบัติดังนี้

5.2.1 เมื่อได้รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษหรือได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา ให้ทำการสืบสวน ให้ผู้มีหน้าที่ทำการสืบสวนให้เสร็จสิ้นภายใน 30 วัน หากไม่แล้วเสร็จตามกำหนดให้ขออนุมัติขยายเวลาต่อผู้บังคับการ และให้ผู้บังคับการมีอำนาจสั่งขยายเวลาการสืบสวนได้ไม่เกิน 30 วัน พร้อมทั้งคอยติดตามเร่งรัดให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด

เมื่อผู้บังคับการสั่งขยายเวลาแล้ว ยังทำการสืบสวนไม่เสร็จ ให้ขออนุมัติขยายเวลาตามลำดับชั้นไปยังผู้บังคับบัญชา และให้ผู้บัญชาการมีอำนาจสั่งขยายเวลาตามความจำเป็นได้ 2 ครั้งๆ ละไม่เกิน 30 วัน โดยให้รายงานเหตุผลความจำเป็นในการขยายเวลาทุกครั้งไปยังกรมตำรวจ การขออนุมัติขยายเวลาเกินกว่าระยะเวลาที่กล่าวมาให้ขออนุมัติกรมตำรวจ

ทั้งนี้ ยกเว้นในคดีที่กรมตำรวจได้สั่งการไว้โดยเฉพาะเป็นอย่างยิ่ง

5.2.2 แนวทางในการออกไปสืบสวนให้ปฏิบัติ ดังนี้

1) ให้สืบสวนให้ได้ความว่า ผู้ต้องหาในคดีนั้นถูกจับกุมตัวมาดำเนินคดีหรือไม่ และได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือถูกควบคุมอยู่ระหว่างการสอบสวนหรือไม่

2) ในกรณีที่พนักงานสอบสวนท้องที่ได้จับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ ให้สืบสวนให้ได้ความว่าคดีอยู่ในระหว่างผิดฟ้องฝากขังหรือไม่ ถ้าอยู่ในระหว่างผิดฟ้องฝากขังจะครบกำหนดผิดฟ้องฝากขังเมื่อใด

3) ในกรณีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว ให้ทำการสืบสวนให้ได้ความว่าพนักงานสอบสวนท้องที่ได้ทำการสืบสวนสอบสวนเพียงใด และจะดำเนินการสอบสวนเสร็จสิ้นเมื่อใด

ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นหลักฐานข้อมูลประมวลประกอบการรายงานขออนุมัติทำการสอบสวนต่อผู้บังคับบัญชาต่อไป การปฏิบัติที่เกี่ยวข้องในการขออนุมัติทำการสอบสวน

ของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกขั้นตอนถือเป็นงานด่วน ด่วนมาก หรือด่วนที่สุด เนื่องจากหากดำเนินการล่าช้าจะไม่สามารถทำการสอบสวนตามร้องขอของผู้ร้อง หรือตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาได้ ด้วยเหตุที่พนักงานสอบสวนท้องที่ได้ดำเนินการสอบสวนเสร็จสิ้นไปก่อนแล้ว อันเป็นการเสียความยุติธรรม และเสียค่าใช้จ่ายเปล่าประโยชน์

5.3 เมื่อพนักงานสอบสวนของหน่วยต่างๆ ในกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจสันติบาล และกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ได้รับอนุมัติให้ทำการสอบสวนคดีเรื่องใด แล้วให้พนักงานสอบสวนและผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนถือปฏิบัติตามคำสั่งข้อ 1 ถึงข้อ 3 เช่นเดียวกัน เว้นแต่เป็นคดีที่ผู้บังคับบัญชาได้กำหนดระยะเวลาไว้เป็นการเฉพาะ ก็ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนให้เสร็จสิ้นตามกำหนดระยะเวลานั้น

ในกรณีที่ไม่สามารถทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนด ให้ผู้สอบสวนรายงานเหตุผลและความจำเป็น พร้อมกับการขออนุมัติขยายเวลาการสอบสวนไปยังผู้บัญชาการ ให้ผู้บัญชาการพิจารณาอนุมัติให้ขยายเวลาการสอบสวนออกไปได้ตามความจำเป็น และติดตามเร่งรัดการสอบสวนให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว โดยให้รายงานกรมตำรวจทุกครั้งด้วย

5.4 ให้ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง ผู้บัญชาการสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจสันติบาล และผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ตรวจสอบและติดตามผลการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนและผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นของพนักงานสอบสวนตามนัยข้อ 4.1 และ 4.2 ของคำสั่งนี้ เสร็จแล้วให้รายงานผลไปให้กรมตำรวจทราบทุกกระยะ 6 เดือน

5.5 บรรดาระเบียบ คำสั่งใดที่ขัดหรือแย้งกับคำสั่งนี้ ให้ยกเลิก และให้ถือปฏิบัติตามคำสั่งนี้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2537

(ลงชื่อ) พลตำรวจเอก ประทีน สันติประภพ

(ประทีน สันติประภพ)

อธิบดีกรมตำรวจ

ภาคผนวก ข

กฎ ก.ตร. ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2551

กฎ ก.ตร.

ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ

พ.ศ. 2551¹

อาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 279 และมาตรา 280 พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 31 (2) และมาตรา 77 และมติ ก.ตร. ในการประชุมครั้งที่ 6/2551 เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 ก.ตร. จึงออกกฎ ก.ตร.ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 กฎ ก.ตร. นี้ ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ข้อ 2 ให้ใช้ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจท้ายกฎ ก.ตร. นี้ เป็นกรอบแห่งการประพฤติปฏิบัติของข้าราชการตำรวจ ซึ่งประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 มาตรฐานคุณธรรม และอุดมคติของตำรวจ

ส่วนที่ 2 มาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ

ข้อ 3 ให้ถือว่าประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจท้ายกฎ ก.ตร. นี้เป็นประมวลจริยธรรมของข้าราชการตำรวจตามมาตรา 279 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และเป็นจรรยาบรรณของตำรวจตามมาตรา 77 แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547

ข้อ 4 ในการพิจารณาสรรหา กลั่นกรอง หรือแต่งตั้งข้าราชการตำรวจผู้ใด รวมทั้งการโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน และการลงโทษบุคคล ทั้งในระดับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองบัญชาการหรือหน่วยเทียบเท่ากองบัญชาการ กองบังคับการ กองกำกับการ สถานีตำรวจ และหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ควรคำนึงถึงพฤติกรรม การปฏิบัติตามประมวลจริยธรรม และจรรยาบรรณของบุคคลดังกล่าวด้วย

ข้อ 5 ให้กองบัญชาการศึกษากำหนดหน้าที่เป็นศูนย์ส่งเสริมจริยธรรมและพัฒนาคุณธรรมของข้าราชการตำรวจ มีหน้าที่กำหนดตัวชี้วัดและหลักเกณฑ์การประเมินเพื่อประกาศเชิดชูเกียรติหน่วยงานและข้าราชการตำรวจที่ประพฤติปฏิบัติดีเยี่ยมตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ รวมทั้งรณรงค์ ส่งเสริม ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ กำหนดหลักสูตร พัฒนา และฝึกอบรมข้าราชการตำรวจเกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณ รวมทั้งสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณของข้าราชการตำรวจให้เทียบเท่าระดับสากล

ตัวชี้วัดและหลักเกณฑ์การประเมินเพื่อประกาศเชิดชูเกียรติหน่วยงานและข้าราชการตำรวจที่ประพฤติปฏิบัติดีเยี่ยมตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ รวมทั้งแผนดำเนินงาน

¹ แก้ไขเพิ่มเติมโดย กฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553

ตามความในวรรคแรกให้กองบัญชาการศึกษาเสนอขอความเห็นชอบตามลำดับชั้น และต้องได้รับความเห็นชอบจาก ก.ตร. ด้วย

ข้อ 6 ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติประกาศเขตชูเกียรติหน่วยงาน และข้าราชการตำรวจในระดับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ประพฤติปฏิบัติดีเยี่ยมตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจประจำปี ตามหลักเกณฑ์การประเมินตามข้อ 5 วรรคสอง

ให้สำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ กองบัญชาการ และหน่วยงานเทียบเท่ากองบัญชาการ ประกาศเขตชูเกียรติหน่วยงานและข้าราชการตำรวจในสังกัดตามความในวรรคแรกโดยอนุโลม

ข้อ 7 ให้สถาบันการฝึกอบรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาตินำประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจไปกำหนดเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่อยู่ในอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ และมีหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานของกองบัญชาการศึกษาตามข้อ 5 วรรคแรก

ข้อ 8 ให้จเรตำรวจแห่งชาติมีอำนาจและหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ จัดทำคู่มือและคำอธิบายแนวทางการปฏิบัติ และสอดส่องดูแลการรักษาประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจในภาพรวมระดับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

หากจเรตำรวจแห่งชาติ หรือหน่วยงานที่จเรตำรวจแห่งชาติมอบหมายพบว่าหน่วยงานตำรวจ และหรือข้าราชการตำรวจใดละเมิด ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ โดยพฤติการณ์ดังกล่าวอาจเกิดผลกระทบในทางเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงและเกียรติภูมิของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือวิชาชีพตำรวจ ให้จเรตำรวจแห่งชาติรายงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติและแจ้งผู้บังคับบัญชาในระดับกองบัญชาการหรือหน่วยงานเทียบเท่ากองบัญชาการ สอบข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ หากเห็นสมควรจเรตำรวจแห่งชาติอาจมอบหมายให้รองจเรตำรวจแห่งชาติ จเรตำรวจ หรือรองจเรตำรวจ ไปกำกับและติดตามการสอบข้อเท็จจริง หรือตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงที่เป็นอิสระจากกองบัญชาการหรือหน่วยงานเทียบเท่ากองบัญชาการนั้นก็ได้

ให้จเรตำรวจแห่งชาติ จัดให้มีศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวรรคหนึ่งในระดับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมทั้งประสานกับกองบัญชาการต่างๆ จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง และส่งเสริมจริยธรรมและพัฒนาคุณธรรมของข้าราชการตำรวจตามข้อ 5 หรือแต่งตั้งที่ปรึกษาด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจในระดับกองบัญชาการหรือกองบังคับการตามความเหมาะสม แล้วแต่กรณี

ข้อ 9 ให้ผู้บังคับบัญชาหน่วยงานทุกระดับมีอำนาจและหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจอย่างเคร่งครัด รวมทั้งสอดส่องดูแลมิให้มีการละเมิด ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตาม หากพบว่ามี การละเมิด ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติ

ตามและไม่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ให้ถือว่าผู้บังคับบัญชานั้นจงใจละเมิด ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติ ตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ

ในการสอดส่องดูแลให้กองบัญชาการ กองบังคับการ สถานีตำรวจ ที่มีคณะกรรมการ ตรวจสอบและติดตามการบริหารงานของตำรวจภาคประชาชน จัดให้คณะกรรมการตรวจสอบและ ติดตามการบริหารงานตำรวจภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลด้วย

ในกรณีที่มีการละเมิด ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานคุณธรรมและอุดมคติของตำรวจใน ส่วนที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับมาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ รวมทั้งวินัยของตำรวจ หากเป็นการละเมิด ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามโดยไม่เจตนา และไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อหน่วยงาน หรือชื่อเสียงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาดำเนินการทางการปกครองโดย อบรมชี้แนะแนวทางปฏิบัติด้วยหลักการและเหตุผลที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพื่อให้โอกาส ผู้ใต้บังคับบัญชาได้สำนึกและแก้ไขปรับปรุงตน เมื่อได้อบรมชี้แนะแล้ว ผู้ใต้บังคับบัญชานั้นยัง หลีกเลียงหรือขัดขืนไม่ปฏิบัติตาม ให้ว่ากล่าวตักเตือน

การละเมิด ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจใน ข้อประพฤติปฏิบัติที่เป็นข้อห้ามในการรักษาวินัย ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาดำเนินการทางวินัยไป ภายในอำนาจหน้าที่

ในการพิจารณาว่าการละเมิด ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมตามประมวล จริยธรรมนั้น เป็นการฝ่าฝืนจริยธรรมร้ายแรงหรือไม่ ให้พิจารณาจากพฤติกรรมการฝ่าฝืน อายุ ประวัตติ และความประพฤติในอดีต สภาพแวดล้อมแห่งกรณี ผลร้ายอันเกิดจากการฝ่าฝืน และเหตุอัน ควรนำมาประกอบการพิจารณา โดยพิจารณาจากแนวทางข้างต้นเป็นรายๆ ไป

ข้อ 10 ในกรณีที่ข้าราชการตำรวจพบว่าผู้บังคับบัญชาของตน ข้าราชการตำรวจ หรือ หน่วยงานตำรวจใดละเมิด ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ ให้สามารถรายงานต่อผู้บังคับบัญชาเหนือหน่วยงานที่ตนสังกัดได้อย่างน้อยสามลำดับชั้น และหาก ผู้บังคับบัญชาที่ตนรายงานมิได้ดำเนินการใด ให้สามารถรายงานถึงเจเรตำรวจแห่งชาติ หรือ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติได้

การรายงานตามวรรคแรก ไม่ถือว่าเป็นการกระทำข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน

ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยการเสนอแนะของเจเรตำรวจแห่งชาติ วางระเบียบเกี่ยวกับการ รายงานตามวรรคแรกให้แล้วเสร็จภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ กฎ ก.ตร. นี้ ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา

ข้อ 11 ให้เจเรตำรวจแห่งชาติมีหน้าที่เสนอความเห็นต่อ ก.ตร. เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมหรือ ปรับปรุงประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจให้เหมาะสมกับกาลเวลาและสถานการณ์

ข้าราชการตำรวจหรือหน่วยงานตำรวจทุกระดับ มีสิทธิและเสรีภาพที่จะเสนอปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ หรือเสนอความเห็นในการแก้ไขปรับปรุงประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ โดยส่งข้อเสนอหรือความเห็นดังกล่าวไปยังจเรตำรวจแห่งชาติ

ข้อ 12 ข้าราชการตำรวจซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่โดยอาศัยวิชาชีพใด ซึ่งมีการกำหนดประมวลจริยธรรมหรือจรรยาบรรณของวิชาชีพนั้นไว้เป็นการเฉพาะ ต้องถือปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมหรือจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพนั้นด้วย

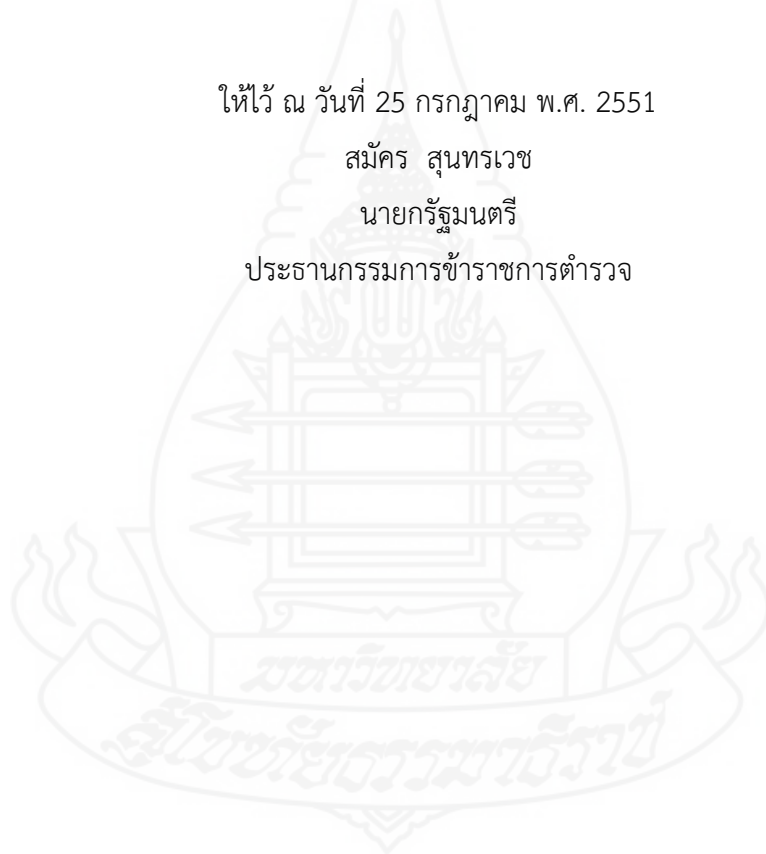
ก.ตร. อาจให้มีการกำหนดประมวลจริยธรรมหรือจรรยาบรรณของข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในสายงานใดได้ตามที่เห็นสมควร

ให้ไว้ ณ วันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2551

สมัคร สุนทรเวช

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการข้าราชการตำรวจ

ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2553

(แบบท้ายกฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553)

ด้วยสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่ การรักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ และการรักษากฎหมายคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม บริการชุมชนให้เกิดความร่มเย็น ป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย และดำเนินการเพื่อนำผู้กระทำความผิดกฎหมายเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และประชาชนมีความศรัทธาเชื่อมั่น จึงจำเป็นต้องกำหนดประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ เป็นกรอบการประพฤติปฏิบัติของข้าราชการตำรวจให้มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณที่ดีและเป็นมาตรฐาน

ข้อ 1 ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 มาตรฐานคุณธรรม และอุดมคติของตำรวจ เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งให้ข้าราชการตำรวจอยู่ในกรอบของศีลธรรมและคุณธรรม ขณะเดียวกันก็เป็นแนวทางชี้แนะให้ข้าราชการตำรวจบรรลุถึงปณิธานของการเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์

ส่วนที่ 2 มาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ ประกอบด้วย

(1) มาตรฐานทางจริยธรรมตำรวจ คือ คุณความดีที่เป็นข้อประพฤติตนและปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจเพื่อให้ประชาชนศรัทธา เชื่อมั่น และยอมรับ

(2) จรรยาบรรณของตำรวจ คือ ประมวลความประพฤติในการปฏิบัติหน้าที่ของวิชาชีพตำรวจที่ข้าราชการตำรวจต้องยึดถือปฏิบัติ เพื่อดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของข้าราชการตำรวจ และวิชาชีพตำรวจ

ข้อ 2 ในประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจนี้

“การไม่เลือกปฏิบัติ” หมายความว่า การไม่ใช้ความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจส่วนตัวต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล อันเนื่องมาจากชาติกำเนิด เพศ ศาสนาหรือความเชื่อ เชื้อชาติ สัญชาติ อายุ การศึกษา ความเห็นทางการเมืองหรือความเห็นอื่น ความนิยมทางเพศส่วนบุคคล ความพิการ สภาพร่างกาย จิตใจหรือสุขภาพ หรือสถานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม

“ประโยชน์” หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน บริการ ตำแหน่งหน้าที่การงาน สิทธิประโยชน์หรือประโยชน์อื่นใด หรือคำมั่นสัญญาที่จะให้หรือจะได้รับสิ่งดังกล่าวในอนาคตด้วย

“การทารุณหรือทารุณกรรม” หมายความว่า การปฏิบัติหรือกระทำใดๆ ต่อร่างกายหรือจิตใจของบุคคล ในลักษณะที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือก่อให้เกิดความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส หรือดูถูกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ข้อ 3 ข้าราชการตำรวจต้องเคารพและปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจอย่างเคร่งครัด เมื่อตนได้ละเมิด ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ จะต้องรายงานผู้บังคับบัญชาเป็นหนังสือทันที

หากไม่แน่ใจว่าการที่ตนได้กระทำหรือตัดสินใจ หรือจะกระทำหรือจะตัดสินใจเป็นหรือจะเป็นการละเมิด ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจหรือไม่ ให้ข้าราชการตำรวจนั้นปรึกษาหารือผู้บังคับบัญชา หรือปรึกษากับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ ตามกฎ ก.ตร. ข้อ 8 วรรคสาม

ส่วนที่ 1

มาตรฐานคุณธรรม และอุดมคติของตำรวจ

ข้อ 4 ข้าราชการตำรวจต้องยึดถือคุณธรรมสี่ประการตามพระบรมราโชวาทเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการประพฤติตนและปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

- (1) การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม
- (2) การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ ความดีเท่านั้น
- (3) การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด
- (4) การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

ข้อ 5 ข้าราชการตำรวจพึงยึดถืออุดมคติของตำรวจ 9 ประการ เป็นแนวทางชี้้นำการประพฤติตนและปฏิบัติหน้าที่ เพื่อบรรลุถึงปณิธานของการเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ ดังนี้

- (1) เคารพเอื้อเฟื้อต่อหน้าที่
- (2) กรุณาปรานีต่อประชาชน
- (3) อดทนต่อความเจ็บใจ
- (4) ไม่หวั่นไหวต่อความยากลำบาก
- (5) ไม่มั่งกมากในลาภผล
- (6) มุ่งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน
- (7) ดำรงตนในยุติธรรม
- (8) กระทำการด้วยปัญญา
- (9) รักษาความไม่ประมาทเสมอชีวิต

ข้อ 6 ข้าราชการตำรวจต้องหมั่นศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อพัฒนาตนเองให้ทันโลกทันเหตุการณ์ และมีความชำนาญการในงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ รวมทั้งต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ธรรมเนียมการปฏิบัติของส่วนราชการในกระบวนการยุติธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบของตน เพื่อสามารถประสานงานได้อย่างกลมกลืนแนบเนียน และเป็นประโยชน์ต่อราชการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ส่วนที่ 2

มาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ

(1) มาตรฐานทางจริยธรรมของตำรวจ

ข้อ 7 ข้าราชการตำรวจต้องเคารพ ศรัทธา และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

(1) จงรักภักดีและเทิดทูนพระมหากษัตริย์ พระราชินี และพระรัชทายาท และไม่ยอมให้ผู้ใดล่วงละเมิด

(2) สนับสนุนการเมืองประชาธิปไตยด้วยศรัทธา มีความเป็นกลางทางการเมือง ไม่เป็นผู้บริหารหรือกรรมการพรรคการเมือง และไม่กระทำการใดๆ อันเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่พรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น

ข้อ 8 ข้าราชการตำรวจต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และตามกฎหมายอื่นโดยเคร่งครัด โดยไม่เลือกปฏิบัติ

ข้อ 9 ข้าราชการตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงประโยชน์ของทางราชการ ประชาชน ชุมชน และประเทศชาติเป็นสำคัญ ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

(1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว กระตือรือร้น รอบคอบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นธรรม

(2) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะ ขยันหมั่นเพียร เสียสละ ใช้ปฏิภาณ ไหวพริบ กล้าหาญ และอดทน

(3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ความเต็มใจ ไม่ละทิ้งหน้าที่ ไม่หลีกเลี่ยงหรือปิดความรับผิดชอบ

(4) ดูแลรักษาและใช้ทรัพย์สินของทางราชการอย่างประหยัดคุ้มค่าโดยระมัดระวังมิให้เสียหายหรือสิ้นเปลืองเยี่ยงวิญญูชนจะพึงปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนเอง

(5) รักษาความลับของทางราชการ และความลับที่ได้มาจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือจากประชาชนผู้มาติดต่อราชการ เว้นแต่เป็นการเปิดเผยเพื่อประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรม หรือการตรวจสอบตามที่กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ กำหนด

ข้อ 10 ข้าราชการตำรวจต้องมีจิตสำนึกของความเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์เพื่อให้ประชาชนศรัทธาและเชื่อมั่น ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติดังนี้

(1) มีท่าทีเป็นมิตร มีมนุษยสัมพันธ์อันดี และมีความสุภาพอ่อนโยนต่อประชาชนผู้รับบริการ รวมทั้งให้บริการประชาชนด้วยความเต็มใจ รวดเร็ว และไม่เลือกปฏิบัติ

(2) ปฏิบัติตนให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของประชาชน ไม่เบียดเบียน ไม่แสดงกริยาหรือท่าทางไม่สุภาพหรือไม่ให้เกียรติ รวมทั้งไม่ใช้ถ้อยคำ กริยา หรือท่าทางที่มีลักษณะหยาบคาย ดุหมิ่น หรือเหยียดหยามประชาชน

(3) เอื้อเฟื้อ สงเคราะห์ และช่วยเหลือประชาชนเมื่ออยู่ในฐานะที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ หรือประสบเคราะห์จากอุบัติเหตุ การละเมิดกฎหมาย หรือภัยอื่นๆ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้ต้องสงสัยหรือผู้กระทำความผิดกฎหมายหรือไม่

(4) ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของทางราชการอย่างเคร่งครัด การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนที่ร้องขอ ต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็ว ไม่ถ่วงเวลาให้เนิ่นช้า และไม่ให้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จแก่ประชาชน

ข้อ 11 ข้าราชการตำรวจต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตและยึดมั่นในศีลธรรม โดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเหนือประโยชน์ส่วนตน ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

(1) ไม่ใช้ตำแหน่ง อำนาจหรือหน้าที่ หรือไม่ยอมให้ผู้อื่นใช้ตำแหน่ง อำนาจหรือหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น

(2) ไม่ใช้ตำแหน่ง อำนาจหรือหน้าที่ หรือไม่ยอมให้ผู้อื่นใช้ตำแหน่ง อำนาจหรือหน้าที่ของตนไปในทางจงใจหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ การใช้ดุลพินิจ หรือการกระทำของข้าราชการตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น อันเป็นผลให้การตัดสินใจ การใช้ดุลพินิจ หรือการกระทำของผู้นั้นสูญเสียความเที่ยงธรรมและยุติธรรม

(3) ไม่รับของขวัญนอกเหนือจากโอกาสและกาลตามประเพณีนิยม และของขวัญนั้นต้องมีมูลค่าตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประกาศกำหนด

(4) ไม่ใช้เวลาราชการหรือทรัพย์สินของราชการเพื่อธุรกิจหรือประโยชน์ส่วนตน

(5) ไม่ประกอบอาชีพเสริมซึ่งมีลักษณะเป็นผลประโยชน์ทับซ้อน หรือเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนกับประโยชน์ส่วนรวม

(6) ดำรงชีวิตส่วนตัวไม่ให้เกิดมลทินหมองต่อตำแหน่งหน้าที่ ไม่ทำผิดกฎหมาย แม้เห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่หมกมุ่นในอบายมุขทั้งหลาย ไม่ฟุ้งเฟ้อหรูหรา และใช้จ่ายประหยัดตามฐานะของตน

ข้อ 12 ข้าราชการตำรวจต้องภาคภูมิใจในวิชาชีพ กล้ายืนหยัดกระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เพื่อเกียรติศักดิ์และศักดิ์ศรีของความเป็นตำรวจ ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

(1) ปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาตามครรลองของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างเคร่งครัด

(2) ไม่สั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติกรณในสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อคุณธรรมและศีลธรรม

(3) ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ตนรู้หรือควรจะรู้ว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีนี้ ให้ทักท้วงเป็นลายลักษณ์อักษรต่อผู้บังคับบัญชาผู้สั่ง

(4) ไม่เลียงกฎหมาย ใช้หรือแนะนำให้ใช้ช่องโหว่ของกฎหมายเพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น หรือทำให้สูญเสียความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม

ข้อ 13 ในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชา ข้าราชการตำรวจต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

(1) ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาและที่พึ่งของผู้ใต้บังคับบัญชา

(2) หมั่นอบรมให้ผู้ใต้บังคับบัญชายึดถือปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณว่ากล่าวตักเตือนด้วยจิตเมตตา และให้ความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่

(3) ปกครองบังคับบัญชาด้วยหลักการและเหตุผลที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมยอมรับฟังความคิดเห็น และไม่ฝักใฝ่ความรับผิดชอบให้ผู้ใต้บังคับบัญชา

(4) ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนอย่างเคร่งครัด และปราศจากความลำเอียง

ข้อ 14 ในฐานะผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ข้าราชการตำรวจต้องประพฤติปฏิบัติดังนี้

(1) เคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาที่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) รักษาวินัยและความสามัคคีในหมู่คณะ

(3) ปฏิบัติต่อผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานด้วยความสุภาพมีน้ำใจ รักใคร่สมานฉันท์ และมีมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน

(4) อุทิศตนเอง ไม่หลีกเลี่ยงหรือเกี่ยงงาน ร่วมมือร่วมใจปฏิบัติหน้าที่โดยยึดความสำเร็จของงานและชื่อเสียงของหน่วยเป็นที่ตั้ง

ข้อ 15 ข้าราชการตำรวจต้องปฏิบัติตามค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนด ดังนี้

(1) การยึดมั่นในคุณธรรม และจริยธรรม

(2) การมีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์ สุจริต และรับผิดชอบต่อ

(3) การยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน

- (4) การยื่นหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรม และถูกกฎหมาย
- (5) การให้บริการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีอัธยาศัย และไม่เลือกปฏิบัติ
- (6) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วน ถูกต้อง และไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง
- (7) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รักษามาตรฐาน มีคุณภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้
- (8) การยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (9) การยึดมั่นในหลักจรรยาวิชาชีพขององค์การ

(2) จรรยาบรรณของตำรวจ

ข้อ 16 ข้าราชการตำรวจจะต้องสำนึกในการให้บริการประชาชนด้านอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่น เชื่อมั่นและศรัทธา ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

- (1) อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการร้องทุกข์ กล่าวโทษ ขออนุญาต ขอข้อมูลข่าวสาร หรือติดต่อราชการอื่น ด้วยความเต็มใจ เป็นมิตร ไม่เลือกปฏิบัติ และรวดเร็ว เพื่อไม่ให้ประชาชนเสียสิทธิหรือเสรีภาพตามกฎหมาย
- (2) สุภาพ อ่อนน้อม และให้เกียรติประชาชนเพื่อให้เกิดความน่าเคารพยำเกรง ไม่ใช่ถ้อยคำกริยา หรือท่าทางที่มีลักษณะหยาบคาย ดูหมิ่น หรือเหยียดหยามประชาชน
- (3) ขณะที่อยู่ในเครื่องแบบหรือนอกเครื่องแบบ ต้องดำรงตนให้อยู่ในสภาพที่พร้อม และเหมาะสมแก่การปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ
- (4) พกพาอาวุธตามระเบียบแบบแผน ไม่จับหรือถืออาวุธ หรือเล็งอาวุธไปยังบุคคลโดยปราศจากเหตุอันสมควร
- (5) พกพาเอกสารหรือตราประจำตัว และแสดงเอกสารหรือตราประจำตัวเมื่อมีบุคคลร้องขอ

ข้อ 17 เมื่อเข้าจับกุมหรือระงับการกระทำผิด ข้าราชการตำรวจต้องยึดถือและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติดังนี้

- (1) แสดงถึงการอุทิศตนและจิตใจให้แก่การปฏิบัติหน้าที่อย่างกล้าหาญและมีสติปัญญา
- (2) ยืนหยัดเจตนารมณ์ในการรักษากฎหมายให้ถึงที่สุด ไม่ประนีประนอม ผ่อนปรน หรือละเลยการดำเนินการตามกฎหมายต่อผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ ให้ระลึกเสมอว่าการใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมด้วย
- (3) ไม่ใช้มาตรการรุนแรง เว้นแต่การใช้มาตรการปกติแล้ว ไม่เพียงพอที่จะหยุดยั้งผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยได้

ข้อ 18 ข้าราชการตำรวจต้องตระหนักว่า การใช้อาวุธ กำลัง หรือความรุนแรงเป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุด ข้าราชการตำรวจอาจใช้อาวุธ กำลัง หรือความรุนแรง ได้ต่อเมื่อมีความจำเป็นภายใต้กรอบของกฎหมายและระเบียบแบบแผน หรือเมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยใช้อาวุธต่อสู้ขัดขวางการจับกุม หรือเพื่อช่วยบุคคลอื่นที่อยู่ในอันตรายต่อชีวิต

เมื่อมีการใช้อาวุธ กำลัง หรือความรุนแรง ไม่ว่าจะมิผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตหรือไม่ ข้าราชการตำรวจต้องรายงานเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาตามระเบียบแบบแผนทันที

ข้อ 19 ในการรวบรวมพยานหลักฐาน การสืบสวนสอบสวน การสอบปากคำ หรือการซักถามผู้กระทำความผิด ผู้ต้องหา ผู้ที่อยู่ในความควบคุมตามกฎหมาย ผู้เสียหาย ผู้รู้เห็นเหตุการณ์ หรือบุคคลอื่น ข้าราชการตำรวจต้องแสดงความเป็นมืออาชีพโดยใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาการ ตำรวจ รวมทั้งใช้ปฏิภาณไหวพริบและสติปัญญา เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและอ้างไว้ซึ่งความยุติธรรม ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

- (1) ไม่ทำการทารุณหรือทารุณกรรมต่อบุคคล หรือต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลนั้น
- (2) ไม่ใช่ จ้าง วาน หรือยุยงส่งเสริม หรือปล่อยปละละเลยให้มีการทารุณหรือทารุณกรรมต่อบุคคลหรือต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลนั้น
- (3) ไม่กระทำการข่มขู่หรือรังควาน หรือไม่ใช้อำนาจที่มีชอบ หรือแนะนำเลี้ยมสอนบุคคลให้ถ้อยคำอันเป็นเท็จหรือปรักปรำผู้อื่น
- (4) ไม่กักขังหรือหน่วงเหนี่ยวบุคคลที่ยังไม่ได้ถูกจับกุมตามกฎหมาย เพื่อการสอบปากคำ
- (5) ไม่ใช่อำนาจที่มีชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน

ข้อ 20 ข้าราชการตำรวจต้องควบคุมดูแลบุคคลที่อยู่ในการควบคุมของตนอย่างเคร่งครัดตามกฎหมายและมีมนุษยธรรม ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้

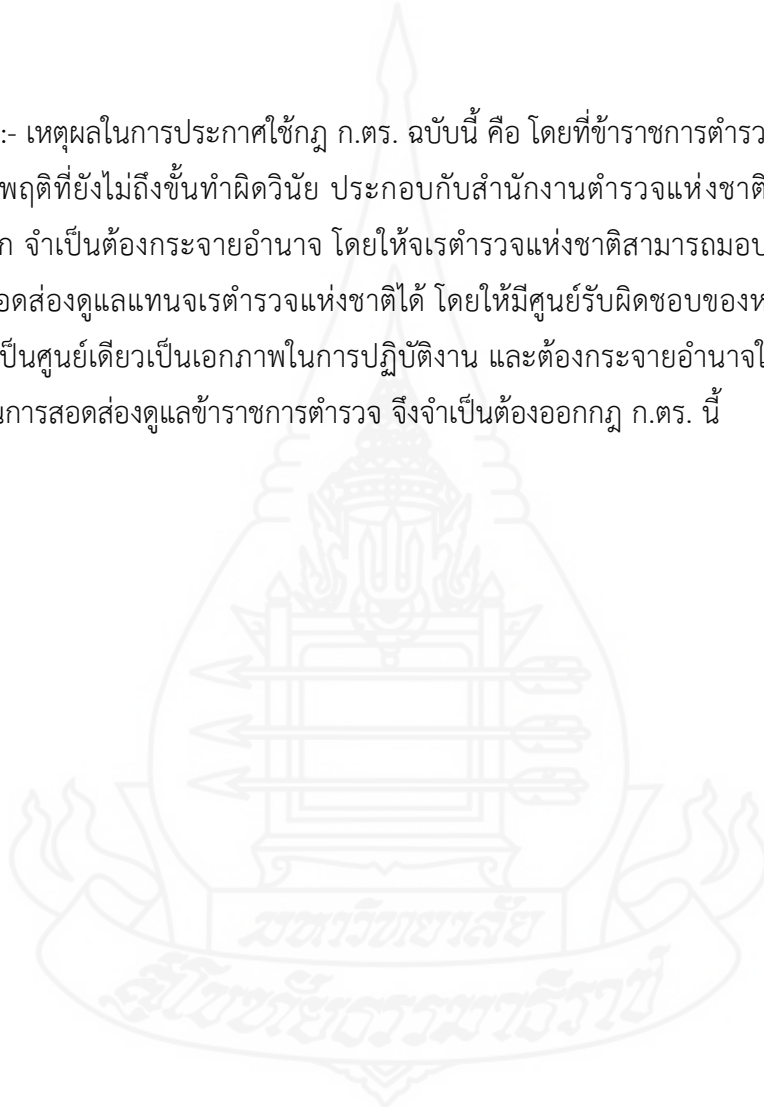
- (1) ไม่ผ่อนปรนให้บุคคลนั้นมีสิทธิหรือได้ประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแบบแผน
- (2) ไม่รบกวนการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับทนายความตามสิทธิแห่งกฎหมาย
- (3) จัดให้บุคคลได้รับการรักษาพยาบาลหรือการดูแลทางการแพทย์ตามสมควรแก่กรณีเมื่อบุคคลนั้นมีอาการเจ็บป่วยหรือร้องขอ
- (4) ไม่ควบคุมเด็กและเยาวชนร่วมกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ หรือไม่คุมขังผู้หญิงร่วมกับผู้ชาย เว้นแต่เป็นกรณีที่มีกฎหมายและระเบียบแบบแผนอนุญาต

ข้อ 21 ข้อมูลข่าวสารที่ข้าราชการตำรวจได้มาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามข้อ 19 หรือจากการปฏิบัติหน้าที่อื่น ข้าราชการตำรวจจะต้องรักษาข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นความลับอย่างเคร่งครัด เพราะอาจเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์หรือชื่อเสียงของบุคคล หรืออาจเป็นคุณหรือเป็นโทษทั้งต่อผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิด

ข้าราชการตำรวจจะเปิดเผยข้อมูลนั้นได้ต่อเมื่อมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือเพื่อประโยชน์ในราชการตำรวจที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเพื่อการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น

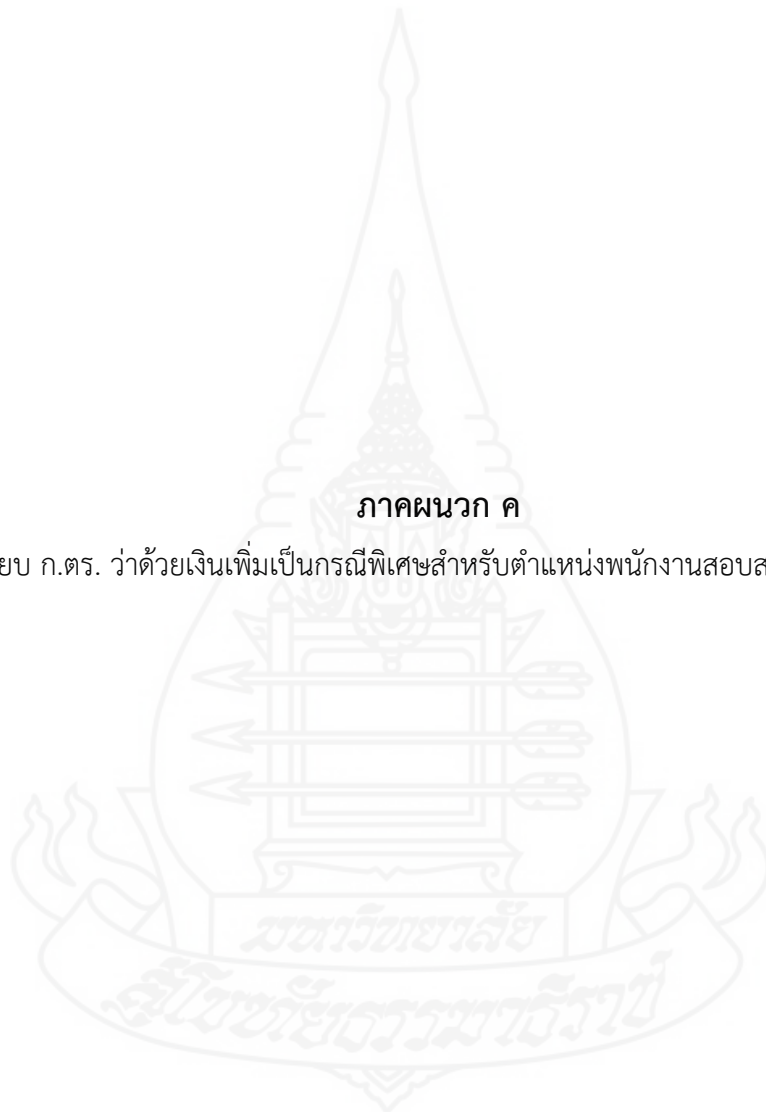
.....

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้กฎ ก.ตร. ฉบับนี้ คือ โดยที่ข้าราชการตำรวจที่มีการกระทำหรือความประพฤติที่ยังไม่ถึงขั้นทำผิดวินัย ประกอบกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีข้าราชการตำรวจจำนวนมาก จำเป็นต้องกระจายอำนาจ โดยให้จเรตำรวจแห่งชาติสามารถมอบหมายหน่วยงานอื่นสามารถสอดส่องดูแลแทนจเรตำรวจแห่งชาติได้ โดยให้มีศูนย์รับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ ด้านจริยธรรมเป็นศูนย์เดียวเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน และต้องกระจายอำนาจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลข้าราชการตำรวจ จึงจำเป็นต้องออกกฎ ก.ตร. นี้

ภาคผนวก ค

ระเบียบ ก.ตร. ว่าด้วยเงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2554

ระเบียบ ก.ตร.

ว่าด้วยเงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานสอบสวน
พ.ศ. 2554

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 31 (2) และมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มติ ก.ตร. ในการประชุมครั้งที่ 3/2554 เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2554 โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง ตามหนังสือกระทรวงการคลัง ด่วนที่สุด ที่ กค 0406.5/7304 ลงวันที่ 25 เมษายน 2554 จึงออกระเบียบ ก.ตร. ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบ ก.ตร. ว่าด้วยเงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2554”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2553 เป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบ ก.ตร. ว่าด้วยเงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2553

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“ปี” หมายถึง ปีงบประมาณ

“พนักงานสอบสวน” หมายถึง ข้าราชการตำรวจซึ่งดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวนตามมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547

“ตำแหน่งพนักงานสอบสวน” หมายถึง ตำแหน่งพนักงานสอบสวนตามมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547

“หลักสูตรการฝึกอบรม” หมายถึง หลักสูตรการฝึกอบรมที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนดขึ้น เพื่อทำการฝึกอบรมก่อนได้รับการแต่งตั้งเข้าสู่ตำแหน่งพนักงานสอบสวนในแต่ละระดับ และให้หมายความรวมถึงหลักสูตรที่พนักงานสอบสวนต้องเข้ารับการฝึกอบรมเมื่อได้รับการแต่งตั้งให้มีระดับตำแหน่งสูงขึ้นในแต่ละระดับตำแหน่งด้วย

“ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสอบสวน” หมายถึง หลักฐานรับรองความสามารถที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติออกให้แก่พนักงานสอบสวนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน

“ปฏิบัติหน้าที่สอบสวน” หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

“ต.พ.ส.” หมายถึง เงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานสอบสวน

ข้อ 5 พนักงานสอบสวนมีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. เมื่อครบองค์ประกอบ ดังนี้

- (1) ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน
- (2) ปฏิบัติหน้าที่งานสอบสวน
- (3) สำเร็จหลักสูตรการฝึกอบรม
- (4) มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสอบสวน

โดยกำหนดอัตราให้ได้รับ ดังนี้

พนักงานสอบสวน	เดือนละ 12,000 บาท
พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการ	เดือนละ 14,400 บาท
พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษ	เดือนละ 17,300 บาท
พนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิ	เดือนละ 20,800 บาท
พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญ	เดือนละ 25,000 บาท
พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ	เดือนละ 30,000 บาท

ในระหว่างที่ข้าราชการตำรวจผู้ได้รับการแต่งตั้งให้มีระดับตำแหน่งสูงขึ้น แต่ยังไม่สำเร็จหลักสูตรการฝึกอบรมให้ข้าราชการตำรวจดังกล่าวมีสิทธิได้รับเงิน ต.พ.ส. ในระดับตำแหน่งเดิมไปก่อน

ข้อ 6 ตำแหน่งพนักงานสอบสวนที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามกฎหมาย ก.ตร. ว่าด้วยการกำหนดชื่อตำแหน่งข้าราชการตำรวจที่เรียกชื่ออย่างอื่นและการเทียบตำแหน่งข้าราชการตำรวจที่เรียกชื่ออย่างอื่นกับตำแหน่งข้าราชการตำรวจ ซึ่งออกตามมาตรา 31 (2) และมาตรา 44 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ให้มีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. โดยมีองค์ประกอบ และกำหนดอัตราให้ได้รับตามข้อ 5 โดยอนุโลม

ข้อ 7 ข้าราชการตำรวจผู้ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่งานสอบสวนไม่เต็มเดือนในเดือนใด ให้มีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. สำหรับเดือนนั้นตามส่วนจำนวนวันที่ได้ดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่งานสอบสวน ถ้าเดือนใดไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่งานสอบสวนที่ได้รับการแต่งตั้ง ไม่มีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. สำหรับเดือนนั้น เว้นแต่เป็นกรณีดังต่อไปนี้

ก. ไปราชการหรือไปช่วยราชการ

พนักงานสอบสวนผู้ใดไปราชการหรือไปช่วยราชการโดยไม่ได้รับปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งที่มีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. รวมแล้วเกิน 7 วันในหนึ่งเดือน ให้ตัดเงินเพิ่มตามจำนวนวันที่ไปราชการหรือไปช่วยราชการในเดือนนั้น

ข. เจ็บป่วยจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

พนักงานสอบสวนผู้ใดเจ็บป่วยจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการจนเป็นเหตุให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่และได้รับอนุญาตให้ลา ให้ยังคงมีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 180 วัน

ค. ได้รับอนุญาตให้

(1) ลาป่วย ให้มีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. ระหว่างลาได้ในปีหนึ่งไม่เกิน 60 วันทำการ

(2) ลาคลอดบุตร ให้มีสิทธิรับ ต.พ.ส. ระหว่างลาได้ไม่เกิน 90 วัน

(3) ลากิจส่วนตัว ให้มีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. ระหว่างลาได้ในปีหนึ่งไม่เกิน 45 วันทำการ แต่ในปีที่เริ่มรับราชการให้มีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. ระหว่างลาได้ไม่เกิน 15 วันทำการ

(4) ลาพักผ่อนประจำปี ให้มีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. ระหว่างลาได้ไม่เกินระยะเวลาที่ผู้นั้นมีสิทธิลาพักผ่อนประจำปีตามที่กำหนดไว้ในระเบียบว่าด้วยการลาของข้าราชการ

(5) ลาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา หรือไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งมีใช้การลาภายในระยะเวลาสิบสองเดือนแรกที่เข้ารับราชการ และตั้งแต่เริ่มรับราชการยังไม่เคยอุปสมบทในพระพุทธศาสนาหรือยังไม่เคยประกอบพิธีฮัจญ์ ณ เมืองเมกกะ ให้มีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. ระหว่างลาได้ไม่เกิน 60 วัน

(6) ลาไปศึกษา ฝึกอบรม ดูงาน หรือปฏิบัติการวิจัยให้มีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. ได้ไม่เกิน 60 วัน

ง. พนักงานสอบสวนผู้ใดที่ทางราชการส่งไปเข้ารับการฝึกอบรม ดูงาน หรือปฏิบัติงานวิจัยที่ไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่งานสอบสวน ให้มีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. ต่อไปได้ไม่เกิน 90 วัน

จ. กรณีที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติจัดอบรมหรือพิจารณาคัดเลือกให้พนักงานสอบสวนไปราชการเพื่อเข้ารับการอบรมในหลักสูตรต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่งานสอบสวน ให้ได้รับ ต.พ.ส. เต็มจำนวน

ข้อ 8 สิทธิในการได้รับ ต.พ.ส. สิ้นสุดเมื่อ

(1) พ้นจากตำแหน่งที่มีสิทธิได้รับ ต.พ.ส. ตามระเบียบนี้

(2) พ้นจากหน้าที่ราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่ว่าในกรณีใดๆ

(3) ถูกพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสอบสวน

ข้อ 9 ผู้ใดมีตำแหน่งหน้าที่ที่จะได้รับเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษหรือเงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษ หรือเงินประจำตำแหน่งอื่นใดหลายตำแหน่ง ให้ได้รับเงินเฉพาะตำแหน่งใดตำแหน่งเดียว

ข้อ 10 ให้ผู้บังคับบัญชาในฐานะผู้สั่งเลื่อนเงินเดือนหรือผู้บังคับบัญชาซึ่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมอบหมายให้มีอำนาจพิจารณาหรือสั่งเลื่อนเงินเดือน เป็นผู้ออกคำสั่งให้ข้าราชการตำรวจที่อยู่ในบังคับบัญชาได้รับ หรือหมดสิทธิได้รับเงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษตามระเบียบนี้

ข้อ 11 เงินเพิ่มเป็นกรณีพิเศษสำหรับตำแหน่งพนักงานสอบสวนเป็นเงินที่มีกำหนดจ่ายเป็นรายเดือนลักษณะจ่ายควบกับเงินเดือน แต่ไม่นำไปรวมเพื่อคำนวณบำเหน็จบำนาญ
ในกรณีที่ถูกพักราชการหรือให้ออกจากราชการ ให้งดจ่าย
ในกรณีที่กลับเข้ารับราชการ ให้จ่ายเงินเพิ่มตามส่วนสัมพันธ์ของเงินเดือนที่ได้รับ

ข้อ 12 ข้าราชการตำรวจที่มีสิทธิได้รับเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษ ตำแหน่งพนักงานสอบสวน ตามข้อกำหนด ก.ตร. ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. 2521 ว่าด้วยเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษตำแหน่งพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2545 อยู่ก่อนแล้วให้มีสิทธิได้รับเงินตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2554

นายสุเทพ เทือกสุบรรณ

(นายสุเทพ เทือกสุบรรณ)

รองนายกรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการข้าราชการตำรวจ

ภาคผนวก ง

หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 0006.3/ว 0095 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552

เรื่อง แนวทางการพิจารณาและมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรง

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โทร. 0 2205 2397

ที่ 0006.3/ว 0095

วันที่ 3 พฤศจิกายน 2552

เรื่อง แนวทางการพิจารณาและมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรง

ผบช., ผบช. และ ผบก. ในสังกัด สง.ผบ.ตร. หรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่า

ตามหนังสือ ตร. ที่ 0522.41/7366 ลง 6 มิ.ย. 38 แจ้งระดับการลงทัณฑ์ข้าราชการตำรวจ ให้ถือเป็นแนวทางในการพิจารณาลงทัณฑ์ข้าราชการตำรวจผู้กระทำผิดวินัยไปแล้ว นั้น

บัดนี้ ตร. ได้กำหนดแนวทางการพิจารณาและมาตรฐานการลงโทษเฉพาะในส่วนการกระทำผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรงขึ้นใหม่ เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจสามารถใช้เป็นแนวทางการพิจารณาลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรงได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเป็นธรรม สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ตาม พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 และระเบียบ ก.ตร. ว่าด้วยวิธีการเสริมสร้างและพัฒนาให้ข้าราชการตำรวจมีวินัยและป้องกันมิให้ข้าราชการตำรวจกระทำผิดวินัย พ.ศ. 2549 จึงให้ยกเลิกหนังสือ ตร. ที่ 0522.41/7366 ลง 6 มิ.ย. 38 และให้ยึดถือแนวทางปฏิบัติตามหลักการพิจารณาความผิด กำหนดโทษ และลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรง มาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรง และแนวทางการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรงตามรายละเอียดแนบท้ายหนังสือนี้

อนึ่ง สำหรับแนวทางการพิจารณาและมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรงให้ยึดถือแนวทางปฏิบัติตามที่ ก.ตร. กำหนด

จึงแจ้งมาเพื่อทราบ และถือเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

พล.ต.ท. สุวัฒน์ จันทร์อิทธิกุล

(สุวัฒน์ จันทร์อิทธิกุล)

ผู้ช่วย ผบ.ตร.ปรท.ผบ.ตร.

หลักการพิจารณาความผิด กำหนดโทษและลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรง

1. ตามแนวทางการพิจารณาและมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรงที่ได้กำหนดไว้นี้ นอกจากเป็นเรื่องตามนโยบายของทางราชการแล้ว บางเรื่องเป็นความผิดที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งซ้ำๆ กันจนสามารถกำหนดระดับโทษเป็นมาตรฐานกลาง สำหรับเป็นแนวทางให้ผู้บังคับบัญชาใช้พิจารณาลงโทษแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งผู้บังคับบัญชาอาจใช้ดุลพินิจปรับระดับโทษให้เหมาะสมกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แต่ต้องประกอบด้วยเหตุผลและอยู่ภายในขอบเขตของกฎหมาย ส่วนลักษณะความผิดใดที่ไม่ได้กำหนดไว้ตามมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรงนี้ ตามมาตรา 89 แห่ง พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาสั่งลงโทษภาคทัณฑ์ ทัณฑ์กรรม กักยาม กักขัง หรือตัดเงินเดือน ตามควรแก่กรณีให้เหมาะสมกับความผิด

2. การพิจารณาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรงในกรณีใด ตามมาตราใดและลงโทษในสถานใด ผู้พิจารณาสั่งการต้องเป็นผู้บังคับบัญชาที่กฎหมายให้อำนาจไว้ หรือเป็นผู้ได้รับมอบอำนาจตามกฎหมาย โดยในการใช้ดุลพินิจพิจารณาของผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรม มโนธรรม ความเป็นธรรม และนโยบายของทางราชการ ทั้งนี้ ตามระเบียบ ก.ตร. ว่าด้วยวิธีการเสริมสร้างและพัฒนาให้ข้าราชการตำรวจมีวินัยและป้องกันมิให้ข้าราชการตำรวจกระทำความผิดวินัย พ.ศ. 2549 กำหนดให้ในการดำเนินการทางวินัยต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ความประพฤติและการปฏิบัติที่ผ่านมาของผู้กระทำผิด มูลเหตุจูงใจ สภาพแวดล้อม ความรู้สำนึกในการกระทำ และการแก้ไขเยียวยาผลร้าย หรือผลกระทบหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ประกอบกัน และมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหามากกว่าการลงโทษ

3. กรณีมีมูลว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรงและสมควรได้รับโทษ ตามลักษณะความผิดที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรงนี้ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นต้องปรับบทได้ว่าเป็นความผิดวินัยกรณีใดบ้าง ตามมาตรา 78 (1)-(18) แห่ง พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ซึ่งกรณีที่ไม่ม่มีมูลว่ากระทำความผิดวินัยก็ให้ยุติเรื่อง ตามมาตรา 84 แห่ง พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547

4. การลงโทษทางวินัยอย่างไม่ร้ายแรงนั้น เป็นไปตามมาตรา 89 แห่ง พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 กล่าวคือ ผู้บังคับบัญชาจะมีอำนาจสั่งลงโทษผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาในสถานโทษและอัตราโทษเพียงใดนั้น ให้เป็นไปตามตารางกำหนดอำนาจและอัตราการลงโทษข้าราชการตำรวจที่ ก.ตร. กำหนด หากมีเหตุอันควรปราณีลดหย่อนผ่อนโทษจะนำมาประกอบการพิจารณาลดโทษก็ได้ และถ้าเห็นว่าผู้กระทำความผิดวินัยควรได้รับโทษสูงกว่าที่ตนมีอำนาจสั่งลงโทษ ให้รายงานต่อผู้บังคับบัญชาของตนที่มีอำนาจพิจารณา

5. การลงโทษให้ทำเป็นคำสั่ง การแก้ไข หรือเพิกถอนคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษก็ให้ทำเป็นคำสั่งเช่นกัน แบบและวิธีการออกคำสั่งให้เป็นไปตามที่ ก.ตร. กำหนด ตามมาตรา 83 แห่ง พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 และกฎ ก.ตร. ว่าด้วยวิธีการออกคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษ พ.ศ. 2547

6. ตามกฎ ก.ตร. ว่าด้วยอำนาจการลงโทษ อัตราทโทษ และการลงโทษภาคทัณฑ์ ทัณฑ์กรรม กักขัง กักขัง หรือตัดเงินเดือน พ.ศ. 2547 ข้อ 6 ที่กำหนดไว้ว่า โทษกักขังให้ใช้ได้แต่เฉพาะข้าราชการตำรวจตำแหน่งตั้งแต่ผู้กำกับหรือเทียบเท่าลงมา และสำหรับโทษกักขังให้ใช้ได้แต่เฉพาะข้าราชการตำรวจตำแหน่งตั้งแต่รองสารวัตรลงมา ดังนั้น การพิจารณาลงโทษสำหรับข้าราชการตำรวจตำแหน่งดังกล่าวตามสถานโทษในมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรงนี้ ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาลงโทษตามสถานโทษที่ใช้ได้แต่เฉพาะข้าราชการตำรวจตำแหน่งดังกล่าวในโทษระดับถัดไปให้เท่ากับจำนวนวันที่กำหนดไว้ตามมาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรงนี้ ยกตัวอย่างเช่น ลักษณะความผิดที่มีระดับโทษกักขัง 3 วัน สำหรับผู้กระทำผิดที่ตำแหน่งสารวัตรให้ลงโทษกักขัง 3 วัน

**มาตรฐานการลงโทษวินัยอย่างไม่ร้ายแรง
(ในส่วนของงานสอบสวน)**

ความผิด	ระดับโทษ	หมายเหตุ
10. เกี่ยวกับงานสอบสวน		
10.1 ขาดผิดฟ้องฝากขัง (พนักงานสอบสวนและผู้ที่ได้รับมอบหมาย) และเกิดความเสียหายไม่ร้ายแรง	กักขัง 3 วัน	
10.2 ยอมให้นายประกันผ่อนชำระเบี้ยปรับ	กักขัง 7 วัน	
10.3 รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษแล้วไม่ลงเลขคดีตามระเบียบ	กักขัง 3 วัน	
10.4 ทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญาล่าช้า โดยไม่มีเหตุอันสมควร	กักขัง 3 วัน	
10.5 สอบสวนเพิ่มเติมล่าช้า จนพนักงานอัยการมีหนังสือเตือนหลายครั้ง หรือเตือนถึงผู้บังคับบัญชาระดับสูง โดยไม่มีเหตุอันสมควร	ภาคทัณฑ์หรือกักขัง 3 วัน ตามควรแก่กรณี	
10.6 ทำสำนวนการสอบสวน หรือสำเนาสำนวนการสอบสวนสูญหาย และเกิดความเสียหายไม่ร้ายแรง	ภาคทัณฑ์หรือกักขัง 3 วัน หรือกักขัง 3 วัน ตามควรแก่กรณี	
10.7 ประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนตัวผู้ต้องหา	กักขัง 30 วัน	
10.8 ทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญา โดยไม่สอบสวนรายละเอียด หรือรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอ เป็นเหตุให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง	ภาคทัณฑ์หรือกักขัง 3 วัน หรือกักขัง 3 วัน ตามควรแก่กรณี	
10.9 เป็นพนักงานสอบสวนหรือผู้บังคับบัญชายอมลดเบี้ยปรับให้นายประกัน หรือปรับต่ำกว่าสัญญาประกัน	กักขัง 7 วัน	
10.10 เป็นพนักงานสอบสวนหรือผู้มีอำนาจให้ประกันตัวผู้ต้องหา อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ประกันล่าช้า โดยไม่มีเหตุอันสมควร	กักขัง 3 วัน	
10.11 เป็นพนักงานสอบสวนไม่ไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ หรือไปตรวจที่เกิดเหตุล่าช้า โดยไม่มีเหตุอันสมควร	ภาคทัณฑ์หรือกักขัง 3 วัน ตามควรแก่กรณี	
10.12 เลินเล่อปล่อยให้ผู้ต้องหาที่มีการอายัดตัวพ้นไปจากการควบคุม เป็นเหตุให้ห้องที่อายัด นำตัวผู้ต้องหาไปดำเนินคดีไม่ได้ และเกิดความเสียหายไม่ร้ายแรง	กักขัง 3 วัน	
10.13 ไม่ส่งมอบสำนวนที่อยู่ในความรับผิดชอบเมื่อได้รับการแต่งตั้งให้พื้นที่สอบสวน และเกิดความเสียหายไม่ร้ายแรง	กักขัง 3 วัน	
10.14 เป็นผู้บังคับบัญชาผู้รับผิดชอบไม่ยินยอมรับมอบสำนวน หรือไม่ติดตามทวงถามสำนวนจากพนักงานสอบสวนที่ได้รับการแต่งตั้งให้พื้นที่สอบสวน และเกิดความเสียหายไม่ร้ายแรง	กักขัง 3 วัน	

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พันตำรวจตรี สิทธิพงษ์ ศรีเลอจันทร์
วัน เดือน ปีเกิด	16 กันยายน 2524
สถานที่เกิด	เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (ตร.) โรงเรียนนายร้อยตำรวจ พ.ศ. 2545 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2546 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2549 เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2553 รัฐศาสตรบัณฑิต (บริหารงานยุติธรรม) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2554
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
ตำแหน่ง	สารวัตร ฝ่ายมาตรฐานการศึกษา สำนักประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
เกียรติประวัติที่ได้รับ	ได้รับประกาศยกย่องชมเชยข้าราชการตำรวจดีเด่น (รางวัลดีเด่น) ของสำนักประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ประจำปี พ.ศ. 2554

